

R. 24506

CENSURA ORIENTALIS ECCLESIAE.

De præcipuis nostri seculi hæretico-
rum Dogmatibus,

*Hieremia Constantinopolitano Patriarchæ, iudicij, & mu-
tue communionis causa, ab Orthodoxa doctrina adver-
sariis, non ita pridem oblati. Ab eodem Patriarcha Cõ-
stantinopolitano, ad Germanos Græcè conscripta.*

A STANISLAO autem SOCOLOVIO, Serenissimi
Stephani Poloniæ Regis Theologo, ex Græco in Latinum
conversâ, ac quibusdam annotationibus, ad proprias
Græcorum opiniones respondentibus, illustrata.

Ad Gregorium XIII. Pontificem Maximum.

*Accessit eiusdem Auctoris Concio de Eucharistia Sacramento,
coram Poloniæ rege habita.*

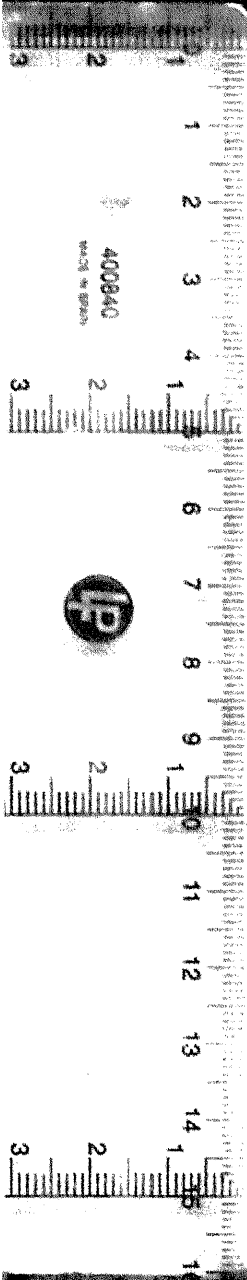
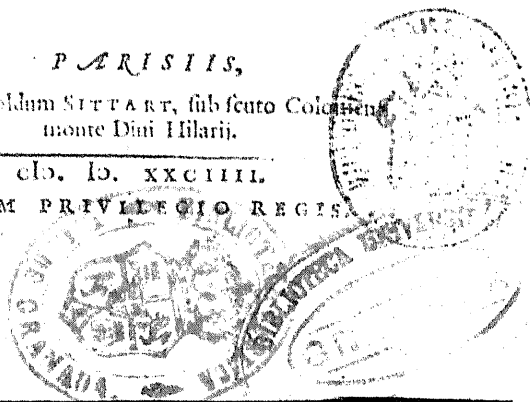
Omnia post editionem primam diligenter recognita, & à men-
dis purgata: etiam notis marginum illustrata, per H. M.
FRANCIS. FEY-ARDENTIVM Franciscanum, in
Academia Parisiensi Professorem theologum.

PARISIIS,

Apud Arnoldum SITART, sub scuto Coloniensium,
monte Dni Hilarii.

cl. M. CCXCIII.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

A. 24506

CENSURA ORIENTALIS ECCLESIAE.

De præcipuis nostri seculi hæretico-
rum Dogmatibus,

*Hieremieæ Constantinopolitano Patriarchæ, iudicij, & mu-
tue communionis causa, ab Orthodoxæ doctrinæ adver-
sariis, non ita pridem oblatis. Ab eodem Patriarcha Cõ-
stantinopolitano, ad Germanos Græcè conscripta.*

A STANISLAO autem SOCOLOVIO, Serenissimi
Stephani Poloniar Regis Theologo, ex Græco in Latinum
conversa, ac quibusdam annotationibus, ad proprias
Græcorum opiniones respondentibus, illustrata.

Ad Gregorium XIII. Pontificem Maximum.

*Accessit eiusdem Auctoris Concio de Eucharistia Sacramento,
coram Poloniæ rege habita.*

Omnia post editionem primam diligenter recognita, & a men-
dis purgata: etiam notis marginum illustrata, per H. M.
FRANCIS. LEV. ARDENTIVM Franciscanũ, in
Academia Parisiensi Professorem theologum.

PARISIIS,

Apud Arnoldum SITTART, sub scuto Coloniensium
monte Dni Hilarij.

MDCCXIII.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

GREGORIO XIII.
 PONTIFICI MAXIMO,
 AMPLISSIMO RELIGIONIS
 Catholicæ propagatori.

SUMMA PRIVILEGII.

Regiæ maiestatis privilegio cautum est, nequis alius quàm Arnoldus Sittart in alma Parisiensi academia Bibliopola, Censuræ Ecclesiæ Orientalis, &c. omnia post primam editionem diligentè recognita & à mendis purgata: etiam notis marginum illustrata, per H. M. Francil. Feu ardentium Franciscanum, in academia Parisiensi Professore Theologum. Ante annos decem à Die impressionis absolutæ in suis regionibus imprimat, alibiue impressa impòrter, aut venalia habeat, pœna confiscationis librorum & alia illi, qui aduersus ea fecerit, indicta: subius Regio diplomate continetur. Dat. Parisijs XIII. Decemb. cl. cl. xxcix.

De Consilij Sententiâ.

VVALLET.

LIBRE ac instituto belli sancitum est, GREGORIO XIII. Pontifex Maxi. ut qui transfugam in aliena castra transeuntem deprehenderit, illum Imperatori suo, aut cuiuspiam alteri ex Ducibus militiæ sistat, atque præsentet. Non dissimile quid hoc tali tempore in spiritali hac nostra militia deprehensum, ad sacrosanctum S. V. tribunal, eodem iure, pro officio meo adfero. Cum enim ante hoc biennium, unâ cum Serenissimo Rege meo, Principe integerrimo, ac Religionis Catholica studiosissimo, principio regni illius, has oras Sarmatiae nostræ peragro, atque perlustrero, Leopolim Metropolim Russiæ, emporium apud nos imprimis nobile veni. Habet hoc ea urbs ante alias singulare, ut cum reliquarum planè omnium religionum ritus, & caremonias ex antiquo admiserit, ab huius tamen seculi hæresibus peculiari quodam Dei munere penitus sit libera, illisque summo studio ac diligentia mirè obsistat. Incidi tum fortè ibi in quendam Archimandritam Græcum, hominem non indoctum, nec illiberalem: cum quo, ubi multa de multis, ut fit sæpè, familiariter contulifsem, devenimus tandem in sermonem, de his hæresibus, ac magistris earum, quæ hoc nostro infelici seculo, orbem exercent Christianum. Ac cum utrinque

eam temporum nostrorum calamitatem hominumque temeritatem, abscondē ita uti par fuit, deplorasset, intulit ille, ad Patriarcham item suum istos ex Germania, non ita multo ante scripsisse, illique summa, fidei & confessionis suae capita obtulisse, ac, ut in communionem eius Ecclesiarum reciperentur, studiosè petiisse: quos tamen ille tantum abest, ut recipiendos duxerit, ut etiam scripto quodam suo illa ipsa, quae tum illi proposuerant capita, confutarit. Nonni hoc idem plane quorundam Pelagianos, temporibus D. Augustini fecisse, eodemque modo ab occidentali Ecclesia ad orientalem nequidquam confugisse. Obiicit eam rem his verbis Iuliano Pelagii discipulo D. Augustinus. Non est, inquit, quod prouoces ad orientales Antistites, quia & ipsi utique Christiani sunt, & utriusque partis terrarum fides ista una est, quia & fides ista Christiana est, & te certe occidentalis terra genuerat, occidentalis regenerauit Ecclesia. Quid ei quæris inferre, quod in ea non inuenisti, quando in eius membra uenisti? imò quid quæris auferre, quod in ea tu quoque accepisti? puto tibi eam partem orbis sufficere debere, in qua primum Apostolorum dominus uoluit gloriosissimo martyrio coronari. Cui Ecclesia praesidentem beatum Innocentium, si audire uoluisses, iam nunc periculosam iuuentutem tuam Pelagianis laqueis excubisset. Quid enim potuit uir ita sanctus Africanis respondere consiliis, nisi quod antiquitus Apostolica sedes & Romana cum cæteris tenet perseveranter Ecclesia? Hæc & alia his similia D. Augustinus. Latabar iam tum, me nouis istorum artes, nouum nocendi studium deprehendisse. Et quoniã

eodem ipso tempore, homo ille Graecus Bizantium repetebat, petij, ut exemplum scripti illius Patriarchæ sui ad nos mitteret. Quod ille libenter, & prompte se facturum obtulit, ut & postea amici sanctus officio fecit. Quod, ubi primum graece legi, dici non potest: quantam ex eius lectione uoluptatem cepi: statimque operam dedi, ut illud quam diligentissime in linguam Latinam, pro nostra tenuitate translatum, publicè nostris hominibus legendum proponerem. Idque plurimas, easque iustissimas ob causas. Primum ut istos homines nihil non contra matrem suam molientes, nullamque partem uicendi relinquentes proderè, eorumque artes clandestinaque consilia in lucem proferrem, ac detegerem. Deinde, ut quatum eos ipsos huius suae nouitatis pudeat atque redeat, quod cum nulla Apostolica, ueterique sede cõiuncti sint, quod successiõnem nullã demonstrare possint, quod ἀνεξαοὶ hoc est membra sine capite mutila sint, uel ex hoc ipso facto demonstrè. Demum ut quam sit utriusque Ecclesiae occidentalis, inquam, & orientalis de his rebus, quas isti ex sede sua comouerunt, incredibilis cõsensus, summa cõcordia, ut non ea demum dicamus oēs, sed iisdem pene uerbis etiam omnibus clarum fiat. Quo amplius conuiciari desinant, hæc Latina esse, ab hoc uel illo Romano Pontifice profecta: cum hæc eadem ab his, qui Romanis, uniuersisque Latinis, insito quodam odio insensibilissimi sunt, non minore studio atque contentione colantur atque defendantur. Simulque perspiciant se non solum à Romano Pontifice, sed ab ipso terrarum orbe, omnibusque Ecclesiis defecisse: in eoque mentis suae errorem recognoscant, quod illud se sub his frigidis septentrionibus uidere, profiteri non erubescant.

quod uniuersus occidentis & oriens orbis, longè anti-
 quius & benignius ab illo diuino et cœlesti sole Christo
 Iesu illustratus, hæctenus nõ uiderit. Demum ne am-
 plius in suis confirmandis, in cautaque plebecula deci-
 pienda, orientalis Ecclesiæ auctoritate, & testimoniis
 (quod quidem hæctenus fecerunt) abutantur, cuius
 contra se tam insignia referant testimonia. Postremo,
 ut agnoscant, nusquam sibi in orbe Christiano, nus-
 quam in Ecclesiæ Catholica locum relictum esse, nus-
 quam cum istis moribus, & sententiis consistere pos-
 se. Et quemadmodum ipsi impiè gremium eius ma-
 tris, quæ eos genuit, lacteque suo aluit, spreuerunt,
 ab eoque longè aberrarunt, ita illos uicissim tanquam
 proteruos, parentibusque inobedientes filios, ubique
 sperni ac repudiari, ut illud Esaia in eis abundè com-
 pletum esse uideatur: *Ue qui spernis, nonne &
 ipse sperneris? cum defatigatus, deseris contem-
 nere, tum ipse contemneris. A castris in quæ confu-
 giunt, arcentur: ab illis, quos patronos parabant, ac-
 cusantur: eorum, quos ipsi iudices communis causæ
 constituerunt, sententiis condemnantur: ita, ut uel
 hoc solum tam clarum & illustre orientalis Ecclesiæ
 testimonium, & eos, & alios omnes, si modo secum
 consentire uelint, si ueritatem ipsam ex animo qua-
 rant, & non ipsa pertinacia, opinionisque ingenij, ac
 studio nocendi vincantur, ab errore quidem retroscare,
 ad rectam autem & Catholicam fidem reducere me-
 ritò debeat. Nam cum neque illi, neque nos, ut qui-
 dem isti dicunt, communis causæ, propter priuatum
 cuiusque in re sua studium, æqui iudices esse possi-
 mus, detur sanè rectè hoc ab illis factum esse, quod ad
 eos iudices pronocarunt, qui neque cum hæc, neque*

cum illa parte coniunguntur. Quod autem eorum
 iudicis & sententiis acquiescere nolunt, quos ipsi iu-
 dices delegerunt, in hac quidem certè partè, iam non
 cum aliis, sed secum ipsi pugnant, suumque contu-
 macem, & incurabilem morbum aperiuunt, nec tam
 se in hac causa iudices, quam assentatores quæsiuissent,
 abundè docent. His inquam ex causis, hanc ipsam o-
 rientalis Ecclesiæ, de eorum confessione censuram,
 quam isti non sine causa suppresserunt, ipse magna
 ratione in lucem proferre uolui. Ad te autem potis-
 simum Beatissime Pater, hanc totam causam defe-
 rendam æquisimum esse putauit. Primum, quod in
 castris Dei exercituum dux & Imperator secundum
 Iesum Christum sis, ad quem omnem cognitionem de
 perfugis pertinere, superius diximus. Demum, quod
 ante alios omnes, in studiis, quæ uel ad illustran-
 dam, uel exornandam Catholicam religionem spe-
 ctant, mirificè dolecteris, quorum tot gymnasia, tot
 scholas, tot seminaria per orbem terrarum uno tem-
 pore inaudita liberalitate, & incredibili erga exte-
 ras nationes charitate, simul aperuisti: ut uerè te
 non nomine tantum, sed re ipsa multò magis, illius
 hominis agricola vicarium esse demonstres, qui largè
 & munificè seminat semen bonum, siue illud cadat
 secus uiam, & conculcetur ab hominibus, uolucres-
 que cœli comedant illud, siue super petram, & sta-
 tim arefcatur, siue inter spinas & suffocetur, siue in
 terram bonam, & ferat fructum centuplum: illi-
 usque patris familias, qui primo mane ad conducen-
 dos operarios uineæ suæ egrreditur, munificèque ope-
 rarios, ac uinitores omni hora in eam conducit. Quo-
 fit, ut te tam diligente, & assiduo agri dominici

cultore, flores apparuerint in terra nostra, vineae florentes odorem dederint suum, fruges, quas iam infelix lolium plane obruerat, ita crescat, ut ipsu lolium vix iam appareat. Deinde quod hoc idem Regem meum vel le suspicabar, qui omnia sua, & suorum in hac parte S. V. subiecta esse expetit, quique item in hac Dei agricultura, non ita multis post passibus, vestigia S. Tuae secutus, & ipse strenue torquet aratrum. Quem quidem virum Deus ille immortalis, (cuius providentia omni providet seculo) tanquam alterum Abraham quendam, aut Iob, ex reliquiis illis, florentissimi quondam Pannonici regni solum fere, vna cum pientissimo fratre suo, ad excitanda iterum in ea gente Catholicae religionis semina, omnipotenti dextera sua, ab omni labe haeretica, purum & liberum conservavit, nec genu suum coram Baal flectere permisit: quem postea de domo, & de cognatione sua eduxit, in gentemque magnam, & regnum eximium, istius constantiae & pietatis causa, crescere fecit, pulcherrimisque, ac quasi repetitis ex potentissimis hostibus victoriis, sedique S. V. inimicis, illustravit, magnificentique exornavit, ac in dies magis ac magis novo rerum successu ornat: & auget. Ut omnibus mortalibus, Regibus item & Principibus, specimen detur, cum qui habitat in adiutorio altissimi, in protectione Dei caeli non commoveri: & diuites quidem ac potentes sapiens esurire, & egere, iniquentes autem dominum, non diminui omni bono. Vltimo quod te Pontifice, his ipsis studiis Romae operam dederim, quorum nunc hunc ipsum exiguum fructum in publicam utilitatem confero. Et contendi quidem ego sedulo, ut in hac mea versione, ab ipsis auctoris ver-

bis, ne latum quidem unguem, quoad eius fieri posset, recederem. Verum cum praesens Gracia, multum mutauerit dicendi genus, a priscoque illa orationis sinceritate, & sanitate, compositionis item & structura veritate, & concinnitate, plurimum discesserit, cumque hoc ipsum exemplar valde incorrecte, & inconcinne descriptum ad nos missum fuerit: necesse item, & ipse habui paucis quibusdam in locis, ad sententiam magis, quam ad verba, ipsam interpretationem accommodare, ita tamen ut omnibus sententiarum integritatem, & religionem suam eandemque plane simplicitatem ac ut dicam, ruditatem, quantum possem, conservarem. Reliquum est, ut hanc meam liberorem S. V. compellationem deprecet, ac ipsius Paterna, & Apostolica benedictione, me, studiaque mea humillime submittam: Deum immortalem precatus, ut quam diutissime publica utilitati S. T. vivat, ac demum cum gaudio, & exultatione, portans manipulum vberis consuetudinis suae, ad principem pastorem Christum redeat. Cracoviae, tertio Idus Aprilis. Anno à natiuitate Domini.

M. D. L X X X I.

INDEX ET SERIES PRÆCIPUORVM
capitum libri huius.

Symbolum Nicœnū approbatur: proprius Græcorum error de processione Spiritus S. assertitur.	cap. I.
Articuli fidei summatim explicantur, & ad vitæ & morum institutionem accommodantur.	II.
De peccato originis, baptismo, sacro chrismate & eorum qui baptisantur communione.	III.
De pœnitentia & peccatorum remissione.	III.
De fide & operibus.	V.
Neque nimis de gratia Dei præsumendum, neque desperandum esse.	VI.
De numero & natura Sacramentorum.	VII.
De ministris Ecclesiæ, & eorum honore.	VIII.
De baptismo paruulorum.	IX.
De cœna Domini, veritateque corporis & sanguinis Christi.	X.
De officio confitentis, & eius qui audiendæ confessioni præest.	XI.
De mulctis atque satisfactionibus, quas diuus Basilus, alij autem Græci appellare solent.	XII.
De sacra Liturgia, hoc est, de in cruento quod in Missa fit, sacrificio, cuius opus, finis, vniuersaque œconomia pulchrè explicatur.	XIII.
De sacris ordinationibus; quas Græci vocant.	XIII.
Neque preces, neque oblationes, dies festos, neque alia donaria, corrupta vita moribus ministrorum, vitari.	XV.

Omni magistratui à Deo constituto parendum esse.	XVI.
De consumatione mundi.	XVII.
De gratia & libero arbitrio.	XVIII.
Deum non esse authorem malorum.	XIX.
De sacris traditionibus, & præsertim Monachatu.	XX.
De cultu & veneratione sanctorum.	XXI.
Epilogus de quibusdā, vt isti vocant, abusibus.	

Censura doctorum.

Ego sub signatus Ioā. Petrus Bourgogne Doctor theologus & guardianus Fræcis canorū Minorū Parisiensiu, censeo librum qui inscribitur Censura Orientalis Ecclesiæ de præcipuis nostri seculi hæreticorum dogmatibus à Stanislao Socolonio Theologo è greco in latinum translatus perutilem esse Christianis omnibus: typis excudendum.
Bourgogne gard. qui supra.

Ad communem totius Catholice religionis vtilitatem hæreseonque profligationem hanc Censuram Ecclesiæ orientalis non parum profuturam censeo: ideoque dignam esse, quæ frequenter typis excudatur, & in multorum manus perueniat.

Fr. Franciscus Feuardenius, Parisiensis Theologus, atque ibidem sacrarum literarum professor.

EPISTOLA THEOLIPTI
Archimandriæ, cum qua Constanti-
nopoli opus istud ad nos huc
est perlatum.

Τῷ λογιώτατῳ καὶ δεισιματέστῳ κυρίῳσι σκεπῆ τῷ ῥ' εκ-
κλησίας διδύσκειλῳ καὶ ἐμῷ φίλῳ τῷ εὐλαβῶς χειροδότην.

ὑπὸ Κωνσταντινουπόλεως ἐπιγράψῃ.

Ὡς ἐσιώπησα, ἀλλ' ἔγραψα σοὶ πρῶτον, καὶ ἐπέμψα ἐκεῖνο
τὸ βιβλίον τὸ κατὰ τῆς λουτέρας, μετὰ τῆς ἀρμενίαν ἱεροῦ τοῦ ἡ-
λιοπολίτου. καὶ ἐμὴν γνώσεαι, ὅτι οὐχ ὅτι Κωνσταντινούπολι
εἰς τὸ πατριαρχεῖον, ἐν ᾧ ἐμίμῳ καὶ ἄλλοι τε. ἢ δὲ τίλλης με-
θεῖν, ἐνεκα τῆς ἀφήσεως μετὰ σοῦς ὑμῶν, τὰ ἴδη οὐδὲν αὐτῶν
ἐλθεῖν, διὰ τοῦ πολέμου καὶ τῆς ἀκαταστασίας. ἐὰν δὲ εἰρημύ-
σωσι ἀμφοτέρω, τότε εὐδοκῶντες ἐλεύσῃμα. ἔγραψα φίλῳ τῷ
ἀδελφῷ.

Τὸν σεβασμώτατον καὶ εὐγενέστατον καὶ ἱερώνυμον τὸν πρε-
σβύτερον, ὡς ἐξ ἐμοῦ προσέειπε. ὁμοίως καὶ τὸν κατὰ πάλιν φίλ-
τατον καὶ ἀδελφώτατον κύριον γαβριὴλ τὸν ἡμέτερον ἀδελφόν.

ἀπεβόλας σοὶ κύριε, πέμψα μοι τὰ βιβλία, ἃ εἰς ἐνθύμησιν
ἔγραψα σοὶ καὶ δόσω τὰ χεῖραί μου τῷ κομίζοντι προσθύμας. ἢ
δὲ ἄλλοι ζητεῖς ἀπαντῶντες, γράψα μοι καὶ ἀσπῆδος ὑπηρε-
τήσω.

Vos misistis ad Ioannem : & testimonium perhibuit
veritati. Ioan. V.

Hicre.

HIEREMIAS
MISERICORDIA DI-
VINA, NOVE ROMÆ AR-
chiepiscopus, OEcumenicus
Patriarcha:

*Sapientissimis, & doctissimis viris dominis,
IACOBO, Theologie Doctore; &
MARTINO Crusio, bene &
feliciter agere.*

IV, multumque, & à vo-
bis desideratam, & à no-
bis pleno & integro in vos
studio conquistam & e-
laboratam viri doctissimi
Germani, in Spiritu sancto filij medio-
critatis nostræ charissimi, Epistolam,
iam tandem Dei immortalis munere
absolutam, charitati vestræ mittimus:
idque cum ea, qua par est, lætitia, ac spi-
rituali gaudio, paternique vultus erga
filios hilaritate. Precamur autē Deum
Opt. Max. eiusque omni parte beatissi-
mam matrem, ut vos item utriusque ho-

minis, interioris, inquam, & exterioris perfundat gaudio. Sin autem in quibusdam partibus dogmatum pietatis nostræ, prima statim quasi fronte, vos non exhilaramus, confidimus tamen, quæ vestra est sapientia, doctrinæque & prudentiæ vbertas, nihil vos rectæ & sanæ doctrinæ antelaturos: neque instituta, & sanctiones planè nouas, ac quasi ex diametro, cum Euangelica IESV Christi Philosophia pugnantes, complexuros: neque in hac ex alia in aliam, à recta fide alienorum dogmatum, cōmigratione, tempus frustra consumpturos: neque consuetas, & præiudicatas opiniones vestras, cum omni recta ratione pugnantes, (homines enim sumus omnes, ideo timidæ parumque securæ sunt iuxta sapientissimi Salomonis dictum, omnes cogitationes ac studia nostra) potius quàm id, quod verum & sincerum est, sequuturos: magis autem ipsissimæ veritati, ac sapientiæ Domini nostri Iesu Christi, quam diuini eius discipuli, atque Apostoli, in suis canonicis ac salutaribus scriptis profitentur: quam omnes vniuersales & particulares sanctorum Patrum Synodi se-

quutæ sunt: quam vnius Sanctæ Ecclesiæ diuina scientia pleni præcones atque Doctores nobis tradunt, omnique in eam, communi concordia & voluntate, clarè, consentiunt, animo & confessione adhesuros. Qui his quidem omnibus, qui eorum præcepta & instituta, verbo, & opere sequuntur, certam salutem regni que cœlestis hæreditatem, precibus suis conciliant: vt iterum illis, qui eorum sanctis mandatis & institutis non parent, eaque temerè transgrediuntur, supplicium, ac damnationem æternam accersunt: Si enim volueritis, inquit Scriptura, & audieritis me, bona terræ comedetis. Quibus sanè verbis, mediocritas item nostra, quæ & ipsa, CHRISTI Domini miseratione, successione quadam, hîc in terris, eius locum tenet, ad amabilem concordiam, & consensum cum ea, quæ apud nos est Iesu Christi Ecclesia, charitatem vestram cohortatur: quam, si verè, & ex animo, non tam verbis, quàm re ipsa, nobiscum ingressi fueritis, dici non potest, quantum, & in cœlo, & in terra, ex ea vtriusque Ecclesiæ coniunctione, futurum sit gaudium, quàmque

PROOEMIUM
ad laudem, & gloriam Dómini nostri
Iesu Christi cessuram esse, certissimam
spem habemus. Valete.

*Ex omnibus partibus Syntagmatis huius, Epi-
stola, hæc, viciosissime descripta, ad
nos perlata fuit.*

HIEREMIÆ
MISERATIONE DI-
VINA NOVÆ ROMÆ AR-
chiepiscopi, O Ecumenici Patriarchæ,
Doctrina exhortatoria ad Ger-
manos conscripta.

PROSTE A QVAM lite-
ras à Dilectione vestra no-
bis missas, simulque opu-
sculū, in quo summa ca-
pita fidei vestræ contine-
bantur, accepimus, ve-
stramque charitatem, complexi & ex-
osculati sumus, illud de quo inter nos
conuenit, & in quo item discrepamus,
ita vti postulatis, vobis aperiendum du-
ximus. Charitatis enim officium atque
debitum, Legis & Prophetarum adim-

CENSURÆ. 3
pletio est, perfici autem charitatem,
certum est, non verborum inani strepi-
tu, sed factis & operibus præclarè illam
testificãtibus. Vt & preciosissimæ quæ-
que gemmæ, non inde precium & cõ-
mendationem suam accipiunt, quòd
laudantur, sed quia præstanti sua virtu-
te & operatione, illos, qui talia norunt,
in admirationem sui rapiunt. Quam
eandem charitatem erga nos, vos item
doctissimi viri Germani, præ vobis fe-
rentes, quantaque illius gloriatio sit, re-
ctè ex sacris scripturis edocti, hæc ve-
stra nobiscum communicare voluistis.
Quibus nos mutuò responsuri, in eo
maximè elaborandum putauimus, vt
nihil ex priuato nostro sensu dicere-
mus: sed ea omnia, quæ in medium ad-
ferrentur, ex sanctis, & vniuersalibus
septem Synodis, quas item & vos, vt
scribitis, præclarè facientes, amplecti-
mini & exosculamini: ex sensu itè san-
ctorum Patrum, diuinitusque nobis
traditæ Scripturæ, interpretum, quos
sancta, & vniuersalis I E S V Christi
vnanimi consensu laudat, & approbat
Ecclesia, depromamus. Hi enim quasi
hæc omnia Spiritu sancto per eos spi-
A iij

rante, ac in ore illorum loquente: admirabili doctrina, variis signis, & portentis, tanquam lucidissima astra, orbem terrarum illustrarunt: horum doctrina, & institutio, nullo vnquam æuo, nulla temporis diuturnitate, aut commoueri, aut aboleri poterit, vt quæ omnipotenti verbo Domini sit fundata. Christi enim Ecclesia, teste Diuo Paulo, columna est, & firmamentum veritatis: contra quam, ipsæ portæ inferni, iuxta diuinam & immortalem Iesu Christi promissionem, præualere non poterunt. Etsi enim mali & peruersi homines, aliquam eius partem, prauis & alienis dogmatibus, perturbare, & transuersim agere possint, ipsa tamen nihilominus stabilis, & inconcussa, fundata super firmam petram, perpetuò manet: eiusque veritatis præsidio, cui innititur, & eam in omnibus sequitur, validè fulcitur. Qui enim ciues & domestici Ecclesiæ Dei sunt, iidem per omnia veritatem sequuntur: vt qui veritati non adhærent, illi itidem Ecclesiæ Dei membra, nullo modo esse possunt. Eidem veritati nos item insistentes, præsentem hanc sanam & incorruptam doctrinam,

ad publicam vtilitatem, ac veræ fidei ædificationem instituimus: ac pro parte nostra in medium adferimus, etsi, dū id facimus, multum in ea re, eorum, qui diligunt Dominum, ope, & precibus opus habeamus: quo eius diuina & cœlesti gratia, mens nostra, in viam dirigatur pacis.

ANNOTATIONES.

Quas item & vos vt scribitis, &c. Quam falsi vtrinque sunt, si enim vel has solas septem Synodos sequerentur, neque istis schismate, neque illis hæresi quicquam opus esset: cum eni his septem abundè explicatum sit, quid de quaque re sentiendum: quid quoque loco habendum sit. Ideò autem septem solas amplectuntur Synodos: quòd cum antea tacitas simultates tantum, cum occidentalibus intus alerent, tum iam post septimam Synodum apertos se hostes latinorum sunt professi, eosque hæreseos instigare non dubitarunt. Primum, quòd iam planè desperarant fore aliquando, vt latini incredibili illorum ambitioni, cui semper mirè obstiterunt, essent subscripturi: & qua, non solum se his sedibus Patriarchalibus anteferre voluerunt, in quibus illi, qui columnæ inter Apostolos dicebantur, confederunt: Antiochenæ, in-

quam, Alexandrinæ & Hierosolymitanæ: sed etiam illi, in qua princeps ipse Apostolorum Petrus confederat, & qui ex ore ipso Dominico summam Ecclesiæ Dei gubernandæ acceperat. Secundo, quod Imperatores eorum, propter orientis imperij, ad occidentales Principes, ob hæreses, rerumque Christianarum prodicionem, præcipua summorum pontificum auctoritate translationem, quæ circa illa tempora contigerat, nihil eos commune cum occidentalibus habere, nullamque obedientiam illis præstare voluerunt: quod tamen à volentibus, & sponte in omnem dissensionem effusus, facile impetrari potuit. Deinde, ob summum odium, maximamque inuidiam, quam ex gentis Bulgarorum, ac multorum aliorum Sarmatiæ populorum, ad occidentales Ecclesias, quæ in idem ferè etiam tempus inciderat accessione, conceperunt. Demum, quod in consequentibus Synodis maxime de Saracenorum Imperio comprimendo, Terræque Sanctæ restituenda, deliberabatur: cui pio conatui Græci, ob incredibilem, quod contra occidentales ex translato imperio conceperant odium, iniquissimè aduersari sunt, illique quantum potuerunt, obstiterunt. Postremò, quod in quarta Constantinopolitana Synodo, quæ verè & propriè octaua dicitur, & in qua, præter trecentos octoginta septem Episcopos. Vicarij

omnium primarij sedium, ac ipse presens Imperator, adfuerunt, euidentius quasi, quam in aliis omnibus declaratum est, quam potestatem & auctoritatem Romanus Pontifex, in Patriarchas Constantinopolitanos, haberet: cum in ipsa eorundem vrbe Constantinopoli, trecentis octuaginta tribus collectis Episcopis, Adrianus Romanus Pontifex, Nicolai I. successor, per legatos suos, resistentibus primum & reclamantibus Imperatoribus: postea autem assentientibus, & quasi poenitentiam agentibus, ipsiusque facti auctoribus: Phocium, ex Magistro curiæ atque militiæ Præfeto, à Michaële Imperatore, Patriarcham Constantinopolitanum factum, deiecit: grauique anathemate cum omnibus sequacibus, percussit: ordinationesque eius abrogauit: Ignatium in sedem suam, quam totis duodecim annis integerrimè tutatus est, restituit: vnaque, qui, & quales, & ex quibus Patriarchæ eligi, & creari deberent, docuit: atque ita vniuersam Ecclesiæ illius statum & ordinem restituit. In eademque Synodo decernitur: omnes quidem honorandos Patriarchas esse, præcipuè tamen Sanctissimum Papam senioris Romæ: nec oportere etiam sententiam dicere in vniuersali Synodo, contra summos senioris Romæ Pontifices. In eadem pulcherrimum illud Pij Imperatoris Basilij exauditur, de Sedis Apostolicæ autho-

ritate, testimonium: Neque enim, ut sacra-
tissimus Patriarcha ad proprium regre-
deretur thronum, Imperij mei opus, vel
excogitatio facta est: sed multū ante, sā-
ctissimus & beatissimus Papa Nicolaus,
quæ circa illū erant certissimè discēs, sy-
nodicè decreuit, reddi ei^o proprij thro-
ni; & anathema, cum tota Sācta Roma-
norū Ecclesia, pronunciauit, cōtra resi-
stentes huiusmodi cōsilio ac sententiæ,
Hoc autē nos olim scientes, & pauētes
anathematis iudiciū, promulgari, obse-
cūdare Synodico iudicio, Romanę Ec-
clesiæ necessariū duximus: & huius rei
gratia, reddidimus ei propriū thronum,
Hæcque illa est causa, cur Græcis tā opere octa-
ua nō placeat Synodus. Quanquā Græci postea
interfuerunt Synodis, vnde prima & duodecima
Lateranēsi, Florentinæ itē, quā illi octauā vocāt,
& cui Imperator, ipseque Patriarcha, vniuersæ
itē Græciæ Patres interfuerūt, eāque manu sua
obsignarūt. Sed idem odi, & ambitionis æstus,
omnia deiceps euertit ac perturbauit. Earū autē
rerū, quas diximus, authores eam ob causam hoc
loco nō appellamus, quia nemo, tam ex Græcis,
quàm ex Latinis, eorū seculorū historiā scripsit,
qui non idē doceat, atque testetur: tum ipsius o-
ctauæ Synodi acta, hoc idem clarè confirmant.

SYMBOLVM NICOE-
NVM APPROBATVR: PRO
 prius Græcorum de processione Spi-
 ritus Sancti error asseritur.

CAPVT I.

Primum igitur caput confes-
 sionis vestræ, vniuersū Chri-
 stianæ fidei dogma: id autem
 sacrum sanctæ vniuersalis Ni-
 cœnæ synodi complectitur
 Symbolum; de vna, in tri-
 bus personis, omnia excedente natura, & sub-
 stantiâ Diuina. Quod quidem præclare à vo-
 bis teneri, ac piè prædicari, libenter confite-
 mur: præter quàm quòd Nicœna Synodus, &
 reliquæ cum ea consentientes, omnes decreu-
 erunt; Spiritum sanctum ex ipso solo Patre pro-
 cedere. Quod quidem sacra illa & incorru-
 pta fidei Christianæ confessio; sacrum, inquam,
 Symbolum, hoc ita esse, disertissimis verbis ex-
 plicat; Spiritum, scilicet Sanctum, ex solo pa-
 tre procedere. Quam quidem sententiam, à
 trecentis decem octo plenis Deo patribus, in
 Nicœna primùm Synodo propositam; deinde
 in Constantinopolitana à ceterum quinquagin-
 ta confirmatam: quam reliquæ item vniuersa-
 les quinque synodi; nihil addentes, nihil de-
 trahentes, verum in idem planè vno Spiritu
 sancto conspirantes; obsignarunt: qua deni-

que tot sanctissimi viri, qui in medijs illis temporibus claruerunt; à sacris synodis edocti; confessi sunt: nos item cum illis omnibus, Dei gratia sequimur, atque confitemur. Quem quidem sensum præclare illius confessionis esse ex ipsius Symboli verbis, quod in medium adferimus, facilius quàm aliundè perspicere potest. Credo in vnum Deum, patrem omnipotentem, factorem cæli & terræ, visibilium omnium, & inuisibilium. Et in vnum Dominum nostrum Iesum Christum, filium Dei vnigenitum, & ex patre natum ante omnia secula. Lumen de lumine: Deum verum de Deo vero: genitum, non factum: consubstantialem patri: per quem omnia facta sunt. Qui propter nos homines, & propter nostram salutem; descendit de cælis: & incarnatus est de Spiritu Sancto, & Maria virgine: & homo factus est. Crucifixus etiam pro nobis, sub Pontio Pilato, passus & sepultus est. Et resurrexit tertia die, secundum scripturas. Et ascendit in cælum, sedet ad dexteram Patris. Et iterum venturus est cum gloria iudicare viuos & mortuos: cuius regni non erit finis. Et in Spiritum Sanctum, Dominum, & viuificantem: qui ex Patre procedit: qui cum patre & filio simul adoratur, & conglorificatur: qui locutus est per prophetas. Et vnam sanctam, Catholicam & Apostolicam Ecclesiam. Confiteor vnum Baptisma, in remissionem peccatorum. Et expecto resurrectionem mortuorum. Et vitam venturi seculi Amen. Atque hic quidem

est ille veræ, & incorruptæ fidei thesaurus: ab ipso Spiritu sancto, ne quid ex eo aut auferatur, aut aliquid alienum, & adulterinum illi addatur, sanctè obsignatus. Hæc est illa diuina, sanctissima, perfecta, ac vniuersalis, per orbem terrarum fusi populi Christiani, tessera. Hæc est illa communis confessio, omnium sanctorum Patrum. Hic est certissimus vniuersæ Christianæ fidei limes: quem in pectore nostro recondentes: quem vtrisque manibus amplectentes: quem vbique magna libertate & alacritate confitentes; veluti quoddam cæleste, integrum, & incorruptum, nullaque parte contaminatum, sanctorum Diuinoque numine afflatorum hominum depositum ad extremum vsque finem vitæ nostræ conferuabimus. Quo precibus & intercessionibus eorum, qui nobis eam fidem exposuerunt, atque sanctè conseruauerunt, tanquam mundam hostiam, eam pulcherrimam confessionem, & nos ipsi Sanctissimæ Trinitati offerentes; ab æterna liberemur damnatione, ac sempiterna in Christo cælestis regni ipsius possessione potiamur. Quod vt consequamur gratia & misericordia Christi nostri; etiam atque etiam vehementer oramus.

ANNOTATIONES.

Nicæna Synodus. Nusquam hoc decreuit Nicæna Synodus, in cuius Symbolo, nō plura de spiritu sancto pronunciata esse quàm illud, Et in Spiritum Sanctum, testantur acta eiusdem Synodi: restā-

tur duo grauisissimi authores, illisque temporibus pro-
 ximi, D. Basilius, atque Gregorius Nazianzenus.
 Basiliij verba in Epistola quadam ad Ecclesiam An-
 tiochenam, hac sunt: Quoniam verò doctrina de
 Spiritu sancto indefinita est, quòd nondum
 comparerent impugnatores Spiritus sancti, an
 condemnandi sint qui spiritum Sanctum crea-
 tæ, & feruilis naturæ dicunt, in ea Synodo
 nulla facta est mentio: nihil enim prorsus crea-
 tum est in diuina & beata Trinitate. hac ille
 in Constantinopolitana igitur demum secunda vni-
 uersali Synodo, qua contra Eunomium, Photinum,
 Macedonium, Constantinopolitanum Episcopum, qui
 negabat Spiritum Sanctum Deum esse, eumque inter
 creaturas impiè coniebat, collecta fuit, hoc totum
 additum est: Et in Spiritum Sanctum, Domi-
 num, & viuificantem: qui ex Patre procedit:
 qui cum Patre & Filio simul adoratur, & con-
 glorificatur: qui locutus est per Prophetas.
 In Romana autem Synodo, quam in idem tempus fre-
 quentissimam contra Arrium, Macedonium, Pho-
 tinum, Appolinarem, Damasus Romanus Pontifex,
 Romæ congregauerat: & in qua item Petrus, Alexā-
 drinus Patriarcha, adfuit, hoc ipsum Filioque per
 quandam Constantinopolitanæ Synodi interpreta-
 tionem, additum fuit. Cum enim centum quinquaginta
 illi Patres, qui item à Damaso, opera Theodosij Impe-
 ratoris Constantinopolim vocati erant, omnino, cum
 propter persequutionum vim, à quibus necdum, exitio-
 sissimè urgente atque defendente, Arrianam &
 Macedonianam impietatem, Constantio atque Va-
 lente, respirarant, tum propter Hæreticorum insidias

quas illis absentibus Ecclesiis illorum struxissent, ip-
 samque itineris longitudinem, & difficultatem,
 Romam ipsi venire non possent, eam de Spiritu san-
 cto confessionem, per Eusebium, & Priscianum E-
 piscopos, legatos ad Damasum, ceterosque Patres,
 confirmationis causa, Romam miserunt: quam per
 omnia idem sentientes sancti illi Patres, unà cum
 Damaso pontifice, approbarunt: hocque solum, quod di-
 ctum erat, qui ex Patre procedit, per additionē hu-
 ius particula Filioque propter eos hæreticos, qui tum
 dicebant, Sanctum Spiritum per filium fuisse factum,
 quos ibidem sancta anathematizat Synodus, & qui
 itidem Spiritum Sanctum, filij quidem filium, patris
 autem nepotem dicebant, sanctè & piè interpretati
 sunt. Ità ex utriusque partis orbis terrarum senten-
 tiarum collatione, una perfecta, de Spiritu Sancto,
 confessio conscripta fuit: eum esse Spiritum viuifican-
 tem, qui ex Patre, Filioque, procedit: qui cum Patre
 & Filio simul adoratur, & conglorificatur. Qui qui-
 dem sancti patres, tam illi, qui Constantinopoli cū Im-
 peratore, quàm isti, qui Roma cum Damaso congregati
 erant, etsi loco distincti fuerunt, re tamen unum
 vniuersale consilium constituebant: cum & ab eodem
 & sub eodem capite congregati fuissent: & in eodem
 spiritu, & eiusdē Spiritus sancti causa, ad eosdē etiā
 hæreticos dānandos, & conuincendos, collecti essent:
 ex mutuaque sententiarū collatione, & approbatione,
 unum vniuersale symbolum ediderunt. Quorum de-
 incepta sententiam, sine ulla controuersia, vniuersa
 Ecclesia secuta est, vsque ad octauam synodum. Nam
 tum demum post octauam synodum, eam, de spi-
 ritus sancti processione, tragediam, recentiores Græci

odio, & maleuolentia excitantur. Constant hæc omnia primum ex Epistola ea, qua orientales patres respondent Damaso, causam cur Romam venire non possent, explicantes: constant item ex eiusdem Damasi Epistola, qua Constantinopolitanis respondet Patribus, eorumque decreta approbat: constant ex Actis utriusque Consilij: constant ex libro 9. Tripartita historia cap. 16. constant ex Hugone Eteriano libro 3. de processione spiritus sancti, capite 16. & alijs multis authoribus, antiqua vetustatis peritissimis fideque dignissimis.

Omnes vniuersales Synodi obsignarunt nihil addentes, nihil detrahentes, &c.

Dua sunt partes vniuersi pretextus, quo Græci iniquissimum schisma suum, in questione, de Spiritus sancti processione, velare, ac veluti integumento quodam tegere volunt. Primum falso Latinos, contraque sanctorum Patrum sententiam, & iudicium Spiritum sanctum ex Patre & Filio procedere opinari. Secundo, quãuis hoc recte & vere dicatur, nõ tamẽ illos vel hoc vel aliud quicquam sacro symbolo adijcere debuisse. Et cum primum illud manifeste sit falsum, & erroneum, ut paulo post docebimus; posterius hoc, in quo se arcem negotij tenere putant, Canone potissimum Ephesini Concilij septimo, confirmant: cuius illa sunt verba: His igitur recitatis, (Canones autem Nicæni Concilij tum lecti erant) constituit sanctum Concilium, vt nemini liceat aliam fidem, vel proferre, vel conscribere, vel componere, quã eam, quæ præstituta, ac perscripta est à sanctis Patribus, qui in Nicænorum vrbe cum,

cum auxilio Spiritus sancti, coacti fuerint. Qui autem audeat aliam fidem vel componere, vel producere, vel proferre, volentibus conuerti ad agnitionem veritatis, siue ex Gentilitate, siue ex Iudaismo, siue alia quacunque secta, vt hi siquidem Episcopi aut Clerici sint, isti ab Episcopatu, hi à Clero remoueat, ac prohibeatur: sin autem laici sint, vt extrema detestatione & execratione, percellantur. hætenus sancta Synodus Ephesina. Quo quidem Canone docent Græci, post duo illa œcumenica Concilia, Nicænum, inquam, atque Constantinopolitanum, ita symbolum, ita fidem Christianam, ab Ephesina synodo conclusam & obsignatam esse, vt illi nihil amplius à quoquam mortaliũ addi, aut adijci liceat. Quod cum Latini in huius particula adiectione Filioque, sint ausi, meritò illos supra dicto anathemati subiaccere, seq. iuste ab illorum coniunctione & communionẽ distinxisse. Atque hic est ille summus Græci schismatis Aries, maximũ presidium. Verũ longè aliam mentem sacri Canonis esse, quã isti putant, vel ipsa Canonis verba clare docent. Primum enim, ubi dicit: Ne quis aut episcopus, aut Clericus, aut Laicus, quicquam adijcere audeat: proculdubio singulos & priuatos homines, non autem vniuersum concilium vel publicam auctoritatem intelligit, quod pleniũ ipsa Canonis occasio indicat. Cum enim post Nicænam, atque Constantinopolitanam Synodum, singuli serẽ Episcopi, in suis Dioccesibus, sua conscriberent symbola: eaque populis sibi subiectis proponerent: nec Episcopi tantum, verũ & laici nonnunquam: eaque cum collectis demum vniuersalibus Synodis, publice vnusquisq; ambitiosè

legi, ac recitari in Synodo velle: & posteaquam item Theodoti Mopsuen, Episcopi Symbolum, à Chariofo presbytero Philadelphien, sacro etiam Ephesino Concilio oblatum, publice lectum esset: in eaque re plurimum periculi, & confusionis, moraque & ambitionis, sacra animaduertisset inesse Synodus, statim post eius lectionem hunc tulit Canonem: Ne quis in posterum, aut Episcopus, aut Clericus, aut Laicus, suum proferat symbolum: hocque genere & unitatem fidei Catholicae turbet: aouisque erroribus occasionem præbeat: & Sacras Synodos impediatur: tempusque frustra extrahat, sed ut omnes communem fidei, à trecētis decemotto sanctis Patribus, in Nicæna Synodo, formulam conscriptam, sequantur, illique adhæreant. Secundo, cum idem sanctus Canon doceat, & ne quis aliam fidem proferat, aut conscribat, manifeste explicat, non illud prohiberi, ne quid Symbolo conueniens & consentaneum interpretationis causa addatur: sed simpliciter, ne quis aliam fidem conscribat, hoc autem est, diuersam, pugnantem, planeque contrariam ab illa, quam sancti tradiderunt Patres. Quomodo hoc nostro infelici tempore multi exoriuntur nebulones, qui vel Ebionem, vel Cheryntum, vel Arrium quendam sequuti: Lutherum item, aut Calvinum, aliam fidem componere non erubescunt, suaque somnia pro vniuersali Canone, & Regula fidei Christiana, miseris populis, obtrudere non verentur. Tertiò cum dicit, componere, producere, proferre, conscribere: non excludit interpretari, explanare, illustrare: quæ longè diuersa sunt, & nonnunquam planè necessaria. Non illud igitur sacer Canon docet, nihil simpliciter Sym-

bolo addendum esse: sed hoc potius: nihil priuata auctoritate, nihil priuato sensu, pugnantem præsertim, & diuersum aut contrarium, his, quæ à sacris Synodis instituta sunt, confessioni fidei apponendum esse. Quamquam autem ex his ipsis sacri Canonis verbis hoc ita esse clarissime demonstratum est: tamen & aliunde hoc idem manifestissime daceri potest. Nisi enim Symbolo aliquid adicere liceret, tum contingeret aliquem, ut quod corde creditur ad iustitiam, id ore confiteri ad salutem non permetteretur: contra quam Diuus Paulus docet, atque præcipit. Deinde, si amplius neque illustrare, neque amplificare, neque obscura in fide Christiana explicare post Concilium Ephesinum liceret, frustra igitur paulò post contra Eutichen sexcentorum quadraginta Patrum Chalcedonen. Concilium conuocatum fuit, frustra & alia quæ post consequuta sunt Synodi: quæ non aliam ob causam conuocabantur, quam, nouis erroribus & hæresibus exorietibus, illustranda & explicanda fidei Christiana causa, eisdemque Anathemati subiecta erunt concilia omnia. Verùm ut propius ad id quod tota causam continet, accedamus. Fuit idem penitus Canon iisdem fere verbis à Nicæna etiam Synodo perscriptus, qui quanquam, ut multa alia, nunc in actis eius Synodi non reperitur, in ea tamè Epistola Liberij Pape, quam ad Beatum Athanasium Alexandria Patriarcham conscripsit, & quæ sic incipit: Iam à principio accepimus à Beato Petro principe Apostolorum, &c. his verbis legitur: Prædicta namque uti legimus, sancta decreuit Nicæna Synodus, aliam fidem nulli proferre licere, aut conscribere, aut componere, aut sapere, aut aliquid docere, nec aliquid in fide vel intelligere, quod

horum Patrum decretis contrariū sit: Qui verò aliam fidē proferre, aut docere, aut aliud symbolū tradere illis; qui ad viam veritatis, de quacūq; fide, velint cōuerti, aut ex Iudaismo, aut ex Gentilitate, si Episcopus sit, aut Clericus, priuetur: Episcopus ea dignitate, & Cleric⁹ clero: si verò monach⁹ aut laicus, anathematizetur. *Recognoscimus eadē verba, eadēque verborū sententiā Concilij Niceni, quae fuerūt Synodi Ephesinae. Si igitur Canon hic hunc sensum habet, ut nō liceat quicquā Symbolo addere, uti quidem Graeci putant: subiectū igitur erit eidem anathemati ipsum, quod paulo post sequentium est generale Constantinopolitanum Concilium: ipseque adeo magnus ille Theologus Nazianzenus, quem ex sententia uniuersae Synodi: propter eius præstantem doctrinam, quae tum exercebat, inter omnes symbolum illud conscripsisse, plurimi censent. Multa enim, ultra ea, quae Nicæno continebantur symbolo, vel illustranda, vel explicanda veritatis causa, in ea synodo adiecta fuisse, multa detracta, non alium de melius patet, quam ex utriusque symboli mutua collatione. Et Nicæni quidem symboli forma haec est:*

Credimus in vnum Deum patrem omnipotentem, omnium visibiliū, & inuisibiliū conditorē. Et in vnum dominum Iesum Christū, filium Dei, de Patre natū, vnigenitum, id est, ex substantiā Patris, Deum ex Deo, lumen ex lumine, Deum verū ex Deo, genitū, non factū, consubstantialem Patri, *hoc est, eiusdem cum patre substantiae*: per quem omnia facta sunt, siue, quæ in cælo, siue quæ in terra sunt. Qui propter nos homines, & propter nostram salutē def-

scendit: & incarnatus, & homo factus, passus est: & resurrexit tertio die, & ascēdit in cælos, inde vēturus est iudicare viuos & mortuos. Et in Spiritum sanctū. Eos autē qui dicunt, erat aliquādo, quādo non erat: & antequā nasceretur, non erat: & quia, ex non extantibus factus est, aut ex alia substantiā, vel substantiā dicētes esse, aut conuertibilem, aut mutabilem filium Dei, hos anathematizat Catholica & Apostolica Ecclesia.

Constantinopolitani autem haec.

Credimus in vnum Deum Patrem omnipotentem, factorem cæli ac terræ, visibiliū omnium & inuisibiliū. Et in vnum Dominum nostrum Iesum Christum, filium Dei vnigenitum, & ex patre natum ante omnia secula, Deū ex Deo, lumē ex lumine, Deum verū ex Deo vero, natum, nō factum, homouisioni patri, hoc est, eiusdem cum patre substantiæ, per quē omnia facta sunt. Qui propter nos homines, & propter nostram salutem, descendit. Et incarnatus est de Spiritu sancto ex Maria virgine, homo factus: crucifixus est pro nobis, sub Pontio Pilato, & sepultus: tertio die resurrexit, ascendit ad cælos, sedet ad dexteram patris, iterum venturus est in gloria iudicare viuos & mortuos: cuius regni non erit finis. Et in Spiritū sanctū, dominum & viuificantem, ex patre procedentem, cum Patre & Filio coadorandum & glorificandum: qui loquutus est per Prophetas. In vnam Catholicam & Apostolicam Ecclesiam. Confitemur vnum baptisma, in remissionem peccatorum: expectamus resurrectio-

nem mortuorum: & vitam futuri seculi. Amen. *Ubi multa detracta, multa addita esse, quis non videt? in quibus hoc est, incarnatus de Spiritu sancto ex Maria virgine: & hoc, & sepultus: & hoc, sedet ad dexteram patris: & hoc, cuius regni non erit finis: & alia, quæ sequuntur, ad finem usque symboli. Sed & Ephesina Synodus, eidem subiacebit anathemati. Multa siquidē & ipsa illustravit, ad fidē Christianā pertinentia: multa addidit: multa interpretata est. Et quanquā hæc clarissima sint, tamē si demonstraverimus eundem spiritum sanctum, qui & in Nicæna prius, & postea in Ephesina Synodo, eius Canonis author fuit, & magister, ipsummet eiusdem interpretem, ac enarratorem, in consequenti Chalcedonensi Synodo fuisse, longēque alium sensum eius esse docere, nunquam amplius quidquam ad eam causam confirmandam desiderari poterit. In quarta igitur uniuersali Chalcedonensi Synodo, cum Eutiches, qui naturas in*

CHRISTO confundebat, libellum sacra Synodo obtulisset, neque quidquam aliud se sentire professus fuisset, quam id, quod in Nicæno symbolo perscriptum esset, ubi ne verbum quidem ullum de distinctione naturarum positum erat. Indeque cum Patres ipsos cohortatus esset, ne aliquid symbolo contra Ephesina synodi Canonem addant, hæc inter cætera dixit: Hanc, inquit, fidem, memorata hæc anterior sancta & uniuersalis synodus confirmauit, cuius Præsul fuit beata & sanctæ recordationis Pater noster, & Episcopus Cyrillus, eamque definitionem protulit. Qui præter ista addiderit aliquid, aut inuenerit, aut docuerit, eum damnationibus, quæ tunc scriptæ sunt, subia-

cere: quorum exemplaria in codice destinauit mihi memoratus Pater noster, & Episcopus Cyrillus, quæ & piè in manibus habeo. Subiiciens igitur me ipsum sanctæ synodo, definitionem eius usque nunc custodiui. *Quæ ubi publice lecta sunt, responsum est Eutichi, à sanctis Patribus, primum per Eusebium Episcopum Dorithæis Mentitus es: non est definitio talis: non est regula hæc præcipiens. Deinde per Diogenem Episcopum Cyscij: Dolosè, inquit, proposuit synodum sanctorum Patrum, quæ in Nicæa facta est: Accepit namque additamenta à sanctis Patribus, propter peruersum intellectum Appolinaris, & Valentini, & Macedonij, & qui cis similes sunt: & additum est in symbolo sanctorum Patrum, Qui descendit, & incarnatus est de Spiritu sancto, ex Maria virgine. Hoc idem igitur & isti sibi didicim putent, à sexcentis quadraginta sanctissimis Patribus, veterique Græcia dignis, eos mentiri, dolosèque eodem modo, in allegatione istius Canonis agere. Quid enim hac interpretatione clarius? quid istis verbis Spiritus sancti illustrius esse potuit? Ruit igitur firmamentum Græciæ: detractum est velamen maligni Schismatis, cum neque diuersum quidquam, neque priuata autoritate, symbolo Latini addiderint, sed potius ex sententiis veterum, tam Græcorum, quam Latinorum Patrum, ut post docebimus, nouis hæresibus urgentibus, illud interpretati sint: cum in prioribus illis uniuersalibus synodis, nondum plane de Spiritu sancto, totum dogma definitum, aut explicatum fuerit: uti quidem magnum illum Basilium, in ea, quam scribit, ad Ecclesiam Antiocheam, Epistola, te-*

stari superius diximus. Sed & Patres ipsos temporis illius, imprimis autem Basilium, quem Chalcedonensis Synodus ministrum gratia, & eum qui primus doctrinam de Spiritu sancto illustravit, appellare solent, multa indefinitè, multa minus clarè, de Spiritu sancto, ac quasi dissimulanter dixisse, ex quadam Epistola Gregorij Nazianzeni perspicitur: ubi eam querelam, quam Philosophus quidam contra Basilium magnum, atque ad eò ipsum Gregorium, in quodam conuiuio proposuerat, his verbis exponit. Cætera quidem laudentur viri illius, si ita lubet, nec ipse quidem contradico: cæterum quod maximum est, non illis concedam. Orthodoxiæ nomine, frustra laudatur Basilius: frustra Gregorius: ille, quia veritatem suis disputationibus prodit, hic, quia tolerantia sua, proditoris socium se præbet. Audiui siquidem Basilium Magnum, de patre quidem, & filio, optimè ac præstantissimè, atque vt vix quisquam alius facilè queat, differentem: Spiritum autem sanctum conuellentè, ac deijcientem. *Ac cum liberam Gregorij confessionem Spiritum sanctum Deum esse conscientis, idem Philosophus attulisset: de Basilio ibidem sic inquit: Basilium autem fidei doctrinam obscurè subindicat, ac velut adumbrat, nec veritatem liberè profitetur. Ac deinde, qua ipse Gregorius in Basilij defensionem dixerit, paulò post subiicit. Quoniam, inquit, ego in obscuro positus, ac plerisque incognitus, sic vt nec quæ loquar, nec an loquar, ferè homines sciât; tutò philosophor: illius autem maior habetur ratio, vtpotè & à seipso cla-*

rioris, & ab Ecclesia: tum etiam, quia id omne, quod dicit; in publico hominum cœtu dicitur grauique hæreticorum bello vrgetur; nudam præsertim à Basilio vocem arripere quærentiū, vt eo (qui solus ferè reliquus est veritatis fomes, vsq̃ue viuifica) vicinis omnibus captis, ac subiugatis, ex Ecclesia pulso, & exturbato, malum istud in ciuitate radices agat: atque ab hac Ecclesia nõ secus, atque ex aggere quodam & propugnaculo, terrarum orbem peruasser, ac populetur. Præstare itaque veritatis doctrinam cautiùs aliquanto, minusq̃ue liberè, profiteri, temporiq̃ue quasi nebulæ cuidam cedere, quàm eam apertà prædicatione opprimere. Deinde ipsum alloquitur Basilium: ab eoque petit, vt quantum in doctrina de Spiritu sancto sit præcedendum, quid de ea pronuncianum ipse putet, sibi explicet. Tu verò diuine vir, & sacrosanctè facito, vt nos doceas, quousque in disputatione de Spiritu sancti diuinitate progredi: quasque voces vsurpare: & quousque cautione certaque dispensatione vti debeamus, vt ea, aduersus eos, qui contradicunt, in promptu habeamus. *Quod idem in eius laudibus isdem ferè verbis prolixius docet. Sed hæc quidem hætenus.*

Quod idem Sanctissimi viri, qui mediis illis temporibus vixerunt, confessi sunt. *Cæca esse eorum, qui nocere volunt, consilia, præclarè dixit quidam. Euenit enim plerumque, vt non modo falsa se dicere non animaduertant, verum etiam pugnantia: ac non tantum cum aliis, sed etiam secum ipsos pugnare. Quod idem in hac causa, Græcis ambitione elatis,*

evenisse video: nam & hoc falsum est veteres Patres ita, ut isti dicunt, sentire: & isti non magis cum Latinis quam cum ipsis Grecis incauti, & imprudenter, in hac parte pugnant. Et de Latinis quidem, nihil attinet dicere: de Grecis paucis id quod proposuimus demonstramus. Duo sunt potissima Græciae lamina, Divus Basilus, atque Gregorius, quos isti maxime suspiciunt, ac eos se in omnibus sequi profitentur: horum uterque eam proponit questionem: Cur Spiritus sanctus non dicatur filius filij, Quod nunquam facerent, nisi eundem, quemadmodum à Patre, sic & à filio procedere iudicaret. Iuvat ipsius Basilij hac de re verba audire. Hic igitur lib. 5. contra Eunomium, eam in hunc modum proponit questionem. Quare, inquit, & Spiritus sanctus filius filij non dicitur, Et statim respondet: non illud quod isti volunt, quod ex filio non procedat, ex eoque suum esse non accipiat, (quod quidem proxime & proprie, si ita iudicasset, dicendum fuit,) sed contrarium.

Non, inquit, propter hoc, quod non sit ex Deo per filium, sed ne Trinitas existimeretur multitudo infinita, filiosque ex filijs, ut fit in hominibus, suscipere iudicaretur. Sed dices, inquit, si Dei imago est filius, filij autem Spiritus sanctus, quare filius Spiritus sanctus non dicitur? hoc enim fortissimo argumento ad suam impietatem firmandam abutuntur Eunomiani: aut enim filium, aut creaturam iubes suspicari. Cum autem filius non appelletur: propterea creaturam esse dicis illum, qui creaturam sanctificat. Hæc Basilus. Quid his verbis clarius est? quid hac consequentia magis perspicuum? Quid: necesse fuit D. Basilio alias catissus eius rei querere

cur Spiritus sanctus filius filij, non dicatur: & non simpliciter, illam, quæ verissima & simplicissima esset adferre: quod scilicet ex filio ita non procedat, quemadmodum ex patre filius generatur: si id rãtus vir sēfisset? At nō dicit hoc, sed contrariū potius. Sicut, inquit, filius se ad patrē habet: sic & Spiritus ad filiū. Propter eam, inquit, & Dei quidē verbū filius est, filij autem verbum Spiritus. Idem fere dicit magnus Athanasius in Epistola ad Serapionem: Talem inquit habet ordinem & naturam Spiritus erga filiū, qualem habet filius erga patrē, &c. Quid hac oratione clarius? quid explicatius, aut quid euidētius dici potest? nisi forte illud à nobis expectat, dū ijs æquosque verbis, ex patre filioque procedere, ipsos eorundem orientales patres usos fuisse doceamus. Par eam igitur & in hac parte illi. Audiant primum D. Athanasium Alexandria Patriarcham in Dialogo, quem in Synodo Nicæna contra Arrium habuit, ita dicentem: Siquidem Spiritus ex patris filijque substantia non est: cur filius, cum sanctum Baptisma suis discipulis traderet, de eo fecit mentionem, dicens: Euntes in mundum vniuersum &c. Et alio loco. Ipse, inquit, spiritum dat, & quicumque spiritus habet, à verbo habet. Et ad Serapionem scribens: Spiritus inquit, à verbo accipit iuxta Domini vocem: De meo accipiet, & annuntiabit vobis. Et in illo, vniuersi orbis terrarum iudicio omnibus seculis approbato Symbolo: Pater inquit, à nullo est factus, nec creatus, nec genitus, Filius à Patre solo est, non factus, nec creatus, sed genitus. Spiritus sanctus à patre & filio, nō factus, nec creatus, nec genitus, sed procedens.

Et in sermone de incarnata dispensatione: Ne credat quis, quod is quod non habebat, accipiebat: is enim supernè demittebat, vt Deus, & infernè ipse eum suscipiebat, vt homo. Ex eo igitur in eum descendebat: ex eius deitate in humanitatem ipsius. Audis? ipse supernè mittebat vt Deus: & ipse ipsum infernè suscipiebat, vt homo: & veluti Deus mittebat, veluti homo recipiebat: nam totus erat in terra: nulloque modo à cœlo aberat: quippè, cum in eo omnis deitatis plenitudo corpóraliter resideret. Cum ergo carnè esset circumscriptus, in Iordane conspiciebatur: sed deitate cum esset incircumscriptus, paternum sinum non relinquebat, vnde ex eo in eum descendebat. Ideò nihil prodest, quod à vobis allatum est, imò pro nobis videtur facere, vobisque magnum importat detrimentum. *Audiant D. Epiphanium, qui sic in suo Anagyroto sermone inquit:* Spiritus sanctus ex patre & filio, tertius nominatione. *Et rursus:* vterque habitat in iusto homine: CHRISTVS & Spiritus eius, quod si CHRISTVS ex Patre creditur, DEVS ex Deo, Spiritus quoque ex ipso, vel ex vtroque: quemadmodum ait CHRISTVS: Qui ex patre procedit, & hic ex meo accipiet. *Et iterum.* Sed dicit quispiam: Ergo duos filios esse dicimus: & quomodo est vnigenitus? at quisnam es tu, qui contradicis Deo? Si enim filium nominat, qui ex Patre est: Spiritum verò sanctum, qui ex vtroque, &c. *Et rursus.* Spiritus sanctus, spiritus veritatis est, tertium lumen à Patre & filio. *Et demum.* Què-

admodum enim nemo nouit Patrem, nisi filius, nec filium nisi Pater, ita dicere audeo, nec spiritum nisi Pater & filius, à quo procedit, & à quo accipit, neque filium & patrem, nisi Spiritus sanctus, qui verè glorificat, qui omnia docet, qui ex patre & filio est. *Audiant aureum illud os Chrysostomum, in expositione Symboli Homil. 1 ad neophitos.* Iste est spiritus procedens de Patre & filio, qui diuidit propria bona singulis prout vult. *Et in alio Sermone.* Itaque credendum esse dicimus, Spiritum sanctum Patri esse & filio coæqualem, & procedentem de patre & filio. *Ita & alio loco, fonti quidem patrem, fluuio autem filium, aqua verò, quæ inde hauritur, Spiritum sanctum, testimonio utens Domini comparat, qui ait: Qui biberit ex hac aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in aeternum.* *Audiant Gregorium Nazianzenum, qui sic inquit:* Item aliam differentiam intelligimus, vnum nempe propinquum ex primo, scilicet, filium ex patre, alium autem ex propinquo, Spiritum sanctum ex filio. *Audiant iterum illustratorem illum doctrinæ de Spiritu sancto Basilium, qui in eodem lib. 3. contra Eunomium sic inquit.* Fuitne vnquam homo sic audax, qui diuinorum dogmatum inuouationes induceret? Cur enim necesse est, si dignitate ac ordine tertius est spiritus, natura quoque ipsum tertium esse? dignitate namque ipsum secundum à filio, cum ab ipso esse habeat, & ab ipso accipiat, & annunciet nobis, & omnino ab illa causa dependeat, pietatis ratio tran- nit: natura verò tertia vti, nec à diuinis scri-

pturis docti sumus, nec à dictis possibile est, consequenter ratiocinari. Nam quemadmodum filius ordine quidem à Patre secundus est: quoniam ab illo & dignitate est, quia origo atque causa essendi, Pater ipsi est, & quoniam per ipsum accessus & adductio ad Deum Patrè est, natura verò nullo modo secundus, quoniam in vitro que vna est Deitas, ita videlicet. & Spiritus sanctus: etsi dignitate & ordine secundus à filio est, non tamen verè similiter alienæ ipsum esse naturæ, inde consequetur. *Et in eo capite quod inscribitur: Quod spiritus diuina natura est:* Spiritus namque inquit, viuenti verbo ad creandum adiunctus, viuens potentia diuina, natura ineffabilis, ex ore ineffabili manifestata, ineffabiliter per sufflationem ad hominem missa, & secundum corporalem à Christo monstratam figuram, rursus ab eo per sufflationem reddita: conuenire namque decet creationi nouam reparationem. Conuenientiam autem figurauit, sufflans, quòd non est alius præter illum, qui à principio sufflauit, sed idem, per quem Deus sufflauit, tum quidem cum anima, nunc verò in animam. *Audiant, Cyrillum non in uno sed in multis locis, ac primò in expositione Ioelis Prophetæ, super illum locum:* Effundam à spiritu meo. sic ait: In quantum etenim Deus ex Deo, secundum naturam filius est, cum natus sit ex Deo & patre: proprius eius, & in eo, & ex eo, spiritus est: quem admodum, & de ipso Deo & patre intelligitur. Et ex eo est, inquit: & ita ex eo: quemadmodum de ipso Deo & patre in-

telligitur: omne dubium quærentibus causam tollens. *Idem rursus in sermone ad Theodosium Imperatorem:* Baptisantem, inquit, IESUM in igne & Spiritu sancto, non alienum baptisantis effudisse spiritum, seruiliter & instrumentaliter, sed tanquam Deum secundum naturam cum autoritate summa, qui ex eo, & proprius eius est. *Et iterum in Thesauris:* Legem igitur cum ferat Christus, ita condit eam tanquam in eo, & ex eo, sit spiritus eius. *Et rursus:* Nullam igitur naturæ differentiam filij & Spiritus sancti Paulus nouit, sed tanquam ex eo, & in eo, naturaliter sit, Dominico nomine cum vocat. *Et in expositione nomi Anathematisimi:* Homo factus inquit, vnigenitus Dei filius, non minus permisit Deus, omnia habens quæcunque & pater, præterquam quòd non sit Pater; & proprium habens, qui ex eo, & in eo insitus est Spiritus sanctus. *Et alio loco:* Procedit quidem Spiritus sanctus ex Deo Patre, secundum verba saluatoris: non tamen est alienus à filio: omnia namque cum patre habet. Et hoc ipsemet docuit, dicens de Spiritu sancto: Omnia quæcunque habet Pater, mea sunt: idè dixi vobis: ex meo accipiet, & annuntiabit vobis. Nam etsi à patre procedere spiritum sanctum Saluator dixit, non minus tamen est etià filij. Est autem filij, quemadmodum & patris. *Et in Epistola ad Nestorium:* Etsi est, inquit, spiritus in propria hypostasi, prout spiritus est non filius, non tamè ab eo alienus. Profluit enim ex eo, sicuti ex Deo & patre. *Et in sermone ad Theodosium Imperatorem:* Non

ex mēſura (inquit ſecundum Ioannem) dat ſpiritum filius, ſed ipſe eum ex ſe ipſo emittit, quē admodum & ipſe Pater. Quare B. Paulus omni in hoc differentia poſtpoſita, nunc quidē Deo & patri illum attribuit, nunc rurfus filio. Et in illis quæ ad Falladiū in forma Dialogi ſcribit: Mutabilis verò minimè inquit, eſt ſpiritus. Nam ſi mutabilitati ſubiaceret, ipſi diuinæ naturæ iſte defectus aſcriberetur: ſiquidē Dei & patris, nec non & filij eſt, qui eſſentialiter ex vtroque, ſcilicet ex patre per filium, profluit ſpiritus.

Item in quinto ad Hermiam, reddens cauſam, cur ſpiritus filij, dicatur ſpiritus: Cuiusnam, inquit, proprium dicimus eſſe Spiritum ſanctum? Vtrum ſolius Dei, & patris? an etiam filij? an & diſiunctim vtriuſque & ſimul amborum, tanquam vnum ex patre per filium propter identitatem eſſentiæ? Et in ſeptimo ad Hermiam. Inhabitantem enim ſibi, & inſitum quis haberet eum, qui natura & verè Deus eſt, (de filio dicens) cum ſpiritum accipiat, qui non alienus & eſſentia diſiunctus ab eo eſt, ſed qui ex eo, & in eo, & eius proprius eſt, & æquè atque ille, Dominus eſt? Et poſt pauca: Miſit autem nobis è cælo paraclētum, per quem, & in quo nobiſcum eſt, & in nobis inhabitat: non alienum in nobis affluens, ſed qui eſſentiæ ſuæ, & patris ſui proprius eſt ſpiritus. Obſignemus rem totam primę ſynodi teſtimonio, quæ dicit. Spiritum ſanctum ex patre procedere, proprium autē eſſe filij, & ab eo ſcaturire. Vnde manifeſtò conſtat, falſò iſtos dicere, omnes ſanctos Patres diuerſim quid à Latinis ſenſiſſe.

ſiſſe. Et nō minus ab illis, quos diſces ſequuntur, quā à nobis diſſidere, ac æquè ab vtriſq; iniquo Schiſmate diſiunctos eſſe. Cum inter veteres Græcos & Latinos, nulla ſit in hac parte differentia, præter id, quod Latini quidē ſummam quandam Patris & filij equalitatē declarantes, particula, Ex, quæ parem quandam, & æqualem vim designare ſolet, videntur: Græci autem veteres ordinem quandam in diuinis connotare volentes, ſæpius particula, Per, magis ad eam rem comparata vti ſolent: ita ut dicant, Spiritum ſanctum ex patre per filium procedere. Quomodo BASILIUS, Gregorius Niſſenus, Damascenus, & alij ſæpius loqui ſolent: vti quidem doctiſſimè, doctiſſimus ipſe, in eo libello, quem hac de re ad Laſcharum cōſcripſit, annotauit Beſarion, quorū vterque patrio ſchiſmate damnato, Latinis ſe adiunxerunt. Neque verò aut veteres Græci, aut ipſi Latini, dum Spiritum ſanctum ex patre & filio procedere dicūt, hoc ita intelligūt: ut aut duo principia ſpiritus ſancti conſtituāt, aut patris & filij perſonas cōfundāt, aut aliquā diminutionem perſonarum, vel imperfectionem proceſſionis faciant: quæ omnia imperitè & malitiōſè noua Græcia nobis obijcit. Quod ita eſſe ut rectius intelligatur, rem totam paucis ut eſt, penitus explicemus.

Cum igitur vnaquæque res aut perſona duplicem quodammodo habeat formam & proprietatem: aliam quidem communem cum cæteris eiufdem nature & generis rebus: aliam autem ſibi propriā & immediatam quæ & perſonā eius conſtituat, & ab alijs eiufdem generis rebus eā diſtinguat, & ex qua omnia quæ ſequuntur, promanant: quam, perſonalem, conſtitutiua, particularem, incommunicabilem, immediatam, prin-

cipium individuationis Philosophi appellare solent, Vnaqueque item simili modo in diuina persona, hac utraque prædita est forma & proprietate: quemadmodum patris quidem persona, communem habet formam, qua cum filio & Spiritu sancto communicat ipsam Deitatem: secundum quam vnus est cum illis Deus: habet autem & aliam propriam, qua eius propriam constituit personam; eamque à filio & Spiritu sancto discernit: à qua item prima operatio, eaque immediata proficiscitur, quam ceteræ omnes consequuntur. Et forma quidem est atque proprietas paternitas ipsa, à qua & nomen, & rem ipsam patris accipit. Prima autem & propria operatio generatio ipsa: generare siquidem prima, & immediata est operatio patris. Cum igitur hac sit prima, & immediata, & incommunicabilis patris proprietas, eiusque persona constitutiva: hacque ipsa prima eius propria operatio generare inquam, necesse est omnes alias eius consecutivas esse non ut accidentia, quod in Deo non est: sed secundum naturam, & essentialiter. Vt enim prima & immediata cuiusque operatio, ab eius constitutiva forma pendet: ita omnes aliæ operationes hanc ipsam consequuntur. Cum igitur patris prima & immediata sit operatio generare: spirare autem, & reliquæ omnes secunda & immediata sint operationes: necesse est per ipsam generandi vim, spirandi rationem prouenire. Cum autem ipsa spirandi facultas Spiritus sancti sit productiva, necesse erit Spiritum sanctum ex patre per filium procedere. Vt quemadmodum generationem vi & natura sua, spiratio consequitur: ita Spiritus sancti productione, ipsam filij generatione consequi oportet, ipsumque Spiritum sanctum, ex patre et filio procedere: non tanquam à duobus principijs, sed

tanquam ab vno. Si enim, ut à duabus personis proficiscitur Spiritus sanctus, sic à duabus formis distinctis secundum quas producit, promanaret: tum necessaria duo eius essent principia. Cui autem à duabus quidem personis producit, forma tamē qua producit, vna numero est, & omnino indistincta. Est enim ipsa diuina essentia vna, & eadem numero, communis ambobus: vna itē spiratio, secundum quam Spiritus sanctus producit, vnus profecto & non plura eius erūt principia. Neque tamen patris & filij persona hac ratione confundetur. Si enim in aliqua forma propria, eorumque persona constitutiva, Pater & Filius conueniret, utpotē in paternitate vel filiatione, tum meritò confundi dicerentur, nunc autem manente cuiusque sua constitutiva, & in communicabili proprietate, in ea tantum, qua communis est, & qua iam constitutas sequitur personas, spiratione inquam ipsa atque Spiritus sancti productione, coniungi dicuntur. Ita nulla ratione eorum persona inter se confundentur etiam si communiter Spiritum sanctum spirent, atque producant, cum unicuique eorum sua constitutiva & propria, incommunicabilis cum altera proprietas permaneat, qua à se inuicem distinguantur. Neque itē ob eā causam minor erit Spiritus sanctus Filio, quod ab illo producat: quia neque filius ea causa est minor patre, quod ab eo generatur, neque ideò minor Spiritus sanctus, quod nec patre, nec filium producat: quia neque filius ideò minor patre, quod patre non generet: sed solum Spiritum sanctum vnā cum patre producat. Neque item aliqua imperfectio processionis hinc colligitur, quod à patre per filium Spiritus sanctus producat, cum nullā imperfectionem inde res sumant, quod

per primas operationes & facultates suas, res alii producant atque constituent. Neque item illi calumnia relinquatur locus, cur non potius ex patre & Spiritu sancto filius, quam Spiritus sanctus ex patre & filio proficiatur: potentia siquidem generandi praeceat, ut dictum est, spirandi potentiam, tanquam prima & immediata patris operatio: spirandi vero facultas, cum filij generationem sequatur, necesse erit, ut non filium ex patre per Spiritum sanctum, sed Spiritum sanctum potius ex patre per filium procedere, fateamur. Ex se ipso autem Spiritus sanctus procedere non dicitur, quo nihil sui ipsius sit principium: neque spirationem activam, qua soli patri, & filio communis est, habere potest. Vnaqueque enim diuinarum personarum, manens in eo quod est, & suam proprietatem personalem seruans, communia ad inuicem habet omnia essentialia. Eodem modo Spiritus quoque: etsi omnia communia habeat cum patre & filio: seruet tamen suam proprietatem, necesse est: quoniam spirare seipsum non potest, cum hoc repugnet eius proprietati. Hac autem omnia digne Deo: supra omne tempus, & ad nostrum intelligendi modum, relatè sunt accipienda. Et sic omnia ab his facile explicantur: qui sponte errare nolunt, pertinacique contentione non vincuntur. Hanc autem & non aliam Latinorum de Spiritu sancto, sententiam esse ex D. Augustino, quem tanquam Ducem & Principem uniuersa occidentalis sequitur Ecclesia manifestum est: cuius illa sunt verba: Non inquit, duo principia Spiritus sunt pater & filius, sed vnum eius ambo principium sunt: pulcherrimoque exemplo, rem totam explicat. Quem admodum creaturæ non tria principia, sed vnum, Pa-

ter, Filius, & Spiritus sanctus, ipsa Trinitas, est vnus Deus. Nam & si patrem, & filium, & Spiritum sanctum, creaturæ causam credamus, tamen ad patrem omnia referuntur: quia ab eo habet, & filius, & Spiritus sanctus, & ipsum esse, & creandi potentiam. Item quod vna & eadè numero, potentia creant, cum Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, & ex vna & eadem numero, & cõmuni diuinitate, siue diuina essentia procedant: idè vnus Deus, & creator est omnium. Idem de Spiritu sancti, ex patre & filio processione, sentiendū est. Namque vna & eadè spirandi potentia, quæ illis communis est. pater & filius, Spiritum sanctum spirant: & cum à patre hanc spirandi potetiam, ut cætera; filius per generationem habeat, vnus spirator, vna causa & vnum principium processionis Spiritus ambo sunt. Plura, qui de hac materia legere velit: legat præter concilium Florentinum, duorum doctissimorum, qui illi concilio interfuerunt: Græcorum libros Bessarionis, inquam, orationem dogmaticam ad Græcos: Gennadij autem Scholarij Patriarchæ Constantinopolitani librum defensionum quinque capitum: qua in sancta, & Oecumenica Florentina synodo continentur: quem librum nuper ad me Roma misit, Stanislaus Rescius, vir elegantissimus, Magni quondam Hosij familiaris: quibus eo maior fides adhiberi debet: quod ex Græcis ipsis orti, contra eosdem Græcos tam strenuè, pro veritate dimicauerunt. Et hæc quidè hæctenus.

CENSURÆ ORIENTALIS
ARTICVLI FIDEI SVM-
MATIM EXPLICANTVR,
ad vitæque & morum institutio-
nem accommodantur.

CAPVT. II.

AM verò ad secundum Caput instituti vestri accedentes, quod ipsos articulos fidei nostræ recenser atque enumerat, ita vtriusque rerum ordo postulat, illud dicimus: hanc esse veram & unicam Christianam fidem, omnem rationem, & intellectum humanum, longè excedentem: ut potè, quæ sit vera & sincera vnus Dei in Trinitate confessio, quæ in his Sacri Symboli capitibus, tanquam in compendio quodam continetur, totamque rationem fidei nostræ ob oculos ponit. Quam omnes fideles rectè de religione sentientes, ac quicumque modo salui esse velint, liberè, ac sine omni cunctatione, profiteri tenentur. Quæ quidem religionis nostræ capita, qui item articuli fidei appellari solent, tanquam principia quædam & fundamenta vniuersæ doctrinæ Christianæ sunt, duodecimque numerantur, Duodecimum sanctorum Apostolorum numerum representantes.

Ex quibus quidem tres sanctissimæ Trinitatis confessionem continent: sex verò, si-

CAPVT. II.

20

lij Dei, ipsiusque verbi Incarnationem, totam denique, salutis nostræ œconomiam explicant: reliqui tres, ea, quæ ad futuram mundi consummationem pertinent, complectuntur.

Primus igitur articulus docet, vnâ esse diuinam naturam, & non plures: Vnâ, potestate, principio, omnipotentia atque dominatione.

Secundus articulus tradit, eam ipsam diuinitatem tribus non vna contineri personis, quantumuis ipsa substantia diuina vna & indiuidua sit in quibus hoc quidè est ingenitum, aliud autem genitum, illud verò procedens pater Filius & Spiritus sanctus à Sanctis Theologis dicta.

Tertius verò hanc ipsam Trinitatem vniuersorum esse opificem ex nihilo res omnes ad id, ut sint, producentem idque sub certo & definito tempore: tam ea, quæ mente intelliguntur, quàm hæc, quæ sub sensum cadunt, visibilia simul & inuisibilia omnia.

Quartus autem, propter eam curam & prouidentiam, quam circa nos hic ipse in Trinitate DEVS benignè gerit, æterni patris beneplacito, cooperante autem Spiritu sancto; Verbum DEI manens in sua diuina natura, ab omni alteratione & mutatione remotum, omnique passionis expers, sineque omni fluxu atque corruptione; propter nos carnem factum esse: plenamque & perfectam nostram naturam in vno individuo assumpsisse.

Quintus autem, verbum hoc ex incorrupta virgine natum esse: quæ eadem & ante partum, & in partu, & post partum, diuina verbi omnipotentia virgo sit conseruata.

Sextus articulus tradit, eundem spontè & voluntate sua, propter nos, nostramque salutem, carne passum esse, crucifixum item & mortuum, nulla in parte diuinitate eius diminutionem aliquam patiente, vt, in quam nulla affectio, nullus cadat interitus.

Septimus docet hunc eundem IESVM Christum, ita passum, tertia die, vi & potentia sua, à mortuis surrexisse, suisque discipulis sapiùs apparuisse.

Octauus, post quadraginta dies magnificæ resurrectionis suæ, videntibus discipulis, eundem in cælos gloriosè assumptum esse, atque ad dexteram patris consedisse, carnem & humanitatem suam, eiusdem gloriæ & adorationis declarasse, vt, quæ nunquam ab ea diuinitate, à qua semel assumpta est, separaretur, sed perpetuò vnitatis vinculo, cum ea coniuncta ac planè deificata, permanet.

Nonus, hunc eundem iterum de cælis in terram cum gloria patris venturum, vt reddat sempiternam quidem regni sui hæreditatem illis, qui ei sanctè, & piè seruiuerunt, impiis autè & flagitiosis hominibus, perpetuam damnationem.

Decimus, hunc ipsum vniuersam humanam naturam à morte excitaturum, animasque corporibus, in quibus prius vixerunt, redditurum,

in vna, & eadem omnes ætate: vt in iisdem corporibus recipiat vnusquisque mercedè, prout in vita gesserit: ipsa que corpora sine omni corruptione perpetuis temporibus duratura.

Vndecimus, eam quæ consequitur vitam, sempiternam futuram. vt potè iam vtraque parte nostra ab omni interitu vindicata.

Vltimus & duodecimus, hunc eundè CHRIS TVM tam viuos, quàm mortuos iudicaturum: & impijs quidem ac perfidis æternam damnationem, pijs autem, & his qui in omnibus præceptis & iustificationibus eius strenuè sese exercuerunt, sempiternam gloriam redditurum.

In quorum Capitulo, prima quasi parte, illud docetur, vnum esse Deum, vnum esse Dominum, Patrem, Filium, & Spiritum sanctum. Nam & Patrem, Deum confiteri audimus, & filium item Deum de Deo, lumen de lumine dici. Et Spiritum sanctum, Dominum, appellari sentimus, totamque sanctam Trinitatem, vnius substantiæ, æqualisque gloriæ esse, patrem, & filium, cum sancto Spiritu, æternum, omnipotentem opificem; quod & omnes sancti Prophetæ vno ore cõfessi sunt, Deum inquam Patrem Verbum & Spiritum sanctum vnum in Trinitate Deum vbique celebrantes. Et cælestes illæ & diuinæ mentes apud Isaiam interna illa præpotentis Dei veneratione vnum canunt & confitentur Dominum.

Secunda autem pars Symboli illud continet hunc ipsum DEVM trinum in personis, vnum

autem in Diuinitatis suæ natura, patrem esse, filium & Spiritum sanctum. Et patrem quidē ingenitum esse, omnique causâ & principio carentem, auctorem autem & principium omnium earum rerum, quæ ex ipso sunt, existere: Filium autem genitum, Deum ex Deo: Spiritum verò sanctum Dominum viuificantem, & ex patre solo procedentem. Vnam item esse illorum naturam, vnam gloriam, vnam potestatem, vnam adorationem, idque ante omnia secula, illis verbis confitemur: Qui cum patre, & filio, simul adoratur, & conglorificatur.

Tertio verò capite illud demonstratur, vniuersam sanctam Trinitatem esse rerum omnium creatricem, atque opificem; quæ ex nihilo ea, quæ sunt, omnipotenti sua virtute produxerit. Itaque & Patrem creatorem cœli & terræ, omniumque aliarum rerum confitemur. Et filium item eum esse; per quem omnia facta sunt, agnoscimus. Et Spiritum sanctum Dominum omnia viuificantem, celebramus.

Quarto autem capite, ipsa Incarnatio filij Dei annunciat, hoc ipsum scilicet verbum ex Spiritu sancto, & Maria virgine carnem factum esse.

Quinto demum, eam ipsam Mariam matrem eius, perpetuam virginem conseruatam esse, ex qua Dei verbum, carnem nostram viuam, anima rationis particeps, voluntatēque ipsa præditam acceperit: purusque, ac simplex existens; duplex quodammodo nostræ salutis caus-

sa, fieri voluit vnus, ex duabus perfectis naturis, Diuinitate, inquam, & humanitate.

Sexto autem docetur, eundē Christum Deū, & hominem, in carne pro nobis crucifixum, passum, & sepultum esse.

In reliquis autem vltimis Articulis illud continetur, hunc ipsum à mortuis resurrexisse, ac in cœlos assumptum esse, iterumque de cœlis ad iudicandum viuos, & mortuos, venturum: futuram item mortuorum resurrectionē: pœnam & supplicium sempiternum: regnum itē, & præmium eodem modo.

Hæc igitur Capita Sacro continentur Symbolo, non solum si Christianæ Philosophiæ Theoriam spectes, veram etiam, si illud ad vitam & mores, æternæque salutis consequutionem, referre velis. Ideo enim propter nos, nostramque salutem, Verbum Dei de cœlis descendisse docet, ut & nos ad formam & exemplum conuersationis eius, vitam, moresque nostros componētes, saluemur. Ideo passum, ideò mortuum, ideò resurrexisse; ut & nos in spem salutis erecti & excitati, perfectē virtutis viam ingrediamur. Ideo ad iudicium viuorū & mortuorum venturum profitemur; ut ad acceptationem, & præparationem aduentus eius, excitemur. Ideo denique vitæ quidem æternæ certissimam spem, metum autem æterni supplicij, nobis idem symbolum proponit, ut inter spem & metum viuentes, certam operemur salutem. Per quæ omnia triplex illa animæ nostræ facultas, qua omnis eius natura continetur,

perfici, ac expurgari solet, mens quidem, & rationalis vis, pia æternæ Trinitatis contemplatione atque confessione, iræ autem & vindictæ imperus, Incarnationis memoria, appetitus verò, & cupiditas, futuræ resurrectionis prædicatione, vt in horum desiderium excitati, promptius curriculum mandatorum Dei decurramus.

Cùm verò septem sint principales virtutes, quæ cæteras continent omnes, Humilitas, inanis gloriæ contemptus, paupertas, ieiunium, castitas, patientia, tolerantia, & equanimitas. Septem item contraria his vitia, superbia, vanæ gloriæ studium, amor pecuniæ, gula, prostituta pudicitia, socordia, iracundia postremò. Idem sanctissimum fidei nostræ Symbolum, ad eas quidem virtutes amplectendas nos studiosè cohortatur, à vitiis autem quàm maximè fieri potest, deterret. Et ad humilitatem quidem nos excitat tunc, cùm nobis proponit ipsum **D E I** Verbum, propter nos de cælis descendisse. Ad contemptum verò inanis gloriæ, tum, cùm **D E V M** existentem, hominem factum esse docet. Ad paupertatem autem, ieiunia, castitatem, ac reliquas virtutes omnes, cùm hæc omnia nostra caussa, eum in se recepisse confitentur. Ad tolerantiam item & patientiam, cùm eadem omnia patientissimè illum pertulisse, & ad extremum, crucem & mortem nostra caussa subiisse, nobis proponit. Singulis enim vitæ & conuersationis suæ partibus, singulos illicitos animi nostri morus, Saluator noster confutat,

atque perimit. Humilitate quidem sua, superbiam nostram: vnde incredulitas, ac in Deum blasphemiarum oriuntur. Deiectione autem ac demissione sua, vanæ gloriæ studium nostrum: vnde inuidiæ, cædes, mentis vesania profluunt. Paupertate sua, nostram auaritiam, quam furti, doli, mendacia, Dei & proximi dilectionis proditio, consequuntur. Ieiuniis suis, gulam nostram, quam ebrietas, luxus, profusio, peruersitas, ac inconditus rerum status, omnisque praua consequitur cupiditas. Castitate & continentia sua, nostram impudentiam, pudorisque prostitutionem, ex qua omnis vitæ impuritas, ac sceditas, ab ipsaque Dei purissima & mundissima mente aberratio, promanat. Perseuerantia sua, nostram socordiam, animorumque inconstantiam, vnde dissidentia, ingratitude, mentis tenebræ, animi pusillanimitas oritur. Tollerantia denique & æquanimitate sua, nostrum impetum, ac iracundiam, in fraternūque exitium planè diabolicum furorem, vnde inueteratum odium, inimicitia, cædes, cupiditas vindictæ, triumque primarum & summam virtutum, Fidei, Spei, & Charitatis peremptio, nascitur. Quæ quidem virtutes, tanquam tres pulcherrimæ in honorem sanctissimæ trinitatis dedicatæ victimæ, eos qui illas habent plenè & integrè, cum eodè trino, & vno Deo, coniungunt & vniunt, ac quodammodo per gratiam deos nos efficiunt. Quare & nos fratres charissimi omnes, recta in Deum fide, eam partem animæ, quæ rationis est particeps, emū-

demus, atque exornemus: magis autem & aliis communibus virtutibus, fortitudine, inquam, temperantia, iustitia, atque prudentia, in quibus reliquæ omnes, tanquam in suis primis radicibus continentur: sanctificantes nosmetipsos, quantumque homini licet, ab omni perturbatione liberi, vitam vniuersam ad exemplum & imitationem IESU Christi componamus, illiusque veram fidem, eiusque sanctissimam vitam, vita, moribusque nostris representemus, diligamus eum, eiusque præcepta impleamus, efficiamur templa eius, ac bonus DEI odor, sanctificati in operibus bonis, vt & immortalis vitæ, atque gloriæ, regnique cælestis ipsius, perpetuis temporibus participes efficiamur: idque non ea solum iustitia, quæ operum est, sed multò magis diuina, & cælesti eius gratia, vt ita demùm eius verissimis potiamur promissis.

24

DE PECCATO ORIGI-

NIS, BAPTISMO, SACRO CHRYS-
mate, & eorum qui baptizantur
communione.

CAPVT III.

Tertium Caput confessionis vestræ illud docet, omnes homines peccato primi parentis nostri obligari, quod idem & nos vobiscum affirmamus. Dicit enim diuinus Psalter: Ecce. n. in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea. Et ipse Dominus in Euangelio testatur, Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei. Non aliam certè ob causam, quàm vt primorum parentum noxa, atque delictum expietur, atque emundetur. Vt autem in hac parte idem sentimus omnes, ita de regenerationis sancto baptisinate, quod item sacro profitemur symbolo, Confiteor vnum baptisma, in remissionem peccatorum. Hoc inter nos & Latinos interest, quòd nos quidem eos, qui baptizantur, triplici mersione baptisamus, Latini verò, non rectè, vna sola contenti sunt. Oportet enim vetustissimo Ecclesiæ more, tres personas in vna diuinitate hac ipsa trina mersione prædicare, ac profiteri, & ita tres adhibere emersiones, atque immersiones, inuocato Patris,

& Filij, & Spiritus sancti, nominibus. Simul
verò eadem terna, eius qui baptifatur, emerflo-
ne, & immersione illius, qui propter nos car-
ne crucifixus est, atque à mortuis resurrexit,
triduanam sepulturam atque resurrectionem
repræsentari putamus. Illud etiam simul profi-
temur, oportere statim eum qui baptifatur, di-
uino inungi chrysmate. Ea enim vnctio, atque
ad eò chryisma ipsum, sigillum est atque obfi-
gnatio Christi, nosque ex ipso in ea vnctione
gratiam accipientes, Christiani appellamur,
Christique Domini efficiamur. Neque enim il-
le nos suo dedignatur nomine, siquidem & fi-
lios Dei, adoptione quadam, atque ad eò secū-
dum gratiam & electionem, deos ipse nos vo-
care non erubescit. Vngens autē Sacerdos eū
qui baptifatur sic dicit, sigillum & obfi-
gnatione Spiritus sancti, Amen. Vnde magna ra-
tione Baptifatum sacra statim sequitur vnctio,
neque omnino in aliud differatur, aut reiicitur
tempus. Sed & illud consequens & consenta-
neum esse videtur, vt huic ipsi qui baptifatus
est, pars tremendæ communionis corporis &
sanguinis domini impartiat, hic enim est finis
& consummatio omnis mysterij. Vt sic ab om-
ni errore liberi, ab omni item inquinatone &
sorde peccati mundati, sacraque vnctione ob-
signati, & communiti, corporis, & sanguinis
eius participes efficiamur, illique summè vni-
amur, vt inambulet, & inhabitet in nobis Chri-
stus dominus; nobiscumque sit omnibus die-
bus

Apud Si-
monem
Thessalo-
nicens. ex
quo hoc
torum ca-
put ad ver-
bum de-
sumptum
est, pro
Iepeds ap-
pepeds le-
gitur, ma-
gis Sacra-
mēto Cō-
firmatio-
nis cōsen-
taneum
quod per
solos
Episco-
pos con-
ferri solet
de quo
hoc loco
institutū
esse ser-
monē, cū
ex re ipsa
nū ex eo-
dē Sermo-
ne Thes-
salonicē.
in eodem
loco cla-
rius pa-
tet.

bus vitæ nostræ. Quod nobis diuina eius gra-
tia largiatur.

ANNOTATIONES.

Latini verò non rectè vna sola contenti sunt.
Oportet enim, &c.

*Non eundem semper in hac ceremonia seruauit
Dei Ecclesia ritum. Primo enim statim ab initio, ad
incolandum unum Deum in tribus distinctis perso-
nis, tam necessariam eam trinam immersionem indi-
cauit, quam ipsam trinam personarum prolationem:
extat hac de re 50. Apostolicus Canon: Si quis Epif-
copus aut Presbyter, non trinam immersionem
vnius mysterij celebret, sed semel mergat in
baptifmate, quod dari videtur in domini mor-
te, deponatur. Nō enim dixit nobis Dominus:
In morte mea baptifate: sed euntes docete om-
nes gentes, baptifantes eos, in nomine Patris, &
Filij, & Spiritus sancti. Docet hoc idē Tertullianus:
Christus, inquit, nouissimè mādauit discipulis,
vt tingerent in Patrē, & Filium, & Spiritū san-
ctum; non in vnum: nam nec semel, nec ter ad
singula nomina, in personas singulas tingimur.
Docet & Basilius in libro de Spiritu sancto: iam, in-
quit, ter mergi hominem, vnde est traditum.
Quin eò amplius præceptum Euangelicum hoc fuisse
docet Pelagius papa, vbi inquit: Multi sunt, qui in
nomine solummodo Christi, vnica mentione
sic asserunt baptifare. Euangelicum verò præce-
ptum, ipso Deo & domino Salvatore nostro
I E S V Christo dicente, & tradente, nos admo-*

net; in nomine Trinitatis, trina etiā mersione, sanctum baptisma vniciuque tribuere, dicente domino: Ite, baptisate omnes gentes; In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Itaque inter ceteras causas, cur Eunomiani rebaptisarentur, eam ponit 7. Canon I. Constantinopolitanae Synodi, quod in vnam demersionem baptisarentur. Postea tamen, vbi exorti sunt Hæretici illi, qui summam Trinitatem nō personis tantum, sed natura etiam & substantia, distinctam esse docebāt: hacque caremonia, ad suum cōfirmandum errorem abuti cepissent: prima Hispanica, & Gallica, Ecclesia, vna mersione, ad indicandum diuina natura vnitatē, vsq̄ sunt. Quæ de re consultus à Leandro Hispania Episcopo, Gregorius magnus, sic responderet: De trina verò mersione baptisantis nihil responderi veriùs potest; quā quod ipsi cēfistis: quia in vna fide nihil efficiat sanctę Ecclesie cōsuetudo diuersa. Nos autem, quod tertio mergimus; triduanę sepulture Sacramenta signamus. Et dū tertio infans ab aquis educitur, resurrectio triduanı tēporis exprimitur. Quod si quis, & fortè pro summe Trinitatis veneratione existimet fieri: neque hoc aliquid obfistit baptisando, semel in aquis mergere: quia dum in tribus personis vna substantia est, reprehensibile esse nullatenus potest, infantem in baptisate, vel ter, vel semel immergere: quādo, & in tribus mersionibus personarū Trinitatis, & in vna potest diuinitatis singularitas designari. Sed quod nūc hucusque ab Hæreticis infans in baptisate tertio mergebatur; siendū apud nos esse non cenfeo: ne, dū mersiones numerant, diui-

nitatem diuidant: dumque quod faciebant, faciunt; se morem nostrum vicisse glorientur. *Cuius responsum postea Concilium Toletanum 4. cap. 5. secutum, hac de re, in hunc ipsum decreuit modum:* Propter vitādum autem schismatis scandalum, vel hæretici dogmatis vsus, simplā teneamus baptisimi mersionē: ne videantur apud nos, qui tertio mergunt, hæreticorum approbare assertionem, dum sequuntur & morem. Et ne fortè cuiquam sit dubium, huius simpli mysteriū Sacramēti; videat in eo mortem, & resurrectionē Christi significari. Nam in aquis mersio, quasi ad infernum descensio est: & rursus ab aquis emerisio, resurrectio est. Item videat in eo, vnitatem diuinitatis, & Trinitatem personarū ostendi vnitatem, dum semel mergimus: Trinitatē, dum in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, baptisamus. *Romana tamen Ecclesia, vt illo tēpore, ita & nunc trina vitur mersione: quod non aliunde melius patet, quā ex ipso Romana Ecclesia Sacerdotali, ex cuius forma, Romę Sacramenta administrari solent, vbi sic ratio baptisimi instituitur.* Tūc Sacerdos accipiat puerum diligenter: & baptiset cum sub trina immerisione, sanctissimam Trinitatem semel inuocans: vel affundendo aquam super caput pueri, secūdum consuetudinē loci illius, dicendo: Petre, ego te baptiso, in nomine Patris ✠, & semel immergat: & Filij ✠, & secundo immergat: & Spiritus sancti, Amē ✠, & tertio immergat. Et cū surrexerit de fonte, Sacerdos facit signū crucis de chrysmate, in vertice illius, &c. *Quæ eundē planē ritū fuisse tēporibus suis, testatur his*

verbis Ambrosius, Interrogatus es: Credis in Deū patre omnipotentē, Dixisti, credo: & merxisti, hoc est, sepultus es. Iterū interrogat⁹ es: Credis in Dominū nostrū Iesum Christū, & in crucem eius? Dixisti, Credo, & merxisti: ideo & Christo es cōsepultus, qui enim Christo cōsepelitur, cū Christo resurget. Tertio interrogat⁹ es: Credis & in Spiritū sanctū, Dixisti, Credo, tertio merxisti: vt multiplicē lapsus superioris etatis, absolueret trina confessio. *Damnauit igitur isti illud quod ignorant, quod schismaticorum atque hereticorum est proprium. Vt autem in hac ceremonia, non eundem ritum semper sequuta est Ecclesia: ita nec in illo, utrum mergi, an aspergi tantum illi, qui baptisariunt, debeant. Mergantur scpius: aspergebantur tamen etiam nonnunquam, vt eo tempore, quo ad mortem ducebatur D. Laurentius, quendam, vrceo allato, ab eodem baptisatum esse legimus. Quomodo item illi, qui Clinici dicebantur baptisari solebant: qua de re sic scribit D. Cyprianus lib. 4. cap. 7. Existimamus, inquit, in nullo mutilari & debilitari posse, beneficia diuina: nec minus aliquid illic posse contingere, vbi plena, & rota fide, & dantis, & fumentis accipitur, quod diuinis muneribus hauritur. Neque enim sic in Sacramēto saluari, delictorum cōtagia, vt in lauacro carnali & seculari, sordes cutis, & corporis abluuntur, vt & sapone, & nitrīs, & ceteris quoque adiuuētis. & dolio, & piscina opus sit, quibus abluī & mundari corpusculum possit: aliter peccus credentis abluitur: aliter mens hominis, per fidei merita mundatur. Et paulò post. Vnde, inquit, apparet, asperisionem quoque aqua, instar lauacri*

Tom. 4.
lib. 2. de
Sacramēt.
cap. 7.

salutaris obtinere: & quando hæc in Ecclesia fiunt, vbi sit & dantis & accipientis fides integra, stare omnia, & consummari, ac perfici, eos saluari aqua, & fide legitima, Christi gratiam consecutos. Et hæc hæctenus. Plura hæc de re qui cognoscere velit, legat VV alaphredum, Strabonem libro de Exordiis, & incrementis rerū Ecclesiasticarū cap. 26. Claudium de Sanctis decima repetitionis capite 4.

Sigillum & obfignatio, &c. Formam hæc verborum Sacramenti confirmationis, olim fuisse restatur Canon septimus Concilij 1. Constantinopolitani. Signatos, inquit, siue vnctos, primū sancto chrysmate, & frontem, & oculos, & nares, & os, & aures, & eos signantes dicimus: Signaculum doni Spiritus sancti. Non dissimilis est item ea formula, qua nunc in Ecclesia vtiuntur: Consigno te signo sanctę Crucis, & chrysmo te oleo salutis: quam item vetustissimam esse, patet ex D. Ambrosio, de iis, qui mysterijs instituntur, cap. 7. Signauit te Deus Pater: confirmauit te Christus Dominus, & dedit pignus Spiritus in cordibus tuis, sicut Apostolica lectione didicisti.

Neq; omninò in aliud differtur aut reicitur tēpus, &c. Fuit hoc quidē in veteri Ecclesia receptū, vt qui baptisaretur, siue illi parvuli, siue adulti essent, ide simul per sacrū unguentum, manūque impositionem, confirmarentur, & sacra Eucharistia reficerentur: vnoque ac eodem planē tēpore, tria simul in vnū conferebantur Sacramenta, Baptismus, Confirmatio, atque Eucharistia. Idque eam ob causam, quòd nullū perfectum Christianum esse iudicabant, qui per manuum impositionem Spiritum sanctum non accepisset,

neminenque Eucharistia dignum esse putabant, qui non idem confirmatus esset: quin, ne inter consummato s quidem Christianos, illi locus erat, qui nondum sacro unguento delinitus esset. Patet hoc in primis ex Epistola 4. Clementis ad Iulium, & Iulianum, ex illis verbis: Omnibus ergo festinandum est, sine mora renasci Deo, & demum cōsignari ab Episcopo, id est, septiformem gratiam Spiritus sancti percipere: quia incertus est vniuscuiusque exitus vite. Cū autē regeneratus fuerit per aquam, & postmodum septiformi spiritus gratia, ab Episcopo, vt memoratum est, confirmatus, quia aliter perfectus Christianus nequaquam esse potuit, nec sedē habere inter perfectos si non necessitate, sed incuria, aut voluntate remanserit: vt à B. Petro accepimus, & ceteri S. Apostoli præcipiente Domino docuerūt, &c. Patet hoc idē ex Tertulliano in libro de resurrectione: Caro, inquit, abluitur, vt anima emaculetur: caro vngitur, vt anima cōsecretur: Caro signatur, vt & anima muniatur: caro, manus impositione adūbratur, vt & anima spiritu illuminetur: caro corpore & sanguine Christi vescitur, vt & anima de deo saginetur, &c. ubi tria simul Sacramēta cōiuncta audi, ablutionē, manuum impositionē, corporis atq; sanguinis Domini alimentū. Et de præscriptione Hæreticorū: tingit & ipse quosdā utiq; credētes, & fideles suos: signat & illi in frontibus milites suos. celebrat & panis oblationē. Vbi enim dicit: In frōtibus signat: clarē ostendit, non de baptismo, in quo vertex signatur, sed de cōfirmatione, in qua frōs inungi solebat, se agere. Deinde cū dicit, milites suos alludit ad vsum confirmationis, qui est, militē Christi

roborare. Et in lib. de baptismo: Dehinc, inquit, manus imponitur, id est, statim post baptismū, &c. Patet hoc idem ex D. Ambrosio: Sequitur spiritale signaculum, quod audistis hodie legi: quia post fontem superest, vt perfectio fiat, quādo ad inuocationem sacerdotis, Spiritus sanctus infunditur: spiritus sapientiæ, & intellectus: spiritus consilij atque virtutis: spiritus cognitionis, atque pietatis: spiritus sancti timoris, septē quasi virtutes spiritus. Et omnes quidem virtutes ad spiritum pertinent, sed istæ, quasi Cardinales, sunt quasi principales. Quid enim tam principale, quā pietas? Quid tam principale, quā cognitio Dei? Quid tam principale, quā virtus? Quid tam principale, quā consiliū Dei? Quid tam principale, quā timor Dei? Sicut timor seculi infirmitas, ita timor Dei, magna est fortitudo. Istæ sunt septem virtutes, quādo cōsignaris. Urbanus etiam in Epist. 1. generaliter docet, omnes fideles post baptismum cōfirmari debere. Quæ res in causa fuit, vt sæpē veteres Scriptores ita ferē coniungant Sacramētum confirmationis, cum Sacramento baptismi: vt Sacramētum sanguinis, cū Sacramento corporis domini, coniungitur. Inde in vetusto libello Romani ordinis legitur, Pontificem in die Pasche egredi, à fonte in sacrarium, ibique sedere, & expectare, dum infantes, qui baptisati sunt vestiuntur, ac demum per eum cōfirmentur. Vt autem eum morem veneranda vetustas, vt qui pro temporibus illis rationem probabilem habuit, præsens Ecclesia non damnat: ita maxime in sacra cōmunionē paruulis conferenda, neque sequitur, neque necessarium esse putat.

Non sequitur partim propter indispositionem eorum, & periculum irreuerentia, cuius rei maximam rationem habendam esse, diligenter praecepit ipse Diuus Paulus. Vt enim ex parte corporis, solidioris cibi, propter aetatis teneritatem, capaces paruuli non sunt, lacte quo solo reficiuntur: ita multo minus huius cibi longè solidioris capaces esse possunt: partim, quòd esca hac probatione sui ipsius opus habeat, diuinatione item communis mensa à sacra, & mystica refectio: tum ipsa memoria, & annunciatione mortis dominica, sine qua omnino sumi, & manducari non debet. Quae omnia cum in aetatem paruulorum non cadant, meritò illis Ecclesia sacra non porrigit communionem. Vt autem his de causis, aliisque multis, hunc morem ipsa non sequitur: ita neque ad salutem quidem necessarium esse putat: siquidem per baptismi lauacrum regenerati, & Christo incorporati, adeptam iam filiorum Dei gratiam in illa aetate amittere non possunt, neque illi sententia eos subiectos esse: Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis sanguinem eius, non habebitis vitam in vobis. Impartit siquidem se & illis Christus Dominus in hac etiã parte, eo modo, qui illi soli cognitus est: cum per aetatem commodè sacramentaliter illo frui nõ possint, tum scilicet cum vniuersa Ecclesia, cuius illi sunt membra, pro omnibus vniuersis, & mortuis offert, & manducat hoc sacramentum. Quod vel ex suo Nicolao Cabasila Graeci abundè discere possunt, qui, ubi modum explicat, quo mortui huius sacramenti participes efficiuntur, hac inquit: Ergo dixerit quispiam: si quis etiam viuorum, bona quidem, quae dicta sunt, in anima habeat, ad mysteria autem

non accedat, habebit illinc nihilo securius sanctificationem: Non quilibet: sed si quis non potest corporaliter accedere, sicut defunctorum animae, quales fuerunt ij, qui in desertis errabant montibus, de speluncis, & foraminibus terrae, qui ad altare sacerdotem nullo modo videre poterant. Eos enim Christus ipse hac sanctificatione inuisibiliter sanctificabat. Vnde nam potest hoc sciri? quòd vitam in se habebat: non habituri, nisi huius essent Sacramenti participes. Ipse enim Christus dixit: Nisi comederitis carnem filij, hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Et vt hoc significaret, multis horum sanctorum misit Angelos dona ferentes. Si quis autem cum posset, ad mensam non accesserit, fieri non potest, vt, quae ex eis prouenit, sanctificationem assequatur: non quòd non accessit solum modo, sed quòd cum posset: non accessit, & propterea clarum est, quòd bonis, quae debentur Sacramenta, vacuam habet animam.

Hac ille.

D. E. POENITENTIA, PECCATORVMQVE Remissione.

CAPVT IIII.

QUARTVM caput, modum & rationem remissionis peccatorum continet, in quo, illud, omni studio obtinere vultis, per solam fidem nos proprie peccatorum remissionem consequi. Catholica autem Ecclesia, fidem, illa, quidem imprimis requirit: tamen non quamcunque fidem, sed illam quæ viua sit, quæ testimonium à bonis habeat operibus. Nam fides sine operibus, vt inquit Iacobus, mortua est. Vnde Magnus ille Basilius ait: Neque inquit, superna gratia in eum, qui ferid, & studiosè, virtutem complexus nõ sit, descendere potest: sed vttramque quasi temperari & consociari, oportet: tam conatum & intentionè humanam quàm supernæ eius, quæ ex fide prouenit, gratiæ præsens auxilium: vt ad perfectum virtutis decus perueniatur. Itaque & ipsa dimittendi peccata potestas nõ simpliciter: neque absolute concessa est, sed in respicientis obedientia, & cõsensu cū eo, cui animæ pœnitētis cura demandata est. Qua de re, sic scriptũ est: Dico vobis si duocx vobis cõsererit super terrã, de oĩ re quacũque petierit, fiet illis à patre meo, qui in cœlis est. In cuius aut vel qualis peccati remissione cõsẽtite debeãt, nõ est quod rogetur:

Mat. 18.

CAPVT IIII.

38

cũ lex Euangelica, nullum in hac parte peccatorum faciat discrimen, sed omnium munificentissimum illis omnibus, qui dignè pœnitentiam agunt, promittit veniã. Verè autem & cõueniẽter pœnitere hic dicitur, qui illius affectũ induit, qui dixit: Iniquitatẽ odio habui, & abominatus sum Et qui illa omnia facit, quæ in Psal. 6. Et in aliis, de bonis operibus explicata sunt: quiq; prestati sua virtute, bonorũque operũ exercitio, vberius & proluxius oĩa peccata & defectus suos, Zachæi exẽplo, cõpensare studet: qui item in animo cõstanter proposuit suo, purũ & immaculatũ ante conspectũ Dei se cõseruare: ociosum nõ esse: virtutẽ sequi, ipsiq; cõfessionĩ suę per oĩa satis facere. Quæ. n. à nobis requirũtur, illa sunt: futuræ resurrectiõis fides: vêturæ retributionis, millẽq; bonorũ, quæ sanctis preparata sunt firma spes, & expectatio: vt itẽ Christũ Iesũ, verũ Deũ esse credamus: vt vniuersam Christianã fidẽ rectã, & salutarẽ esse profiteamur. Hæc igitur cõfiteamur oēs, hæc amplectamur: fidẽ nostrã bonis operibus repræsẽtemus. Neque enĩ ea, quæ nostra sũt, iustum Dei effugiũt oculũ. Quare pro viribus, bonis operibus incũbendũ est: neq; humanæ imbecillitatis infirmitas prætexeda, aut in excusationẽ ignauiæ, & inertię adfereda. Expertus enĩ est in omnib⁹ Pontifex noster, infirmitatẽ nostrã, ideo & cõpati poterit, & condonare his, qui peccant. Si igitur peccauimus, ad eius genua qui sine omni peccato est, per veram pœnitentiam atque confessionem prouoluamur:

Psal. 118.

perfectam ab omni malo abstinentiam vndique demonstramus: cum summa fiducia ad portum pœnitentiæ recurramus, vt inueniamus misericordiam, & ea omnia, quæ nobis maximè salutaria quarimus. Neque enim est vllum peccatum tantum, quod bonitatem & misericordiam Dei vincere possit. In hoc enim magnificentiæ & liberalitatis illius vis conspicitur, hoc verè regium, Deoque dignum donum est: peccata fontibus condonare, si modo pœniteant, si tempore opportuno exorent. Nam in fine mundi non iam ad largiendum & condonandum; sed ad iudicium consurget dominus. Dum igitur tempus habemus; accedamus ad veræ pœnitentiæ remedium: accedamus cum omni spe & fiducia ad misericordiam Iesu Christi: expurgemus conscientias nostras omnemque tergiuersationem ac diffidentiam procul ab animis nostris remoueamus: qui enim cunctatur; qui dubitat cum fiducia accedere non potest; hoc enim dicit Scriptura. Tempore inquit acceptabili exaudiui te & in die salutis opem tulit tibi. Relicta siquidem est nobis post primum salutaris lauacri naufragium pœnitentia quasi secunda salutis tabula. Regnemus cupiditatibus nostris: vera pœnitentia & confessione expugnemus illas. Reges simus potentiores longe his qui purpura & auro induti magnificè incedunt: affectus & cupiditates nostras in ordinem satellitij mancipemus. Qui enim in peccatis persistunt, illis salutis & veniæ vt quidem in

omnibus ferè sacre scripturæ locis proclamatum & denunciatum est, nulla spes relicta esse viderur.

DE FIDE, ET OPERIBVS.

CAPVT. V.

Quintum caput confessionis vestræ, non multum à proximo quod de pœnitentia atque remissione peccatorum, institutum fuit, diuersum est. Docet enim, nõ per aliqua bona opera, aut satisfactiones, sed per solam fidem, Dei que gratiam, nos saluari. Fides autem Catholica hæc est. Tunc vnumquemque suorum remissionem consequi peccatorum, cum per veram pœnitentiam, fidemque viuam, per bona opera, sese prodeudem atque commendantem, ad Deum conuersus fuerit, vt iam superius diximus, nec dicere vnquam desinemus. Dicit enim scriptura: Qui ex Deo est, facit mandata Dei. Et rursus: Non omnis, qui dicit mihi Domine, Domine, intra bit in regnum cœlorum: sed qui facit voluntatem patris mei, qui in cœlis est, ipse introibit in regnum cœlorum. Et non auditores, sed factores legis iustificabuntur. Et alio loco: Vos amici mei estis, si feceritis omnia quæ præcipio vobis. Quibus similia Magnus ille Basilius docet: Recordemur, inquit, conditionis, qua nobis cœleste regnum promissum est. Dominus enim

Ioan. 8.
Matt. 7.
Rom. 2.
Ioan. 15.

In proce-
mio
Asceticor-
um
Cap. 2.
Mat. 5.

Iesus Christus ascendens in montem, suæque Sanctæ doctrinæ quasi prima fundamenta & principia iaciens, primâ illam beatitudinem, promissionem habentem regni cœlestis, orbî denunciat: Beati pauperes Spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Beati qui lugent quoniâ ipsi cōsolabuntur: Et sic deinceps reliquarū virtutū refert labores, & præmia. Et in alio loco, vltimæ retributionis cōpellationē, benedictionēque in parabola Pastoris, segregantis oves ab hædis, mūdo predicēs, inquit: Venite benedicti patris mei, possidete regnū, vobis paratum ab origine mūdi: esuriit, enim, & dedistis mihi comedere, &c. Et alio loco. vendite quæ possidetis, & date eleemosynā: facite vobis sacculos, qui non veterascant, thesaurum non deficientē in cœlis, quod fur non appropriat, neque tinea corrumpat. Hæc quidē, & talia opera scriptura sacra, docet esse: per quæ q̄s regno cœlesti dignus efficiatur, & sine quibus impossibile sit, vt regnum cœlorum quisquā ingrediatur. Sic. n. apud Matthæū decernit clarè Dominus: Nisi abundauerit iustitia vestra, plusquam Scribarū, & Phariseorum, non potestis ingredi in regnum cœlorum. Et rursus: Nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicuti paruuli, non intrabitis in regnum cœlorum. Et apud Ioannem ad Nicodemum, Nisi quis renatus fuerit denuò, non potest videre regnum Dei. Quomodo & illud dixit: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, De quibus enim vna est senten-

Luc. 12.

Mat. 18.

Ioan. 3.

tia, liquet idem periculum esse, si alterum illorum prætermittatur. Si enim dominus dicit, vnum iota aut vnum apicem legis non præteriturum, priusquam omnia compleantur, quantò magis omnia illa, quæ in lege Euangelij promittuntur, compleri necesse est, ipso Domino dicente: Cœlum & terra transibunt, verba autem meæ non transibunt. Vnde Iacobus Apostolus, confidenter denunciauit dicens: Quicumque autem rotam legem seruauerit, offenderit autem in vno, factus est omnium reus. Hoc autem ex eo didicit, quod ipse Dominus, post tot diuinas promissiones, post tot excellentia testimonia, post tot beatitudines Petro concessas, illud tamen vltimò illi comminatus est: Si non lauero te, non habebis partem mecum. Paulus verò, qui Christum inseloquentem habuit, clarè docet, quid sit illud, quod nos à regno cœlesti excludat: quodque æternæ damnationi subiiciat: nūc quidem definitè, & per partes, qui enim talia agunt, morte digni sunt. Nunc verò in ipso genere decernit: Iniusti regnum cœlorum non hæreditabunt. Et dominus ipse, Nemo mittens manum suam ad aratrum, & respiciens retrò, apertus est regno Dei. Ex his igitur & similibus instruimur, sic demùm Diuinis & æternis promissis dignos nos effici, atque certa & non fallaci spe, ea expectare posse, si illa omnia, quorum merito regni cœlestis promissio facta est, & sine quibus eius gratia dene-

Matt. 5.

Mat. 24.

Iacobi 2.

Ioan. 3.

gata est, plenè & legitimè perfecerimus: etsi ab omnibus illis rebus nos cohibuerimus, quæ eius acquisitionem impediunt. Oporteret enim certamen hoc placendi Deo, non modo ab omni malo liberum esse, sed etiam inoffenso, ac inculpabili pede, per vniuersum mandatorum Dei curriculum decurrere. Ita Diuo Paulo, post summæ illius & inenarrabilis in nos charitatis, & dilectionis Dei; & Christi ipsius commendationem, præcipiente: nullam, inquam, cuiquam dantes offensionem, vt non reprehendatur ministerium nostrum, sed in omnibus exhibentes nosmetipsos tanquam Dei ministros. Scriptum est enim: vt exhibeat sibi gloriosam Ecclesiam, nõ habentem maculam, aut rugã, aut quid huiusmodi, sed vt sit Sancta & immaculata. Et alia multa in hanc sententiam dicuntur, quæ diligens lector, in omnibus Sacræ scripturæ partibus, facilè inueniet. Quale est & illud Pauli: Gratia, inquit, Deo, quod fuistis quidem serui peccati, obediistis autem ex corde in eam formam doctrinæ, in qua traditi estis. Vt quemadmodum cera subiecta sigilli figuræ, cedit, atque in eandem ipsam speciè exactè formatur, sic & nos, prælo Euangelicæ doctrinæ subiicientes nosmetipsos, iuxta eundem Paulum, secundum interiorem hominem figuremur: expoliâtes veterem hominem cum actibus suis, & induentes nouum, eum, qui renouatur in agnitionem Dei secundum imaginem eius, qui creauit eum. Vt quemadmodum exciratus est Christus à mortuis, sic &

nos

nos in nouitate vitæ ambulemus, vt ea quæ debemus, quæque ea gratia quâ accepimus digna sunt, & nos ipsi ex parte nostra conferamus, in eoque, æterni parentis, in nobis voluntas, ac beneplacitum compleatur. Certamine enim opus est, & eo magno & legitimo: ne talem & tantâ gratiâ eius, quæ in Christo est, dilectionis, in vanū accepisse videamur. Ad quam quidem re consequendâ, vel imprimis nobis superno ac cœlesti auxilio opus est, quod nos in omnem partem virtutis, & honesti, manu quasi deducat. Lubricam & præcipientem ingressi sumus viâ multâ diuina gratia, ne huc vel illuc declinemus quasi amissi, atque libra quadam, nobis opus est. Neque omnino aut præsidio, aut vlli iustitiæ, meritisque nostris, in tali cursu rectè conficiendo, confitendum nobis, vt in cœlum, sine omni deducamur errore: via enim præsens hæc, vita nostra est, & idèò superna manu ductione opus habet. Si enim in urbem aliquam, vbi antea nunquam fuimus, ingressuri, ducem & præmonstratorem viæ quærimus: quantò magis in cœlum vsque peregrinatione suscepta superna ope, & auxilio, indigebimus, quæ & iter nobis demonstraret: & pedes nostros, ne vnquam in mortem prolabantur, firmet: & ad portas quasi ipsas æternæ felicitatis, nos deducat. Multæ enim sunt in hac via arduæ calles, multa diuerticula, & idèò superno fulcimento, cui innitatur, cui adhæreamus, plurimum opus habemus. Et deducere quidem, atque iter monstrare diuinæ opis est,

E

2. Cor. 6.

dignos autem nos, ut manu eius regamur, atque gubernemur, exhibere, nostri est studij, nostri meriti. Si enim impuri & inquinati fuerimus: nequaquam sanctam eius dexteram prehendere poterimus. Opus igitur est ex hac parte omni studio virtutis: opus est omni munditia & castitate vitæ, ut Dei prehensione, & adiutorio digni inueniamur. Sed & D. Chrysostomus exponens secundæ ad Corinthos Epistolæ illum locum: Obsecramus ne in vacuum gratiam Dei recipiatis, ait: Charitas, inquit, Dei constringit nos, hoc est, premit, impellit, urget. Ne ergo tempus & opportunitatem prodamus, sed ea gratia per studium, & diligentiam adferamus, nec repellamus tantum donum. Non enim sola fides nos Deo reconciliat, sed eò amplius, vitam honestam præ nobis ferre oportet, idque quod iustum, ac cum omni virtute coniunctum est, sequi. A peccatis enim liberatum, amicumque Dei factum, iterum iisdem flagitiis contaminari, hoc quidem est, in priores inimicitias relabi, ac in vacuum gratiam Dei, iuxta vitæ verbum accipere. Nō modo. n. ea gratia quam accepimus, si impurè, si incontinenter viuemus, nihil iuuamur, sed longè maiorem etiam inde acquirimus damnationem: quòd post tantum cognitionis lumen, post tantum cœleste donum, scientes & prudentes, in eadem relabamur mala. Quādiu igitur ad calcem non perueuimus: quādiu in vinea Domini operamur: quādiu vndecima non elabitur hora, opus promoueamus: vitam rectam, cum omnique virtute coniunctā exer-

ceamus. ut æternis illis perfruamur bonis. Si enim nos rû, cū adhuc omnibus malis onusti eramus, apprehendit, ab omnique flagitiorum onere releuauit: quātò magis iā ab his omnibus liberatos, bonaque nostra qualiacūque, prōptè, & ex animo conferentes, non repudiabit? Nam si in eodē peccatorū luto harebimus: vel hæc ipsa incredulitatem in nobis parient. Nam ut defectus fidei, vitæ est causa pessimæ, sic item animus, vitis contaminatus, vbi in profundum malorum venerit, contemnit. Vbi autem omnia contempserit, ne credere quidem vult amplius: illudque Davidicū semper occidit: Non videbit Dominus, nec intelliget Deus Iacob. Et, Labia nostra à nobis sunt, & quis noster est Dominus? Ad extremum autē: Dicet insipiens in corde suo, non est Deus: omnis enim qui mala facit, ait Dominus, odit lucē & nō venit ad lucē. Quādiu igitur largitatis & munificentiae tempus est nemo animum despondeat. Tunc autem demum desperationis tempus erit vbi thalamus nuptialis claudetur, vbi illi, qui piè & sanctè vixerunt, Abrahamæ potentur sinu. Nunc autē tempus hoc nondum aduenit: nec dum enim theatrum solutum est, necdum stadiū & cursus confectus: adhuc certamen feruet: nondum præmia certaminis sublata. Intendamus igitur vires, excitemus studium, cursu opus est & eo vehemētī: ipsa enim perfectio quæritur. Eam ergo vitam, quæ sit optima, complectamur, rectæ fidei vitam honestam, & eā, quæ cum Dei mandatis coniuncta sit, sciemus. Si enim quis fidem se ha-

Psal. 93.

Psal. 11.

Psal. 13.

bere dicit, viuit autem turpiter, hic vel eam ipsam fidem, & doctrinam suam, quā dicit se habere graui cōtumelia afficit, ac stultus puérque merito habetur. Neque enim conuenit, virum semper circa elementa versari, neque sapientē in solis fundamentis iaciendis, omne tempus consumere, sed ad reliquas etiā ædificij partes, sese aliquando trāssere oportet, ipsamque summitatē ac perfectionem, toti ædificio imponere. Si enim semper circa elementa versamur, si in solis fundamentis consistimus, sic quidem nihil vnquam proficiemus, sic plenum salutis ædificium construemus nunquam. Neque, si vt sapientes ædificatores, fundamentum ponemus vt iterum in eo cum D. Paulo superædificemus, ita ne sapientes quidem iudicabimur vnquam. Si ergo Christum amamus, vt quidem meritō amare debemus, virtutis ingrediamur iter, & si in aliquo delinquimus, ipsi ex nobis pœnā sumamus. Neque gehennam metuamus tantūm, quantum illud, ne Deum offendamus, ne ve ex amico, inimicum nobis faciamus. Hoc enim omni gehenna grauius est, quando ille iratus, suum benignum à nobis auertit vultum, in quo, quantum insit mali, paucis recognoscamus. Si quis, latronem, aut alium quempiam maleficum, ad supplicium duci videns, Rex præsertim ipse, misericordia & pietate permotus, in redemptionem illius perditū hominis nō vulgare aliquod precium, sed ex se natum vniuersum filium, quem charissimum habeat, vt illius occidatur loco, tradat: neque solum e-

ius causa occidi illum patiatur, sed etiam omne crimen ab ipso nocente, in filium innocentem transferat, quò illum, qui iam ad vltimum supplicium ducebatur, seruet, ac ab omni infamia vindicet. Deinde post hæc omnia, vbi ad summum dignitatis gradum illum euexerit, post eā salutem, post eam gloriam, quæ nulla oratione dignè explicari potest, aliqua contumelia, ab illo, in quem tot contulerit beneficia, ille ipse Rex afficiatur: an non plures mortes hic potius siquidem aliquid mentis sanæ haberet, eligeret, quàm vt tam ingrati animi criminis obnoxius esse videatur: Atqui mutato nomine de nobis fabula narratur. Hoc igitur nobiscum & ipsi reputemus: summumque dolorem ob ea flagitia, quibus tam benignum & clementē dominum offendimus, corde & animo concipiamus. Neque idē, quod tanta toties à nobis iniuria affectus, summa sua patientia, ac longanimitate, nos perfert, animis efferamur: imò hoc ipsum maximè nos moueat atque terreat. Si enim quis, iuxta Domini præceptum, in dextram maxillam percussus, porrigat & sinistram, plus sua profectò patientia, & moderatione, inimicum percellit, quàm si sexcentos illi referat pugnos: aut si maledictis quis profcissus, nō modo vicem non reddat, sed etiam homini inimico bona precetur, plus certè hominis petulantis impudentiam confundit, quàm si multis probris illi vicem retulisset. Quod si in humanis, nostram insolentiam, patientia, & tollerantia aliena, maximè confundit, quantò magis Dei

Matt. 5.

patientia, & longanimitas, nostram improbitatem, ac insolentiam percellere debet, quantoque magis metuendum est, si quotidie peccantes nulla nos sequitur diuina vindicta, sed potius eius benignitas ac humanitas vbique fouet ne, ea patientia, carbones congerantur in caput nostrum, ne ve in diem iræ & ultionis, omnis hæc, quæ nulla oratione explicari potest, reponatur pœna. Hæc nobiscum rectè expèdentes, ante omnia peccata metuamus. In his enim est summa ultio: in his gehenna: in his infinita mala. Nec metuamus tantum, sed omni etiam studio, & diligentia fugiamus, Deo quæ assidue, in omnibus placere contendamus. In hoc enim firum est cœleste regnum: in hoc vita æterna, in hoc mille bona. Hac enim ratione, eam quæ solâ ob causam, & regno cœlesti potiri, & bona futura cõsequi poterimus, quib⁹ vtinâ, gratia & misericordia eius, potiamur omnes. Etsi enî pro uocat nos ipse, etsi vult saluos fieri omnes, tamè & nos ipsi supplices illi sim⁹: recõciliemur Deo: neque ab illo resiliamus vnquã, sed potius spe, & animo toto, ad eum erigamur. Ne, inquit Paulus, in vanum gratiam accipiamus. Non enim; quia obsecrat; ait Chrysostomus, non, quia legatos supplices mittit, propterea negligentes esse debemus, sed propter illud ipsum, magis etiam cõtendamus, vt placamus illi & spiritualem mercedem congeramus. Etsi enim salutis nostræ princeps causa gratia est, tamen & ille eiusdem salutis auctor efficitur, qui multis præclare gestis, multis sudoribus, eam sibi com-

2. Cor. 6.

parat, ac quasi manibusprehendit. Si autè quis, ultra hæc, quæ dicta sunt, hæc ita interpretari velit, se non in vacuum gratiam Dei accepisse, hoc est, nulla ex parte se in ea spiritali gratia offendisse, nulloque modo illa abusum esse, ne hic quidem planè à vero huius loci sensu aberrabit: cum & illi, qui donum linguarum acceperant, aliquãdo eo se superbius efferentes, vehementer reprehensi sunt. Contingit enim sæpius donis spiritalibus, non ita, vt par est, vti. Nos igitur in charismatibus, iuxta præceptum Pauli, irreprehensibiles simus, vt nulla detur offensio cuiquam, vt non vituperetur ministeriũ 2. Cor. 11. nostrum, in laboribus multis, in vigilijs, in ieiuniis in castitate, dũque super sumus, quæ spiritus sũt, operemur, omnèq; hoc peregrinationis nostræ reliquũ tempus, in timore & veritate, in virtute Dei, sanctè, & piè, transigamus: omnia nostra, in Deum omnium bonorum auctorem locupletissimum, referentes, omniaque præclare gesta, ita vt æquum est, & vti decet, illi adscribentes.

E iiii

NEQVE NIMIS DE
GRATIA DEI PRAE-
sumendum, neque des-
perandum
esse.

CAPVT. VI.

Pfal. 142.

SEXTO loco docetis oportere quidem, Christianum hominem, in bonis operibus sese exercere, neque tamen in illis nimium confidendum esse. Dicit enim Dauid: Non intres in iudicium cum seruo tuo Domine. Cui respondentes illud dicimus, Fidem principalem quidem esse, ac fundamenti instar: opera autem veluti id quod natura sua fidem consequi debet. Necessaria autem ad salutem eadem opera esse dicimus, propter domini praeceptum, mercedem, aeternaeque vitae praemium, reportantibus omnibus, qui se ita, ut oportet, in illis exercuerint. Illa item verè bona opera esse iudicamus, quae a vera & recta fide seiuncta non sunt. Dicimus item, neminem debere in solis bonis operibus confidere, aut ex illis sese nimis, more Pharisaeo, efferre: sed etsi omnia fecerimus, iuxta tamen praeceptum Domini, seruos nos inuitiles dicere debemus. Omnia siquidem nos iustitiae illi quae ex Deo est, primo, & principaliter accepta

Luc 17-

CAPVT. VI.

37

referre oportet: cum id, quod nos ipsi conferimus, paruum quid, aut planè, si cum diuina munificentia conferatur, nihil sit. Quod quidem pulchrè à sancto Chryostomo in hunc explicatur modum: Ne inquit, ociosos nos introducat in regnum caeleste dixit: Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Non igitur de bonis operibus superbè aut magnificè se efferre oportet, explere autem illa maximè est necessarium: sine enim bonis operibus, saluari omnino impossibile est. Si enim Christo Domino (nos illis verbis monenti, Si haec, inquit, scitis, beati eritis si feceritis ea) parebimus magnam profecto utilitatem inde percipiemus. Oportet enim post caeleste donum, ac benignissimi parentis munificentiam, nostra item qualiacumque sequi bona opera. Nam si solam infirmitatem nostram praeteximus, si ipsam bonitatem Dei iactamus, ea autem quae in nobis sunt praetermittimus, hac quidem ratione nullam ex ea opinione consequemur utilitatem. Quomodo enim Deo nulla ex parte placato, eius, ad curandas peccatorum nostrorum cicatrices, opem & misericordiam implorabimus, Audiamus, quae diuini Chryostomum, illa Psalmi verba interpretantem: De profundis clamaui ad te Domine, Domine exaudi vocem meam. Hinc ait, duo discimus. Primum, non posse nos simpliciter quidquam à Deo impetrare, nisi ipsa nostra, primo in medium attulerimus. Primum enim dicit, clamaui, tum demum infert, & exaudivisti me. Secundum autem perseverantem ora-

I. Pet. 5.

Ioan. 13.

Pfal. 129.

tionē, lachrymisque plenam, ad flectendū cœlestem patrem, vt votis nostris annuat, magnā vim habere. Ne autem dicat quis, peccatorem se esse, ac sexcētis inquinatum fordibus, & ideo nec posse, nec audere ad Deum accedere, ab eoque supplex veniam petere, eiusque nomen sanctissimum inuocare: eam exculationem cōsequenti aufert oratione: Si iniquitates, inquit, obseruaueris domine, domine quis sustinebit? Ac si diceret: nemo. Non enim quisquam mortalium potest, non, si illi exacta totius vitæ gestorum ratio sit referenda, ante Deum consistere: non venia, & beneuolentia eius, dignus inueniti. Vbi enim misericordiam ab eius iustitia seiunxeris, vbi ipse iustus iudex iustam, in manus ceperit causæ nostræ lancem, vt in ea pœnas peccatis nostris debitas reponat, quis erit, qui se huic sententiæ credat? qui eam sustinere possit? & qui non potius certum contra se expectet decretum, certum interitum? Hęc autem eò dicimus, non quo ignauitæ & socorditæ fenestras aperiamus: sed eos consolantes, qui cadunt in desperationem. Quis enim gloriari potest mundum se cor habere? Aut quis potest liberè profiteri se absque peccato esse? Nā quid de aliis dicam, si vel ipsum Paulum in medium adduxero, & eorum quæ fecit rationem, summo iure ab eo poposcero: non profectò poterit sustinere, non tantæ rationi par esse. **Quid enim poterit dicere? Prophetas legit abundantius cæteris, vt qui legis patrum diligens esset æmulator: signa vidit quæ fiebant: neque ta-**

Acto. 22.

men prius credidit, quàm illa ipsa horrenda visione, in terram deiectus, & prostratus est, voceque mirabili cœlitus delata, percussus. Quod priusquam fieret, tanquam torrens quidam agens & vertens miscebat & confundeabat omnia. Quid coriphæum illum Apostolici collegij Petrum, post innumerabilia quæ vidit miracula, post tam amicam & sollicitam ipsius Christi præmonitionem, an non ob triplicem illum abnegationis lapsum arguet? Nisi igitur magnus ille iudex misericordia & pietate sua potius quàm exacta censura, nobiscum examē facere voluerit, nemo certè erit, qui iudicium eius sustinere possit: nemo qui debitor non remaneat. Vnde Paulus dicebat: nihil mihi conficius sum, neque tamen in eo iustificatus sum. Et Propheta: Si iniquitates obseruaueris domine, domine quis sustinebit? Neque frustra aut superflue, bis idem repetit verbum, Domine: sed ex summa quadam admiratione, & stupore, immensæ eius clementiæ, infinitæ maiestatis, vastique pelagi bonitatis eius. Sciebat enim rectè, sciebat, quàm in multis offendimus omnes, & quod etiam ea, quæ nobis parua delicta vidètur, apud illius iustum Tribunal magnam mereatur pœnā. Quoniā, inquit, apud te propitiatio est, hoc est, non in nostris rectè factis, sed in tua bonitate sitū est, vt tantam effugiamus dānationē: nisi enim vt benignæ pietatis participes facti fuerimus, nostræ certè vires & merita, nunquā à tua futura ira nos eripere poterūt. Quāuis enim nūc par sit misericor-

Matt. 26.

1. Cor. 4.

Psal. 129.

Psal. 129.

Esaia. 43.

dia & iustitia tua, ac utroque ex equo abundes, tamē illa magis, quā hāc, uti soles. Hoc enim ipse profiteris: Ego sum, qui deleo iniquitates, id est, hoc est meum proprium, hoc meae bonitatis peculiare opus. Sis quantumvis iustus, abundes meritis, nunquam tamen illa, nisi cum mea misericordia & humanitate coniungantur, erūt tanti, ut te ab aeterna damnatione vindicare possint. Et alio loco: Ego suffero vos: verē enim apud Dominum misericordia, vera apud eum est propitiatio, ideo in accipienda ratione est munificus, & liberalis. Propter nomen tuū, inquit, sustinui te Domine, quasi diceret: Propter nomen tuum plenū humanitatis & pietatis, expectavi salutem & redemptionem meā: nam si ad mea respexissem, iam olim desperassem, iam olim omnem fiduciam abiicissem: nunc autem legi tuae adhārens, & mandata tua implens, meliorem concipio spem. Tu enim dixisti: Quantum distat cœlum à terra, tantum consilia mea à consiliis vestris distincta sunt, & viæ meae, à viis vestris remotae. Et iterū: Secundum altitudinem cœli à terra, confirmavit dominus misericordiam suam, super timentes ipsum, hoc est non eos tantum servaui, qui se rectē gesserūt: sed peccatoribus etiā pepercit, ac inter eorū quotidiana delicta, meā in eos diuinā curam, illorūque gubernationē magnificē ostendi. Et apud Ezechielem dicit Non propter vos ego facio, sed propter nomen meum, ne prophānetur inter gentes. Nos enim inquit Propheta, non sumus digni, ut seruemur

Psal. 119.

Esa. 55.

Psal. 102.

Ezech 36

neque nobis virtus nostra magnam spē pollicetur: propter autem ipsum nomen tuū, optatam expectauimus salutem. Hæcque vnica nobis, eaque certissima relicta est salutis & incolunitatis spes, & quasi sacra anchora: si poenitebimus, Dei pietatem & humanitatē nos cōsecuturos. Si enim audieritis, inquit scriptura, bona terræ comedetis, sanctaque promissa hæreditate adire poteritis. Neque omninō desperandum est, neque vnquam animo concidendū: si sexcentæ sint minæ, si sexcenti terrores, qui nos in desperationem adducere velint, certissimamque mortē nobis ob oculos ponant: omnia enim summo illi Parenti sunt facilia, & expedita, ac ea, quæ hominibus plerūmque impossibilia esse vidētur, ab eo facillimē expliciuntur. Apud eū enim est fons vitæ & redēptionis, pelagus salutis, perpetuò scaturiens, inexhaustūque benignitatis thesaurus. Vbi. n. est misericordia, illic est etiā redemptio. Nec simpliciter redemptio, sed multa, & copiosa, sed ipsum immensum clementiæ pelagus. Et si ergo simus à peccatis proditi, non tamē oportet animo cōcidere, nec desperare. In eo enim tribunali, in quo vera pietas & benignitas præsidet, nō omnia exactē computātur, non omnia ad rationē reuocantur, iudice, propter magnam suam misericordiam, & ad parcendum facilitatem, multa prætermittente: multa condonante. Huiusmodi enim est Deus: nempe qui assidue miseretur, semper condonat: misericors enim, & miserator est: & qui omnibus poenitentibus, ac

Esaia. 1.

pro viribus suis in bonis operibus se exercentibus, præsentem confert salutem. Cum igitur talis & tantus sit, ac ubiq; diffusa est clementiæ eius magnitudo, apudq; eum vera est misericordia, copiosa redemptio: clarum est eum populum suum feruaturum, nec unquam æterna damnatione puniturum. Conferamus igitur, cum omni studio ac prudentia, ea quæ nostra sunt & illè vicissim perbenignè & munificè, sua in nos impendet, ut potè cuius est immensa misericordia, ineffabilis bonitas. Vera enim sapientia est, vita laudabilis, in oculisque Dei casta, & munda, seseq; humilians & deiiciens. Illi autè qui sine omni pœnitentia in peccatis persistunt: qui terram ventremque solùm aspiciunt: qui in fœdo voluptatum volutantur cœno: qui cœlum aspiciunt nunquam: qui misericordiã Dei nõ quærunt, agri sunt: cumq; grauissimè infirmantur, ne hoc quidem persentiunt: sed omninò sanos se esse putant. Cum meliùs sit, in quouis fœdissimo volutari luto, quàm cœno peccatorum inuolui: nam illi quidem facildè lauari possunt: his autem, qui se peccatis in eum modum contaminant, nisi eam fœditatem, non hac sensibili aqua, sed multi laboris & tēporis pœnitentiã multis lachrymis, multo sudore, & similibus spiritalibus expiationib⁹ emundent, certissimū est propositū exitiū. Quam quidè nos veram pœnitentiã, atq; satisfactiõnẽ esse putamus, & nõ eam, ut dicitis, quæ peccata pecunia redimat. Nã qui se tali quæstu contaminat hic quidè diuinam irã grauissimè prouocat.

sexcentas in se congerit calamitates, iustamq; Dei vindictam effugiet nunquam. Peccata autem talis, quomodo remittet? cum eius praua intentio quæstum potiùs, quàm peccatoris salutem, sibi proponat: Nã illè quidè fordes, quæ corpus extra inquinant, facildè delentur, hæ verò quæ intus animo cõcipiuntur, vix, & cum magno labore, eluuntur. Ex corde enim prodeunt, ait Dominus, cogitationes prauæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsã testimonia blasphemia, & similia. Quare & Propheta simplex Deum rogat: Cor mundum crea in me Deus. Et alius nos hortatur: Munda à malicia cor tuū ò Hierusalem. Quo ipso loco, quid nostrum, quid item Dei sit, nobis præclare innuitur. Et alio loco: Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Emundemur igitur, quarum vires & facultas nostra patitur, mēsq; nostra capit. Qua autem ratione: docet idem Dominus: Lauamini mundi estote: auferite malum cogitationum vestrarum ab oculis meis: & ne efficiamini similes sepulchris dealbatis: ut in oculis tantum hominum mundi & innoxij sitis: sed ita auferite, tanquam Deum arbitrum & inspectorem rerum omnium vestrarum habeatis. Quiescite peruersè agere: discite bene facere. Si fuerint peccata vestra ut coccinum; quasi nix dealbabitur. Vides primum opus esse, ut ipsi lauemus nos, & tunc demum, à Deo dealbamur. Nemo autem, etsi in profundum peccatorum deuenerit, desperare debet: nõ, si in habitū & naturã ipsam vitia transferint: nõ-

Mart. 15.

Psal. 50.

Ierem. 4.

Mart. 5.

Esaie 1.

Matt. 23.

Egiaz. 1.

dum tamen planè animo concidendum est: cā enim ob causam eorum colorum exemplis vititur, qui non sola superficialitatenus hærent: sed penitus totam rem ingrediuntur: tamen in contrariam etiam constitutionē transire posse docet. Si fuerint, inquit, ut coccinum, quasi nix dealbabuntur: & si fuerint rubra quasi vermiculus: veluti lana alba efficiuntur. Non aliud talibus exemplis docere, quàm præclarum nobis benè sperandi argumentum adferre volens. Contendamus igitur quantum possumus omnes, mundi sumus, bona opera complectamur, neque festucam alterius: sed nostram trabem, ex oculis nostris eicere curemus. Sic enim demum gratia & misericordia Dei futurorum bonorum participes dignè effici poterimus: spēsque nostra, nos non confundet. Magna enim bonorum operum, magna pœnitentiæ vis est. Siquidem ita fedè contaminatos, sic puros & nitentes, per hæc ipsa nos Deus efficit. Neque tamen dum bona opera laudamus, id agimus, ut ex his efferamur, aut totam fiduciam in illis repōnamus, multum enim in hac parte peccaremus: sed ita ea coli volumus, ut quæ fidem natura sua consequantur: ut quæ ad salutem planè necessaria sunt: & ad quæ iuxta cuiusque vires exercenda, omnes præcepto Dei obligantur. Si enim illi qui in nomine I E S V dæmonia, eiecerunt, Prophetarunt, quod tamen vitam huic fidei respondentem non habuerunt, à Domino reiciuntur: quanto magis si negligentes fuerimus, eadem illa vox nobis

nobis irem metuenda erit: Non noui vos. Credamus igitur rectè ad laudè gloriamque, eius: sed & viuamus honestè; hocque idem ad eandem laudem & gloriam eius referamus; cum alterum sine altero nullo modo quicquā prodesse possit, obesse autem quàm plurimum. Si enim rectè de ipso sentientes, honestè iuxta eius præcepta non viuimus; tum hac demum ratione duplici contumelia illum afficimus, quod cum eum dominum & magistrum esse recognoscamus, contemnimus tamen; nec eius horrendum tribunal exhorrescamus. Nam si Græci, & hi, qui foris sunt, impurè viuunt, hoc quidem mirum non est, neque tanta animaduersione dignum: eos autem qui Christo nomina sua dederunt, qui tantis mysteriis consignati sunt, tantæque gloriæ participes facti, improbè & turpiter viuere, hoc verò omnium est indignissimum, hoc non ferendum, hoc nulla ventia aut misericordia dignum. Sin verò uti Græcè sic quidam putant, summæ illi, & quæ omni mensura caret, misericordiæ Dei confidimus, solaque gratia Dei, ipsi stupidi & ingrati, saluari speramus, hoc quidem nullo vnquam pacto fiet, neque ea præsumptio nobis aliquid utilitatis adferet. Vel nostra saltem comparemus, etiam si nihil sit nostrum, quod planè perfectū sit: confert tamen aliquid, mentemque ac sententiam nostram, qualis sit, indicat, quod grati, quod Dei præceptis parentes sumus, quod ea, quæ recta, & honesta sunt, sequimur, ne veluti stupidi quidam, & sensus expertes, ignaui &

Scaturat i-
gitur sa-
gar le-
ctor, de
loci sen-
tentia,
quod vult
mibi nihil
certi in
mentem
venit. Ba-
silius in
Psal. 33.

ociosi, in paradysum transferamur. Quod certe
nunquam, nisi prius nostros qualescunque co-
natus, cum Dei gratia coniunxerimus, conse-
qui poterimus. Vbi enim peccatis adhaeremus,
stulti & amentes merito censemur: vt qui illis
rebus adhaeremus, quæ non modo nos iuuare
nihil possunt, sed ne ipsum esse suum habent,
nihilque penitus sunt, quæque omnino fugere
& odissè debebamus, vt potè, quæ & Deum
nobis offensum reddunt, & nos ipsos longissi-
mè ab eo remouent. Quotiesque nobis peccã-
dum est, cogitemus primùm, mentèque concipi-
amus, tremendum, & ineffabile illud Christi
tribunal, vbi in alto & sublimi folio, ipse iustus
iudex confidebit, assister autem illi vniuersa
creatura, gloriam & maiestatem eius
reuerita, ob eam, quæ illi omnium
dictorum & factorum red-
denda erit, rationem.

42

DE NUMERO ET NATURA SACRAMENTORVM.

CAPVT VII.

SEPTIMUM Caput confessionis vestræ illud docet, vnam sanctam Ecclesiam Catholicam vos sequi. Sacra item Ecclesiæ Sacramenta, cærimonias demùm, & sacrificia, ritè, & legitime administrare. Ad quod illud dicimus, præclare nobis sanctos tradidisse Patres, vnam Sanctam Catholicam, & Apostolicam totius populi Christiani Ecclesiam esse: eorum hominum, qui ea omnia quæ legibus antiquis perscripta sunt, à sacrisque Canonibus definita, ab ipso denique Spiritu Dei per Sanctos Patres sancita, & firmata, piè & sanctè seruant & tuentur. In ea item ipsa Catholica & Orthodoxa Ecclesia septem diuina Sacramenta esse: baptismum scilicet, sacri vnguenti vnctionem, sacram communionem, ordinem, matrimonium, pœnitentiam, & extremæ vnctionis oleum. Nam cum dona Spiritus sancti teste Isaia, septem sint, septem item Sacramenta, quæ ab eodem Spiritu sancto vim efficiendi habent, sint oportet. Non plura autem nec pauciora esse, vel ipsa plena rei partitio demonstrat. Omne enim Sacramentum, vel ad generationem & propagationem hominũ refertur, & tales sunt illa, quæ in

Domino suscipiuntur nuptiæ: vel ad consequendam æternam salutem, & talis est sacerdotalis ordo, & ea, quæ per ipsos sacerdotes, vel in ipsis sacerdotibus efficiuntur: quæ vel omnibus inferniunt, & communia sunt, & talis est baptismus, confirmatio, extrema unctio, communio item sacra: vel quibusdam tantum, talis autem est, in consecratis quidem Deo sacer ordo, ipsaque consecratio, uti in laicis diximus esse nuptias: in his autem qui post baptismum delinquent, pœnitentia, ac extrema sacro oleo perunctio: quæ veluti medicinæ quædam lapsis post peccatum sunt relictæ, ut vel ipsam remissionem peccatorum conferat, vel reliquias earum sordium, quæ per pœnitentiam expurgatæ non sunt, emundent. Sacramenta autem hæc dicuntur, quod in sensibilibus signis & symbolis, spirituales & arcanos contineant effectus. Quæ quidem omnia Sacramenta sacra sanciantur Scriptura, certamque ac definitam materiam, & formam, efficientem item, aut potius dicam, instrumentalem habent causam. Vti baptismi quidem, materia est aqua, forma autem, verba sacerdotis illa: Baptisetur seruus Dei, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti: instrumentalis autem causa sacerdos est: nisi quid aliud præceps necessitas exposcat: nam, & tum ab alio, quàm à sacerdote collatus baptismus, vim suam retinet. Similiter autem & in aliis omnibus, certam iridem materiam & formam, instrumentalemque causam, similiaque omnia inuenire licet. Baptismus igitur, nos per Spiritum

sanctum regenerat. Nam cum mundam illam & impassibilem generationem nostram, vicio primi parentis nostri, perdiderimus, in iniquitatibusque nostris concipiamur, iuxta magni Regis quærelam, & in peccatis conceperit vnumque nostrum mater nostra, datum est lauacrum diuinum, ad eluendas eas maculas, quod eas emundet & expurget sordes, sacer inquam baptismus. Sacrum porro chryσμα, siue confirmatio, primum illud sigillum imprimit, ipsamque imaginem diuinam, in nobis renouat, roburque animæ auget, quæ omnia inobedientia primi nostri parentis, vel perdita, vel labefacta in nobis fuerunt. Quare ipsius Spiritus sancti nobis confert virtutem, eiusque bono odore nos prolixè perfundit: estque Christi nota atque sigillum. Sacra verò communio, nos cum Christo iungit: per eamque veri corporis, & sanguinis eius, participes efficimur. Et ut per illam lethalem escam, omnes mortui sumus, ipsoque paradiso exuti, & ab omni diuina consuetudine exclusi, ira per corporis & sanguinis IESU Christi spirituale alimentum, vitæ item æternæ restituimur, & corruptionem quidem deponentes, cum ipso immortali Deo coniungimur, qui propter nos carne nostra mortalis fieri voluit. Sacer autem ordo, ea potestate & facultate nos donat, qua est ipse præditus, qui fecit & creauit nos. Cum enim nihil earum rerum quæ sunt, sine ipso esse possit, ea causa in mundum venit, ut nos ad benè beatæque viuendum deducat, eam ipsam vim & facultatem,

Vniuersa hæc descriptio Sacramentorum sumpta est ex libro Simonis Thesalonicens. de septem Ecclesiæ Sacramentis ex Capite primo. Psal. 90.

quam propter nos suscepit, & in nostra exercuit natura, nobis item in sacerdotali reliquit ordine, per quem omnia nobis conficiuntur sacra, & sine quo nihil sacrum, nihil Deo dignū esse potest. Et quemadmodum à principio omnium rerum, quæ sub aspectum cadūt, nos dominos & principes constituit, ita nunc longè excellentius per sacerdotium, ipsoque Sacerdotes, principes nos & præfides esse voluit, cæli enim ipsius claves Apostolis, illisque omnibus, qui perpetua successione in eorum loca suffici debent, credidit. Nuptiæ verò condescensionis cuiusdam & indulgentiæ diuinæ, hinc in hac mortali vita esse videntur, ob liberorum susceptionem, donec vniuersitas hæc cum sua corruptione consistat. Neque enim voluit Deus, ut more belluarum, ex fluxu & fordibus homo concipiatur, verum cum spontè in mortem prolapsus esset, permisit Deus, ut more reliquarum animantium, successionem suam propager, ut vel hinc saltem cognoscat, in quem statum, per inobedientiam parentum suorum coniectus sit, donec resuscitet nos, ac priori immortalitati restituat, ille qui natura sua immortalis, propter nos mortuus est & resurrexit. Propterea & ipse benedixit nuptiis, ut non sine cælesti benedictione, ortus nostri initia & principia iaciantur. Pœnitentia verò correctionem, & restorationem à lapsu efficit. Quandoquidem post sacrum Baptisma, nulla iam alia curatio superest, quæ sit purè gratuita, & ex dono, sine certaminibus, sine la-

boribus nostris, præter eam, quæ fit per conuersionem, per lachrymas, eorumque delictorum, quibus Deum offendimus, plenam detestationem, ac per ipsam peccatorum fugam. In quo solo remedio & curatione, remissionis peccatorum, nobis relictum est donum. Vnde & monachus ipse eorum, qui ita ut dignam est, ea vocatione vtuntur, profluxit, qui nihil aliud est, quam veræ pœnitentiæ professio, pigraus atque arrabo. Sacrum verò oleum, siue vltima vinctio, nobis diuinitus tradita, & ipsa est diuinum Sacramentum, atque cerimonia, diuinæ nobis misericordiæ Typum repræsentans, quæ in redemptionem & sanctificationem illis, qui à peccatis conuertuntur conferri solet, proptereaque & ipsa remissionem peccatorum præbet, & ex multis infirmitatibus nos subleuat, eosque, qui illa dignè vtuntur, sanctificat. Et hæc quidem omnia salutis nostræ remedia, ipse IESVS Christus Deus & dominus noster nobis tradidit, & sancti eius Apostoli. Nam cum ex duplici natura constemus, anima, inquam, & corpore, dupliciter item hæc remedia nobis tradita sunt: vti reuera & ipse IESVS Christus, duplex quodammodo nostra causa fieri voluit, Deus, inquam, & homo, quatenus inuisibili quidem gratia Spiritus Sancti, inuisibili modo spiritualiter, animas nostras sanctificet, rebus autè sensibilibus aqua, inquam, oleo, pane & vino, & cæteris similibus, spiritu Dei sanctificatis, emundentur, & sanctificentur corpora omnium

nostrum : vt sic omni ex parte nos saluet , ad
eamque perfectionem , in qua nos olim crea-
uerat , iterum restituat . Quo item modo ali-
quādo à mortuis excitabit , vt vnusquisque re-
cipiat , prout gessit in corpore suo . Et de Sacra-
mentis quidem , quid vnumquodque sit , quan-
tumque ad salutem conferat , hæcenus à nobis
dictum sit . Vnde autem singula principium ac-
ceperint , nunc paucis exponamus . Matrimo-
nium igitur imprimis ab ipso Deo omnium
rerum omnipotente auctore , ab initio consti-
tutum , sancitumque est , tum , cùm in paradiso
Adamum cum Eua coniunxit . Post verò , vbi
mundo salus apparuit , ab ipso Christo I E S U
confirmatum , partim , dum primo miraculo ,
conuersæ aque in vinū , honestatur , partim dum
Mosaica lex , quæ dato libro repudij , vxorē di-
mittere permittebat , in ea parte clarè perficitur
illudque docetur , à principio sic nō fuisse , sed pro-
pter duritiā cordis eorum , qui legē acceperant ,
id concessum esse . Et illis item verbis : Quos
Deus coniunxit , hominem separare non debe-
re . Sed & Apostolus , Honorabile connubium
in omnibus , & thorum immaculatum esse do-
cuit , magnumque Sacramentum inter Christū
& Ecclesiam esse pronunciauit . Sic à principio
quidem creationis Sacramentum hoc institu-
tum est . In nouo autem , ita vt dictum est , te-
stamento confirmatum . Sacer autem ordo , vt
interim illud quod ante datam legem fuit , vm-
bratile sacerdotium , propter traditionis obscu-
ritatem prætermittatur , ab ipso vniuersitatis

Deut. 24.
Math. 19.

Hebr. 13.
Ephes. 5.

Domino , in Moyse & Aarone clarissimè , vnà
cum ipso verbo Dei cultu institutum fuit , ipsi
legali cultui , per omnia respondens . Illi autem ,
qui in lege gratiæ hoc tali honore digni habi-
ti sunt , primum quidem ad eam rem ab ipso
Dei filio , vt quidem ipsa testatur sacra scriptu-
ra , delecti sunt , qui in hunc modum suos com-
pellat discipulos : Non vos , ait , me elegistis , sed
ego elegi vos de mundo . Deinde verò in ipso
Pentecostes die , descendente super illos Spiri-
tu sancto , eosque Sacerdotes & Pontifices cre-
ante , perficiuntur atque consecrantur , qui ipsi
postea eos omnes , qui eorum successores futuri
erant , per manuum impositionem consecra-
runt , tantique doni participes effecerunt . Sa-
crum verò nouæ legis Baptisma , vt alia illa ve-
teris legis baptismata , quæ vmbra tantum fu-
tutorum bonorum , non rem ipsam habebant ,
prætermittamus , tam factō , quàm verbo nobis
ab ipso Domino traditum est . Facto quidem
& exemplo tum , cùm in Iordane baptisari vo-
luit , verbo autem , tum cùm super omnes cælos
ascensurus , duodecim illos præstantissimos vi-
ros , in orbem vniuersum cum ea legatione mi-
sit . Euntes , docete omnes gentes , baptisantes
eos in nomine Patris , & Filij , & Spiritus sancti .
Sacra porrò vnctionis Sacramentum , etsi qui-
dem verbis sacra scripturæ non explicetur , ab
ipsis tamen Christi Dei discipulis nobis tradi-
tum esse certum est , sacer siquidem Dionisius ,
diuinorum mysteriorum princeps , hæc ita esse
proculdubio à D. Paulo instructus , in sacris

Math. 3.

Matt. 28.

fuis scriptis nobis tradidit. Quem vtrum, merito primo loco post sanctos Apostolos, sacra veneratur Ecclesia. Sanctissimum autem inter omnia sacra arcana, communionis sacramentum, typicè quidem, & in figura, omnibus illis designabatur legalibus sacrificiis, verè autem, & re ipsa à Domino ad mortem pro nobis ituro, ante illam ipsam vesperam, quo legitimum Pascha cum suis manducauit mysticis, traditum est. Tum enim iuxta ritum à Moysè prescriptum, cœna facta, nouum nobis tradidit sacrificium, panem frangens, ac inter eos qui mensè assidebant, diuidens, propriamque carnem appellans: similiterque calicem, plenum vino, aqua mixto & temperato, illudque mistum, verum & proprium sanguinem suum re ipsa esse denuncians, illisque porrigens, ac ita eos in sui memoriam facere perpetuis temporibus præcipiens: illud scientes, quod quotiescunque hoc ipsum facturi essent, toties Domini & Magistri sui mortem annunciaturi erant. Sacrum verò pœnitentiæ sacramentum, typicè quidem, & in figura in illis omnibus sacrificiis, quæ in lege Moyses pro peccato offerri iusserat, adumbratum fuit, verè autem, & perfectè ab ipso Domino tum institutum, cum eam ipsam potestatem remittendi peccata suis tradidit discipulis, dicens, Quorum remiseritis peccata, remittentur illis, quorum retinueritis, retenta sunt. Et præcipuè Petro excellenti quodam modo, promittens se illi daturum claves regni cœlestis, vt quæcunque ligauerit super

Ioan. 20.

Mat. 16.

terram, ligata fiat & in cœlo, & quæcunque soluerit super terram, soluta essent & in cœlis: Cùm enim Petrus interrogasset, septiesne amplius, fratri peccanti delicta condonaret? respondit Dominus: Non septies, sed septuagies septies, imò toties, quoties peccauerit, condonandum illi esse. Extremam autem vñtionem, etsi consentaneum est, ab aliis quoque Apostolis profectam esse, manifestissimè tamen à sancto Iacobo, in eius catholica Epistola traditur: Tristatur aliquis vestrum, oret, æquo animo est, psallat: Infirmatur quis in vobis, inducat Presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, vngentes eum oleo in nomine Domini: & oratio fidei saluabit infirmum, & alleuabit eum Dominus: & si in peccatis sit, remittentur ei. Et hæc quidem ille sic ordinavit: indeque vsque ad nostra tempora hæc, ita, vt ab illo instituta sunt, à nobis sanctè, & integrè seruantur. Hæc igitur sunt Ecclesiæ Dei Sacramenta, totque numero, hocque modo & ratione, quod dictū est, nobis tradita: quibus, qui dignè perficiuntur, participes fiunt diuinorum ac cœlestium donorum. Scire autem nos oportet, omnium eorum sacramentorum principem quasi, & omnia conficientem, sanctissimam & gloriosam mortem Domini nostri Iesu Christi causam esse, ex qua, & per quam, in omnes qui modo eius participes efficiuntur, vniuersa hæc dona, & gratiæ promanāt, atque profluunt. Quo autè modo & ratione id fiat, alterius negocij & instituti

CENSURÆ ORIENTALIS
potius est, quàm præsentis, quod longè alium
scopum, & finem habet explicare.

DE MINISTRIS ECCLE- SIÆ, ET EORVM HONORE.

CAPVT VIII.

CAPVT caput confessio-
nis vestræ testatur. Quamuis
Ecclesia Dei sit congregatio fi-
delium atque sanctorum, nihil-
ominus sacramenta, et si à pra-
uis, & hypocritis administren-
tur ministris, ea non vitari, neque quicquam
illis, qui per illa sanctificantur, propter mini-
strorum prauitatem, iuxta Euangelicum dictum,
decedere: Super cathedram Moysi, sederunt
Scribæ & Pharisei, &c. Dicimus igitur & nos,
etiam per improbos, & indignos ministros, sa-
cramenta rectè confici, ipsos tamen ministros,
nihil illis iuari, imò maximo inde damno affi-
ci. Eos tamen, qui per manus eorum, ita sacra-
menta accipiunt, eandem nihilominus vtilita-
tem percipere, ac eodem planè modo sanctifi-
cari. Dei enim gratia est, quæ etiam per indi-
gnos ministros operatur, & quæ ipsa perficit
sacramenta omnia. Quare & eos ipsos mini-
stros, qualemcunq; illi sint, colendos esse do-
cemus, ne pretextu hypocritarum (fuit enim &
Iudas inter Apostolos) eos, qui probi & hone-

Mat. 23.

CAPVT VIII.

47

sti sunt, contemnamus. Exponens enim D.
Chrysostomus Epistolam ad Timoth. sic in-
quit: Qui honorat, inquit, sacerdotem, Deum
quoque honorat: qui verò sacerdotem spernit,
ad id sensim prolabitur, vt in Deum ipsum ali-
quando contumeliosus euadat. Qui vos in-
quit, suscipit, me suscipit: Et qui vos spernit,
me spernit. Et sacerdotes, ait scriptura, eius, in
honore habere. Hinc Iudæi Deum spernere di-
dicerunt, quia Moysen contempserunt, quia la-
pidibus illum impetebant. Nam qui piè sacer-
doti afficitur, longè maiore pietate Deum re-
uerberitur. Et si enim malus fuerit sacerdos qui-
spiam, attendit Deus, quod sui gratia illum et-
iam, qui dignus honore non est, obsequiis fo-
ues, ipseque tibi præmia exsoluet. Si enim qui
Prophetam in nomine Prophetæ suscipit, mer-
cedem Prophetæ accipiet, profectò & qui ce-
dit, & obtemperat sacerdoti, cumque propter
dominum honorat, & ipse à domino benedi-
cetur, mercedeque sua non destituetur. Super
cathedram, inquit, Moysi sederunt Scribæ &
Pharisei: Omnia ergò quæcunq; dixerint vo-
bis facere, facite, secundum autem opera eorū
ne faciatis. An ignoras quid sit sacerdos? An-
gelus vtrique Domini est, non ex se ipso loqui-
tur, si despicias, non illum despicias, sed Deum
qui illum ordinauit. Sed vnde, inquires, constat,
Deum fuisse illius ordinationis authorem? Ni-
si enim tu hanc habeas fidem & opinionem,
spes tua inanis facta est: Nam si nihil per illum
operatur Deus, neque lauacrum habes, neque

Eccles. 7.

Mat. 10.

Malac. 2.

myſteriorum particeps es, neque benedictionibus fruere. Non ergo Chriſtianus es. Quid ergo? Deus omnes ordinat æquè dignos & indignos. Non omnes quidem ille ordinat, per omnes tamen ipſe operatur, ſalutem populi meliens, non illorum intuens merita. Nam ſi per Aſinæ os, ſi per Balaam ſceleſtum hominem, populi cauſa loquutus eſt, multò magis loquitur per ſacerdotem plebis ſuæ gratia. Quid enim non agit Deus ſalutis noſtræ cauſa? quid non loquitur? per quem non operatur? Si enim per Iudam operatus eſt, & per Prøphetas, quibus dicturus eſt, Non noui vos: diſcedite à me, qui operamini iniquitatem: ſi igitur, vel hietiam Dæmones in nomine eius eiecerunt, non magis per Sacerdotes diuino miniſterio famulantes operabitur? Namque ſi præpoſitorum vitas diſcutere pergitur, ipſi quoque doctores noſtros ordinare debemus, peruerſoque ordine naturali, quæ ſupra ſunt, infra conſtituentur, vt ſuperius pedes, inferius verò ſit caput. Audi quid Paulus dicat: Mihi autem pro minimo eſt, vt à vobis iudicet, aut ab humano die. Et iterum. Tu, quid iudicas fratrem tuum? Si fratrem iudicare non expedit, quantò minus magiſtrum? Nam ſiquidè hoc ſtatuit Deus, benè facis, peccaſque ni facias, ſin verò contraria præcipit, noli præſumere, neque ea coneris, quæ ſuper te ſunt, neque limites tibi poſtos tranſiſias. Inſurrexerunt aduerſus Aaron, poſt vituli formatam effigiem, Chore. Dathan, & Abiron. Quid ergo? nonne illi perire? Qui-

Numeri
22. & 24.

Math. 7.

1. Cor. 4.

Rom. 14.

numc. 16.

libet quæ ad ſe pertinent, ſolicitè curet. Nam ſiquidem fidei dogma peruertat, etiam ſi angelus ſit, obaudire noli, ſin verò recta docet, noli vitæ, ſed verbis intendere. Habes Paulum, verbis te, operibusque ad id, quod rectè & honeſtè eſt, te informantem. Non diſtribuit pauperibus, inquires, non benè diſpenſat Eccleſiæ res. Vnde id tibi cõſtat? noli illam damnare, antequam diſcas, reatum caue, plurima quippe ex ſimplici ſuſpicionè iudicantur. Imitare Deum tuum, audi ipſum dicentem, Deſcendens videbo, ſi ſecundum clamorem ſuum conſumantur, an non, vt rectè ſciam. Quod etſi didiciſti, & examinaſti, & vidiciſti, expecta iudicium, noli præcipere Chriſti iudicis ordinem; illius eſt munus iſta diſcutere, non tuum, tu ſeruus vltimus, non dominus es: ouis ipſe es, paſtorem noli curioſè diſcutere, ne eius quoque criminis reus tenearis, quod illum accuſare præſumis. Et quomodo, inquires, id mihi dicit, quod ipſe non facit? Non tibi ipſe dicit. Nam ſi illi obtemperas, mercede priuaris; Chriſtus hæc admonet. Plus aliquid dicam. Ne Paulo quidem obedire oportet, ſi quid dixerit proprium, ſi quid humanum; ſed Apoſtolo Chriſtum in ſe loquentem circumferenti. Non igitur mutuo iudicemus nos: ſua quiſque rectè diſcutiat, vitamque diiudicet ſuam. At debet ille, inquires, melior eſſe, quàm ego. Cur, te obſecro? Quia ſacerdos eſt. Et quid non habet ille amplius, quàm tu? non labores? non pericula? non angores? non ærumnas? Furatur,

Genef. 18.

Rom. 14.

iniquis, & sacrilegus est. Vnde hoc nosti o homo? cur teipsum per præcipitia impellis? sunt verba ista plena arrogantiae: nempe si quis dixerit, ille purpuram habet: quamuis id scias, aures obstrue. Quid ergo hoc in loco periculum minimè necessarium suscipis? Non carent reatu hæc verba. Audi quid dixerit Christus: Dico autem vobis, quod omne verbum ociosum, quodcunque loquuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicij. Cur teipsum quouis arbitraris esse meliorem? cur non ingemiscis magis, ac pectus tundis, atque in humum respicis, imitâdo Publicanum? Etsi enim melior sis, hac foeda existimatione tua, cuncta perdidisti. Melior es, tace, vt persistas esse melior: quod si loquaris, omnia exinanisti. Tuam igitur & non alienam examina vitam. Tu de sacerdote dicis: Non sum, sicut iste sacrilegus, & non omnia prorsus amittes? Ista necessariò dicere, ac plurimis verbis prosequi cogor, non sacerdotum tantum gratia, sed vestri: nam ve reor ne hac elatione, virtus exhauriatur vestra, in iudiciumque decidatis. Audi denique quid dicat admonens Paulus: Opus autem suum prober vnusquisque: & tunc in semetipso tantum habebit gloriã, & non in altero. Nam, dic oro, si saucius proficiscaris ad medicum, num omi sa cura vulneris tui, studiosè medicum percun ctaris, vulnus ille habeat, nec ne? Nunquid enim si sacerdos malus sit, inde solatium capiet subditus? nihil minus. Cæterum, dabit ille quidem scelerũ suorum debitas pœnas, dabis etiã

& tu

& tu tuorum criminam pœnas. Cuius ergo rei gratia, inquires, præsidet? cur præpositus est? Ne, quæso, doctores nostros maledictis impetamus vti ne nosmet potius lædamus. Nostra, vt dixi, omnia discutiamus, & neminem penitus maledicemus. Reuereamur diem illam, qua illuminati ab illis sumus. Patrem qui habet, etsi mille patiat incommoda, omnia patris reuerentia cõteget. Noli enĩ, inquit, gloriari in ignominia patris tui, neque enim tibi tam gloria, quàm probrum est. Etsi sensum amiserit, veniam habe. Longè hæc magis in patre spiritali dicenda sunt: Reuerere illum, quod tibi diebus singulis diuina ministrat: scripturas relegi facit tui gratia: exornat domum: propter te vigilat: propter te vóta persoluit: pro te DEVM precaturus adstat: tui causa preces exoluit. At malus ille est: & hoc ad te quid? Nūquid enim qui malus non est, ipse tibi magna ista & diuina largitur? Absit. Fides enim tua ad omnia valet, neque tibi iustus quispiam proderit, nisi ipse fidelis sis: neque nocebit malus, si fueris ipse fidelis. Per vaccas in arca operatus est Deus, cum populum saluare vellet. Num enim sacerdotis vita, num virtus tantum conferre potuissent? Nō possunt, quæ DEVS ipse largitur, velut sacerdotali virtute perfici: omnia quippè diuinæ sunt gratiæ: Symbolum iste tantum modo implet. Inuere quantum inter Iesum & Ioannem interest: Et audi dicentem Ioannem: Ego opus habeo à te baptisari, & tu venis ad me. Sed tamen, cum tantum interest, descendit Spi-

G

Matt. 12.

Lucæ 18.

Gal. 6.

ritus, quem non habebat Ioannes, neque Ioannes ipsum descendere fecit: Cur ergo istud fit? Ut scias sacerdotem symbolum implere tantummodo, Deum autem omnia operari, Deum omnia perficere. Sacra ipsa oblatio, siue illa Petrus, siue Paulus, siue cuiusvis meriti Sacerdos offerat, eadem est, quam dedit CHRISTVS ipse discipulis suis, quamque Sacerdotes modo quoque conficiunt. Nihil habet ista, quam illa, minus. Cur id? Quia non haec sanctificat homines, sed CHRISTVS, qui illam ante sacrauerat. Qui autem hoc illo minus aliquid habere putat, ignorat christum esse, qui nunc etiam adest, atque operatur. Haec igitur sciētes (neque enim absque certa ratione haec omnia dicta sunt sed ut sententiam vestram sensumque corrigamus, cautiōres que in posterum faciamus) omnī studio & diligentia conseruate. Nam si semper audimus, & nunquam audita perficimus, nihil ex his quae dicuntur, emolumentum percipimus. Attēdamus ergo nobis ipsis quāso diligenter, & quae dicta sunt, magno studio implere curemus. Deleamus ea, quae praua à nobis dicuntur, ex cordibus nostris, ea autem quae recta sunt, in consciētis nostris imprimamus, horum perpetuo memores. Ea quae vera & honesta sunt, iuxta sanctorum Patrum, tam scriptam, quam non scriptam traditionem, perficiamus, ac iugiter sanctae Trinitati gloriam referamus, quam decet laus & gloria in sempiterna secula seculorum. Amen. Totum hoc Caput ex D. Chrysostomi 2. Epistola ad Timotheum, Cap. 1. Homil. 2. est desumptum.

DE BAPTISMO PARVULORVM.

CAPVT IX.

NONVM caput confessionis vestrae docet, infantes baptizandos esse, neque tempus maturioris aetatis expectandum, quod & nos eodem modo, ne diuturna dilatio, aliquid adferat periculi, facere solemus. Haec autem non alia ratione à nobis fiunt, quam ea quae superius capite secundo defensionis nostrae declarata est: nisi enim quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non ingreditur in regnum caelorum. Non tantum autem baptizamus infantes, sed etiam coenae dominicae, ita ut dictum est, participes facimus. Docet enim magnus Basilus, eos, qui ex Spiritu sancto regenerati sunt, spiritali etiam alimento opus habere. Et ipse Dominus grauiter interminatus est: Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis sanguinem ipsius, non ingrediemini in regnum Dei. Necessarium igitur omnibus ad salutem vtrumque Sacramentum esse putamus, Baptismum, inquam, & factam communionem.

Ioan. 3.

Ioan. 6.

DE COENA DOMINI,
VERITATEQUE CORPO-
ris & Sanguinis Christi.

CAPVT. X.

Ecimum caput de cœna Do-
mini decernit, non quidē pro-
lixiore illo & fastiore tractatio-
nis modo, sed hoc ipso, vt itā
dicam, claro & compendioſo:
multa enim in hac parte devo-
bis referuntur, quæ nobis nullo pacto probari
possunt, Ecclesiæ igitur sanctæ illud iudicium
est. In sacra cœna, post consecrationem & be-
nedictionem, panē in illud ipsum corpus IESV
Christi, vinum autem in illum sanguinem, vir-
tute Spiritus sancti transire, ac immutari, pane
fermentato existente, vt verus sit panis, & non
azyma. Dominus enim ea nocte qua tradeba-
tur, accipiens panem, & gratias agens, fregit &
dixit: Accipite & comedite, hoc est non azyma,
aut figura corporis mei: sed, hoc est ipsum cor-
pus meum, & sanguis meus. Neque verò aut
tunc, cum illis porrigebatur ea caro, quam ipse
Dominus gerebat, in cibum dabatur Apосто-
lis, aut sanguis in potum, aut nunc in diuina
misteriorum administratione, tanquam corpus
illud sursum translātū de cœlo iterum descen-
dat, (blasphemū enī hoc est:) sed & tunc, & nūc
transformatis & transmutatis, gratia & inuoca-

Μετὰ τὸν
μῆναι & με-
ταβῆλο-
μῆναι.

CAPVT. X.

43

tionē Spiritus sancti, qui omne hoc perficit &
consumat Sacramentum, speciebus, per diui-
nas & sacras preces, dominicaque verba, ipso
quidem pane, in verum corpus Domini, vino
autem in verum sanguinem transeunte, & im-
mutato. Panis enim quem ego dabo vobis, Iean. 6
dicit Dominus, Caro mea est. eos qui credunt
sanctificans atque sanctos efficiens. Vt quem
admodum ipse Dominus partem recipiēs no-
stræ mortalis massæ, Theanthropos, hoc est,
dominicus homo factus est, nostrique cor-
poris & sanguinis particeps, sic & nos, cor-
poris, & sanguinis eius participes facti, posi-
tione quadam, & eius gratia, dii quodammodo
efficiamur. Non igitur amplius, aut figura, aut
azyma est ille panis dominici corporis, qui à
Sacerdote consecratur, sancteque tractatur,
sed illud ipsum verum corpus Christi, sub spe-
ciebus fermentati panis contentum, ipso do-
mino, vt iam superius magis in parte à nobis
explicatum est clarissimè atque apertissimè,
multis in locis, id ita esse affirmante. Quod
idem, vt & illud, quod de processione Spiri-
tus sancti à nobis superius dictum est, & alia
item quædam his similia, à nobis prolixius in
magis proprio loco explicabuntur tum, cūna
scilicet ad illam orationem vestram respon-
debitur, quæ dicit: Vos in omnibus cum Lati-
nis consentire: differentiam autem inter vos,
& illos, tantum de quibusdam abusibus esse.

G iij.

Pane fermentato existente, ut sit verus panis, &c. Putant moderni Græci, Azyma panem non esse, & ideo nullo modo sacramentum corporis & sanguinis Domini, in illo confici posse: vel si sit, non tamen in eo Christum Dominum sacramentum hoc instituisse, indeque Latinos per exprobrationem Azymitas appellant, ut & ipsi vicissim dicti sunt fermentarij. Primum igitur illud plane falsum est, Azymos panem non esse, cum ipsa sacra scriptura sæpius panem appellet: Exodi 12. Et azymos panes cum lacte: & subcinericijs panes azymos. Et 29. Tolle panes azymos. Nume. 6. Canistrum quoque panum azymorū. Iosue 5. Et azymos panes. Iudic. 6. Tolle carnes & azymos panes. Luc. 24. Et cognouerunt eum in fractione panis: quod diebus azymorum factum fuit, &c. Posterius autem illud, Christum Dominum in extrema cœna azymis non esse usum, sed fermentato pane, inde demonstrare volunt, quod non in die Paschæ, sed potius ante eum ipsum diem, cœnam hanc, Dominus cum discipulis suis manducavit: idque quatuor locis Scriptura confirmare nituntur. Primum Matth. 26. Marci 14. Luc. 22. Vbi in consilio Iudaorum, illud decernitur, ne in die festo propter tumultum populi, Christus Dominus comprehedatur: at qui eo ipso die, quo comprehensus est, cœnam hanc peregit. Ergo hoc tempus, dies festus paschæ iuxta id quod decretum erat non fuit. Secundo Ioannis 13 ubi docet Evangelista: Ante diem festum Paschæ, sciens Iesus, quia venit hora eius, &c. Tertiò Ioan.

16. Ipsi autem non intraverunt in prætorium, ne contaminarentur, ut comederent Paschæ. Quarto 19 eiusdem Ioannis: Iudei autem quia parasceue erat et cæ. Hinc igitur colligunt Christum Dominum non in die Paschæ, sed potius ante eam diem suum celebrasse Paschæ, & ideo azymis non esse usum, sed potius fermentato pane. Sed & hoc totum falsum est. Scribunt enim vniuersi tres Evangelistæ: Prima autem die azymorum accesserunt discipuli ad Iesum dicentes, ubi vis paremus tibi comedere Paschæ? addit Lucas 22. capite, quando necesse erat immolari Paschæ. Si igitur primo die azymorum accesserunt ad eum discipuli, ut parent illi Paschæ, necesse fuit tum usos fuisse Iudeos azymis, à quibus dies ille primus azymorum dicebatur. Et si eodem die necesse fuit immolari Paschæ, ut duo dicunt Evangelistæ, certè tum Paschæ fuisse, nullo modo negari potest. Quod cum aliquando contra Græcos propositum fuisset, illique tam evidentibus testimonijs respondere non possent, tanta vis est contentionis & pertinacia, ut tres reliquos Evangelistas errasse potius dicere mallet, ab ipsoque Ioanne correctos esse, quam ut id, quod verum esset, faterentur. Cum igitur tres Evangelistæ, ita uti dictum est, clarissimis & disertissimis verbis testentur, primum illum diem azymorum extitisse, & necesse tum fuisse celebrari Paschæ: ipse profecto trium Evangelistarum in una re consensus docet, aliquid aliud in illis Evangelij verbis subesse, quæ Græci adferunt, præter id quod sonare videntur. Et in illo quidem loco non est magna difficultas, ubi docent in consilio Scribarum conclusum fuisse, ne CHRISTVS Dominus in die festo caperetur. Neque enim illud docet Evangelista, hoc penitus definitum, & conclusum

fuisse, sed tantum in consilio propositum. Tunc congregati sunt, inquit, principes sacerdotum, & seniores populi, in atrium principis sacerdotum, qui dicebatur Caiphas, & consilium fecerunt, ut Iesum dolo tenerent & occiderent. Dicebat autem: Nō in die festo, &c. Sed de tur sanē illos ita tū cōstituisse, atq; decreuisse, cū tamē res arbitrii eorum non fuerit, sed illius potius qui oblatum est, quia ipse voluit, & quando voluit. Et quemadmodum non tum occisus est, quando illi concupierunt, nec eo modo, quo illi voluerunt, ita etiam ne tunc quidem comprehensus erat, cū illi statuerant, sed tunc cum ipse voluit, ut quidam nostri seculi doctissimus vir annotauit: ut vel eo ipso demonstraretur, non istorum arbitrio, rem totam gestam esse, sed aeterni patris ordinatione, ipsiusque filij charitate, qui animam, quam nemo ab illo auferre potuit, ipse, quando, & quo modo voluit, pro nobis posuit. Parasceue autem illud, propter quod Iudaei non ingressi sunt pratorium, neque passi sunt pendere corpora ad vespere crucifixorum, quale fuerit, ipse explicat Euangelista, non simpliciter primae diei azymorum, quae erat 14. Luna, aut ipsius Pascha, sed magna diei Sabbati. Sic enim seipsum interpretatur Euangelista: Iudaei ergo quoniam Parasceue erat, ut non remaneret in cruce corpora Sabbato, erat enim magnus ille dies Sabbati, rogauerunt Pilatum, & cetera. Vbi non dicit magnus dies Pascha, sed magnus dies Sabbati. Qui quidem dies, in totis illis octo diebus Pascha, atque azymorum, celeberrimus propter concursum duarum solennitatum. Sabbati, inquam, & Pascha habebatur, & quem Iudaei maiore etiam solennitate aliquando celebrabant, quam ipsam primam diem azymorum: & quem eundem

2. Cor. 6.

per excellentiam Pascha nonnunquam appellare solebant. Quomodo item & ille locus Ioannis intelligi potest, cum dicit: Ante diem festum Pascha: ut intelligatur ea dies, quā postea magnū diē Sabbati appellat, cū praefertū dicit, nō ante diē Pascha, sed ante diē festū Pascha: illū. n. solū ex octo illis diebus, ita uti dictū est, propter magnā solennitatē per excellentiam, diem festum Pascha appellabant: quod clarē similis locus eiusdem Ioan. cap. 12. indicat. Iesus autem ante sex dies Pascha venit Bethaniam. Quanquam etiam ita locus ille intelligi potest, quomodo communiter intelligitur, ut ante diem festum Pascha intelligatur: hoc est, priusquam vespera ipsa aduenisset, à qua Iudaei diem festum Pascha ex lege Domini inchoare solebant. Cuius totius rei, nullum locupletiores auctorem habere possunt, quam ipsum Gracia principem Chrysostomum, cuius ista verba sunt. in cap. 26. super Matthaeum. Vnde inquit, liquidō patet, cupiditate interficiēdi Christum praenaricatos fuisse, ac alia die, Pascha comedisse. Nō enim Christus tempus Pascha transgressus est, sed illi audacissimi homines, & mille transgredientes legis praecipua. Quibus ita explicatū, clarum est ipso primo die azymorum, quando necesse fuit immolare Pascha: Christum Dominum, iuxta trium Euangelistarum testimonium, suum item celebrasse Pascha, nouumque & incruentum agnum a terno patri eodē vespere obtulisse: & ideo azymis & non fermento usum esse. Verum, siue Christus Dominus in ipso die Pascha manducauerit Pascha, siue ante diem festum Pascha, ut isti volunt, hoc tamen negare non possunt, Christum manducasse Pascha, ipsūque agnum Pa-

schalem, qui sapius pascha dicitur. Sic enim dicunt ipsi discipuli: Vbi vis paremus tibi Pascha? sic ipse Dominus. Magister apud te vult manducare Pascha: & desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum. Quod si ita est, pascha iuxta legem Dei Exodi 12. Deuter. 16. absque azymis non comedebatur: Ergo & Christus Dominus, cum manducaret pascha, azymis secundum legem Dei vesceretur. Hocque ita fuisse, princeps ille Graecorum docet Chrysostomus, cuius illa verba supra Matthaeum sūt. Dominus demonstravit, quod à principio circumcissionis suae, usque ad diem Paschae extremum, non erat contrarius diuinae legi. Non indoctus igitur fabulatur, sed veritatem ipsius, Christi-que institutionem, ac exemplum, sacra Romana Ecclesia secuta cuius fides nunquam deficere debuit in azymo pane sacrum hoc confici sacramentum: quam rem ut patet à diuina sapientia profectam, pulcherrimè demum ac verissimè sunt consecuta conuenientia, partim ut designetur corpus illud & sanguinem sine vlla peccati aut virilis seminis commixtione conceptū taleque à Domino susceptū esse, partim, ut & illi instruantur qui ad eam mensam accedunt, ut & ipsi cum omni puritate mentis & corporis, purgati ab omni vilitate & corruptione peccati non in fermento veteri, neque in fermento malitia & nequitiae, sed in azymo sinceritatis & veritatis eam carnè manducant, & eū bibant sanguinem: partim etiam, ut ostendatur cibum hunc viae & peregrinationis non patriae esse. qualis ille panis azymus fuit. Neque illud obstat, in quo frigide exaggerando, nimis est Simeon Thessalonien- sis, ne Iudaizare videamur. Nam si ipse Dominus primus

auctor & institutor huius Sacramenti, nihil metuebat, ne in hac parte Iudaizare videretur, cum in azymo pane, ita uti demonstratum est, hoc instituebat sacramentum, certe multo minus nobis metuendum est, cum in hac parte dominum, & magistrum nostrum sequamur. Quod si omnes ritus veteris legis nobis sunt fugiendi eam ob causam, ne Iudaizare videamur, tum imprimis ipsum sacrum Paschae nobis repudiandum erit, quo ritu & caerimonia nihil magis est Iudaicum. Sed quemadmodum in Paschatis celebratione, idè non Iudaizamus, quia longè alio fine & intentione Pascha nostrum celebramus, quam ipsi Iudaei celebrabant, sic item in ipso panis azymi usu nequaquam Iudaeos sequimur, cum id alio fine & scopo, quam ipsi Iudaei facere solebant, facimus. Quamquam autem his tantis rationibus nitatur Latina Ecclesia, ea tamen moderatione in hac parte vritur, ut contrarium usum non damnet, modo in amore & charitate atque obedientia, à Graecis, ex eorum recepto ritu, obseruetur. Quinimò, & ipsum satis conuenienti ratione, institutum esse docet, ad significandum scilicet, quod verbum patris indutum est carne quam in suam quodammodo conuertit naturam, sicut fermentum mixtum farinae, eam immutat in suam naturam. Et quod maximum est, ipsa eadem Latina Ecclesia, ad detestationem Nazaeorum, qui legalia, Euangelio miscebant, tantisper, dum res tulit, & dū scandalum remotum est, eodem ritu aliquo tempore vsa est. Ad extremumque decreuit, tam in azymo pane, quam in fermentato triticeo pane, corpus Christi veraciter confici, sacerdotisque in altero illorum epsum domini corpus conficere debere, vnumquemque

scilicet iuxta sanctæ Ecclesiæ, siue occidentalis, siue orientalis consuetudinem. Ipsi autem culicem semper colant, camelum autem deglutunt, nouasque causas dissidiorum semper querunt. Sed de fermento hactenus qui plura hac de re cognoscere velit, legat ex Græcis quidem Simonem Thessaloniensem de Sacramento 2. cap. Ex Latinis autem Innocentium lib. 3. ca. 4. de Sacrificio Missæ. Leonem nonum in Epistola ad Imperatorem Constantinopolitanum. D. Anselmum in separato de ea re libello. D. Thomam Parte 3. Q. 9. A. 4. Apulensem in suo defensorio Parte 2. Thurecrematum in apparatu super decreto unionis Græcorum. Ante omnes autem præcipuè Gennadij Scolarij Patriarchæ Constantinopolitani caput secundum defensionis. 5. cap. sanctæ œcumenicæ Synodi Florentinæ, quod, vel totum caput hoc loco adscriberemus, nisi metueremus, ne scriptum hoc vltra modum ex cresceret.

Ea caro quam ipse Dominus, &c. Modum, qui corpus Christi sub speciebus sit panis, & sanguis, sub speciebus vini contineatur, explicat. Quod scilicet, non per loci mutationem, ut omnes illi, qui ubiquidista appellantur, erroneè sentiunt, sed per ipsam transmutationem, atque transubstantiationem modo soli Deo, eiusque sanctissimo Spiritui cognito. Nemo enim nouit quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis: neque ea quæ sunt Dei, nisi spiritus Dei.

Gratia & inuocatione Spiritus sancti, &c. Pro quo impetrando, pulcherrima illa postulationes à vetustissimis Liturgiæ scriptoribus compositæ sunt. A D. Iacobo quidem & Clemente illa: Rogamus igitur, ut mittas Spiritum sanctum tuum, super hoc sacrificium, qui efficiat hunc panem

corpus Christi tui: & quod in hoc calice est, sanguinem Christi tui Et iterum à D. Iacobo illa: Rogamus, inquit, ut Spiritus sanctus adueniēs sancta, bona atque gloriosa eius præsentia sanctificet, & faciat hunc quidem panem corpus sancti Christi tui, & calicem hunc prætiosum sanguinem Christi tui. A Basilio verò. Rogamus, inquit, ut veniat Spiritus sanctus tuus super nos, & super hæc proposita munera, & benedicat ea, sanctificet, & faciat hunc quidem panem, ipsum prætiosum corpus, & vinum prætiosum sanguinē domini, & Dei, & Saluatoris nostri IESV Christi, qui effusus est pro mundi vita. A Chrysostomo verò in eum modum: Emitte ait, spiritum tuum, & fac hunc panem prætiosum Corpus Christi tui: quod verò in hoc calice est, prætiosum sanguinem Christi tui: transmutans ea Spiritu tuo sancto.

Sacris ad Deum precibus, &c. Arbitrantur plerique ex Græcis, non solis verbis domini prætiosum corpus & sanguinem IESV Christi confici, sed aliis item sacris ad Deum precibus, gratiarum item actionibus, iubilationibus, confessionibus, postulationibus. Ex quibus qui ita sentiunt, ut forma quidem & natura ipsius consecrationis, in verbis Domini constituta sit, reliqua autem preces & postulationes ornatus cuiusdam & decoris causa, tum ipsius sanctorum IESV Christi Verborum planioris interpretationis & enarrationis adhibeantur: ut illud in tot precationibus, per separatam Patris, & Filij, & Spiritus sancti inuocationem designetur, totam simul sanctam Trinitatem, ad tanti mysterij omnipotentem

productionem simul, & quasi in eodem instanti conuenire: isti praeclare de hac tota re indicant. Tum si easdem illas orationes, ad nostram potius, quam donorum sanctificationem, ac in mysticum IESU Christi corpus conuersionem, ita referri arbitrantur, ut est omnes illa aliae preces & postulationes absint, quas tamen à principio paucas fuisse certum est, si modo ipsa IESU Christi verba, non simpliciter, nec historice referantur, sed cum deuotione, & intentione sacerdotis, tanquam potentis regis edictum & mandatum ex persona ipsius regis, à pracone, eius sacerdote proferantur, plenam & perfectam consecrationem fieri: ut item si caetera orationes & postulationes adsint, verba autem illa Domini desint, nullo modo tantum confici mysterium. Et hoc ipsum verissimi dicunt, illa enim omnia, quae antecedunt, & sequuntur, quasi apparatus quidam, & expositio eorum verborum sunt: quae si in uno instanti possent cum verbis Christi proferri, nihil esset conuenientius. Sed, cum propter humanam imbecillitatem simul pronuncian non possunt, alia quidem antecedant, alia consequantur oportet, non tam sua quidam natura, cum unum hoc solum sit indiuisum opus, una actio, quam ipsa necessitate, & nostra infirmitate ita postulante. Qui inquam ex Graecis, aut Latinis, ita sentiunt: illi profecto praeclare & verissime de tota sacra Liturgia economia statuunt. Nam & in Baptismo similiter illa sola dominica verba, etsi caetera absint. Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, vel baptizetur seruus Christi, & c. regenerat & sanctificant, nouamque faciunt creaturam: caetera tamen recte & conuenienter, vel ad mysterij explanationem

vel ad ministrorum sanctificationem, vel ad maritum dignitatem & ornamentum referuntur. In qua quidem sententia D. esse Iacobum Clementem, Basilium, Chrysestomum, & omnes alios, recte de tota natura huius Sacramenti iudicantes, clarissime eorum docent Liturgia, atque adeo ipsum Nicolaum Cabasilam, cuius hac de re libet hoc loco adscribere iudicium. Cum veneradam illam cenam narrauit, & quomodo ipsam ante passionem dedit factis suis discipulis: & quod accepit calicem: & quod accepit panem: & actis gratiis sanctificauit: & quod dixit ea, per quae significauit mysterium: & cum ea ipsa verba dixit: deinde procedit, & orat, & supplicat, diuinas illas voces ipsius unigeniti seruatoris nostri, etiam in donis propositis applicans: ut suscepto eius sanctissimo & omnipotente Spiritu, conuertatur quidem panis, in ipsum pretiosum & sanctum eius corpus. Haec quum orauit, & dixit: uniuersum sacrificium peractum, & perfectum est: & dona sunt sanctificata, & hostia integra & perfecta effecta est: & magna hostia & victima, quae pro mundo mactata est, supra sacram mensam sita, cernitur: panis enim non amplius figura dominici corporis, neque donum ferens imaginem veri doni, neque ferens aliquam descriptionem ipsius seruatoris passionum tanquam in tabula: sed ipsum verum donum, ipsum sanctissimum corpus Domini: quod omnia illa verè suscepit probra, contumelias, vibices: quod crucifixum, quod interfectum, quod sub Pontio Pilato pulchrum testimonium confessum est: quod colaphis

appetitum cōtumeliis affectum, spūta passum est, & fel gustavit: similiter & vinum ipse sanguis, qui exiliit occiso corpore, hoc corpus & sanguis, qui ex Spiritu sancto constitutus est, natus ex Maria virgine: qui sepultus est: qui resurrexit tertio die: qui ascendit in cœlos, & sedet ad dexteram patris. *Hac Cabasila. Si qui autem sunt, qui ita sentiunt, ut non ipsis verbis domini sed orationibus & postulationibus quibusdā, hoc tale mysterium confici existimēt: vel saltem verbis illis prepotentibus, Christi Dei optimi maximi, orationes & postulationes cooperari ac aliquid virium & potestatis addere: hi cum omnipotentis verbi Dei detrahant potestati, plusque humane devotioni, quā diuine virtuti tribuant, hominēque Deo anteferant: non tantum vehementer errant sed etiam graui impietate, & blasphemia sese obligant. In qua sententia Marcus ille Ephesinus fuisse videtur, pertinacia & ambitionis, Noua Gracia, unicus vindex, parcaussa similis patronus. Verum hac de re qui plura cognoscere velit: legat Nicolaum Cabasilam cap. 27. 28. & 29. in Liturgia expositione. Legat item eundem Ephesinum, in separato de ea re opusculo. Legat amplissimum Bessarionem in libro de Sacramento Eucharistiae: quibus scilicet verbis corpus Christi conficitur, verissimē & lusculentissimē rem eam totam explicantem.*

DE OF-

57
DE OFFICIO CONFITENTIS, ET EIVS, QUI audiendæ Confessioni præest.

CAPVT XI.

VNDECIMVM Caput, remissionē peccatorum, ei qui cōfiteretur, ab eo qui sit œconomus & administrator eorum mysteriorum, conferri debere, enūciat: illud tamē excipit, ut omnia peccata recenseantur, aut per singulas species enumerentur, non esse necessarium. Scriptum enim est: Peccata quis intelligit? Cui capiti respondentes dicimus. Primum quidem hunc ipsum talem œconomum & dispensatorem, non alium, quā spiritualem medicum, omni spiritali doctrina, ad eam rem perfectē instructum, & informatum esse debere. Deinde, eum qui confiteretur, tum demū perfectā peccatorum suorum consequi curationem, si peccata omnia, omnesque eorum partes, quantum animus illi sufficit, & quantum meminisse potest, cum contrito & humiliato corde recensuerit, atque confessus fuerit, feceritque ea omnia, quæ maximē illis peccatis, quæ admittit, aduersantur: scilicet, ut arrogantiam, humi-

H

litate corrigit: turpis lucri studium, eius, quod iniuste quaesivit, restitutione, ac propriae substantiae amplius in pauperes erogatione, in aliisque eodem modo, iuxta canones nobis perscriptos, ac à sanctis Patribus traditos. Quae quidem omnia gratis, & propter Deum, non autem propter aliquam lucri & quaestus spem, & expectationem, administrari debent. Cum hac re, nihil sit foedius, hancque satisfactione, nihil Deo magis ingratum, & odiosum esse possit. Illorum enim spiritualium, qui lucri causa cauponantur potius, quam administrant diuina Sacramenta, ex ipsaque sacra doctrina ditescunt, aliena item in se recipiunt peccata, aliaque eius generis faciunt, reprehensibile est ministerium: ideoque nunquam tales diuinum effugient iudicium, aeternumque exitium consequentur. Nosque eos homines, qui in his deprehenduntur, grauius spiritualibus animaduersionibus castigamus, ac publico decreto, ab omni spirituali dignitate remouemus. Neque enim pecunia, aut muneribus, spiritualia liceri debent, neque his talibus satisfactionibus peccata redimi, sed eius, qui confessus est, ita ut diximus, contrito & humiliato corde, contrariorumque studiorum exercitio, ac perfecta ab omni malo fuga & abstinentia. Quae autem vel per obliuionem vel animi pudorem constiteri praetermiserint, precamur pium & misericordem Deum, ut & haec ipsa simul cum ceteris, illis condonare velit: confidimusque eos talium etiam à Deo

ueniam consecuturos. Quae quidem omnia, hisque similia, magnus ille spiritu Basilius docet: Omne, inquit, delictum apud eum qui praesidet, referre oportet, malicia namque silentio tecta, occultus ac sub cute latens, morbus est.

Remedia autem, & curationes, iuxta medicorum artem & exemplum, sunt illis, qui curantur, adhibenda, ut non tam aegris medicus infensus sit, quam cum morbis ipsis pugnet, prauiisque affectibus occurrat, ac veluti ex aduerso pugnet, asperiorumque & duriorum, si ita opus sit, animae morbis nonnumquam adhibeat viuendi rationem: ut vanae quidem gloriae studium, per intensionem eorum exercitiorum, quae humilitatem pariunt, curet: somni & quietis immoderationem, diurnis in oratione vigiliis: corporis segnitiam, laboris sedulitate: gulam, & ingluuiem, inedia, & similia, eodem modo. Illius autem, qui curatur, munus erit, in meliorem partem omnia interpretari, neque correctiones, atque iniunctas poenas, tyrannidem esse putare, sed potius tanquam salutare remedium, ab ardenti salutis suae studio profectum, magna pietate amplecti. Turpe enim est eos, qui corpore infirmantur, tantum medicis fidei habere, ut siue incidant illi, siue vrant, siue amarissima quaeque remedia propinquet, eos tamen pro benefactoribus suis reputent: nos autem, erga animarum nostrarum medicos, ubi per laboriosam curandi rationem

Hæc ex
Affecticis
Basilij ad
verbum.

Barquias

salutem nostram studiosè procurant, non salutem eodem modo affectos esse. Illi autem qui obiurgat, diligenter providendum erit, ne eodem modo cum piis, & ex animo poenitentibus agat: & cum illis, qui nihil curant, planeque indifferentes sunt, etiam si nonnunquam in eadem vtrique incidant peccata. Pius enim & timoratus homo, cum Deum timeat, certat ac luctatur, vt Deo placeat: eiusque voluntati obtemperat; in ipsòque conatu, ob aliquam nonnunquam non prouisam circumstantiam casu, ac contra suam voluntatem offendit, atque labitur. Ille autem qui contemnit ac indifferens est, cum nullam neque sui, neque Dei habeat rationem, nullamque inter turpe & honestum discrimen ponat, in primis & maximis delinquit rebus, duòsque lethaliſsimos patitur morbos: aut enim DEVM contemnit, aut illum esse penitus negat: quas duas potissimas in animis nostris causas, & radices omnis peccati esse, testis est scriptura. Nunc quidem dixit impius, vt peccet in semetipso: Non est timor Dei ante oculos illius. Nunc verò, dixit insipens in corde suo, non est DEVS. Itaque vel Deum negligit, atque ideo peccat: vel illum penitus esse negat, & hac ratione in studiis suis corrumpitur, etsi nonnunquam ore Deum cõfiteri videatur. Deum, inquit scriptura, verbis se nosse confitentur, factis autem negat. Quod cum ita sit, increpationum quoque, atque multarum, non eundem esse debere modum, omnes existimare debent. Amplius autem scire

Hæc ex
abstracta-
rum regu-
larum Ba-
silij ca. 37.

2. Thes. 2.
95.

Psal. 13.

Ibidem.

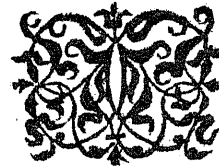
ad Tit. 2.

oportet, eam gratiam, quam gratis ipsi accepimus, gratis quoque impendendam esse, neque inde vllam mercedem ad quæstum & voluptatem nostram; instituendam esse. Sic enim præcipit Dominus, Infirmos curate, mortuos suscite, leproſos mundate, dæmones eiicite, gratis accepistis, gratis date. Et diuus Paulus: Neque enim aliquando fuimus in sermone adulationis, sicut scitis: neque in occasione auaritiæ. Deus testis est: nec quærentes ab hominibus gloriam: neque à vobis, neque ab aliis, cum possemus vobis oneri esse, vt Christi Apostoli: sed facti sumus paruuli in medio vestrum, tanquam si nutrix foueat filios suos. Ita desiderantes vos, cupidè volebamus tradere vobis, non solum Euangelium Dei, sed etiam animas nostras, quoniam charissimi nobis facti estis.

Matt. 10.

1. Thes. 2.

H iij

DE MVLTIS, ATQVE
SATISFACTIONIBVS, QVAS
D. Basilius τοῖς ἐπιτιμια alij au-
tem Græci ἑξ ἰσχυροπιτίας,
appellare solent.

CAPVT. XII.

VODECIMVM Caput
confessionis vestræ docet: eos
qui post baptismum in pecca-
ta prolabantur, remissionem
peccatorum tum cōsequi, vbi
conuersionem, & pœnitētiam
suam, ad Deum contrito corde, & sana fide, te-
stati fuerint. Nos verò in hac quoque parte
vobis respondentes, illud dicimus, hæc qui-
dem à vobis verè dici. Ipse enim præcepit Do-
minus, dimittere peccata, non septies, sed se-
ptuagesies septies, certo & definito vtens nu-
mero, ad incertum, & indefinitum designan-
dum. Et alio loco. Quod ad me veniet, non eii-
ciam foras. Quod autem omnes planè Cano-
nicas satisfactiones, peccatorumque expiation-
es penitus eiicitis: de eo ita statuimus. Siqui-
dem satisfactiones istæ, tanquam quædam cu-
rationes, & remedia morborum, à spiritualibus
viris adhibentur, nulla habita ratione quæstus,
aut priuatæ vtilitatis: contra superbos, auaros,

Matt. 18.

Ioan. 6.

gulosos, intemperatos, inuidos, iracun-
dos, ignauos, ac contra alios omnes, qui se
variis contaminarunt flagitiis: tum hæc ipsa re-
media esse, plurimumque valere: ac magnam
vtilitatem adferre dicimus: vti quidem ante
nos sancti, & Deo pleni patres, eos, qui con-
uertuntur, qui que respiscunt, Canonicè expi-
ari præcipiunt. Si autem satisfactiones istæ ad
lucrum, & quæstum eorum, qui eas iniungunt,
referuntur tantum, nec rectum salutarèque
finem respiciunt, neque ad eam rationem, quã
singulis peccatis curandis sancti definerunt, ac
perscripserunt patres: tum & nos tales satis-
factiones reiicimus, malèque & frustra eas ad-
hiberi putamus, planèque cum illis pugnamus.
Neque tamen quemquam absoluiamus, nisi
primò iustas pœnas & castigationes, illi pro
peccatis admissis iniungamus: idque plurimas
ob causas.

Primum vt per spontè & voluntate susce-
ptas afflictiones, ab eis pœnis, quæ illis ipsis
inuitis aliquando subeundæ essent, liberen-
tur. Nulla enim res est, quæ Deum magis
nobis placatum & propicium reddat, quàm
spontè & liberè suscepta disciplina, atque
correctio. Vnde & Gregorius dicit, Lachry-
marum, misericordiam & pietatem mercedem
esse.

Deinde, vt hæc ipsa voluntate suscepta af-
flictio, fontem & radicem omnis mali, arden-
tem scilicet voluptatis cupiditatem, ex carne

nostra euellat, ac planè extirpet. Contrariis enim morbis, contraria remedia adhibenda esse nouimus.

Tertiò, ut ipsa correctio, sit velut frænum, & retinaculum quoddam, & quasi animæ compes, ne iterum in eadem, vel deteriora prolatur mala.

Quartò, ut labori & duriori vitæ, per hæc exercitia assuescamus. Laboriosa enim res est virtus, & idè studio, & multo laboris exercitio, opus est.

Vltimò, quo nobis & aliis omnibus persuadcamus, nos peccatum, verè, & ex animo odisse. Hæc tamen omnia tum prætermittimus, vbi debitum mortis: animæ exitum vrget; summum & primum remedium remissionis peccatorum statuentes; verum & constans, pœnitentis non relabendi in peccatum propositum, ab eoque auersionem perfectam. Remittimus autem, potestate eius, qui dixit: Quorum remiseritis peccata, remittentur eis, & c. Vbi simul & pœnam illis benignè à clementissimo parente condonari piè credimus. Cuius rei, tanquam pignus quoddam, & certam Arram, factæ & diuinæ Eucharistiæ donum eis tribuimus. Et pœnitentè quidem verè, & ex animo, in voluntate situm est peccatoris: implere autem, vel non implere, impositam satisfactionem, in ipso Dei situm est iudicio. Et idè nonnunquam Regia planè sola sua immensa humanitate, & munificentia, remissionem nobis con-

fert peccatorum. Quod quidem latroni illi in cruce pendenti, ac solam sui memoriam in paradiso fieri, petenti, contigisse legimus. Si tamen amplius pascat quis esurientes, potet sitientes, ac reliqua misericordiæ opera, quæ aliquando ipse iudex in medium proferet, & quæ sacrum explicat Euangelium, exercuerit, hic non solum remissionem consequitur peccatorum, sed etiam ab omni pœna liberabitur. Ex omnibus enim virtutibus, maximè necessaria est Eleemosyna. Qui enim vel docuerit saltem, (docet sancti Patres) alterum proximi misereri, hic ipse centuplū ex ea sua præstanti cohortatione, & doctrina, his ipsis, quos docet, in egentes largè conferentibus, referet fructū, paremque ferè cum illis qui conferunt, ipse recipiet mercedem. Nam vel sermones & cogitationes omnes nostras, ad vtilitatem proximi referre dignum est. Ut enim obsoniū sine sale, ira sermo sine veritate: & ut opera sine fide, principium & inchoatio siant, absque fine, sic virtus sine eleemosyna mortua est. Ut enim nullum animal, vno solo pede graditur: neque vlla avis, vna sola penna volat: neque vlla nauis, vno tantum latere, aut transfro nauigat: neque vlla domus, vno solo pariete clauditur, ita neque ex his, qui ad certam salutē vocati sunt, saluari quisquam poterit, qui eleemosynam cū reliquis virtutibus quas exercet, nō cōiūxerit. Ipsa enim sola prætermissa, dānat sua absentia, impēsa autē saluat, sua ad alias virtutes adiectione. Ut enī, si quis Deū amicū habet, facilè &

ceteros omnes sanctos amicos sibi comparare poterit, sic omnis ille, qui eleemosynis erogandis munificus est, facile alias item virtutes propter eius necessarium, cum illis nexum & coherentiam, acquirat: quanquam non contra. Neque verò quispiam hoc loco in excusationem adferat eos, qui in montibus atque spelancis viuentes perfecti sunt, tanquã sine omni eleemosyna Deo placeant: siquidem & isti omnibus rebus inter pauperes distributis primum, sic demùm illos, qui in vita superant, in mediis tumultibus reliquerunt. Age verò, vel ex ipso communi sensu atque ratione, vtilitatem facilitatemque, eleemosyna, possessionumque abdicacionis, quæstum denique ipsum, perpendamus. Dic enim mihi, si cui mensario mille auri libras deberes, nec soluendo esses, hic autem misertus tui, eam tibi proponat conditionem, si hoc solum quod reliquum domi tuæ haberes, illi dederis, cætera se tibi statim benignè condonaturum: tu autem in deposito tuo, solos vt ita dicam, tres teruncios habeas, an non & hos illi cum omni alacritate præferres? Si item in hostili terra captiuus esses, sique tibi ferro & compedibus vincto, perpetua seruiendi in vltima miseria necessitas incumberet, ac deinde post proclamaretur, te liberum futurum, si modò ea, quæ tibi superfluunt, egentibus distribuas, an non illa etiam, quæ tibi essent multum necessaria, libenter impenderes? Adhæc, si venalis hæc mundi habitabilis pars esset, tan-

toque precio æstimaretur, quanti constant omnia tua bona, num non vniuersa tua libenter conuafares: modò huius habitabilis terræ dominus efficiaris, extremòque damno iudicares te affectum, si forrè ab eo mercatu, tantòque lucro excideres. Iam verò, si quis tibi decrepita iam ætate, in vltima paupertate morituro, subito, absque omni tuo labore, iuuenem te facturum optimè sanum, immortalem etiam ac ditissimum polliceretur, si vnã solam aliquam ex tuis possessionibus, conseruis tuis largiaris, an non illud totum statim, in illos largissimè profunderes? Si autem omnium hominum pauperrimus esses, Rexque aliquis Regem te paulò post immortalem facturum polliceretur, si vnum solum præceptum eius diligenter seruaeris, an non omni studio in eam rem incumberes, vt illud præceptum omni ex parte, nulla in re diminutum cõserues? Si quis item, ex mundi huius principibus, sexcenta in tuum vsum sua conferret bona, vnum autem solum ex his bonis, quæ tibi contulerit, à te forrè iterum repetat, idque non sua, sed tua causa, ob tuque amoris erga se probationè, nonne quod petit, statim libens restitueres? Quid si pro tuis plurimis excessibus, iudex, qui ^{euodizmens.} quipiam, præsentem mortis turpissimæ, atque extremæ infamiæ sententiam, hodie in te sit latituro, post autem centesimam partem bonorũ tuorum, Senatui, atque populo, ad redemptionem vitæ, & honoris tui, te conferre iubeat: an non libenter vel dimidia parte bonorum

tuorum te priuares, ac redimeres? Age, si quis in vno oculi momento, tibi omnem beatorum quietem demonstret: omnes item pœnas eorum qui damnati sunt, & ab his quidem liberationem, illorum autem vsum & fruitionem, tibi polliceatur, petat autem eo nomine à te, nescio quid exiguum: num non omnia tua libenter illi dares? Atqui hæc omnia, sine omni controuersia, solam nobis posse præstare elemosynam, ne mireris: qui enim amat pauperes, & miseretur eorum causa Dei, hic, & omnium debitorum suorum remissionem consequetur, & à dura diaboli seruitute liberabitur: & vniuersum quasi perexiguo precio sibi comparabit mundum. & planè renouabitur iuuentus eius, immortalisque permanebit. Obtinebit item regnum cœlestè: & tanquam seruus bonus, & fidelis, omnia bona domini sui hæreditabit: illaque perbeata inuitatione, Venite benedicti Patris mei, possidete regnum vobis paratum ab origine mundi, dignè reuera ditabitur: ab omni que liberatus pœna, omnium bonorum sempiterna fruitione potietur. Quare mea quidem sententia, non committendum est nobis, vt præsens hæc vita de manibus nostris elabatur: sed quadiu superstites sumus, quotidie de mensa nostra, de panibus nostris, de omni accessione rerum nostrarum, deuestimētis, & reditibus nostris, aliquid indigētibus impartiedū est. Qui enim miseretur pauperum, hic sceneratur domino, quin imò magis omni ex parte thesaurisat, atq; conuehit in horreum cœlestè. The-

Matt. 25.

Pro. 29.

sauros colligis corporis: collige & animæ: provide non solum aliis, sed etiam tibi habe rationem non tantum præsentis temporis, sed etiam futuri. Idè bos agricola, diutius à nobis fouetur, quod non sibi tantum, sed & nobis laboret: porcus statim mactatur, quod sibi tantum, vètri que suo seruiat. Apis utilis & fructuosa, quia aliorum mellificat causa: Scarabæus inutilis, quia seipsum laute curat. Quin in hoc potius Dei gratiã recognoscas, illi que immortales gratias agas, quod te dare potius, quã ab aliis petere dignatus est: quod locupletem, & fixas sedes habentem potius, quàm vagum, & mendicum: liberum & gaudetem, quàm seruum, & mœrentē: sanum, ac aliis mutuantem, quàm ægrum & debitorem benigna sua misericordia esse voluerit. Cogita quanti te redimere iustum esset, ne tristissimam simul, & iustissimam sententiam iudicis audias: Discède à me serue nequam, & ignaue. Et illam: Auferre ab illo talentum. Et illam: Vincis pedibus eius, & manibus: & illa: Discedite à me omnes, qui operamini iniquitatem, non noui vos. Quanta item pecunia illud comparer libenter quis, vt illam vocem audiat? Venite benedicti Patris mei: Et illam: Serue bone & fidelis. Super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituã intra in gaudium Domini tui. Recumbe cum Abraham, Isaac & Iacob in regno cœlorum. Hæc igitur & talia rectè apud se quisquam reputans propter liberalem & munificam largitatem, in hac quidem vita exaltabitur: in futura au-

Matt. 25.

Matt. 7.

Matt. 25.

Matt. 8.

tem, æternam gloriam & salutē à Deo immortalī consequetur. Eleemosynam autem illam esse existimamus, non si vnus tantū aut semel miseraris, sed omnium, sed semper, sed omni modo. Et huius quidem tāquam cognati, illius verò tanquam amici, alterius vt vicini, alterius veluti tibi ante cogniti: huius autem vt hominis solum, vel hoc enim, hominem esse, magnam misericordiæ vim habet. Et alium quidem sola propensione animi, alium benignis & humanis moribus, alium oratione, aliū re ipsa, iuues, atque exhilares. Et hunc quidem cibo reficias, illum potu: hunc vestias, alium domo excipias: humanitate alium, honore alium preueni, aliisq; modis omnibus quibus poteris singulis, cū quibus viuis, benè facere non desinas: Ducem in omnes liberalitatis & munificentiæ partes Iesum Christum imitatus, qui, quem tan dem modum te beneficiis afficiendi prætermisit? Aut quid facere tui causā potuit, quod non fecerit munificentissimè? vt sic & regno eius cœlesti dignus efficiaris. Sic igitur quis in eleemosynæ distributione se gerens: de omnibusque benemerendi, eleemosynam occasionem accipiens, ac tanquam medicinam & regulam sanandorum peccati vulnerum, adhibens spiritaliter, Deoque dignè, non autem quæstus & utilitatis causā, facilè suorum lapsuum remissionem consequetur, ac veram eorum curationem reperiet. Non solum autem pietatis studia, ac reliqua Deo chara opera, viuis iuuant, sed & illis, qui in peccatorum suorum confessi-

one ex hac vita excesserunt, plurimū utilitatis adferunt. Quamuis enim magna sit diuina seueritas, longè tamen maior est eius pietas: & horrendæ quidem sunt comminationes, imperuestigabilis tamen eius humanitas, plena trepidationis contra fontes decreta, ineffabile tamen misericordiæ pelagus: Vnde diuinæ scientiæ Princeps Dionysius Areopagita docet: Preces, inquit, nostræ, supremi numinis misericordia & benignitate opus habet, vt Deus misericors, quicquid per humanā fragilitatē peccatum est, illi qui mortuus est, condonare velit: ipsumque collocet in luce & regione viuentiū, in sinu Abraham, Isaac & Iacob: non animaduertente, neque imputante bonitate diuinæ humanitatis, eas, quæ illis ex humana infirmitate adhaeserunt, maculas: Quandoquidem nemo, vt sacra testatur scriptura, mundus est à sordibus. Sed & Gregorius in Epitaphio Cæsarij fratris, viuorū pia opera mortuis prodesse, eodem modo docet: Auditū est, inquit, memorabile præconium: ac lactus matris, ob præclarum, sanctumque promissum, exhauritur, quo omnes filij facultates, eius nomine, in pauperes & funerale munus daturū se recepit, ita, vt iis nihil sit relictum, qui eiusmodi bona spe, atque expectatione deuorauerant. Et paulò superius: Atque hæc à nobis & alia quidē persoluimus, alia verò persoluturi sumus, anniuersarios honores & cōmemorationes offerētes: hoc autem est, iusta, quæ pro illis, qui ex vita excesserunt, à viuis suscipi ac obiri solent. Sed & Diuus

Chrysoſtomus ad Philippenſes ſcribens, inquit: Gentiles quidem ſimul, ea quæ mortuorum ſunt, vnà cum illis exurunt, quantò magis te fidelem & Chriſtianum decet ſimul cum mortuo, ea, quæ eius fuerant, per manus pauperum in cælum tranſmittere? non vt hæc ſimul cum corporibus illorum, in cineres redigantur, ſed vt magis illorum augeatur præmium & gloria: vt, ſi peccator fuit, hac ratione peccata eius expiantur: ſi autem iuſtus, vt augmentum quoddam fiat præmij, atque mercedis. Et alio loco: Cogitemus ea, quibus eos, qui ex hac vita decedunt, iuuemus: feramus illis conuenientem opem, eleemoſynâ dico, atque ſacras oblationes. Hæc enim illos multum iuant, multum reficiunt. Qui autem hæc facit, non ſolum illis prodeſt, ſed etiam ſuæ plurimum comodat animæ: Et itẽ. Ne, inquit, negligas, quãdiu in hac vita es ſuperſtes, ea omnia, quæ ad animam tuam ſpectant, rectè diſponere vel in ipſo fine vitæ tuæ. Mada tuis, poſt mortem tuã, tranſmittere tua poſt te, opemque tibi bonis operibus ferre, eleemoſynis, inquam, atque factiſiciis: His enim redemptorem tuum placare, tibi que reconciliare poteris. Accepta ſiquidem hæc illi ſunt, & grata. Scribe in teſtamẽto, vltima que rerum tuarum legatione, cum filiis & cognatis tuis Chriſtum hæredem: contineat eadem pagina, iudicis tui nomen, que liberorũ. Neque item obliuiſcaris pauperum, pro quibus ego apud te ſponſor, & certus ſum promiſſor. Neque tamen cum hæc dicimus, illud ſpectamus,

etiam; vt aliquam vel occaſionem, vel excuſationem, atque prætextum demus cuiquam, cum in hac vita eſt, eleemoſynis Deum non placandi, hoc enim abſurdum eſt: verum & viuos & morituros egentium recordari, eorumque rationem habere, vt dictum eſt, piũ & ſalutare ducimus, preceſque iuſtorum multum efficaces eſſe docemus. Nam & Gregorius Magnus Pontifex Romanus, cui ad altare Dei miniſtranti cœlitus diuinum aſtiſſe angelum legitur, ſanctis ſuis precibus, Traiani Imperatoris animam ſeruafſe dicitur. Et ſancta Tecla prima martyr, ſuam Phalconelam, aliaque multa his ſimilia, in ſacris Eccleſiaſticis hiſtoriis, facile quiſque reperiet. Quibus de rebus, qui plura cognoſcere velit, leget librum D. Damasceni, de his qui in Chriſti fide dormierunt, indè que facile diſcet opera pietatis, ac ſacras Liturgias, quæ pro mortuis inſtituuntur, magnam vim habere, illiſque plurimum prodeſſe.

ANNOTATIONES.

Auditum eſt inquit, &c. ſcribit pro his bonis, ab aula ex auaro ſiſco, iam quaſi direptis, ad Sophroniũ præfectum Gregorius: vbi his laudibus ornat hunc eundem fratrem ſuum. Erat quondam non obſcuro nominis tuus quoque Cæſarius, imò, niſi me fraternus amor fallit, perquam ampli & ſplendidi eruditionis laude illuſtris: ſingulari morum probitate commendabilis: amicorum etiã copia clarus, quorum primum te tuamque nobilitatem eſſe, tum ipſe credebat, tum nobis perſuadebat.

DE SACRA LITVRGIA,

HOC EST, DE INCRVENTO,
quod in missa fit, sacrificio: cuius opus,
finis, vniuersaque œconomia, ple-
nissimè explicantur.

CAPVT XIII.

TERTIO DECIMO loco do-
cetis, vsum diuinorum my-
steriorum, non solum eò cõ-
paratum esse, vt sint Symbola
quædam & characteres, atque
notæ, quibus populus Chri-
stianus, ab his, qui foris sunt, distinguatur, sed
multò etiam magis, vt signa sint & testimonia
amoris & beneuolentiæ erga nos diuinæ. Nos
verò eam totam rem sic explicamus, hocque
nostrum, est in ea parte iudicium. Dominum
nostrum Iesum Christum vniuersa salutis nos-
træ in hoc mundo œconomia completa, prius
quam ad patrem suum, vnde venerat, reuertere-
tur, in memoriam & commendationem suæ
magnificè erga nos misericordiæ, eiusque, quæ
nostri causa susceperat, humilitatis, sacram Hie-
rurgiam, & quæ in ea continentur sacra myste-
ria nobis reliquisset: primumque, vt dicitur, sa-
crum Hierarcham D. Iacobum, qui frater Do-
mini vocabatur ordinasse. Si igitur, inquit, ma-
gnus ille in diuinis Dionysius, ipsorum san-
ctorum preces, vel in hac etiam vita, an non
(id est multo magis) post mortem in fidelibus

ἀναφύ-
σιον.

CAPVT XIII.

66

iuuandis efficaces sunt, quanto longè maiorem
ipsa sacra mysteria, sacraque sacrificia nobis ad-
ferunt vtilitatem. Quanta enim ex omni sacri-
ficio, quod Deo piè & purè offertur, promanet
vtilitas, quantumque tremenda hæc arcana, at-
que sacrificia, ad placandum Deum peccatis no-
stris offensum, valeant, Deus ipse, primus ante
omnes, iam ab ipso mudi initio, multis modis,
diuinæque operationis suæ argumentis demõ-
strauit. Iustus siquidem ille Noë, post vniuersa-
le illud diluuium, vt in postremum omne tem-
pus infirmitati, & fragilitati humanæ, iratū re-
conciliaret, ac placatum redderet Deum, (vt
pulchrè magnus eam rem explicat Cyrillus) v-
bi primùm de arca egressus est, sacrificium ob-
tulit Deo: maiestatem illius precatus, ne iterum
vna sententia, in totum sæuiat humanum ge-
nus, qua denuò exitiali diluuiò vniuersi absor-
berentur mortales. Cuius voto placatus, & an-
nuens benignissimus Deus, respondit: Nequa-
quam vltra maledicã terræ, propter opera ho-
minum. Sensus enim, & cogitatio humani cor-
dis, in malum prona sunt ab adolescentia sua.
Si igitur sacrificium Noë, nihil aliud, quã vm-
bram, & figuram quandam, in se cõtinent, tan-
tum momenti ad placandum vniuerso generi
humano Deum habuit, quanto magis vnigeni-
tus Dei filius, pro nobis sacrificium & oblatio-
nem offerens, reconciliabit nos æterno suo pa-
trî, tum cum integra & plena spe, ac fiducia, ad
eius sacra accedimus mysteria: Nã eos, qui sine
fide hæc sacra tractât, indeque vel remissionem

peccatorum, vel salutarem aliquam vtilitatem referre se posse, arbitrantur, multum errare vel ipsi putamus: cum quicquid ex fide non est, peccatum sit. Illos verò, qui ita affecti sunt, ut ipsum quidem opus, & effectum sacre sanctorum mysteriorum celebrationis esse parent, donorum scilicet in diuinum corpus & sanguinem mutationem: finem autem, eorum, qui rectè & firmiter credunt, per ea sanctificationem, ac peccatorum remissionem, regnique cœlestis acquisitionem hæreditariam, hisque similia, credunt, hos quidem beatos & felices esse prædicamus. Ut autem res ipsa, & opus, finisque tanti mysterij, hic, & talis est, ita reliqua omnia, quæ fiunt, in eadem sacra Hierurgia; præparationem & cōsummationem quandam tanti operis esse putamus: ut potè preces, psalmodias, sacrarum litterarum lectionem, & omnia illa, quæ vel ante donorum sanctificationem, & post sanctificationem, sacrosanctæ dicuntur, & fiunt. Quamuis enim omnia ea, quæ sancta, & salutaria sunt, gratis, & sponte sua nobis conferat benignissimus Deus; nihilque nos ipsi ad eam rem plane de nostro conferamus: eaque omnia, quæ in his mysterijs accipimus, mera sint Dei dona, & gratiæ: ut tamen ad ea recipienda & conferenda, apti & idonei simus, à nobis necessariò postulat: neque alio modo, nobis eam sanctificationem impartit, nisi prius sanctè & ritè ad ea recipienda nos disposuerimus. Ita ille baptisat, ita vngit, ita conuiuio excipit, sacræque mensæ participes facit. Hoc autem significauit in pa-

rabola seminis: Exiuit, inquit, qui seminat semen bonum, non vt terram aret, aut agrum vertat, sed vt aratam, & subactam, consecraret. Tota enim aratio, & subactio, totus ad recipiendum diuinæ gratiæ semen apparatus, in nobis positus est, à nobisque proficisci debet. Cùm igitur maximè necessarium fuit, ad percipienda hæc mysteria, rectè instructos & præparatos nos accedere, oportebat certè talem item apparatus & accessum, in tota diuini sacrificij œconomia, atque structura, inesse: vt quidem & inest. Hocque illud est, quod sibi volunt, & quò referuntur hæc ipsæ tam multiplices & variæ carimonix, sacræ inquam preces, psalmi, & quicquid aliud in hoc mysterio sacrosancto fit, aut dicitur. Sanctificant enim nos hæc omnia, atque disponunt: partim quidè, vt hæc cœlestia dona rectè percipiamus, partim, vt eam sanctificationem, quæ hæc consequitur, conseruemus, perpetuòque apud nos retineamus. Dupliciter autem hæc omnia nos sanctificant, atque disponunt. Vno quidem modo, quò ab ipsis precibus iuuamur, & psalmis & lectionibus: nam & orationis fructus est, mentem ad Deum alleuare, remissionemque peccatorum impetrare. Et sacra psalmodia similiter, Deum nobis reddit propiciū, & quod illinc dependet, momentum siue auxilium attrahit: Immola, inquit, Deo, sacrificium laudis, eripiam te, & glorificabis me. Sacre verò scripturæ lectio, diuinam annunciat bonitatem, humanitatemque, iustum deinde & æ-

quum eius iudicium, & eius metum in animos nostros immittit, & dilectionem in eum accendit, & ita ad eius seruanda mandata, multam promptitudinem, & animi alacritatem adfert. His autem omnibus, & Sacerdotis & populi, dici non potest, quantum pulchrior, quantum diuinius efficitur animus, & ad susceptionem, & ad conseruationem tantorum donorum, multo aptior, in vtrisque redditur: qui quidem est proprius sacri sacrificii finis. Priuatim autem & peculiariter Sacerdotem, vt non indignè ad sacrificium peragendum accedat, præparat: quod quidem, vt dictum est, mysterij celebrandi proprium est opus. Et proinde hoc ipsum in multis precum locis situm est, hocque ipse Sacerdos precatur, ne indignus videatur, propositis donis, sed vt puris, mundisque manibus, lingua, & animo, tanto mysterio deseruiat. Et hic quidem primus modus est, per quem ad ea peragenda mysteria, qui ex ipsa vi, & efficientia eorum verborum, quæ dicuntur, vel canuntur, proficiscitur, adiuuamur. Alius autem modus est, quo, & per hæc ipsa, & præterea per omnia alia, quæ in sacro perficiuntur sacrificio, sanctificamur. Qua parte, scilicet his omnibus, videmus Christum figuratum, eaque omnia, quæ ille nostra causa spontè, vel gessit, vel pertulit. Singulis enim sacre Hierurgie partibus, siue sacris lectionibus, siue psalmodiis, siue omnibus aliis, quæ toto tempore sacrificij administrantur, nihil aliud fit, quam vniuersa saluatoris nostri, redemptionis nostre causa, suscepta

æconomia, representatur: ita, vt quæ in tota ea salutis nostre administratione prima fuerunt, primis item sacre operationis partibus designentur: quæ verò secundo loco facta sunt, per ea, quæ item secundo loco representantur: vltima verò illis, quæ postremo loco exercentur, ita vt illis omnibus, qui hæc diligentius examinare vellent, liceat omnes salutis sue partes, in tota sacra Hierurgia, tanquam oculis subiectas intueri. Ipsa enim sacrorum donorum consecratio, ipsum sacrificium, mortem Domini annunciat: eius item præpotentem à mortuis resurrectionem, ac in cælos gloriosam ascensionem: quoniam præciosa hæc dona, in ipsum dominicum corpus, & sanguinem; mutantur, quòd hæc omnia suscepit, quòd crucifixum est, resurrexit, & ad cælos ascendit. Ea autem quæ ante sacrificium dicuntur, & fiunt, designant illa omnia, quæ ante mortem fuerunt: aduentum scilicet in carnem eius, ostensionem, & perfectam manifestationem. Ea verò quæ confecta consecratione, & oblatione peraguntur, sancta & vera patris æterni, vt ipse, inquit Dominus, promissa, representant: Spiritus, inquam, sancti in Apostolos descensum: gentium ad Deum Apostolica prædicatione conuersionem, & communionem: ita vt nihil aliud sit vniuersa sacra Mystagogia, nisi vna quedam præfecta imago, vnius quasi corporis politie, ac omnium rerum gestarum Christi saluatoris nostri: omnesque eius partes, ab initio vsq; ad finem, mirabili ad inuicè contextu,

Luc. 24.
Acto. 1.

& ordine, oculis, & aspectibus humanis, subijciens. Illi siquidem Psalmi, qui quasi in vestibulo, atque ingressu mysterij canuntur: & ante hos, ea, quæ in donorum propositione fiunt, & dicuntur, prima tempora œconomix significant. Ea verò, quæ post consequuntur, sacra scilicet scripturæ lectio, ea causa recitantur, ut per hæc, & ad studium, cultamque virtutis prouocemur, atque inungamur: & ut Deum nobis propiciam reddamus: utque ea, quæ Christi œconomiam significant, audiamus. Ea partim quidem hymnis hæc ipsa Deum personant, & ad virtutem nos cohortantur, eosque qui canunt, sanctificant: partim autem, talia ab Ecclesia ita electa & disposita sunt, ut sufficiat ad significandam Christi peregrinationem & politiam. Fiunt igitur ea omnia, quæ in sacra Liturgia peraguntur, ut quidem ipsa forma, & figura ordinis, & totius sacre Hierurgix declarat, atque continet, instituti vsus gratia. Significant autem etiam aliquid ex operibus vel actionibus, vel passionibus Christi, quemadmodum prima introductio Euangelij ad altare: oblatio item preciosorum donorum. Fit enim utrumque primum, vsus ipsius, & necessitatis causa. Nam & Euangelium, idè primum adfertur, ut legatur: dona deinde, ut sacrificium exactè perficiatur: utrumque tamen, significat seruatoris ostensionem atque apparitionem: primum quidem illud, incipientis manifestati obscuram, & imperfectam: hoc verò postremum vltimam illam & perfectissimam. Ut au-

tem hæc, quæ dicta sunt, principium & mediū salutis nostræ declarant, ita finem & consummationem operis vniuersi, illa omnia, quæ in ipsa donorū oblatione perficiuntur, designant. Vti quidem primus ex omnibus D. Iacobus itale, qui frater domini dicebatur, ab ipso Christo Domino instructus nobis tradidit: ut quidem & plurimi sanctorum Patrum Canones testantur: & Ecclesiasticæ historiæ docent: & veritas ipsa, vsusque apud nos perpetuus confirmat. Post verò Magnus Basilius eodem modo, quod & ipsa forma eius Liturgiæ, quam nobis perscripsit, docet, & diuinæ preces, quas item nobis tradidit, abundè repræsentant. Sed & Chrysostomus: In hanc seruatoris œconomiam omnia docet referri: ut nobis ipsorum contemplatio ante oculos posita, animas quoque sanctificet, & ita ad capienda sacra dona, reddat idoneas. Et quemadmodum tùm, cum semel in ara crucis, ea ipsa hostia, oblata est, orbem erexit vniuersum, sic & nunc considerata, mentes nostras efficit diuinas. Quanquam quod magis est, ne tùm quidem, cum in cruce pendeat, aliquid vtilitatis attulisset, nisi considerata, & credita fuisset: cuius item causa, & prædicata est, & ut crederetur, ipse Deus, innumerabilia machinatus est. Neque enim alia ratione posset, quod suum est, facere, aut aliquem seruare, si eos, quos curare & seruare debuit, quod fuerit, laruisset. Sed tùm quidem, cum nostræ salutis causa suscepta fuit, Apostolica prædicatione publicata, reuerentiam ergà CHRISTVM,

fidem, & dilectionem, in animis gratorum hominum efficiebat: nunc autem ab his, qui iam crediderunt, in his ipsis diuinis mysteriis studiosè conspecta, beatas has affectiones, non quidem denuò inserit, verùm iam insertas, conseruat, & renouat, & auget: & in fide quidem firmiores, in pietate autem & charitate, ardentiores, & feruentiores nos facit. Nam si ea, quæ in nobis non fuerint, vt sint, effecit, hæc eadem multò facilius, seruare, custodire, atque renouare poterit. Quibus autem virtutibus ornatum, ad ea sacra mysteria accedere sit necesse: & sine quibus ea aspiceret sit impium ac nefarium, illa sunt, religio, fides, ardensque in Deum charitas. Eamque ob causam oportebat contemplationem, quæ nobis posset hæc inferere, in sacrificij constitutione significari, vt non mente solùm, sed etiam quòdammodo oculis ipsis videreimus: summè, inquam diuinitis Christi paupertatem, eius, qui sua maiestate complet omnia, in aliena terra hospitia & peregrinationes: eius, qui est benedictus, contumelias, & opprobria, impassibilis passionem: & quantum ipse odio habitus: quantum nos dilexerit: tantusque cum esset, quantum seipsum humiliauerit: & quid passus, quidve agens, hanc tantam præstantem, & admirandam in conspectu nostro præparauerit mensam: vt ita salutis nouitatem admirantes, multitudinèque misericordiarum eius, stupore perculsi, reuerentiamur eum, qui sic nostri misertus est, qui tantam nobis attulit salutem:

illi nos, animasque nostras credamus: illi vitam nostram commendemus: igne item ardentis dilectionis, corda nostra erga illum accendamus. Vbi enim tales fuerimus, tùm demum poterimus, & securè, & familiariter, in tantorum mysteriorum igne versari. Neque enim, sufficit ad hoc, vt tunc tales simus, ea, quæ Christi sunt, aliquando didicisse, & ea scire, sed necesse est etiã tunc mentis oculos illic figere, & ea actu contemplari, omni alia cogitatione tali tempore ex animo reiecta: si modo velimus, ad eam sanctificationem, quæ ex his donis prouenit, vt iam diximus, animum nostrum aptum, & accommodatum, reddere. Non enim ipsis solis verbis oportet veram pietatem metiri, sed magis rebus, & operibus ipsis. Sub aspectum enim, vt ita dicam, hoc ipsum sacrificium, omnia deducit, ipsamque contemplationem, animis nostris infert: vt sic euidentius nobis per oculos impressa imaginatio, penitus non det locum obliuioni eius mensæ, sicque pleni diuinis cogitationibus, participes efficiamur sacrorum mysteriorum, sanctificationem sanctificationi addētes, & à gloria in gloriam subleuati. Et hic quidem est sensus, hæc mens, quasi in compendio oculis nostris subiecta, totius Christiani sacrificij. Habent tamen deinceps singulæ partes, peculiare suas contemplationes, & rationes: vt ipsarum precum harmonia, ipsum opus sacrũ: ipsa viuorum & mortuorum sanctificatio. Antequam autem omnia per totã mysterij celebrationem, apparet saluatoris nostri susceptæ carnis œconomia.

Cur enim non statim in altari proponuntur sacra? Quia offerebantur quidem Deo sacrificia ab antiquis, partim ratione carentium animalium cedes, partim vasa aurea, & argentea: corpus autem Christi, etiam utraque habere videtur. Nam & ipsum, in honorem & gloriam Dei Patris, mactatum est, dedicatum autem ab initio Deo. Et donum erat ipsi, quia primogenitus. Dona enim hæc Deo offeruntur, tanquam primitiæ vitæ: & quod mutatur panis in ipsum corpus Christi, unde & abscinditur & separatur, ab his, quæ sunt eiusdem generis: & sectio quædam tantum, & non totus offertur panis: (Passionemque & mortem Domini in eo imprimunt.) Et quoad panem hic in propositione sicut est, panis solum purus & simplex est, ad ministerium Dei tantum dicatus. Post verò panis ille verus, qui de cælo descendit, efficitur, verbi gratia ipsa veritate, verè & realiter immutatur. Et hæc quidem, in eum sensum recuperatæ salutis nostræ accepta, talia sunt. Si verò rationabiliter, atque ad mores & vitam relatè, hæc referre atque interpretari voluerimus, mille linguis opus esset: neque tamè rem totam pro sua dignitate explicare possemus. Iussit enim ipse Dominus, ut hæc in memoriam eius peragantur, ne ingrati & immemores simus. Illa enim est, vel in humanis prima, & summa beneficii, ab eo, qui illud accipit, benefactori, recompensatio, si illius sit memor, earumque rerum, per quas beneficio affectus est. Huius autem conservandæ memoriæ, ho-

mines multas rationes excogitarunt, sepulchra, inquam, statuas, columnas, dies festos & celebres, publica demum certamina. Quarum rerum omnium finis est vnus, ne præstantes viri, eorumque erga nos merita, vlla vetustate, quæ rerum omnium edax est, consumerentur. Ut autem in illis statuis, quas præstantibus viris, pro rebus præclare gestis, erigimus, victorias, quarum beneficio seruati sumus, vel inscribere, vel depingere solemus, ita in his ipsis diuinitus nobis traditis, & relictis donis, mortem illam sacram, cuius beneficio seruati sumus, in cuius virtute omnes inimicos nostros deiecimus, effingimus, planèque imprimimus. Neque verò rudem aliquam, & mortuam formam, & imaginem in eis inscriptam habemus, quod in cæteris fit, sed illud ipsum viuum corpus, & sanguinem, victoris & seruatoris nostri Iesu Christi, sacris ad Deum precibus, gratiarum item actionibus, iubilationibus, confessionibus, postulationibus confectum atque consecratum; Petimus autem ab illo primum pacem, & salutem animabus nostris. Magna enim utilitas est diuinæ pacis: vel potius, magna huius virtutis in omnes partes necessitas. Cuius enim animus multis perturbationibus, tanquam fluctibus iactatur, atque fluctuat; illum possibile non est, quietè cum Deo coniungi, ac conuenire posse. Quemadmodum enim pax, multa, vnum quodammodo reddit, ita perturbatio, vnum, multa efficit. Non pacem autem in hoc loco tantum petimus, sed etiam salutem animabus nostris:

CENSURÆ ORIENTALIS

Mat 6. sic enim ipse Christus præcepit, primum quæ-
 rere regnum Dei, vt sic omnia adiiciantur no-
 bis. Regnum autem Dei nihil aliud est, quàm
 certa quædam salus animarum nostrarum. Sed
 vt Christi ipsius veri capitis, ita & Ecclesiæ cor-
 poris eius, in his mysteriis forma quedã, & re-
 præsentatio conspicitur, non tanquam in si-
 gnis tantum, sed tanquam in corde membra, &
 in arboris radice ramus: & sicut dicit Dominus,
 Yoan. 15. tanquam in vite palmites insunt. Nō enim est
 hic solum nominis communio, vel analogiæ si-
 militudo est. sed res eadē. Etenim corporis
 Christi & sanguinis mysteria, quæ participan-
 tūr, in humanum corpus non mutantur sed ip-
 sum in illa mutatur, vincentibus illis, quæ sunt
 præstantiora. Nam etiam ferrum, cum igne ha-
 bens consuetudinem, fit ignis, non autem dat
 igni, vt sit ferrum: & quemadmodum ferrum
 inflammatum, non ferrum, sed ignem aperte
 videmus, ferri proprietatibus ab igne omni-
 bus absumpris, ita etiam Christi Ecclesiam, si
 quis videre potuerit, eo ipso, quod ei vnita est,
 & est eius carnis particeps, nihil profectō ali-
 ud eam esse videret, quàm ipsum verum
 IESV Christi corpus. In huncque ipsum mo-
 dum dicit Paulus, 1. Cor. 12. Vos estis corpus Christi, &
 membra ex membris eius. Non eius tantum in
 nos curam, & prouidentiam, aut instructio-
 nem, & admonitionem, item nostram in eum
 subiectionem, significare volens, illum quidem
 caput, nos autem corpus appellauit: (qua ra-
 tione item & nos quosdam cognatos, amico-

rum membra, exuperantia quadam orationis
 viuentes vocamus,) sed illud ipsum significans,
 quod dicebat, fideles scilicet, per hunc sangui-
 nem viuentes in Christo vitam, & verè ab ipso
 capite dependentes, hoc corpore indutos esse. Rom. 6.
 Fit autem in ipsa sacra Hierurgia, sanctorum
 item memoria, tum, cum ipsa proponuntur
 dona, & tum cum offertur sacrificium. Do-
 num enim est reuera, sacrumque donarium, ra-
 tionalisque victima, hoc tantum mysterium.
 Quam excellenti quodam modo perficimus,
 recordantes eorum, quæ pro nobis facta sunt,
 crucis, & aliorum, quæ Christus pro nobis
 sustinuit. Et alio item modo memoriam per-
 beatæ matris illius facientes, multa in eius lau-
 dem & gloriam dicentes, ad intercessionem
 quoque sanctorum omnium, exorantes, of-
 ferentes, rationalem ex illius donis & datis,
 illi ipsi cultum offerimus, hymnis & benedi-
 ctionibus suam maiestatem laudantes. Sicque
 ipsa oblatio perficitur inuisibile sacrificium, sit-
 que specierum mutatio, in ipsum corpus & san-
 guinem IESV Christi, diuina operante gratia in-
 uisibiliter, mysticis precibus, hæc talia dona
 mutantibus. Vocatur autem potissimum eu-
 charistiæ nomine hoc ipsum sacrificium, atque
 rationalis cultus, hoc quidem ob eam causam,
 quòd nullum inducit factum, sed solum vtens
 verbis sacramentalibus, hanc DEO offer o-
 blationem, mutationemque diuini corporis
 & sanguinis efficit, illud verò ab eo, quod est
 amplius, quodque primò & præcipuè spectat,

atque operatur, gratiarum inquam, actione. Longè enim plures gratias agendi occasiones habemus, quam supplicandi. Multò enim plura accipimus, quam ea sunt quibus opus habemus, omnia enim penè, quod quidem ad Deū attinebat, accepimus, qui nihil reliqui fecit, quod nobis non dederit. Sed hæc quidem assequendi, nondum tempus aduenit, in quo genere est corporum immortalitas, & cœlestis regnum, alia verò iam consecuti, non retineimus, eiusmodi est remissio peccatorum, aliaque bona, quæ per sacramenta nobis suppeditantur. Et fontes quidem primi sacrorum missæ mysteriorum isti fuerunt: Christus Deus noster, ipse primus & summus pontifex, & qui ab eo quasi immediatè profluxerunt, ipsi inspectores, & ministri eius sancti Apostoli, qui facti sunt, tanquam ex fonte flumina lætificantia ciuitatem Dei, qui iuxta præceptum domini, ea, quæ in aures audierunt, in tectis, & supra domos prædicare debuerunt, & impletum est, quod diuinus Dauid prædixit; Non sunt sermones neque loquelæ, quibus non audiantur voces eorum: Collectio igitur vniuersarum caerimoniarum sacræ hierurgiæ facta est: Primum à D. Iacobo Apostolo, fratre domini, Hierosolymitano Episcopo, vt quidem testatur 32. Canon concilij in Trullo habiti his verbis; Nam & Iacobus Christi domini nostri secundū carnè frater, cui Hierosolymitanæ Ecclesiæ Thronus primū est creditus, & D. Basilius Cæsareæ Archiepiscopus, cuius gloria omnem terrarum orbem

orbem peruasit, mystico nobis in scriptis tradito sacrificio, ita tradendum in sacro mysterio ex aqua & vino sacrum poculum ediderunt, vt quidem in sacra peragitur Liturgia. Inueniuntur tamen & significationes quædam, per monumenta Ecclesiastica sparsim, & ipsum D. Marcum Euangelistam, suæ irèm Ecclesiæ, sacræ & mysticæ oblationis hierurgicas, caerimonias similiter, composuisse. Siu e autem eam ob causam, quod vtriusque Apostoli volumina fuerint deprauata, (quemadmodum posterioribus temporibus, ipsius Clementis constitutiones, itidem) siue ob prolixiorum rerum sacrarum expositionem, medica quadam ratione, à sancto patre nostro magno Basilio breuius, & concisius ordinata sunt, deinde ab ipso D. Chrysostomo, certo non cõstat. Hoc vnum certo scimus, quod à maioribus nostris, duo Tomi nobis relicti leguntur, hæctenusque extant, ex quibus sacram celebramus Liturgiam, ipsius inquam magni Basilij, atque sancti Patris nostri Ioannis Chrysostomi, Vno Spiritu sancto vterque, conscriptus, vniusque & eiusdem traditionis, præter id, quod sancti Basilij superat, & plenior est verbis, diuus autè Chrysostomus, compendiosus & concisus loquitur. Ex his igitur sacris libris, ad hanc usque diè mysticum offerimus sacrificium, ita, vt magnæ quidem quadragesimæ, sacri Pascatis, Dominicis diebus, & quibusdam aliis magni Basilij Liturgiam legamus, atque ex illa sacrum oblationis mysterium perficimus, in aliis autem die-

bus Diuum sequamur Chrysostomum. Cum igitur hæc, quæ apud nos est Dei Ecclesia, princeps sit aliarum Ecclesiarum, in omnique cognitione, & gratia Dei familiam ducat, ac incotaminata quadam sinceritate, gloriatur splendore Apostolicarum & Patriarum traditionum, ac non ita pridem primas partes orthodoxæ veritatis retulerit, ac in caput sit constituta, æquum est vniuersam Christianorum rempub. atque Ecclesiam, sic, & non alio modo, diuina mysteria, sacramque Liturgiam, sanctè celebrare, vt & ipsa celebrat. Quod si necessitas aliquo in loco postulet, vt vetusta consuetudine Liturgia peragatur, nimirum, vel secundum D. Iacobi institutum, vel D. Marci fortasse, his, quæ pietatis & compendij sunt conseruatis, in laudem Dei præpotentis, libera ab omni rerum mundi huius impedimentis, cõsideratione & discretionẽ adhibita, sacra nobis peragenda est Liturgia. Ita vt primò & principaliter sanctificationem, ex ea diuinorum donorum communionẽ, consequamur: vt in ipsam substantiam animæ nostræ, per ipsum corpus nostrum transeat. Hoc enim significans B. Paulus ait: Qui adhærent, inquit, domino, vnus est spiritus, vt potè, quod in anima primò & præcipuè, hæc vnio, & coniunctio consistat. Ibi enim propriè homo, ibi sanctificatio, quæ vel ex virtutibus humano etiam studio partis proficiscitur, consistit: inde etiam ipsum peccatum ibi itidem ea curatione, quæ ex donis promanant, homo curatur: corpori enim omnia ex

αὐτὸ ἀνάγει
καὶ τὸ ποιεῖ
καὶ τὸ ποιῶν
τὸ πνεῦμα
ἐστὶν ἡ ἐκείνου
ἐκείνου μετὰ
τὸ τὸ
μὴ ἰσχυρό
ἐστὶν ἡ τοῦ
μελέτης τῆς
καὶ τῆς
ἐπιπέσειας
καὶ κίφας
λακτέου.

Cor. 6.

att. 15.

anima adueniunt. Et quemadmodum à malis cogitationibus, quæ ex corde exeunt, inquinatur, ita etiam inde est ei sanctificatio, siue ea quæ à virtute, siue quæ à sacramentis, sed longè excellentius, longè melius, longè perfectius, prouenit. Duobus enim modis diuina hæc Hierurgia, & sacrum hoc mysterium nos sanctificat. Vno quidem modo ipsa mediatione, eò quòd offeruntur dona, siue ipso oblationis actu, eos qui offerunt sanctificant, & eos pro quibus offeruntur, Deumque illis propitium reddunt. Alio autem modo, sacra ipsa participatione & communionẽ, quia nobis verus cibus & potus, vt dicit Dominus, fiunt. Ex quibus quidem modis, primus ille communis est viuus atque defunctis, etenim pro vtrisque offertur sacrificium. Secundus autem modus solis viuentibus proprius est, cum mortui amplius, nec comedere nec bibere omnino possint. Quid igitur dicer aliquis? Propterea ne, nec sanctificatur hac sanctificatione, quæ prouenit ex participatione, & deteriori sunt in hac parte conditione mortui, ipsis viuètib? Minimè. Nã & hisquidẽ CHRISTVS se cõmunicat, eo modo quo ipse nouit: qui item vt vobis clarius innoscat, vt & cætera alia multa ad hanc rem pertinentia, ex ipsa interpretatione sacra Liturgiæ & hoc & alia multa discere poteritis.

Ioan. 6.

K ij

Tertiodecimo loco docetis, &c. Sumptum est hoc totum ferè Caput ex Nicolai Cabasila, viri imprimis pii & longè doctissimi, libro, de divino altaris sacrificio: ex quo eodem in locis quibusdam corrigi & illustrari potest.

Sacram Hierurgiam, &c. Non uno, nec eodem nomine, hoc loco Græci, ut & tota vetustas, sacrificiū altaris ornant, atque explicant. Nunc enim communissimo, eoque usitatissimo λατρευτικός nomine utuntur quàm Strabo δημοσίαν ὑπηρεσίαν, hoc est, publicum muneris ministerium, & functionem interpretatur: quomodo Socrates dicere solebat: Magistratum functiones λατρευτικός, ἢ ἐργασίας, hoc est, ministeria, non quasi facienda artes esse. In re sacra, primus hoc vocabulo usus est divinus Lucas ἐπιδηροῦσαι ἡμετέρας λειτουργίας, cōpleti sunt dies ministerij eius, hoc est, sacrificij, quod in vice sua obibat Zacharias. Et in actis, λατρευτικῶν δὲ αὐτῶν τοῦ κελίου καὶ τῆς εὐχάριας, quod Erasmi interpretatur, cum illi sacrificaverūt Domino & ieiunarūt: quo deinceps vocabulo, omnes alij cōsequentes scriptores, in hoc mysterio sunt usi, Nunc ἱεραρχία hoc est sacra operationem vocant, quo nomine D. Ignatius Apostolicis temporibus proximius uti solet. Nunc μυστήριον, quasi summi mysterij nomine utuntur: quo nomine Gregorius Nazianzenus delectatur. Nunc τελετή, id est, summae caerimoniae, quomodo Sinesius τελετικὴ ἀπόβησις hoc est, arcanum mysterium, hoc sacruū appellavit. Inde Lucianus eam ob causam salutarem nostrum cruci affixam esse dicit, quod novam in Palestina τελετικὴν, hoc est ritum & sacrificiū constituerit. Hinc

Christum τελετικὸν primum tanti mysterij conditorem, magnus Dionysius appellare: ipsam autem sacrificiū τελετικὴν τελετήν, quasi caerimoniam caerimonia-rum absolutissimumque ritum, & sacramentum nominare solet. Vocant item εὐχάριον hoc est, oblationē quo nomine, & si ipsa dona aliquando & munera, quae vel ad conficiendum hoc sacrificiū, vel ad ministrorum victum conferri solebant, appellantur, quae proprie à veteribus ἕξερτοφεία dicebantur: sapius tamen ipsam rem sacram designant, quomodo ipsum cōcilium Nicenum vitur: Neque inquit regula, neque consuetudo tradidit, ut hi qui offerendi sacrificiū non habent potestatem, his qui offerunt corpus CH R I S T I, porrigant, ubi verbo εὐχάριον, Patres illius concilij utuntur. Sic ipsi Apostoli, Canone 3. & 7. ἀχάριον εὐχάριον appellare solent. Sic Ignacius: Non licet sine Episcopo, neque baptizare, neque εὐχάριον id est offerre. Vocant item hoc idē mysterium nunc quidem simpliciter θυσίαν quomodo ipsi Apostoli Canone 3. quomodo Ignacius ἐστὶ θυσία πρὸς τὸ κελίον οὐδὲ δοχλὸν ἅπασι, id est, neque sacrificiū immolare, neque cœnam celebrare, sacrificiū simul & communionem complexus, quod utrumque Latini Missa nomine appellare solent. Quomodo item & D. Lucas nomine δοχῆς usus est. Nunc verò cum additione quomodo Nazianzenus ἀρχιμυστικὸν ἑὐχάριον hoc est, in cruentum sacrificiū: Iustinus εὐχάριον ἑὐχάριον, id est, quod offertur sacrificiū appellat: ἱερόν, item ἕξερτοφεία μυστήριον, quomodo sapius Chrysostomus, ἀγάπην, id est, dilectionem, quomodo Tertulianus, & alij plurimi σὺνᾶξιον, εὐχάριον, collectionē atque gratiarum actionem ut passim omnes appellant

Iustinianus ἀπορρομαδίῃ oblationē in nouellis nominat, sed & hac hactenus.

Illi siquidem Psalmi qui quasi, &c. *Frustratim hac ex Cabasila proiciuntur, potius quàm continentur, proinde libet totum locum Cabasila apponere.* Quæ autem post Psalmos, sacratum literarū lectiones, & alia id quod sequitur. Nam et si dicatur alius esse vsus lectionum & Psalmodarum, ea enim adsumpta esse, vt scilicet ad virtutem nos vngant, & vt Deum propitium reddant, nihil tamen prohibet, quò minus & hoc, & illud possint, & eadē, & fideles ad virtutē inducant, & Christi œconomiam & dispensationem in carne significēt. Quemadmodum enim vestes, indumenti quidem vsum implent, & corpus tegunt: eò autem quòd tales vel tales sunt, nonnunquam & artificium, & vitam, & dignitatem eorum, qui induti sunt, significant, ita etiam se habet in his. Quia enim diuinę scripturæ, & verba diuinitus inspirata, & hymnos Dei comprehendunt, & ad virtutem adhortantur, eos, qui legunt & canunt, sanctificāt. Quia autem talia electa sunt, & ita sunt ordinata, & aliam habent potestatem, & sufficiūt ad significandam Christi peregrinationem, & eius institutionem. Neque enim ea solùm quæ coluntur, & leguntur, sed ea etiam, quæ in celebrando peraguntur, eodem modo se habent. Fit enim vnumquòdque, præsentis vsus gratia: significat autem etiam aliquid ex operibus, vel actionibus, vel passionibus Christi.

Cur enim nò statim in altari proponuntur, &c.

Duo sunt intrā ἀρωχῆα id est, sanctum tabernaculum in orientali Ecclesia Alcaria: vnum maius in medio ἱεροῦ ἱεροῦ, quòd variis nominibus appellant Sacram mensam, Sancta sanctorum, Cathedram, Locum Dei, Requiem, Propitiatorium, magni sacrificij officinam, Christi monumentum, & eius gloriæ tabernaculum: totique item vocabulis ab antiquissimis Patribus insignitur: ex quibus colligere licet, quàm magnificè illi senserūt de eo sacrificio quòd in hoc peragitur altari, longè secius, quàm nostri prophani isti rerum diuinarum inquinatores. Est & aliud minus altare, in quo sacerdos sacra preparat, quòd προσῆστις dicitur, quasi propositio, quòd panis consecrandus in eo primum ponitur.

Quia offerebantur quidem primo Deo sacrificia. Integer locus & sententia Cabasila hæc est: Initium autē ducamus ab eorū, quæ in propositione fiunt & dicuntur, contemplatione, & ipsa eorū allatione donorūq; oblatione. Cur enim non statim ad altare ducuntur & sacrificantur, sed primū tanquā dona Deo dedicantur? Quia offerebantur quidē Deo sacrificia ab antiquis, ratione carentiū animalium cedes, & sanguis. Offerebantur autem etiam dona, quæ admodum vasa aurea, vel argentea. Corpus autē Christi etiā vtraque habere videtur. Etenim sacrificiū quidē posterius extitit: quādo pro gloria patris est interfectus: de dicatus autē erat, & oblatas Deo, ab initio: & donum erat ipsi preciosum, & tanquam adsumptū, vt nostri generis primitiæ, & propter legē, quòd erat primogenitus. Ea de causa, ea, quæ nunc offeruntur,

per quæ corpus illud significatur, non statim ad altare ducuntur, & sacrificantur, sed hoc quidem fit postea: prius autem Deo dedicantur, & dona pretiosa Deo, & fiunt, & vocantur. Ita fecit CHRISTVS: Quando enim panem, & vinum, manibus acceptum, ostendit Deo & patri tanquam dona ea Deo offerens, & dedicans ostendit. Et vnde nam hoc constabit? Ex eo, quod Ecclesia hoc facit, & ea dona vocat. Non enim id faceret, nisi CHRISTVM hoc fecisse sciret. Audiuit enim ipsum iubentem: Hoc facite: & non dissimiliter eum est imitata.

Iussit enim ipse Dominus, vt hæc in memoriam eius peragantur, &c. *Rem totam sic explicat Cabasila.* Sed quam de causa hæc iussit: & ad aliquid respiciens, hanc recordationem à nobis exegit? Ne ingrati & immemores essemus. Est. n. benefactoribus ab iis, qui beneficio affecti sunt quedam gratiæ relatio, eorum meminisse, & eorum per quæ beneficio affecti sunt. Huius autem consuetudine memoriam, homines multas rationes excogitarunt, sepulchra, statuas, columnas, dies festos & celebres, certamina, quorum omnium vnum est, institutum, non sinere, vt viri præclari & præstanti virtute, obliuioni maddentur. Tale est etiam, quod dicit seruator: Alij quidem alia, obliuionis querunt remedia, vt recorderentur eorum, qui ipsos beneficio affecerunt, vos autem in mea recordationem hoc facite & quemadmodum ciuitates fortium virorum per quos victoria affecute sunt, vel qui eis salutem attulerunt, aut res earum recte gesserunt, columnis inscribunt,

ita etiam in his donis, nos mortem domini adscribimus, in qua vniuersa sita fuit, aduersus malignum, victoria. Et per statuas quidem, ciuitates solum habent figuram corporis benefactorum: nos autem ab hac oblatione non habemus figuram corporis: sed ipsum corpus eius, qui se gessit fortissimè. Hoc ipsum etiam antiquis constituit, vt in figura facerent, id, quod nunc est in rerum veritate. Id enim erat Pascha, & agni occisio. In memoriam reuocat cædis illius ouis & sanguinis, qui seruauit Hebræis in Aegypto primogenita. Et hæc quidem est ratio recordationis.

Sed & Christi ipsius veri capitis, &c. *Tractat hæc in hunc modum Cabasila.* Significatur autem Ecclesia in mysteriis, non tanquam in signis, sed tanquam in corde membra, & in arboris radice ramus: & sicut dixit Dominus, tanquam in vite palmites. Non enim est hic solum nominis communio, vel analogiæ similitudo: sed res eadem. Etenim corpus Christi & sanguis, mysteria, sed Ecclesiæ hæc sunt cibus, & verus potus: & eorum particeps effecta, non ea mutat in corpus humanum, veluti aliquid alium cibum: sed ipsa in illa mutatur, vincentibus iis, quæ sunt præstantiora. Nam etiam ferrum cum igne habens consuetudinem, fit ignis: non autem dat igni, vt sit ferrum: & quemadmodum ferrum inflammatum, non ferrum, sed ignem aperte videmus, ferri proprietatibus omnino ab igne deletis: ita etiam Christi Ecclesiam, si quis videre potuerit, eo ipso, quod ei vnita est

& est eius carnis particeps: nihil aliud videbit, quàm ipsum corpus Domini. Propter hanc rationem: Vos estis corpus Christi, inquit Paulus, & membra ex parte. Non enim Christi in nos curam & prouidentiam, instructionemque & admonitionem, & nostram in eum subiectionem significare volens, illum qui dem caput, nos autem membra appellauit, sicut & nos cognatorum vel amicorum membra vocamus, hyperbole vtentes, sed illud ipsum significans, quod dicebat, fideles scilicet iam per hunc sanguinem viuētes in Christo vitam, & verè ab illo capite dependentes, & hoc corpore indutos. Propterea non est à ratione alienum, hic Ecclesiam per mysteria significari.

Sicque ipsa oblatio perficitur inuisibile sacrificium, et cætera. *Clarius hæc idem Cabasila in hunc modum tractat*: De ipso autem sacrificio, operæpretium est illud quærere. Quia enim non figura sacrificij; neque sanguinis imago, sed verè est mactatio & sacrificium.

Quæramus, quid est, quod sacrificatur: panis, an corpus Domini: videlicet, quando dona sacrificantur, prius, quàm sunt sanctificata an postea? Et si panis quidem est, quod sacrificatur, primum quidem quodnā fuerit panis sacrificium. Deinde, non est hoc nobis misterium, videre panem mactatum: sed agnum Dei, qui sua morte tollit peccata mundi. Sin autem ipsum Dominicum cor-

pus sacrificatur, hoc certè ne fieri quidem potest. Non enim amplius occidi vel percuti potest. cum iam ab interitu, & corruptione alienum & immortale effectum sit. Quod si fieri posset, vt adhuc aliquid tale pateretur, oportet esse & qui crucifigerent, & omnia alia conuenire, quæ illud sacrificium effecerunt: siquidem non figura mactationis, sed vera mactatio esse ponitur. Deinde, quomodo Christus semel est mortuus & suscitatus, non amplius moritur & semel passus est in consummatione seculi: & semel dicitur oblatus, vt multorum peccata auferret? Si enim in vnaquaque mysterij celebratione ipse sacrificatur, quotidie moritur. Quid ad hæc ergo dicendum est? Sacrificium, neque; antequam panis sanctificetur, neque postquam est sanctificatus, peragitur, sed eo ipso tempore, quo sanctificatur. Sic enim necesse est omnia, quæ de eo creduntur, conseruari, & nihil omnino excidere. Quænam autem ea sunt? Sacrificium hoc, non esse imaginem, & figuram sacrificij, sed verū sacrificiū: nō esse panē, id, quod sacrificatur, sed ipsū Christi corp⁹: & propterea vnū esse agni sacrificium, quod semel factū est. Et primum videamus, an nō figura, sed re ipsa sacrificiū sit mysterij celebratio. Quod. n. est ouis sacrificiū, quæ ab eo, quod nō est omnino occisum, in occisū fit mutatio, hoc etiā hîc fit: panis enim, qui est in sacrificatus, mutatur tunc in id, quod est sacrificatum. Mutatur enim à pane non mactato, in ipsum corpus Christi, quod verè mactatum est. Vnde, quem-

admodum in oue mutatio, verè sacrificium operatur: ita iam hic propter hanc mutationem id, quod peragitur, verum est sacrificium. Mutatur enim non in figuram, sed in rem maectationis, in ipsum corpus Christi, quod sacrificatum est. Sed, si panis quidem manens fuisset sacrificatus, panis esset, qui maectatione suscepit: & fuisset maectatio tunc panis sacrificium. Quonia autem utraq; mutata sunt, & in sacrificatum, & panis: & factus est pro infactificato quidem sacrificatus, pro pane autem corpus Christi, propterea maectatio illa, non in pane sed tanquam in subiecto considerata, corpore Christi, non panis, sed agni Dei sacrificium, & est, & dicitur: clarum est autem, quod his positis, nihil necesse est, multas fieri oblationes corporis Domini. Quia enim fit hoc sacrificium: agnus non tunc occiso, sed pane mutato in agnum occisum, clarum est, quod fit quidem mutatio, sed non tunc fit occisio: & sic id, quod mutatur quidem, multa, & mutatio sepe: id autem, in quod mutatur, nihil prohibet unum & idem esse, sicut unum corpus, ita etiam occisionem corporis unam. Et hæc quidem de his.

Princeps sit aliarum Ecclesiarum, & cæter. *Qui fuerunt ab antiquo principes Apostolorum, & quasi columba, qui inter principes Ecclesie, ex Paulo, Actibusq; Apostolorum, clarum est. Clarum item ex Concilio Nicæni, quod isti se in omnibus sequi dicunt, Canone 6. & 7. & 39. in cuius Synodi patrum Catalogo, & subscriptionibus, ne nomen quidem Byzantini Episcopi reperitur. Clara ite sunt Constantinopolitanorum Patriarcharum ad Damasum, Leonem I. Gregorium item I. &*

cæteros Pontifices istius primatus causa, ne quidquam facta postulata. Clara illorum verè Apostolica responsa. Verum nova nobilitas semper in recensendis titulis, & stemmatibus, multum est odiosa, quantoque minus illis abundat, tanto illa magis iactat, & ostentat. Illudque maxime in Graecis nunc apparet ambitionis tale vicium esse, quod ultimum sapientem deserat: nam & illos olim iam omnia plane deseruerunt: factus tamen quidam, & ambitio, in illis adhuc apparet. Non habere autem illos ullam legitimam causam, cur sibi hunc vendicent primatum vel Canon, quem pro ea ambitione in Constantinopolitano Concilio ipsi tulerunt, abunde indicat, qui talis est: Constantinopolitanæ ciuitatis Episcopum, habere oportet primatus honorem post Romanum Episcopum, propterea, quod sit noua Roma. Si ergo ideo primatum obtinere debet, quia noua Roma est, cur igitur veteri se anteferunt? Verum nos hæc de re non plura dicemus, sed potius Patriarcham Patriarchæ opponemus, totumque tractatum Gennadij scholarij Patriarchæ Constantinopolitani de isto principatu, quo maiorem fidem res habeat, ut & istorum & aliorum oculi consodiantur, huius loco apponemus.

GENNADII SCHOLA
rij Patriarchæ Constantinopoli-
tani defensio de Prima-
tu Papæ.

Scotio 1.

ECCE nunc quintam & ultimam decreti caput accedit, ut suam responsionem accipiat, quemadmodum & precedentia. Ergo quia laborem explicandi, qua mihi de quatuor primis capitibus videntur, non defugi, nequaquam decet hoc aut silentio inuolueri, aut debita responsione fraudare. Equum est igitur omni adhibito studio, & de hoc capite quæ dicitur possunt afferre, ne & ipsum debita sibi careat portione, imò & alijs adiungatur sacrarum patrum, & doctorum, diuinis, & theologis testimoniis communitum, ut cumulate, quod polliciti sumus, præstemus. Quidam verò hoc est, Ecclesiæ caput, Papæ primatus quemadmodum sacra synodi decretum aperte clamat. Præterea decernimus Apostolicam sedem & Romanum Pontificem in vniuersum orbem primatum obtinere, eundemque esse beati Petri principis Apostolorum successorem, & ipsius Christi in terris vicarium patrem, & magistrum omnium Christianorum. Hoc profecto, nescio quomodo quis inficiari possit, cum apertissime Christus, & omnes doctores, manifestius quam si vel tonitruum personaret, hoc ipsum vociferentur, Christus ergo ante suam passionis tempus, ad Philippi Cesaream pergens, interrogauit discipulos suos dicens: Quem me

Mat. 16.

dicunt homines esse filium hominis? animaduerte exquisitum theologici sermonis sensum: nam quando de communibus hominum sententijs percontatur, Apostoli occupant responsum dicentes per singulos: Quidam Iohannem Baptistam, alij dicunt Heliam, alij Hieremiam, alij vnum ex Prophetis. Quando verò de illorum sententia explicanda interrogat, & quam existimationem de eo haberent, cum diceret: Vos autem quem me esse dicitis? tunc nemo Apostolorum locutus est, quia ipsi aliorum presides erant, Petrus autem ihs, & toti orbi terrarum præsedebat: & ij quidē tanquam presides aliorum sententiā explicabant. At cum Petrus Apostolorum præses esset, pro illis offert responsum, illi enim primatum velut eiusdem scholæ socij detulerunt: vnde & audacter Christo responderet: Magister interrogas quem te dicimus esse? tu es Christus filius Dei viui. Considera magnificam petri confessionem: idē & saluator ad eum: Beatus es Simon Bariona: quia caro & sanguis non reuelauit tibi, non humana sapientia hoc te docuit, neq; ab hominibus didicisti, sed Pater meus, qui in cœlis est, hanc tibi admirabilem theologiā reuelauit, pater igitur meus te docuit. Ego autem tibi dico, quod tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiā meam, & portæ inferi nō præualebūt aduersus eā. Neq; hic substituit, imò progrediens, dicit: & dabo tibi clauēs regni cœlorū: & quæcūq; ligaueris super terrā, erunt ligata & in cœlis, & quæcūque solueris super terram, erūt soluta & in cœlis. Quis ergo se Christianū professus hæc abnegabit? nisi forte Christianismum exuere velit.

Sectio 2.
Ioan. 20 *Sed quid huic obiciunt : qui id oppugnant ? ad omnes hoc dixit Christus, ubi dicit : Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittentur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt. Et alibi. Ecce dedi vobis potestatem calcandi supra serpentes & scorpiones, & super omnem virtutem inimici Et rursus: Euntes in mundum vniuersum prædicate Euangelium omni creaturæ. Et alibi: Quæcunque ligaueritis super terram, erunt ligata & in cælo: & quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cælis. Hac & nos confitemur, dicimusque, quod incommune hos constituit magistros orbis terrarum, & omnibus gratiam tribuit peccata dimittendi, quoniam vsque ad orbis terminos ipsos destinauit. Necessè enim erat eos habere potestatem baptisandi, docendi prædicandi, & omnibus gentibus dicendi, quæ opus esset. Caterum erat utile, vel potius necessarium, hoc caput habere, vt inter eos esset ordo, & caput: ne sine capite aberrarent, vnde confusio magis oriretur, quàm vniò: ex quo dissolutio & ordinis perturbatio esset onsecuta: quia ubi non est ordo, ibi dissolutio: nam ordinis perturbatio dissolutionis principium, Gregorius cognomento theologus, id confirmat: nam mundanos principatus videmus perturbari, discindi, atque aboleri, quando inter se iuncti non sunt: quoniam si duo de primatu regna decertent, vtrumque extinguatur: hoc & saluator dixit: Omne inquit, regnum in seipsum diuisum, defolabitur, igitur in commune ad omnes hoc Christus dixit: (nemo negabit hoc:) sed seorsum Petro: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam*

Luc. 10
Luc. 16
Matt. 16
Luc. 11

& reliqua,

& reliqua, ne oriretur inter eos diuisio, vt diximus, ac perturbatio. Si ergo ea vera sunt, quod mundanæ potestates, quando disiuncta sunt, intereunt, & dilabuntur, quomodo Christus debuit Ecclesiam suam omittere sine capite? vt confusio sequeretur, & ex confusione destrueretur. Sed vti supra omnem ordinem positus: & vti existens is, qui ordinem constituit voluit & ordine suam societatem, videlicet Ecclesiasticam, contineri: & vt ipse in terris erat caput, Dominus, & magister discipulorum, & pater, & pastor: sic cum decreuisset ad paternum thronum ascendere, Petrum præfectum ipsis constituit patrem & magistrum: & vt vno verbo dicam, suum vicarium ac successorem. Ostendit autem, & alibi ante suam passionem, se principatum, primatum, & Petro tradidisse, ubi dicit: Petre, sæpius expetiuit sathanas vos,

Luc. 22
Mat. 16
Ioan. 21

vt cribraret sicut triticum, ego autem rogavi pro te, vt non deficiat fides tua: & tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos. Audis hoc, ego rogavi pro te, & illud: Tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos: quid tibi videtur, scilicet confirmare fratres: nisi eum esse illorum principem, & eos confirmare, Et alibi idem ostendit dicens: Simon vade ad mare, & mitte hamum, & eum piscem, qui primus ascenderit, tolle, & apperiet os eius, inuenies staterem, illum sumens da pro me & te: ex eo cognouerunt discipuli, Petrum ipsis principem præfuisse. Hac Christus ipse antequam pateretur, enuncians, vt dictum est. Post resurrectione autem (vt Ioanni tonitruo filio videtur, qui scripsit Euangelium) Petrus intus in iucundissimum Domini vultum, inquit: Domine quid placet tibi, vt ego faciam? Iesus interrogauit

Mar. 3.

hunc ter, Petre amas me, & in vnaquaque interrogatione, pastorem illis designauit, dicens: pascce oues meas: pascce agnos meos, *Qui terna interrogatione cōtristatus, ait vbertim flens, Domine, tu scis omnia, tu scis quia amo te. Cuius dominus triplici interrogatione, voluit triplici abnegationi mederi. Postea terræ cōstituit ipsū pastore, vt magistrum: idque multis ostēdemus rationibus & testibus, præcipue, verò Ioannes Damasci oculus, in vitu Barlaā, et Ioasaph, Indorū, testatur ita dicens: Aufugit hostis diabolus ob Petri pœnitentiā, pudore suffusus: at ille rursus p̄nceps electus erat, veluti terræ magister. Id & sapiēs Leo imperator in exapostularijs dicit. Partī quidē post diuinā resurrectionē, ter. Petre amas me, in terrogās Dominus, suarū ouīū cōstituit pastore partī verò Simoni oueis tradidit ad pascēdū, vt charitatē mutuā repēderet, requirēs ab eo curā pascēdi: & idē dixit: Petre si amas me, pascce agnos meos. Petrus verò intelligēs, quod magnū est primatus, & multæ virtutis egēs, vidēs q̄, Ioanē, quē valde Christus diligebat, q̄ sequebatur ait. Hic autē quid? quasi verò dicens, me domine & magister designas caput discipulorū, hūc autē à te dilectū quid iubes esse? qui & petiit ab eo federe à dextris suis, & anteq̄ peteret, curauit à matre id fieri vt vel à dextris, vel sinistris collocaret ipsum, in gloria saluatoris. Ex quibus aperte colligitur hic cathedra primatus. Quod si de cœlesti cathedra doctores hoc intellexerunt tamen et hoc pacto possumus interpretari. Sed ne cui occasio praberetur exponēdi quod de omnibus dixit discipulis, quæcūque solueritis & quæcūque ligaueritis: respōdet Dominus, velut eū increpās: Petre si cum volo manere, donec rursus veniā, quid ad te? tu sequere me.*

Ioan. 21.

Matt. 20.

Nā sequere, nihil aliud ostēdit, nisi sequere me hoc baculo pastoralis: ac veluti quādo ego vobiscū erā, custodiebā vos, cū pater esē vester, caput, et magister, sic et tu sis pro me & sequere me, in hoc p̄cipatu, docēs, et cōfirmās fratres tuos: te enī in terra esse volo prome. Ideoq; manet vsq; ad hāc diē, & manebit Petrus Christū sequēdo per successores suos, vt orationis progressū declarabitur. Ex his saluator suā mentē ostēdit, vt dicitur est, antequā pateretur, et post resurrectionē. Caterū sācti patres, & acta œcumenicorū conciliorū, manifestissimē idē cōprobāt. Quid igitur iure aduersus hæc potestis afferre: nisi forte id quod à multis audio prædicari, quod hi vitā Petri non viuūt: nā ille pauper, hi verò sunt diuites: & aliud vitæ genus nunc Papa ducit quā Petrus: quomodo est ergo successor eius? Duo animaduerto hīc reprehēdi, quæ omitti nō possunt. Primum quod ille pauper erat, hic diues. Secundū, aliud genus vitæ viuebat ille, aliud hic. Ad primū quidē illis sic respōdēdū est: scilicet, quod opes, & ea, quæ possidet nō ipse sibi cōparauit, neq; per vī ab aliquo extorsit, sed ante multas ætates & annos, nō tātū ante schismā, et diuisionē Ecclesiarū, sed paulò post Christi ascensionē in cœlū, et ante sanctā magnā & primā synodū magnus Cōstātinus Imperator inuictus, Siluestro, sanctissimo, suū moq; p̄ticipi, largitus est: quæ admodū in edicto cōtinetur & in sacris Canonū libris inuenitur. At et nos id ad verbum apponemus, ne aliud videamur afferre, quā propria eius verba sonāt. Equū esse iudicauimus, unā cū omnibus satrapis nostris, et vniuerso senatu, optimatibus, & cuncto populo imperio Romana gloriæ subiacenti, vt sicut s. Petrus, vicarius ex persona filij Dei, est constitutus in terris, ita & Episcopi successores principis Apostolorum ampliorem

Sectio. 3.

Decretū inuicti Imperatoris & Magni Constantiniani, ad sanctissimū Siluestrū, Romanū Papam.

principatus potestatem, quam regnum gloriæ nostræ habet, obtineant. Hoc & à nobis, & à nostro concessum est imperio. Et volumus ipsam principem Apostolorum, & successores ipsius, ex eius persona, primos apud Deum esse patres & defensores. Et sicut nostræ Imperialis potestas in terris colitur & honoratur, ita eius sanctam Romanam Ecclesiam, veneranter honorari decernimus: & amplius, quam nostrum imperium, terrenumque thronum, sedem sacratissimam beati Petri, gloriose exaltari. Sancimus etiam ut principatum teneat, tam super quatuor sedes, Alexandrinam, Antiochenam, Hierosolymitanam, Constantinopolitanam, quam etiam super omnes in uniuerso orbe terrarum Ecclesias Dei. Et pontifex qui per tempora ipsius sanctæ Romanæ Ecclesiæ existit, celsior, & princeps cunctis sacerdotibus totius mundi existat: & eius iudicio, quæ ad cultum Dei, vel fidem Christianorum, vel stabilitatem procuranda fuerint, disponantur. Aequum est enim, ut ibi diuina lex obtineat apicem & primatum ubi sanctus legislator Christus Iesus saluator noster, missus beato Petro iussit cathedram tenere: & ubi crucis patibulum passus est, & beatæ mortis calicem bibit, vestigijs inhaerendo, sui nostrique magistri: & ibi gentes capita inclinare, propter confessionem nominis Christi, ubi eorum magister Beatus Petrus protensa ceruice, propter Christum, coronam martyrii suscepit: & ut usque ad mundi consummationem ibi quarant magistrum, ubi sanctorum suorum reliquæ conualescunt: & ibi prout in terram prociidentes celestis regis Dei, & saluatoris nostri Iesu Christi ministerijs inseruiamus ubi seruimus illi superbo regi. Tradimus igitur ipsis sanctis Apostolis beatis

Petro & Paulo & post hos beato Siluestro, & omnibus successoribus eius, qui usque ad consummationem mundi ascensuri sunt ad sedem beati Petri, ab hoc die palatium imperij nostri Lateranense, quod omnibus mundi palatijs præfertur, & supereminet: deinde diadema siue coronam capitis nostri, simulque & lorum, nec non & superhumera, quod imperiale assolet circumdare collum, verum etiã chlamydem purpuream, atque tunicam coccineam, & omnia Imperialia indumenta, seu etiam dignitatem imperialem præfidentium equitum: conferentes ei etiam imperialia sceptræ, simulque cuncta signa & båndæ, & reliqua ornamenta imperialis culminis, & gloriam potestatis nostræ. Viris etiam diuersi ordinis, reuerendiss. Clericis sanctæ Romanæ Ecclesiæ seruientibus, illud culmen singularis potentie, & præcellentie, habere sancimus: cuius amplissimus noster senatus videtur gloria adornari, id est, patricios, & consules efficit: nec non & cæteris dignitatibus imperialibus eos promulgamus decorari. Et sicut imperialis est decorata militia: ita clerici sanctæ Romanæ Ecclesiæ, adornari decernimus. Et quæadmodum imperialis potentia, diuersis officijs cubiculariorum nec non & hostiariorum, atque omnium excubitorum: ita & sanctam Romanam Ecclesiam decorari volumus. Et ut amplissimè pontificale decus præfulgeat decernimus: ut clerici eiusdem Romanæ Ecclesiæ linteaminibus, id est, candidissimo colore decoratos equos equitent: & sicut noster senatus calceamentis utitur, siue sandalijs albo ex linteamine: ita & celestia sicut terrena, ad laudem Dei decorentur. Præ omnibus autem licentiam tribuimus, & concedimus beato Siluestro, Episcopo Papæ Romanæ urbis, & successoribus e-

ius, beatis Episcopis ad honorē & gloriā Dei, & saluatoris nostri Iesu Christi, & magnæ Apostolica Ecclesiæ: ut si quis senator proprio cōsilio clericare uoluerit, et in religiosorū numero clericorum cōnumerari in magna et Apostolica Ecclesiā: nullus ex oībus præsumat impedire. Preterea decernimus, ut ipse religiosissimus pater Siluester magnus Episcopus, & eius successores oēs Episcopi, ferāt diadema, siue coronā, quā ex capite nostro ipsi tradidimus ex auro purissimo, et preciosis margaritis, ut ipsi adornatum capitis utatur ad laudē Dei & honorē sanctorum Apostolorum. Ipse uero beatus Papa Siluester, sub corona, siue papalithia, quā habebat, ad gloriā Dei et sancti Petri, noluit ferre coronā ex auro & margaritis, et ideo quia ipse noluit ex auro coronā, nos splendidissimorum, quod significat sanctā resurrectionē, capiti sancto eius, nostris manib⁹ imposuimus: & tenentes frenum equi ipsius, pro reuerentiā beati Petri, stratoris officium illi exhibuim⁹: statuetes eodē loco, oēs eius successores singulariter uti in processionib⁹, ad imitationē imperij nostri. Vnde ut pōtifficalis apex nō uilescat, sed magis quā terreni imperij dignitas, gloria et potētia decoretur, ecce tū palatiū nostrum, ut prædiximus, quā Romanā urbē, et oēs Italia siue occidentaliū regionum prouincias, loca, ciuitates, castra, beatissimo pōtiffici et patri nostro, et uniuersali Papa Siluestro, tradidimus, atque reliquimus ipsi, et successoribus eius potestatem, et robur firmum imperialis iussionis. Et per hoc diuinum iussum, et pragmaticum constitutum, sanctis patribus Romana Ecclesiæ, in perpetuum decernimus permanenda. Vnde congruum perspeximus, nostrum imperium et regni potestatem, ad orientales transferri regiones, et in Byzantiæ prouinciæ optimo loco, uomini nostro ci-

uitatem adificari, & nostrum illic imperium constitui: quoniam ubi principatus sacerdotum, & Christiana religionis caput, ab imperatore cælesti constitutum est, iustum non est, ut illic imperator terrenus habeat potestatem. Huius uero imperialis decreti paginam, propriis manibus roborantes super uenerandas reliquias sancti Apostoli, & principis Petri posuimus, & ibi iurauimus hac omnia inconcussa seruare, & successores nostros Imperatores, in archiuis nostris hac custodire, tradidimus patri nostro, sancto, & uniuersali Episcopo, & Papæ & per eum omnibus successoribus eius Episcopis, domino & saluatore nostro Iesu Christo annuentes, iubemus omnia, quæ supra scripta sunt, firmiter in secula obseruari.

Vides, quo pacto inuictus imperator, magnus dico Constantinus is fuit, qui elargitus est, quæ nunc ab Ecclesiā possidentur: quodque neque per vim accepit, neque alicui extorsit, & quod cuncta ad honorē & gloriā cælestis regis terrenus cōsecrauit, quodque omni reuerentiā & pietate adhibita liberalissimè Ecclesiæ donauit. Ea accepit Siluester diuis potissimum ob causas: unam quidem propter fidei feruorem, & imperatoris propositum, ne eius animi pietatem scandali careret, si munus reieciisset: alteram, ut Ecclesiæ reuerentiā apud omnes excitaret, quæ egestate premebatur, & persecutionem patiebatur, & contēnabatur, ab impiis tyrannis & imperatoribus, qui Constantinum precesserant. Ad hæc, ut terrena potestate frueretur, quoniam complures habebat aduersarios, & tūc, & in præsentia habet spirituales & mundanos. Qui mentem habet, intelligat: nam in egestate constituta, denudō fuisset exagitata, ut sub Constantino

Sectio 4.

uenit, & senior consecuta esset persecutio, quam tunc sub quibusdam, qui palam quidem Christianismum profitebantur, clam verò Græcam religionem amplectebantur: negantes penitus Christi in carne præsentiam, sapiusque tentantes eam imminuere, & ad nihilum redigere. Tertiâ quoque responsonem meritò adiungemus: quòd primi admirabiles summi pontifices, multò antè prouiderunt, & omnium primus B. Siluester, scilicet, quòd in extremis diebus, apud homines fides imminuenda foret, nec eundem feruorè & reuerentiâ habitura quam iam inde à principio obtinebat inops & egens Christi Ecclesia: quòdque habètes, prauulituri foret, nò habentes autè pro nihilo futuros, propterea decreuerunt ut aliquid haberet ad sumptus faciendos Ecclesia, ne ab ullo conteneretur. Quicunque enim Romanâ Ecclesiâ conspexerint, ut ipse conspexi, qualèque reuerentiâ, terra reges & principes eò se conferentes, ipsi exhiberent, & profecto mecum testabuntur, me vera dicere: nam si inops esset, in nullo prorsus honore haberetur apud eos qui inani gloria tantum promouentur, & per vim coli volunt. Quid ergo ideo non est Ecclesia? & hac de causa non debemus obedienciâ, & honorè ei præstare, quòd opulenta est, & potestatem magnam habet? absit tanta absurditas: nam & Christummet insimulabimus, qui mendicus natus est, & mendicitatem exercuit & inopiam predicauit: postea docuit se esse terra regem sempiternum. Et rursus, data est mihi omnis potestas & in cælo & in terra. Et iterum, quando uenit filius hominis in potestate sua: num dices hac uera non esse minime profecto minime. Itaque Ecclesia contigit, ut sponso eius Christo, scilicet inopem esse genitam ex infructuosa Iudeorum synagoga, pau-

latim uerò effectam diuitem ex aqua uidelicet & spiritu, nunc autem opulentam, magnamque potentiam consecutam. Ad secundum, quòd summi pontifices in præsentia, Petri uitam non uiuunt, respondendum: quamquam asperum alicui dictum uidebitur, si præsidem, fratres, Romana sedis incusatis: cur non & incusatis orientis pontifices, qui ueteris Pontificum & Apostolorum uitam non uiuunt? hoc est, Alexandrinum, qui non uiuit, sicuti Marcus: Antiochenum, sicut Ignatius, cognomine Deifer: Hierosolymitanum sicut Iacobus, qui fuit Domini frater: Constantinopolitanum, sicut Andreas protocletus, sed Romanum tantum reprehendere uultis? Quanam id de causa? quia Latinus & barbaram radit atque quarta feria & parasceue oleum ac pisces comedit. Hac igitur sunt, quæ carpere scitis: auaritiâ, ebrietatem, inscitiam, nescitis carpere. Si peccatores ut uos arbitramini, sunt Romani pontifices, quid ad uos? non nostrum est disquirere & damnare nostros principes, uropheta aperte clamante: principi populi tui nò maledices, sed nec insurgere aduersus pastorem uobis licet: audimus enim dicentem Dominum: Super cathedram Moysis, sederunt scribæ & Pharisæi: omnia quæcunque dixerint uobis facere, facite: secundum uerò opera eorum nolite facere: quoniam poterant & illi Domino respondere, non teneremur pontificibus obedire, quamuis in Moysis cathedra sederent, quia sunt peccatores: at id non dixerunt: sciebant enim, quòd in cathedra Moysis sedere, ostendit eos potestatem Moysis habere, quamquam essent peccatores, & Moysis uitam non uiuerent, quòd propheta & sancti non erant, sicuti Moyses. Ita &

hi beati Petri sedem regunt, potestatemque illius habent: ac veluti principatum gerentes, & dominum, subeunt, nos vero subiciuntur. Sin autem vitam Petri non vivunt, in villicationis die, rationem verbo reddent: at nos pro illis non reddemus: quod enim eis debemus, agimus: & obedientiam pro virili exhibemus. *B. Gregorium audire dicentem:* Oves, pastores nolite pascere, neque ultra fines vestros insurgere: satis est vobis si bene pascamini.

Sed ut penitus os vobis obstruam, ostendere vobis ex testimonio sanctorum doctorum Ecclesia incipiamus: quod Romana Ecclesia alias antecellat, & monarchiam obtineat, tanquam inter ceteras, potior, atque excelsior: inquit Anacletus: Sacrosancta Romana & Apostolica Ecclesia, non Apostolis, sed ab ipso Domino & salvatore nostro, primatum obtinuit, sicut beato Petro Apostolo dixit: Tu es Petrus, & super hanc petram, ædificabo Ecclesiam meam, quam beatissimi Apostoli, Petrus & Paulus, suo martyrio consecrarunt. *Dimus Marcellus ita scribit:* Rogamus vos, ut non aliud doceatis & sentiatis: quam quod à beato Petro, & reliquis Apostolis, & patribus accepistis: ipse enim est caput totius Ecclesiæ, cui ait Dominus: tu es Petrus, super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam: eius enim sedes, primatus apud vos fuit: quæ postea iubente domino Romam translata est, cui adminiculatæ gratia diuina hodierna præsidemus die. *Itè Leo Papa ait:* Cū beatissimus Petrus Apostolus à Domino acceperit principatum, & Romana Ecclesia in eius remaneat institutis, nefas est cre-

dere, quod sanctus Episcopus, discipulus illius, Marcū, qui Alexandrinā primus gubernauit Ecclesiam, aliis regulis & traditionibus sua decreta firmauerit: cū sine dubio de eodē fonte gratiæ, vnus spiritus discipuli fuerit & magistri: nec aliud ordinatus tradere potuit, quam quod ab ordinatore suscepit. *Præterea, hoc decreto Constantini confirmatur, quod in Canonicis constitutionibus legitur, in quo præter alia multa & hoc habetur:* Decernentes sancimus, ut sacrosancta Romana Ecclesia principatum teneat, tam super quatuor sedes Alexandrinam, Antiochenam, Hierosolymitanam, Constantinopolitanam, quam etiam super omnes in vniuerso orbe terrarum Ecclesia Dei: *ex quo colligere possumus, eum Romanam Ecclesiam veluti principem omnibus præponere, cui non solum Antiochia Ecclesia, verum etiam Constantinopolitana, & reliquæ, commendantur. Gregorius Dialogus ita dicit:* Constantinopolitana Ecclesia sedi Apostolicæ subiecta est. *Item ex Synodo Constantinopolitana:* Constantinopolitanæ, inquit, ciuitatis Episcopum habere oportet primatus honorem, post Romanum Episcopum. *Ad hæc Anacletus dicit:* Romana sedes primatu, Dei gratia exornatur, quæ à Domino, non ab alio eam cepit: & sicut cardine ostium regitur, sic huius Apostolicæ sanctæ sedis auctoritate omnes Ecclesiæ Domino disponente reguntur. *Item Callistus, dicit:* Nō decet à capite membra discedere: sed iuxta scripturæ testimonium omnia membra caput sequantur, nulli verò dubium est, quod Apostolica sedes, mater sit omnium Ecclesia-

rum, à cuius regulis, nullatenus nos conuenit deuiare. *Item Gregorius aperte dicit*: Nulli fas est, vel uelle, vel posse transgredi Apostolicæ sedis præcepta nec nostræ dispositionis mysteriū. Sit ergo ruinæ suæ dolore prostratus, quisquis Apostolicis uoluerit contrariè decretis, nec locū deinceps inter sacerdotes habeat, sed exors fiat à sancto mysterio: *Itē Cyprianus sanctissimus dicit*: Quicumq; Petri cathedrā, in qua Ecclesia fundatur, dereliquerit, in ea ulterius esse nō audeat. *Itē Nicolaus summus Pontifex ita scribit*. Romanā Ecclesiā solus Christus fundauit, & supra petrā fidei mox nascētis erexit, qui B. Petro, æternæ uitæ clauigero, terreni simul & cœlestis imperij iura commisit. Nō ergo quælibet terrena sapientia, sed illud uerbum, quo constitutum est cœlū & terra, per quod deniq; omnia condita sunt elemēta, Romanam fundauit Ecclesiā. Illius certè priuilegio fungitur, cuius auctoritate fulcitur. Vnde non dubium est, quia quisquis cuiuslibet Ecclesiæ ius suū detrahit, iniustitiā facit, qui autem Romanæ Ecclesiæ priuilegiū ab ipso summo omniū Ecclesiarū capite traditū auferre conatur, hic proculdubio in hæresim labitur: & cū ille uocetur iniustus, hic est dicēdus hæreticus, fidem quippe uolat qui aduersus eam agit, quæ est mater fidei. *Item Pelagius addit*: Turpissimū esse schisma, quodq; homines eodem modo, ab alienigenis potestatis conterentur, & canonicæ scripturæ auctoritas, & antiquorum canonum ueritas docet. Qui igitur ab Ecclesiastica sede scinditur,

in schismate ipsum esse nemo ambigit: quodque aduersus Romanā & œcumenicā Ecclesiā conatur mēsam erigere: & ut schismaticum est Romanā Ecclesiā pro capite non habere, sic & hæreticum iura eius auferre: apertū est enim quod quicumq; ab unitate fidei vel societate, Petri Apostoli quolibet modo semetiplos separauerint, tales nec uinculis peccatorū absolui, nec ianuam possunt regni cœlestis ingredi. *Et hæc quidē occidentales patres doctores sine tergiversatione sic uti uides, & aperte pronunciant. secundum hos orientales doctores, in testes adducemus, eosq; inter se consentire, manifestissimè comprobabimus.*

Et primus Damaschi præclarum lumen accedat: hic enim in oratione, in Domini transfigurationem, à se conscripta, cuius principium est. Eia festum diem celebremus, o Deo cara societas, post alia multa, sic de proposita questione differit. Ut homo quidē interrogationem proponit: ut uerò Deus, late ter ostendit, qui proximè secuturus est: quem sua præcognitione prædestinauit dignum Ecclesiæ præsidem, hunc tanquam Deus inspirat, & per eum loquitur. Qualis autem est interrogatio: quem me diciris esse? at Petrus ardentius incensus zelo, & sancto actus spiritu, respondit: Tu es Christus filius Dei uiui, o beatum os, o labia felicissima, & paulò post, hæc est fides recta, & inconcussa, super quam, ut super Petram, Ecclesia est firmata, ex qua dignè cognomen accepisti: hanc portæ inferi, hæreticorum ora, demonum machinamenta incurfionibus vexabunt, at non præualebunt: armis

oppugnabunt , at non vastabunt : tela infantium sunt , & erunt eorum vulnera : languescunt illorum linguæ , & in ipsos conuertentur : sibi ipsi perniciem struit , qui se opponit veritati : hanc ipse suo redemit sanguine , tibi verò vt fidissimo seruo , in manu tradit : hanc inconcussam & mergi nesciam , tuis precibus serua , quia nunquam subuertetur , nunquam vastabitur , secunda fiducia Christum dixit , à quo cœlum firmatum est , terra fundata , & manet incòcussa , nam verbo cœli firmati sunt . Et paulò post , Christum deprecare , qui te regni clauigerum prædicauit : qui peccata ligare , & soluere est largitus . Et post alia quædã rursus dicit : Sed cur Petrum , Ioannem , & Iacobum assumpsit ? Petrum , vt verè ostenderet testimonium à patre testificatum : verbâque à se dicta comprobaret , quemadmodum pater cœlestis ei reuelauit : & vt eum , qui princeps futurus erat , & totius Ecclesiæ clauū suscepturus . Animaduertis quod Petri & prædici , & totius Ecclesiæ principatum obtinenti clauum tradidit ? profecto surdo aspidi , & auribus obstruenti sunt similes , qui neque audire volūt , nec videre . Nimirū inquit , at Petro tantum hoc datum est , sed non eius successoribus . Hoc , vt à fatuis prolatum verbum , omniisque sensus expertibus silentio præterire oportebat , quoniã nulla planè indiget responsione . Sed in gratiam eorum , qui volunt eos strenuè propellere , id ipsum vt omnis incitiam refertum refellamus : alioquin , si id concesserimus , Catholicam fidem subuertemus , & Christum falsum prædicasse dicemus , &

alia infinita absurda , inde sequentur : si Christi fides usque ad Petrum & ceteros Apostolos perdurauit , postea verò non : si Petro tantum & Apostolis tradita est , at non eius successoribus . O stultitiam nimis apertam , o mentem peruersam : quomodo Synodi sunt constituta in Ecclesiæ subsidium ? quomodo canones synodales instituti sunt , si potestatem non habuerunt ? quomodo magnus Constantinus obedientiam synostro exhibuit in omnibus , tanquam Petro ? vt antea ex eius decreto scriptum est : quomodo Romanorum Imperator Alexandro Pape , inclinata ceruice , collum eius pedè submitit , cum diceret : super aspidem & basiliscum ambulabis , & concubabis leonem & draconem . At ille respondit : non tibi , sed Petro obedientiam exhibeo : & pontifex : & mihi & petro ? Quomodo igitur non erubescitis , hac pronuntiando ? quomodo heretici à summo pontifice fuissent expulsi , à sacrisque conciliis : si usque ad Apostolos Ecclesiæ valuisset . postea verò non : quomodo hac non dixerunt , qui per temporum vices , hostes & inimici Ecclesiæ Dei extiterunt : heretici nimirum . Illi enim ab ecumenica Ecclesiâ pulsi , & exagitati , hoc dicere nõ audebunt : vos vero hac afferentes , illorum defensionem suscipere videmini . Oportet igitur , Arium Macedonium , Nestorium , Dioscorum , Seuerum , ceterosque impij illius cœtus hereticos , resurgere , gratiâque vobis reddere , & obnoxios esse : quia , quod illis ne in mentem unquam venit , vos eorum suscepta defensione afferitis . Sed quod multa & infinita absurditates hinc orientur , & cæcis & manifestum , ideòque satis de his .

Afferemus etiam alia testimonia, & sententias sanctorum Doctorum Ecclesie aperte comprobantium propositam à nobis questionem, quod Pontifex Romanus, totius Ecclesie caput est, & magister: & ipsi tantum datum est iudicare, & de fide inquirere, & ordinare totum orbem terrarum, atque hereticos sedibus pellere, & orthodoxos restituere. Ac primum vobis sententiam latam contra sacrum Chrysostomum in hoc testem adducemus, qua iniuste damnatus est ab eis, qui Constantinopolitanae res gerebant, & exilio multatus. Cuius rei Innocentius Papa certior factus, Imperatorem cum uxore, ceterisque sacerdotibus & pastoribus, excommunicationi subiecit, ea conditione, nisi Chrysostomum in suam sedem reuocaret. Nam de Chrysostomo lata sententia, & in gratiam Eudoxie damnato, in Cucussum Armenia oppidum acerbo exilio ablegarunt: quam remis, ad Innocentium sanctissimum Romanum pontificem detulit: non enim habebant aliud quod confugerent orientales pontifices, nisi ad Romanum pontificem, cum iniuriis afficerentur: dictum Domini ad Petrum in memoriam reuocantes. Et tu aliquando conuersus, confirmas fratres tuos. Quamobrem D. Innocentius, sacri Ioannis acceptis literis Constantinopolim scribit, ut Ioannem in suam sedem restituant. Quibus dicto non parentibus, ac Ioanne vita functo, iterum ad Arcadium, & Eudoxiam Imperatores, literas scribit, huius exempli.

Epist. Innocentij
Papae.

Vox sanguinis Ioannis fratris mei, ad Deum clamat, aduersum te ô Imperator, ut olim iusti Abel, contra fratricidam Cain: sed omni ratione vindicabitur. Neque id commisisisti tantum, verum etiam

paci

paci tempore persecutionem magnam in Ecclesiam Dei & sanctos eius instituisi: magnum terræ Doctorem, & sua sede indemnatum pellendo, Christum etiã unã cum eo infectatus: neque verò vicẽ eius doleo, quia is hereditate accepit cum sanctis Apostolis in Dei saluatoris nostri Iesu Christi regno: quanquam non ferenda est ea iactura, sed animo angor, primò repulans salutem animarum vestrarum: postea ob eos, qui illo destituntur, & esuriunt suæ sapientissimæ doctrinæ præceptis, ac monitis imbui: neque solũ Constantinopolitana ciuitas detrimentũ sensit eius melliflua lingua, sed & omnis occidentalis plaga est viduata, eo amisso diuino viro, unius muliercula iussu, qua hæc voluit excitari tragœdiã. Veruntamen huius mundi vltionem ea non effugiet, et ate mã postea paucis diebus interiectis, sentiet decedendo: quamuis enim Beatus Ioannes hanc vitam reliquerit, fidem tuendo & fluctuantes confirmando, in sempiterna tamen secula, inexhaustã gloriam, atque immortalem, est consecutus. Ad hæc, noua Dalida Eudoxia sensim erroris nouacula te abradens, aduersus semet maledictione comparauit, ex ore multorum vinciendo omnis peccatoris graue, atque intolerandum: hoc præterea adiuncto proximè perpetratis facinoribus. Ideo ego peccator, & minimus, ut cui sedes est credita magni Petri Apostoli, interdico tibi, & illi, participatione intermeratorum mysteriorum Christi Dei nostri. Præterea, qualemcunque Episcopum, vel clericum in ordinibus constitutum, sanctæ Dei Ecclesie, qui ausus fuerit auxilium præbere, & communicare vobiscum, ex quo tempore legeritis presens vinculum, deponi iubeo. Quod si vos, ut potestatem habentes, alicui vim inferatis, & transgressi fueritis canones vobis traditos à

M

saluatore per sanctos Apostolos : scitote , quod non ad paruum vobis imputabitur peccatum , in tremenda die iudicij , quando non poterit vlla dignitas mundana prodesse , & qua latent , in omnium conspectum aspicienda effundentur . Arfacium verò , quem vos in sedem Episcopalem pro magno Ioanne induxistis , post mortem etiam deponimus , cum omnibus eiusdem sectæ Episcopis , atque socijs : indignus enim est , tanquam adultæ Episcopatus : nam omnis plantatio , quæ non plantauit pater meus cælestis , eradicabitur , nec nomen illius in sacris voluminibus inscribatur . Theophili depositioni addimus excommunicationem , anathematizationem , & plenam à Christianismo separationem .

Animaduertis ex hoc loco auctoritatem illius diuinae sedis , quod non solum viventem deposuit Arfacium , verum etiam defunctum . Arfacium dicit , quem in sedem Ioannis induxistis , & defunctum deponimus : quod idem est , ac si dixisset , volumus eum pontificum in libro inscribi , in futuro iudicio : nam in eo facile inuenimus Ioannem aurcum Constantinopolitanum pontificem esse , nunc & in futurum : Arfacium nullo pacto . At Theophili Alexandrini depositione (eo quòd in synodo Thessalonica coacta , in Eudoxia gratiam curauit , ut damnaretur , & in exilium pelleretur Chrysostomus) non fuit contentus diuinus hic summus pontifex : quauquam synodalis erat ea depositio , coramque legatis , Adiecit excommunicationem (ò malum) & plenam à Christianismo separationem : ò rem admirabilem : eum , qui semel baptisatus est in nomine sanctæ Trinitatis , & in Christianorum albo inscriptus : hic de libro delet ,

& exiit Christianismo : Hoc liquido ostendit potestatem , quam habet ea diuina sedes . Si ergo ut vos creditis , Petro tantum tradita est , non eius successoribus : quoniam pacto Theophilus , Arfacius , Arcadius , Eudoxia , & ceteri , à Romano Pontifice depositi , & damnati , non responderunt : tuas reprehensiones non estimamus : quòd Petro tantum , non tibi datum est id ? at id quidem non potuerunt , nec dicere ausi sunt : imò veniam errorum ab eo petierunt . Sed hoc planè sufficit , ut arbitror , ad comprobandum Petri & reliquorum Apostolorum successores , eandem potestatem obtinere , neque minorem horum successores .

Nunc ad alias probationes & indubitata testimonia accedemus , quòd is , & non alius , caput est plenitudinis Ecclesia ex Epistola Imperatoris Iustiniani , ad Epiphanium Constantinopolis Patriarcham , in sancta synodo Trulli , ab ipso coacta : cuius principium .

Imperator Iustinianus Augustus . Cuius recta , et inculcata religio , quæ profitetur , et prædicat sancta Dei catholica et Apostolica Ecclesia , nullo modo inuolutionem admittat : nos doctrinam sanctorum Apostolorum , & eorum , qui post illos in sanctis Dei Ecclesijs versati sunt , sequentes , equum esse existimauimus , notam , & testatam omnibus spem , quæ nobis est relinquere , & cetera eiusdem Epistolæ , in qua aperte perspicitur fides , & confessio ipsius , erga catholicam Ecclesiam .

Postea in sequenti alia Epistola , cuius principium idem , Imperator Epiphano sanctissimo , & beatissimo Archiepiscopo huius regni & orbis , & œcumenico Patriarchæ , hæc scribit .

Cum tuam sanctitatem scire velimus omnia quæ ad Ecclesiasticum statum pertinent , necessarium esse

duximus, hac Epistola eidem significare, & per eam eidem aperire, quæ immutata sunt, quæ & eandem scire confidimus. Nam cum hic quosdam alienos à sancta Catholica, & Apostolica Ecclesia, inuenerimus sectantes errorem impiorum Nestorij, & Eurychetij, & eorum blasphemij uti, diuinum promulgauimus edictum, quod & tua sanctitas nouit, quo hereticorum insaniam confutauimus: cum nihil penitus immutauerimus, vel mutemus, vel trāsgrediamur Ecclesiastici status, qui hucusq; Deo fauente perdurat, ut tue notū est beatitudini: sed per oīa seruamus statum unionis sanctissimarū Ecclesiarum quæ cum sanctissimo Papa, & Patriarcha veteris Roma transacta est, ad quem his consentanea conscripsimus: nunquam enim ferimus, quin omnia, ad statum Ecclesiasticum pertinentia, ad illius beatitudinem, uti ad caput sanctissimorum Dei sacerdotum, deferantur. Et quia quoties in his partibus heretici exorti sunt, sententia & iudicio illius veneranda sedis, sunt repressi, licet & nobis dicere sic, & concludere: quod omnes, qui uolunt & habet ipsum pro capite, sancti sunt: & veri Dei sacerdotes, et serui fideles: qui uero nolunt, neque habet eum pro capite, non sunt Dei sacerdotes. Ita enim sacra illa synodus decreuit, cum dicit, ut capiti omnium sanctissimorum sacerdotum Dei.

Quod uero iudicium omne Ecclesie Dei in eo sitū sit, audi: quod quoties in his partibus, orientalibus scilicet, heretici exorti sunt, iudicio & sententia eius sunt repressi: quare qui eum non sequuntur, schismatici sūt & in hæresim delabuntur. Ideo cuncta quæ agunt ad ulterina sunt, & inutilia. Huius rei testis est sancta synodus Carthaginensis, ex Epistola, quam sancta sy-

nodus Carthaginēsis, & magnus Cyprianus, ad Iouianum dedit, cuius est principium: Cum in unum conuenissemus dilecti fratres, inquit, cum sit unum baptisma, unus Spiritus sanctus, una Ecclesia, unione fundata super Petrum Apostolum, iam inde à principio, ut Christus Dominus noster dixit, propterea omnia, quæ ab ipsis scilicet schismaticis, & hereticis aguntur, falsa, stulta, inania, & adulterina sūnt. Audis quod adulterina et inania uocat, quæ præter iusionem eius sunt gesta: sic cum ab omni parte fides exagigaretur, inde presidium parabatur. Anastasius sancti Maximi discipulus inquit: Cum fides concordissimè ab omnibus exagigaretur, nisi speciali gratia opem tulerit qui semper succurrit, semine religionis apud veterem Romam nobis relicto, ad confirmandā promissionē mentiri, nesciam, quæ facta est principi Apostolorū: Quænam est promissio quæ facta est principi, si nosti illud est: ego orauī pro te, ut non deficiat fides tua: & illud: confirma fratres tuos: & illud, portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Ex disputatione sancti Maximi cum Theodosio quodam Casarea Episcopo. Theodosius: Excipe uocem, neque scruteris illius, sensum. Maximus: nouas profecto & ab Ecclesia alienas de uocibus inducitis leges: si secundum uos non opus est scripturarū & patrū uoces scrutari: totam scripturam abiicimus, ueterē & nouam. Audiui enim Dauid dicentem: beati qui scrutatur testimonia eius: in toto corde exquirent eum, & iterum: mirabilia testimonia tua: idē scrutata est ea anima mea, & Dominus in Euangelij: Scrutamini, inquit, scripturas.

psal. 129. Certior ergò fiat dominus meus, quia non feram excipere vocem sine sensu, qui in ea later, ne fīa manifestè Iudæus, Theodosius: Si quid dixerint patres, dico, & id scripturā, facio: duas naturas, duas voluntates, duas operationes: ingredi nobiscum, adiunge te, & vnio fiet. Maximus: domine non audeo hac de re à vobis capere assentionem, cūm sim simplex monachus, sed quoniam pupugit vos Deus, vt exciperetis sanctorum patrum voces, vt Canon docet, Romam de hac re scribite, vel Imperator, vel Patriarcha, vel Synodus, quæ ibi est: & post alia, neque vitabit Imperator, vel Patriarcha: imitari Dei humilitatem, inter se seque concorditer constituerè, synodali petitione, ad Romanum Pontificem transmissa: & omninò, si reperiatur ratio Ecclesiastica, quæ id concedat ob rectam fidei cōfessionē, cōuenite super hoc inter vos.

sectio 9. *Vides tu, qui non vis Petri successores eandem cum Petro potestatem habere, quomodo non alius ex Patriarchis potest de fide disquirere, & ordinare tantum, nisi Romanus Papa? quo pacto hac audeas dicere, & impudèter blasphemare? nam hac de vobis solum, audire exhorresco, nedū afferere scilicet, quod Christi fides vsque ad Petrum permansit, post Petrum, & vsque ad hanc diem non permansit: vos verò qua ratione id dicatis, quod totum est blasphemia, mirum est: quoniā si hoc concesserimus, tota fides dilabitur, & perit. O tuā patientiā Christe Rex: quomodo tuā fidem & Ecclesiam tuam permisisti Petro tantum, aut non eius successoribus? quo hucusque administrata est? quo sumus baptisati? quo synodi constituta: quo heretici eiecti? quo*

Ecclesia illustrata est, capite sublato? quomodo Ecclesia hucusque perdurasset? (dicam fortasse audacius) nisi omnino caput habuisset, & potestatem, & vnum pastorem, & regem secundum Evangelicam vocē vnum ouile eius, & vnus pastor: multis capitibus res non eget: vbi pastores vni non subiiciuntur, destruunt magis, quàm construunt: & subuertunt propè potius quàm dirigunt. Quomodo saluator ait, ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, vsque ad seculi cōsummationem: non enim vsque ad seculi cōsummationem, in hac vita petrus mansurus erat: quare per hoc verbū manere, hic in presenti seculo, declaratur Christū manere, vna cum successoribus Petri, ceteris que Apostolis. Legite & scitote, & attentè audite, quod qui hoc dicunt catholicā fidē & œcumenicas synodos evertunt, omnia que sancti tradiderunt & docuerunt, inania, et frustra efficiunt. Legite acta synodalia, & percipite ex ijs Ecclesie caput, ac Petri monarchiā, quoniā et in eius successorib⁹ manet. An nescitis, Ephesinā synodū, latronis more, à Dioscuro Patriarcha Alexandrino, cōuocatā, et à Iuuenali Hierosolymitano, et ab alijs eiusdē sectæ Episcopis, cōtra verā fidem Flauiani Cōstantinopolitani Patriarchæ, sanctissimū Leonem Papam, illum diuinum solum eam distecisse, et anathemati supposituisse? Epistolā que missa ad Chalcedonensem sanctā Synodum perferendam, qua accepta illam sanctam Synodum orthodoxæ fidei columnā eam vocasse? & secundum eam de proposita questione iudicasse: Episcoposque acclamasse: æterna Leonis memoria: vt Leo credit, ita nos credimus: vt Leo docet, ita nos prædicamus. Ac dum synodus celebraretur, Eutychianistas monachos à Martiano Imperatores:

petiisse, ut synodus disiceretur, & symbolum Nicæ-
 num sufficeret: nihilque præterea quæreretur, ab eisq;
 sanctam synodum postulasse, ut Epistola sanctissimi
 Leonis subscriberent, ac non obtemperantes, ut hære-
 ticos condemnasse? Vides & audis, quod œcumenica
 sancta synodus sexcentorum triginta patrum, nil egit
 aliud, quàm quod sanctissimus Leo Papa docuit solus?
 quodque hæretici dissicere synodum conati, synodus postu-
 lauit, ut vel Leonis Epistola subscriberet, vel anathe-
 mate ferirentur: cui non parætes anathematisati sunt.
 Quomodo igitur vsque ad Petrum mansit, postea non?
 nam Leo quingentos prope annos à Petro vixit. Quo-
 modo Athanasius ad Iulium, Chrysostomus ad In-
 nocentium, Ignatius tertius ad Nicolaum, Theodore-
 tus ad Leonem, Maximus ad Martinum, & ceteri o-
 rientis sacerdotes eiekti, ac suis sedibus pulsi, vel ipsi
 venientes confugerunt, vel literas dantes, significaue-
 runt, unde literis acceptis suas sedes receperunt: nisi
 summum pontificem ac Petri successorem agnouis-
 sent, ut qui poterat eis esse præsidio? quomodo reges
 & principes inspectis Papa literis tacuissent, ac illis
 permisissent suas recipere sedes, quibus expulsi sunt: si
 Petri tantum potestas fuisset, ac non eius successorum?
 Satis igitur, ut arbitror ostensum est: quod non solum
 ad Petrum tantum, verum etiã ad eius successores eadẽ
 potestas exiãditur, vsque ad huius seculi cõsumationẽ.

sectio. 10. Ostenditur præterea, quod sine illius assensu, non
 potest œcumenica synodus, vel omnino vocari synodus
 vel auctoritatem habere: quod in multis quidem alijs
 licet intueri, ut in præcedentibus exposuimus, & in se-
 quẽtibus exponemus. Præcipue verò in vita sancti Ste-
 phani iunioris, de quo Metaphrastes diligenter scribit

vigesimatertia die Nouembris, ubi D. Stephanus ab
 hæreticis accusatus, quod eorũ se non subiceret synodo
 quã antea condiderant contra venerandas & sanctas
 imagines, cum eum subscribere decreto cogeret ab ipsis
 promulgato: legite, mihi, inquit, vestrum decretũ
 ceperuntque dicere, decretum sanctæ & œcume-
 nicæ sextæ synodi. Ne progrediatis vlteriũs fac-
 cer Stephanus magna voce clamauit. Quomo-
 do sanctam vocare audetis vestram synodum,
 quæ facta prophanauit? ipsa enim in suis actis
 constituit, non vocare Apostolos & martyres
 sanctos. Sed quò pergis? ad ædem Apostolorũ,
 ad templum D. Gregotij martyris. Vnde venis?
 ab æde quadraginta martyrum. Propterea dicit
 diuinus vir, quomodo vestra synagogam sanctã
 vocare audetis: cũ ea facta violarit: neq; vult sã-
 ctos vocare sanctos? O magnã inscitã! Apo-
 stolos Dei & saluatoris nostri IESV Christi non
 vultis vocare sanctos, & vestrum satellitium
 aduersus Ecclesiam coactum vocatis sanctum!
 quo pacto œcumenica appellabitur vnquam,
 in qua Romanus præfes nõ præfuit? sine cuius
 assensu non possumus res Ecclesiasticas ordi-
 nare? Intelligis œcumenicam synodum non posse vo-
 cari, nisi Romanus Pontifex eam constituat: ac sine eo
 impossibile esse res Ecclesiasticas ordinari? quomodo
 ergo vos hæc non percipitis? quoniam peritos videre,
 atque audire non vultis. Et ideo, quia semel cor vestrũ
 falsa credulitate imbutum est: non potestis audire ve-
 ritatem, vel cernere. Maximus præterea ab hæreticis
 exagitat us veterem Romam se contulit, ubi Mar-
 tinum sanctissimum Papam natus est: quem die de-

cinatertia Martij, & nostræ Ecclesia pro sancto colit: quam de causa, quia illum Eccles. caput esse agnoscebat, eò confugit ex eo loco Epistola conscribit ad Marinum Cypri presbyterum, cuius principium, Diuina lege scdm Deū, locupletatus pater venerande: Subdit paulo post, ex synodalibus actis Martini sanctissimi Papæ nostri, de quo nunquã scripsisset, ut de sanctissimo Papa, nisi dominum totius Ecclesia cognouisset: eaque de causa rogauit, & synodum suorum Episcoporum cogeret, & impij dogmatis auctores anathematizaret, qui unam tantum voluntatem in Christo esse conuiciabantur: hoc in synaxario apud sanctum Maximum scriptum est: legat quilibet die cinatertia Augusti. Si ergo ut vos arbitramini, is non est, qui possit ordinare, inquirere, confirmare, dirigere, administrare Ecclesia Dei, ut gubernator dirigit nauim: quomodo hæc gesta sunt? & alia multa his similia: quæ propter sermonis prolixitatem omittimus: nã si de ijs uoluerimus dicere, in illis exponendis tempus nobis deerit. Quomodo cum ipsos excommunicationi subiiceret, qui ab eo anathematizati sunt, non cõtradixerunt, quamquam essent Episcopi, Patriarcha Archiepiscopi: sed tanquam patri obtemperantes paruerunt, nunc uerò, & qui neque ante pedes posita cernunt, contradicunt: quos ego Ecclesia aduersarios, hostes, & inimicos esse iudico: & conspiratores aduersus Apostolicos & synodales canones, qui rectè docuerunt nos Ecclesia subiaci oportere. Nã statim à principio 133. Iustiniã Nouella: Sancimus inquit, secundum sanctorum decreta, sanctissimum veteris Romæ Papam, primum esse omnium sacerdotum. Constantinopolitanum uerò, secundum locum

obtinere post Apostolicam sedē. Praterèa quintus Canon Sardicensis synodi, eodem modo eadē scribit: etiam Anastasius sancti Maximi discipulus: post historiam sancti Maximi, post quadam alia inquit: Ad hæc & Martini Papæ sanctissimi, & capituli Apostolici & martyris, totius Ecclesia occidentalis principis. Item magnus Gregorius Theologus in Epitaphio in magnum Basilium inquit, quod erus ætatis Papa duos Episcopos misit, Luciferum & Eusebium, ad Eccles. Casarea Cappadocia pacificandã, quomodo in orientē misisset ad Eccles. cõponendũ: nisi princeps & gubernator fuisset totius orbis terrarum? Praterèa Anatolius Constantinopolitanus Patriarcha à Dioscuro hæretico est electus. Sanctissimus uerò Leo Papa, in Epistola ad Marcianum Imperatorem post alia multa ait: Electionem Anatolij Patriarchæ, nulla habita quæstione, omisimus: eò quodd orthodoxæ fidei se adiunxit. Ecce ex hoc deprehenditur: quod si Anatolius Dioscorigenæ hæresim sequutus esset, ab eo utique fuisset iudicatus: nec ualeat contradicere, nam is erat Constantinopolitanus Patriarcha: & si huius iudex: ergo & ceterorum. Alexandrini, Antiocheni. Hierosolymitani: itaque omnium iudex. Agapetus Papa praterèa ipsemet Constantinopolim est profectus, ubi Anthimum Trapezuntium, qui erat Constantinopolitanus Patriarcha, sed hæreticus, sede deiecit: in locumque eius sanctissimum Menam suffecit. Unde hoc? nisi quod in omnibus obtinet imperium: & quia iam inde ab initio id Apostolo Petro à Deo tributum est, & successoribus eius. Proclus praterèa de Romani Pontificis assensu, in sedem Patriarchalem euectus est, secundum Zonarum. Ecce ostensum est,

Romanum Pontificem de Anthimo Constantinopolitano iudicasse. Leo sanctissimus Dioscorum Alexandrinum, & Iuuenalem Hierosolymitanum condemnauit: & ut de hæreticis, iudicium tulit. Felix sanctissimus Petrum Antiochenum deposuit, & anathemati subiecit. Quamobrem, cum Romanus sit summus Pontifex, in omnibus Patriarchales sedes obtinet principatum: quomodo ergo tunc, nunc verò non nemo dicere hoc audebit. Sed tunc & nunc & vsque ad seculi cōsumationem habebit imperiū. Et ut plene intelligatis, nos vera dicere, & quam habeat potestatem eadē diuina sedes, ad verbum Felicis Epistolam adiungemus, quæ sic habet:

Sectio II. *Tua humilitati ea significari oportet, qua rerum ordo postulat, quod & significari par est, in utilitate*
 Gloriosi serenitatis imperij tui: ac veluti adesset rogo, ut meas preces admittas apud amicos & rectas aureis tuis, tanquam Christianissimus Imperator: nulloque pacto, pietas tua, existimet nos alium magis beneuolentia ni Augu-
 sto, Felix quam te prosequi: eo tamē excepto, qui te cupit cū Deo Episcopo
 in Domi- pacem habere. Quoniā tu fideli corde permotus, de tēporalis sedis potestate non ambigis, atque æterna vitæ
 no salutē. retributionem, ex superna voluntate perdere arbitraris: a mea paruitate suscipere digneris venerabilem
 & diuinam beatisimi PETRI principis Apostolorū confessionem: cui cum regni clauis credita sint, Christianissimo imperio tuo præparabit in cælis cum angelis mansionem: qui cum primus in commutabilem & inculpata in Dominum nostrū IESVM CHRISTVM fidem declarasset, ab ipso saluatore beatificatus est. Nam cum dixisset ad Dominum tu es Christus filius Dei viui, responsum ab eo tulit, Beatus es Simon Bariona,

qui caro & sanguis nō reuelauit tibi, sed pater meus qui in cælis est: & super hanc confessionem tuā adificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam: ut ex ea tolleret. unde suum cognomen accepit quod est Christus Iesus & Deus, omnipotentis filius, petrus primogenitus diaboli filius, cum indignè se in Antiochenam sanctam Dei Ecclesiam insinuauerit, & pontificiam sedem Ignatij martyris conquinauerit, qui Petri dextra pontificatum accepit, & Eustathij confessoris & præsidis 318. sanctorum patrum, qui apud Nicæam coacti sunt, ausus est, dicere, non oportere Christum vocare filium Dei secundum diuinā saluatoris sanctionem, diuinarumque scripturarum traditionem & patrum expositionem: sed unū ex trinitate passionem pro nobis sustinuisse, secundum diuinitatis essentiam: veluti Arius, Apollinaris & Eunomius tradiderunt. His verbis admixtus salutiferam humanitatem conuellere secundum quam Christus passionem sustinuit. Fertur et̄ & unus ex nostris, tanquam de semine Abrahamæ progenitus, multiplicatè Deorum inuexisse: nam sensus uerborū tres Deos inducit, mortuum unum duosque uiuos: abolet autem & consubstantialem, sanctasque synodos reddit irritas: Nicenam, Constantinopolitanam, & Chalcedonensem. Quin & Mariæ uirginitatem nō recipere reperitur. Si enim uerbum ex ea incarnatum non suscepit humanitatem: quid uirgine opus est: cur Gabriel dixit ad illam, quod ex te nascetur sanctum, uocabitur filius Dei: & dabit ei Dominus sedem Dauid patris eius. Præter hæc impia & contumeliosa facinora, cum adulterare trisagium conatus sit addendo, crucifixus propter nos, in infinitas absurditates rē adduxit. &c

quamuis sapius à nobis, & à tua in Christo fraternitate sit monitus, & orientalibus, & ab Acacio Archiepiscopo vestra regia urbi, & Christi amico, conuertere se nunquam voluit. Propterea nunc sacra Dei Ecclesia, ex materno affectu, non cessat, tanquam ad præcipuum eius filium verba faciens dicere. O Christi amice Imperator, cultus nostri vinculum, quo vincuntur fideles, dissolui ne patiaris: Christi domini, & vni geniti filij tui cognomen, ne permittas violari: sanctissimam hymnodiam, qua & urbem vestram seruauit periclitantem, tanquam ab angelis tradita, inuiolatam conserva: Petrum Arianae superstitionis sectatorè, ab Antiochena Ecclesia deruba. Quamobrè Petrus mea fide abrogata scindit mundi consensum? quam de causa Petrus scindit tunicam meam de super contextam? Deus Pater principi Apostolorum præcepit, quomodo vocari suum filium oporteret: vni genitus in Petri cõfessione fundauit me: Spiritus sanctus quotidie testatur mihi, dicens: ne quid iudices scire, nisi Iesum Christum, eumque crucifixum. Inimici inobedientes, dolosi, extra vineam positi, vni genitum Dei filium mactantes & lapidantes, & ligno crucis affigentes, eius vestem non diuiserunt: & Petrus vestem meam discedet? porte inferi non proualebunt aduersus me, & Petrus conatur meum parietem demoliri? Ego religiosissime Imperator te regno pulsum reduxi, improbos, & meis dogmatibus non parentes pro tuo funere tradidi, & potentia tibi viam reseravi: inimicos, una cum eorum impio dogmate, deciei antiquum tibi imperium, à Deo impetraui, qui in cælis regnat, à quo imperium accepisti. Respice ad tuum prædecessorem Imperatorem Marcianum, eiusque si-

Ioan. 29.

ad Cor. 12

dem libens amplectere: hæreticam Petri tyrannidem radicitus quã primum euellere: Valentinum Eutichetisq; discipulũ ab arce deice, & ab Ecclesiastica administratione simulque & à sacerdotali dignitate precipitari decernere. Reputa tecum ò Maxime legitime fili, & inuicte Imperator, quã certa ultione Chalcedonensis synodus sit vindicata, & quã pœna de tuo hoste sumpta: libera populos ab hæretica Petri doctrina: hac tecum legatione fungitur sancta Dei catholica & Apost. Eccles. & ab ea ob iã expositas causas depositum in posterũ in communionẽ ne recipiatis: vestrisq; diuinis literis, ut paries inter eum & Antiochenã Eccles. intercedat, efficit: in locum verò illius, virum sufficite, qui operibus sacerdotium exornet, acerque sit custos Chalcedonensis sacrae synodi, sudrũq; decretorũ. Quos Deus imperiũ vestrũ sepe in pace custodiat.

Vides potestatem, quam obtinet ea diuina sedes? Sectio 12.
audis, quo pacto induit non solum Petri personam, verum etiam ipsius Iesu Christi: cum dicit, Petrus fidei mea tunicam scindit. Inspicite igitur & videte sedulo totam Epistolam, & agnoscite auctoritatem Romanæ Eccles. adiungamini illi & vos, nec veritati aduersumini: quamuis enim ex persona Eccles. loquatur, is est tamẽ qui eccles. dirigit ac gubernat. Addim^o et præter hæc, orientalium doctorum testimonia. Cyrill. B. Alexandria Archiepis. in thesauris ita scribit, Quod oportet nos tanquam membra caput sequi, id est, Rom. pontificẽ & Apostolicã sedẽ: à qua debemus petere quid credere, & sentire debemus ac tenere: quia ipsius tantum est confutare, dirigere, redarguere, confirmare, ordinare, soluere, & ligare. Audes tu qui Cirillo cõtradice

nostri officij esse, ut mēbra corpus, ita & nos Apostolicam sedem sequi, quodque ad eam solum pertinet dirigere, & gubernare catholicam Dei Ecclesiam. Si ergo ita scribit: ut sentit, scribit: si sic sentiebat, ita & agebat: si is obedientiam & reuerentiam tūc Romano pontifici exhibebat: quis contradicit nisi indoctus fortasse, vel stultus. Hac igitur mecum reputanti: subdit mihi vehementer ridere, seu deslere potius, ac vicē eorum dolere, qui sponte oculos comprimunt aduersus lucem, nec veritatem sustinent audire. Quis est, qui neget confessionē sublimi voce ab Ecclesia decantatā, siue fidei symbolū: in quo apertē confitemur, vnam sanctā catholicam, & Apostolicam Ecclesiam, in omnis terra parteis disseminatam: hanc nemo unquā dixerit vnā nisi cetera omnes tanquam mēbra coagmētata, secundum beatum Paulum, eam, vebuti caput, sequuntur: quæ omnia simul iuncta, vnum efficiunt corpus: & ut secundum eundē Apostolum, nō potest pes vel manus, vel aliud corporis mēbrum capiti dicere, nō opus habeo te: ita nec cetera Ecclesie, Romana possunt Ecclesie dicere: nō indigem⁹ te. Oēs ab illa auctoritate capiunt, & omnes ab illa confirmantur: testabuntur id omnes doctorū scriptura. Illa namque, ut caput oīa mēbra recognoscens, & de omnibus æquē sollicita, ut quod in suprema sitū sit parte, marcet, si mēbrū aliquod læqueat, curāq; illius gerit, et ad sanitatē perducit, ut dictū est. Inquit. n. & apertē clamat, Quis infirmatur, & ego nō infirmor: quis scādalizatur, & ego nō vior: si verō mēbrum aliquod abscindatur marcescit, & male olet, sed caput (quod alioqui nec laborib⁹, nec cruciatib⁹ cedit) minime ledit. Oportet aut, qui symbolū cōficietur, et vnā Eccles. prædicat

nosse,

nosse, qualis nā ea sit, vna sancta, & Apostolica Ecclesia: ea est, aut occidentalis, aut orientalis, quod idē est, ac si dicas, Latina, vel Græca: alia nāque præter has nō reperietur: alia enī præter has superstitiones sunt, falsa synagoga, & hæresibus referta. Enumera diligēter, & vide, quod, si Græcorū arbitrari Ecclesiam esse hanc, quā symbolum designat, in nihilum Petri confessionē cōcludis: aduersus quā portis inferi nō præualueras, professus est Christus: nam omnis Græcorū Ecclesia, imō vero totus orient, à Mahomete absorptus est. Nōne videmus oēs Patriarchas, atq; Episcopos, ac sacerdotes, impetatem venisse Mahometem, & ab eo petere sacerdotij facultatem: & pedibus eius aduoluantur, et pro eo etiā inuiti deprecantur? In quo loco collocatis, Porta inferi, id est, hæreticorum ora aduersus Christi Ecclesiam non præualebunt: eo loco, vbi non solum ora hæreticorū dominantur illi, sed etiā impij, & alienigena, imperiū tenent: eo loco, vbi nec sacrificare tunc possis, nec nola, vel tintinabulum, nec crucis signum apparere: eo loco, vbi nemo liberè potest dulce Christi nomen profere: si verò protulerit, in duas partes dīscinditur: eo loco, vbi si sacerdotes sacrificantes inuenti fuerint, Christi hostes ingrediuntur atque subsannant: proterunt altaria, et profanant, & sancta projiciunt, & plagas sacerdotib⁹ infligunt, & protendant, & derident Christianorum religionem: iniqua quæ. Sed ibi oportet esse vbi Christi signum resulget, & Ecclesia exornantur, nola, imagines, & altaria omnia, magno cum cultu conspiciuntur & adorantur, & sacerdotibus eimnis reuerenter assurgunt populi: ibi, vbi palam Christi fides prædicatur: ibi, vbi terra reges, & principes venientes, ad sacra loca inspicienda, & Apostolorum capita adoranda,

N

Marci 16. una cum illis, & praeside eorum pontificem adorant, & eius pedibus aduoluntur: ibi, ubi festi dies, psalmodiae, preces sine metu celebrantur: ubi nemo reformidat sibi quenquam aduersari: ibi, ubi summus pontifex, doctores, & predicatores, in omnem terram dimittit, ad praedicandum & annunciandum verbum Dei, Christi imitatione, imò saluatoris nostri vices in terris gerens: nam sicut in Apostolis dixit: ecce mitto vos, euntes in mundum vniuersum, praedicare Euāgelium omni creaturae: ita & hic in vniuersum orbem magistros mittit magna cum cura: qui non solum ad Christianos proficiscuntur, sed etiam ad omnes gentes, vel ex sancti Frācis ordine, vel Dominici, vel ex alia regula. Ergo ibi Ecclesiam confitebimur, ubi non est haeresis, nec iniquitas neque infidelitas: imò vero firma fides, & incossa. At non ita apud orientales, ubi abundat iniquitas & infidelitas. Nec meus sermo est hic, sed Theodorus Studites prodeat, & dicat hoc testimonium quod nemo poterit inficiari in decimaquinta Catechesi, quam legitis quidem, at non intelligitis, quia non vultis: videtur enim doctor hic aduersus oppugnatores imaginum pugnare, quando dicit: Audio autē, quod Romae, principis Apostolorum Petri clauces proponuntur ad adorandū, atque in honore haberi: quanquā nō clauces sensibiles dominus ei tradidit, sed intellectuales, ad ligandū & solvendū: at illi argenteas populo proponunt ad adorandū: tāta igitur apud eos est fides: scibi solida Petra fidei secundū Dei verbū fundata: hīc verò ut videtur, abundat infidelitas, ac improbitas: Vides quod et beatus hic, ibi cōfiteatur solidā esse fidē: nec in Petro tantū, sed et in eius successorib. Hīc quidē

cum audiatis et videatis, nec positis contra respicere, velut aduersus resurgens & coruscans lumen veritatis, ad ea confugitis, quae nefas est dicere, scilicet peccatorem esse Romanum pontificem, & carnalibus voluptatibus inservientem: & ideo nolle vos honorem & reuerentiam debitam exhibere.

Ac tamen si his, in praecedentibus responderimus, Sectio 13. exactius rursus vobis dicimus, quod aperte mendaces estis: nā non quia peccator est, refugitis ei obedire, sed quia Latinus est, & barbam tōdet. Si enim illum vitaretis propter peccatum, vosmetipsos vitaretis: quia estis peccatores. Quomodo ergo nostis eum iudicare, vestros verò non iudicatis? omnes ne orientis sacerdotes sancti sunt? vos hoc non potestis demonstrare: non ergo illum tanquā peccatorem denuntiat, quia nec vos sine peccato estis, sed quia Latinus, & ab opinionibus vestris euariat. Vos namque Latinos, tanquā à fide alienos, existimatis, & ab eis refugere, tanquā à facie serpentum simpliciores edocetis: idque liquido patet. Ac si quis ex Latinis videtur sanctus, vos hunc salutare non vultis: imò verò maledicta ingeritis. Graecos quibus flagitiosissimos & stultissimos, si solum aduersos Latinos dicant, omnium sanctissimos arbitramini: inter alios quidē multos, quendam, qui vocatur Palamas, & Ephesi Marcum, hominem nec satis mentis competentem, sed tumidum, sapientiae ostentatorem, nulla virtute, vel sanctitate subnixos: quia loquuntur solum & scribunt contra Latinos, extollitis & celebratis: eorumque imagines exornatis: festumque agentes diem colitis, ac veluti sanctos adoratis. Latinos verò, quamuis iam pridem Ecclesia pro sanctis colēdos duxerit, vos inceperat blasphematis: ita & de summo

potissime facitis: nā illū omninō Christianū esse nō existimatis, quia Latinus: id enim sub dentibus strideris maledictis incessentes, et eorum, qui rerum potiuntur, metum reueriti, ad aliud quasi aranei umbrā, cōsugitis, eum peccatorē appellantes, ac cetera cōiitia effundētes. **Ioan. 8.** *Cauete ne id audiat: Qui vestrum est sine peccato, primus lapidē tollat, id est, qui peccatum non cōmisit, incipiat iudicare de peccato: & nō iudicate, vt nō iudicemini: ne capietis occasionē fratres, in peccatis: non est officij vestri de peccatis principum vestrorū inquirere, doctoribus omnibus apertē clamantibus, & Ioāne lingua aurea, in multis quidē orationibus & in oratione, cuius est titulus, quod oportet colere suos magistrōs spirituales, nō maledicere illis, principium orationis.* Nulla res ad loquēdi licentiā magis allicit: paulō post inquit: Si qui patri vel matri maledicunt, parentibus secundum carnē, ex lege morte moriuntur: quali nā digno erit pœna, qui virū spirituale magis, quā multi parentes necessariū, audet maledictis incessere: nō reformidās, ne terra dehiscēs, ipsum de medio tollat, vel fulmē cœlo demissum, maledicā linguā adurat. **Num. 12.** *Audistis, quid Moysi sorori cōtiggerit, cūm fratrem suum accusasset, & principem, quomodo impura facta est, & in leprā incidit, maximāque infamiā subiit: fratremque de ea sollicito, Deūque deprecante, veniā non impetrauit: & paulō post, & Deū placare nō potuit, sed magnā pœnā perpessa est: vt intelligamus, quā magnum crimen sit principes redarguere, & de aliorum vita iudicare: Et post pauca: Si in carnalibus parētibus ita, quātō magis in spiritualib⁹*

parentibus hanc seruare legē oportet: & vnūquēq; in vita laborare & sollicitū esse, ne in illa die audiamus: Hypocrita, cur feiticam vides in oculo fratris tui, trabē verō in oculo tuo nō vides? **Matt. 7.** *Et statim postea, cūm principes à subditis coluntur, id ipsis obiicitur, vt Heli dixit Deus: cecipi te ex domo patris tui. Si vero cōtumelia afficiātur, vt in Samuele, nō te abiecerunt, inquit, sed me. Qui sacerdotē honorat, Deū honorat: qui didicit sacerdotem cōtemnere, in via progressus, & aduersus Deū erit cōtumeliosus: qui vos recipit, inquit, me recipit: & honorifica, inquit, sacerdotes tuos. Inde Iudei didicerūt Deū **Matt. 10.** *contēnere: quia moysen contēpserūt, eumq; lapidibus ipetiuerūt. Ac si quis sacerdotibus debitā exhibuerit reuerentiā, multō magis id erga Deum egerit: & quāuis improbus sit sacerdos, vidēs Deus, quod eius causa etiā indignum honoras, ipse retributionē reddet tibi. Et rursus post **Exod. 17.** pauca: An nescitis quod sacerdos nūcius dei est? nō. n. ex se dicit, q. dicit. Si cōtēnis sacerdotē, nō eū contēnis, sed Deū, qui ipsum elegit: & vnde dignoscitur, inquit, Deū ipsum elegisse? Ergo si hac es in opinione, spes tua inanis est reddita: si n. per eū dñs nihil operatur, neq; lauacrū habes neq; mysteriorū es particeps: & benedictionib⁹ non frueris, non igitur Christianus es. Quid ergo inquit, omnes eligit Deus? per omnes ipse operatur, quanquam indigni sunt, quia populus saluatur: nam si per asinam, & Balaam sceleratum hominem operatus est, multō magis per sacerdotem: Si per Iudam, operatus est, & per**

falsos prophetas prophetantes, quibus dicit, nescio vos, discedite à me, qui operamini iniquitates, multò magis per sacerdotes operabitur: nã si nos principũ vitã scrutari oporteret, oporteret & nos magistrũ eligere: & quę supra sunt, infra sicut, supra pedes, infra caput: si fratrem tuum tibi iudicare nõ concedit, multo magis neq; tuum doctorẽ. *Et post pauca.* Tu ovis es, ne sis anxie curiosus aduersus pastorem, ne de his, quę tu arguis, illum plectaris. Et quo pacto me admones ipse nõ faciẽs? non ipse tibi dicit, si ei credis, mercedem nõ accipies, Christus hæc docet, ne iudicemus nos inuicem, sed sua vnusquisq; *Et paulò post,* ne maledicamus rogo magistris. Si quis patrem habuerit multis criminibus obnoxius, nõne ea obregit? ne exultes, inquit, in dedecore patris tui: multò magis de spiritualibus patribus hoc dicendũ: exhibe reuerentiã, quia quotidie ministrat tibi: curat, ut propter te legatur scripturæ: sacrã domũ exornat propter te: vigilat propter te: orat pro te: Deo preces offert pro te, cultus eius erga Deũ omnis propter te: hoc reuerere, hæc tecum cogita, & omni præstita obseruantia ad eum accedito. *Et paulò post:* audi quid dicat de principibus Iudeorũ deus. Super cathedrã Moysis sederunt scribę & pharisęi: quęcunq; dixerint vobis seruare & facite, secundũ verò opera illorum, nolite facere: quãdã deterior eorum vita reperietur? eos tamẽ nec dignitate deiecit, neq; vt à subditis despiceretur curauit, & rectẽ: si enim hæc sibi arrogarint subditi potestatem, omnes statim abrogabuntur, & de

tribunali deiiciuntur: propterea & Paulus, cum in pontificẽ Iudeorum contumelias effudisset, ac dixisset: Percutiat te Deus paries dealbate: & tu Acto. 23.
sedes iudicas me? sed monitus à quibusdã vt reticeret, dicentibus: Dei pontifici maledicis? ostendere v olens, quãto honore, & reuerentia, principes prosequi tenemur, inquit: Nesciebã cum esse Dei pontificem. Ideò & alibi dicit: Obedite præpositis vestris, & subiaceite illis: ipsi enĩ peruiolant, quasi rationẽ pro animabus vestris reddaturi: ideò & huius cultus fructu potiri eos, æquum est. *Et post pauca:* Cogita quid dicat Deus de Iudeis, super cathedrã Moysis sederunt scribę & pharisęi, quęcunq; dixerint vobis facere, facite. At nũc nõ possumus dicere, super cathedrã Moysis sederunt, sed super Christi: pro Christo legatione fungimur, tanquã Deo exhortante per nos. *Audisti ab hoc Cor. 2. 3.*
doctore, quo pacto colendi sunt sacerdotes. Si ergo de sacerdotibus hoc dicit, multo magis de principibus sacerdotum, & patriarchis, & doctoribus Ecclesię, qui à vobis in præsentia nõ solum nõ coluntur, verum etiã impulerisimè lacerantur. Quas penas quaso subituri estis? magnas vt arbitror: imo vero non secundum meã sententiam, sed secundum aureas lingue, & admirandum Ioanne, cum dicit, qui sacerdotes iniuria afficit, Christũ iniuria afficit: qui verò Christũ iniuria afficit, quid respõdebit illa tremenda die? Sic itaque cõcludit. Chrysostomus. si cognita sunt vobis, quę ex mellifluis eius orationibus exposuimus, præsertim quo honore principes sunt colendi quia super cathedra Iesu & Dei sedent. Subiecti igitur estote illis:

ut & nos subiciamur: nō ut sanctis ex virtute, sed ut principibus: siquidē neq; nos, ut sanctum ex virtute Romanum Pontificē colim⁹: sed ex primatu & sacerdotio: nā si sanctus est, me sanctum nō facit, si peccator fuero: si vero peccator est, mihi nō obest, si iustus fuero. An existimatis, quia Papa est, eum heredē fore regni cælorum? minime gētur: sed ob eius virtutes, si quas habet: nā Papa multi, heredes erunt sempiternæ damnationis: nō quod Latini sunt, & summi pōtiffices Romani: sed propter peccata eorum. Multi etiā Cōstantinopolitani Patriarchæ Græci videlicet, et Alexādria, & Antiochia, & Hierosolymorum heredes erunt perennis ignis: non quia Græci sint, vel Patriarchæ: sed propter eorum scelera: & cōtra: nō est enī acceptio personarum apud Deum, ut terrena huius vita principes protinus, et futura conspiciantur heredes: verū omnino qui probi sunt. An nō auditis sapientiā dicēte: Tūc stabit iust⁹ in magna cōstantia, aduersus eos, qui se angustiauerūt: ij verō vidētes, suspirabunt & dicēt: hic est is, quē aliquādo habuimus in derisum, & in similitudinē improperij stulti: nūc verō cōputatus est in filiū Dei, & inter sanctos fors ei⁹ est. Ergo aberrauimus à via veritatis: quare nō debem⁹ de cuiusuis vita iudicare vel nimis esse curiosi: nā vniuscuiusq; opus in eo publico cōuentu manifestabitur. Igitur fratres respicite, & pro salute vestra certate: hoc pro certo sciētes, quod qui Romano pōtiffici non subicitur, Christo nō subicitur: quā Petro dixit. Tu es Petrus, &c. ac nunquā salute cōsequetur. Nā cū dicitis vos illi subici: nolite, quia peccator est: id stultorū est hominū, et omnis prorsus sensus expertium. Cur iudicas Ecclesiæ pontificē, quē nescis

Sap. 5.

qualis nā sit: nemo. n. dicit scriptura, nouit facta aliena, quo pacto vos iudicatis, quē omnino, ut peccatore nō nostis? Oēs quāse, qui cathedrā Petri adepti sunt improbi sunt, & peccatores: nūm data opera ceteri Ecclesiæ Pōtiffices, atq; Proceres, Papā eligunt peccatore: nonne erubescitis Ecclesiæ electionē prosequi cōtumeliosan nescitis, quod et Cōstantinopoli eum creabant Patriarchā, qui precipuē erat honore perspicuus & virtute: nā et apud hostē virtus est honorabilis: ita & hic eum, qui supra ceteros honore & virtute antecellit, cōstituunt suum sacerdotē, & regē. Si verō peccator est, quid ad nos? is pro se rationē reddet, quē admodū et nos nostri: nemo nāque pro alio iudicabitur.

Et tu ultra modum Papā deificas: nos vero scimus Sectio 14.
eum hominem esse, & peccato, et probris posse demergi, propterea in iis, quę ad fidē pertinet, nolemus ei inhaerere. Sed à nobis iā antea dictum est, hoc nihil esse, quoniam necesse est nos aliquem sequi pastorem: ille namque ut homo peccat quotidie. Si enim vna tantū hora esset vita nostra, nec ita sine sordibus esse possemus. Sed de propriis peccatis, vniuscuique pro sese rationem redditurus est, ut sepe iā diximus. Satis est nobis si benè pascamur, secundum magnum theologix doctore Gregorium. At seditionis & contentionis studiosus inquit: peccatorem caput esse non probo. Ad quos respondendum, quod benè cogitata vestra percipimus, quæ postea inferius retegemus, etsi vos ob ignauiam obumbrare conamini. Nunc autem iis respondebimus, quæ palā dicitis, quia ex animi vitio hoc dicitis: non enim vobis cognitum est eum esse peccatorem: neque vobis eius vita ratio satis est comperta, sed impudenter calumniamini & conuiciamini illi, qui Petri successor

Ioan. 6.

est, & Iesu Christi figurā in terris gerit: nā qui cum peccatorem appellat, us quæ Iudæi afferebāt. similia afferunt: quoniam illi à natiuitate cæcum cernentes videre, inuidia torri, eum interrogant, ducentes: quis aperuit oculos tuos? respondit, homo, qui vocatur Christus: is mihi dixit, laua te in Siloā. & lotus, recepi lucē. At illi ira accensi dicunt, da gloriam Deo quia hic homo peccator est: quibus ille, qui nuper cæcus fuerat, respondit: si peccator est, nescio, vnum scio, quod cæcus cū esē, modò video: in hoc enim mirabile est, quod peccator cū esset, aperuit oculos meos, qui cæcus erā: à seculo nō est auditū, quia quis oculos aperuerit cæci nati: nisi esset hic à Deo, nō poterat facere quicquā. Possimus igitur hac ad successorē Dci traducere, qui est sanctus Papa. Si peccator est: quomodo maledixit vobis? & Græcos communicauit Nicolaus primus tēporibus Photij: & excōmunicatiōi illi non desuit iota vnum, sed facti sunt captiui, vt is in excōmunicatiōe dixit, in omnes gētes, tanquā Iudæi: scriptum est enim, peccatores non audit Deus. Si peccator est, quomodo fuit exauditus? ac hic quidem sic. Innocentius ante hunc, Eudoxiā ob Chrysostomi exilium, excōmunicauit, & intremuit eius sepulchrum, donec reuocato eo excōmunicatiōem remisit: & statim constitit illius tremor sepulchri. Sed quid euenit nostra memoria, nunc sub Nicolao V. Pontifice Maximo: cum legati à Cōstantino Imperatore, qui vocabatur Dragases, ad eum missi, adhuc supersint: quibus literas dedit, plenas timoris & horroris: ubi aperte, cum execratione prophetisat excidium, & internecionem extremam infelicium Græcorum: in quibus post

alia multa (cū conuitia & probra rescisset, quæ à Græcis quotidie impudentissimè iactabantur) mirè et hoc dicit: Omnes gentes decretum, quod fanciunt, receperunt, Græci vero neque receperunt, neque spes est eos vnquā esse recepturos, quæ super concordia & vnione decreta sunt: procrastinatiōes enim, procrastinatiōib⁹ ab eis semper prætēxuntur: excusationes & respōsiones in singulis. Neq; verò Græci arbitrentur Romanū Pontificē ita esse mente destitutū, omnēque occidentalē Ecclesiā, vt non intelligat, quæ in singulis dilationibus respondendo nugantur: optimè cuncta nouimus: sed toleramus in Iesum respicientes sempiternum sacerdotē, & dominum, qui sterilem illam ficum, vsque ad annum tertium iussit afferuari, agricola iam ad excindendam arborem se accingente, quia nullum fructum ferebat. O magnam calamitatem! anno MCCCCLI. hanc conscripsit Epistolam, & MCCCCLIII. capta est Constantinopolis: num potestis dicere hac vera non esse? minime gentium: cū id sit manifestum, & res ipsa aperte loquatur: tres inquit annos expectabimus, si vos fortè à schismate & separatione conuerteritis: & vos verè decreto adiunxeritis, secundum saluatoris de ficu præceptam. Si verò non, excindemini, ne terram ociosam & inutilem reddatis. Hoc miraculorum miraculum maximum: quod (vt in Epistola ipsa scribit Nicolaus Papa) Græcorum gens illa magna & formidabilis, sapiens, clara, fortis, terrarum domina, ob diuinam vltionem, ita in barbarorum seruitutem abducta sit.

Hæc enarranti mihi, subit lamentari & deplorare excidium gentis nostræ, quanquã vos non intuemini.

In primis ergo (ut inde initium sumam) in memoria reuocæ fratres, & patres: qualisnã & quantã, extiterit nostrã natio: fuit enim quondã sapiens, clara, generosa, prudens, fortis, & quæ omnem terram suo subiecerit imperio: præterea virtutis studio & sanctitate, omnes gentes est supergressa, ieiuniis, vigiliis, orationibus, elemosynis, & (ut uno verbo dicam) veluti sponsia hausit omnem virtutem: Deo semper accepta. At in præsentia (proh dolor) omnia interuiderunt: Constantinopolis capta est: cuius rei solum recordatione, cogor prorumpere in verba cum clamore & eiulatu, & vltimum effundere spiritum: quæ vrbe expugnata, aræ sunt prophanatæ: templum conculcatum: magna sanguinis effusio secuta: pollutæ moniales: virgines corruptæ: caput in santibus abscissum: impiorum manibus principes occiderunt: monachi sacri, sacerdotes, præpositi, viri, femina, conuicia sunt diuisa: sacra vasa confracta: imagines ornatissimæ conculcatæ sunt, ac spuitis cõspurcatæ. O me miserum atque infelicem, quis poterit unquã tantã cladem deplorare? & verbis acerbum casum exprimere? hec, ubi regius apparatus & comitatus? ubi ordo palatii & disciplina? ubi tot principum examen? ubi scholæ sapientiæ? velt mihi misero, ubi Patriarchalis administratio? ubi ornatus Ecclesiæ? ubi tãtus, et talis sacrorũ monachorũ, ac nõ sacrorũ ordo, chorus & numerus? ubi monachorũ & monialitũ ordines? Ecce, nonne cũcta sunt à Mahomete absorpta: nec tantũ in ipsa vrbiũ Regina ea mala obuenere, verũ etiam in subiectis regionibus plura ac deteriora, perq; singulos dies hæc apertis oculis in-

tuemur, & intelligimus. Quamobre ergo hæc vel vos mihi dicite per dominũ. Si dixeritis vt dicere consue- stis ob nostrã delicta hæc enensse, non in se res habet, ego dicã: quoniã nõ magis nos, quãm ceteræ Christianorũ geres, nostris criminibus Deũ irritamus: sunt enẽ & alia nationes magis sceleribus & peccatis obnoxias quomodo non affliguntur, vt nostrã infelicissimã & miserãdã natio: velt mihi misero: alius ex alio subinde fito, cum ad hæc animũ cõuerto, & cor meũ conturbatur, & spiritus meus aestuat: quia Iudeorũ geres, quæ duo crimina cõmisit, secundũ prophetã, dedit penas: duo enim mala fecit, inquit, primogenitũ meũ, filius Israhel: me dereliquit fontẽ aquæ viuæ, & effudit sibi cisternam dissipatã. Et Ecclesiã, me in ligno crucifixerunt, Barrabam verò postularunt & liberarunt. Primũ igitur, cũ Idolis seruississet, in captiuitatẽ adductus est in Mediam & Babylonẽ. Secundo, cum crucifixissent dominũ nostrũ & Deũ, profecti sunt captiui in omnes gentes. Nostra verò natio (proh infortunium, proh dolor) neq; Idolis seruissit unquam, neque Deũ filium crucifixit: quæ de causa tam acerbè vexatur? Sed non solius eadem, verũ etiam multo peiora, quã impij Iudæi perpetitur: ij namq; in seruitutem abducti, omnium gentiũ facti sunt serui, vt omnib; inuisi, & Dei hostes. Ii verò nõ solũ gentium facti sunt serui, sed & Iudæi ipsi, qui sunt serui omnium gentium. O meam calamitatẽ! Nõne reliquũ est plorare & lamentari, ac disquirere causã, & credere, propter quæ patimur hæc? Ego verò aliam non passim inuenio (namque enim virtute nostrã natio ceteris gecibus peior est, imò verò melior:) nam dictum est, verèque dictum, nationem nostrã omnes

nationes virtute, & moribus antecellere) nisi schisma,
 & quod se subtraxerit ab obedientia, & subiectione
 Romana Ecclesia. Eam, & solam, discerno esse caus-
 sam interitus nostrae gentis: quia postquam ab ea divi-
 si sumus, maledictionem accepimus, & patimur, quae
 nos patimur: nec ideo poenitet nos, sed deteriores euadi-
 mus, & maledictis impetimus ipsam Ecclesiam: dicē-
 da & tacenda aduersus eam impudenter euominimus.
 Quamobrem fratres mei per Christum, desperationem
 omittamus: accedamus verae Christianorum unioni:
 agnoscamus peccata nostra, ne peiores Iudas euada-
 mus: neue falsa suasionē, malitia & presumptione
 ita aures obstruamus, ut nec audiamus, nec intelliga-
 mus. Audiamus Christum clamantem Apostolus:
 Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me
 spernit: qui verò me spernit, spernit eum, qui
 misit me: Verè ergo licet dicere: qui Papam audit,
 dominum audit, qui vero Papam non audit, dominum
 non audit: qui vero dominum non audit, audit capti-
 uos & gladius cominutos. Vidi & rectè memini, cum
 interfuerim disputationibus cuiusdam monachi Bar-
 laam, quae habitae sunt Constantinopoli, cum quodam
 legato Apostolico, de primatu Papae, ubi concludens le-
 gatus dicit: Ego quidē possum cunctas obiectiones
 vestras diluere (non enim Christi Ecclesia,
 & praeses illius summus Pōtifex misit hominē,
 qui nesciat vestris dubitationibus respondere)
 sed vos semper in nugacibus verborū argutiis
 verfamini. Quare mihi libet dicere tibi breue ac
 verum verbum, quod & alii Graecis, mihi in-
 iunctum est dicere: hæc dicit Papa: Si volueri-
 ritis, & audieritis me, bona terræ comedetis, se-

cundum Prophetam. Si verò nolueritis, neque
 audieritis me, gladius vos deuorabit. Num Pō-
 tificis os locutū est hæc? num habes huic quid
 cōtradicas: lege & expēde, an euenerit sicut ipse
 dixit. Si ergo euenit, deberis, imò verò potius
 necesse est illum audire: secundum verò opera
 illius nō facere, si mala fuerint. Ita & nobis pra-
 cepit Dominus: Super cathedrā Moysis sederunt scri-
 bae & Pharisei omnia quaecunque dixerint vobis fa-
 cere, facite, secundum vero opera illorum, nolite facere.
 Quādo ergo et hic super cathedra Petri sedet, debemus
 ipsum tanquam Petrum audire, & imitari sermones
 eius, opera vero non imitari si praua sint. Ita vos san-
 cti docent: ita leges & canones clamant, ut antea de-
 monstrauiamus, & paulo post etiam demonstrabimus.
 Nūc detegere volumus, quod vos intus aduersus Pa-
 pam, ac Latinos iniuste continetis: dicitur enim, quod
 propter peccatum illum vitatis: at hoc verum non est:
 sed causas quaritis fratres parum veras: maledixit
 enim vobis & vos inuenit excommunicatio, deletique
 funditus estis: sed alius est morbus, ex quo agrotat in-
 tus anima vestra, ut antea exposuimus, non accidentes
 palam dicere, ne forte cunctis haereticis peiores voce-
 mini, & sitis cogniti apud omnes, magisque vultis
 mandere sub dentibus. Sed aliud quid est, quod la-
 biis premitis? quidam tamen adeo stolidi sunt, qui
 aperre Latinos haereticos esse dicunt: & Papam pra-
 ter ceteros, omnes: ideòque unione[m] refugitis, ne-
 que Papa memoriam audire, neque qui unione[m]
 ex vestris sacerdotibus amplectuntur, videre susti-
 netis, neque qui cum ipsis communicant, omnino pro
 Christianis habetis: et si foret contingit, ut in aliquod

incurratis, quod vos Papa commonefaciat: panem oblationis non accipitis, sed furis agitamini, ac dentibus aduersus ipsos sacerdotes sanissimè infrenditis, et Iudæis deteriores esse putatis. Hæc igitur proferre reformidantes, ut iram quorundam declinetis, ad apertum integumentū strenuè confugitis & aduersus veritatem pugnatīs, de asini umbra (ut fertur) decertātes.

Sectio 16.

At nos in præcedentibus, quos antea edidimus, quatuor libris, multa de iis eisdem tractauimus, veritatem pro viribus aperte prædicantes, Latinosq; in dogmatibus orthodoxos esse liquidò ostendimus: & falsis eos premi calumniis, egregie demonstrauimus. Et in hoc quinto, profectò non pauca attulimus, scilicet Pontificem esse Petri successorem, & vicarium saluatoris nostri Iesu Christi comprobādo: eumque solum obtinere potestatem, omnem Ecclesiam absolutè dirigēdi, et gubernādi, ligandi et soluendi, redarguēdi: benedicēdi, maledicēdi, corrigēdi, ac medēdi: solumq; illum habere facultatē de fide et sacerdotio exquirendi. Nam statim magnus Theodorus Studites, in Epistola ad Paschale Papā, hæc inquit: Audi apostolicum caput, à Deo electe pastor ouium christi, clauiger regni cœlorū, petra fidei, per quā ædificata est catholica Ecclesia: nā tu es Petrus, Petri sedem exornans & gubernans. Et post quadam. Huc ades: ab occidēte exurge, & ne repellas in finem: tibi nāq; dixit Christus Deus noster: Et tu quādoque conuersus, confirma fratres tuos. Audis quomodo appellat pontificem magnus hic Pater, Petrum, & clauigerum vitæ aternæ, & pastorem, & apostolicū caput: rogatq; ut Cōstantinopoli subsidium ferat propter eorū hæreses, qui imagines oppugnabāt.

Psal. 43.

Vnde

Vnde nam hoc non ob aliud aliquid, nisi quia is habebat potestatem cæteras Ecclesias confirmandi, tanquam qui omnibus hæresibus superior esset, longèque positus esset ab omni procella hæreticorum. Huius rei ipsemet testis est in epistola ad Paschalem, dicens: Vos igitur vere illimis fons, ac sincerus iam inde à principio veræ fidei: vos ab omni hæreticorum procella longè positi: securus totius Ecclesiæ portus: vos à Deo electa ciuitas, ad salutis refugium. Intelligis quò pacto securum portum appellat totius Ecclesia Romanum pontificem: ad quem, ut nauigia ab undis in medio maris agitata, in portū perfluunt, ne foris relicta à fluctibus atque æstu mergantur: sic & omnes Ecclesia, ab hæreticis, tanquam à fluctibus versata ad Romanum pontificem, veluti ad portum salutis confugiunt: ubi tranquillitatem & quietem omnē nanciscantur: nam eo loci fidei clauis Christus apud Petrum Apostolum deposuit, ut Ecclesiam totam pasceret, atque gubernaret: nec apud illum tantum, sed etiam apud eius successores, ipsi dicens: & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Quæ quidem non soli Petro contigerunt, sed & eius successoribus. Nam Silvester magnus Papa Romanus, post baptismum Constantini, Arrii hæresim aboleuit: & in eadem urbe, Liberius, ac Iulius, Athanasium confirmarunt, & Alexandriam remiserunt: cum ab Arrianis persecutione impatretur. Damasus Papa, Euzomij hæresim Constantinopolitani Patriarchæ fudit sustulit. Diuus Celestinus, impij Nestorij & Constantinopolitani Patriarchæ hæresim per Cyrillum Thegorum deleuit. Leo sanctissimus, sacrilegam Eutychu, & Dioscori, hæresim damnauit. Martinus &

Agathon, Monothelitarum sceleratam haresim, verbo
 & operibus sustulerunt. Gregorius magnus Dialogus,
 impietate eorum, qui imagines oppugnabant, anathe-
 mati subiecit: deinde post inobedientiam, & schisma,
 Nicolaus primus, ipsemet Constantinopolim profectus
 est Photij tēpore, ut tolleret schisma: quē cum non rece-
 pissent, excommunicationi ab eo suppositi sunt. Post hūc
 summi Pōtifices, per tēporum vices, nō desisterūt scri-
 bere & hortari Græcos ad Ecclesie conversionē, et obe-
 dientiā: quousque coacta est synodus apud Lugdunū,
 quā Græci octauā vocant: cuius auctor extitit, Grego-
 rius Papa decimus, & unio est subsecuta. Sed iterum
 defecerunt, & iterū Legatos Ecclesie receperunt. Cogi-
 tur synodus Constantinopolitana, cum Papæ Legatus,
 Ioannis Becci tēporibus Constantinopolitani Patriarcha,
 & unione amplexi sunt, ad breue tēpus, obedientiam
 ostendētes, & pacē: sed postea rursus ad suū & primū
 vomitum reuertentur. Sed nec rursus defatigati sunt
 Ecclesie catholicae p̄sides: eos ad obedientiā & pacē
 excitare: at illi cum semel absurdissimē, nō paruerūt.
 Protracta est igitur res vsq; ad nos, aspeximusque no-
 stris oculis: quod multi ante nos Patriarcha & reges
 videre exoptarunt, nec viderunt. Nos verò vidimus
 beatissimum Eugenium IIII. Romana Ecclesia Ponti-
 ficem summum, quāto studio in hoc sanctum opus in-
 cubuerit, triremibus missis, & sumptibus, ut hoc ma-
 gnum vulnus sanaretur: celebrataque est synodus in-
 gens atq; admirabilis Ferraria & Florentia insignibus
 Italiae urbibus: magna doctorum & sapientum viro-
 rum frequentia, & Theologia scientia, ac virtute illu-
 strium. Tandē decretum sancitum est, omni sapientia
 & veritate cōspicuum: quod ubiq; est promulgatum

& ab omnibus gentibus receptū. Græci verò, & ex ijs
 qui peioris sunt cōditionis, vulgares quidā homines,
 & indocti huic contradicunt: at si quis rationis par-
 ticeps decreto contradicit: id non à doctrina proficisci-
 tur, sed ab animi prauitate, falsa & stulta presum-
 ptione, & gloria mani, quam ex vulgi imperitia au-
 cupantur: quod quidē decretum & nos, in manus su-
 mentes, perlegimus omni studio: idque toto ex animo
 verum esse credētes, adorauimus atque amplexati su-
 mus: unde subministrata est nobis materia respondēdi
 quinque articulis, qui in eo continentur: quorum ex-
 tremus hic est, de Papa primatu: quem nemo mentis
 compos poterit pernegare.

At non recte sentit, inquit: quia præter com-
 munes patrum & doctorum sententias ea perscripsit. Sectio 17.
 Si ergo illa diuina sedes non recte sancit, mentitur
 Christus cum dicit: Cœlum & terra transibunt,
 verba autem mea nunquam transibunt. Is enim
 Ecclesie pollicitus est, se cum ea fore, & portas inferi
 non preualituras aduersus eam. Ideo ne Christum
 mendacem efficiamus, quod si vel cogitetur solum, est
 blasphemia, inerrantem Dei Ecclesiam esse dicimus:
 quam rem testificabitur rursus ipse Theodorus Stu-
 dites, ad Michaëlem Imperatorem scribens, ex persona
 omnium præpositorum hoc pacto: Cum nos in vnum
 conuenissemus, venerabilis imperij vestri iuf-
 su, minimi Episcopi & præpositi: post pauca
 dicit: nos diluimus omnes dubitationes ve-
 stras. Si verò aliquid dubitare, vel non credere
 videtur vestra diuina magnificentia: eius rei
 explicatio à Pontifice piè est postulanda: ma-
 gna & à deo firmata manus vestra, ut publicæ

cupida utilitatis, iubeat à veteri Roma capere declarationem : vt à principio à patribus nostris est traditum : ea ô Christi imitator, Imperator, inter omnes Ecclesias Dei, summum & supremum obtinet locum, cuius Petrus tenuit primam sedem, ad quem dicit Dominus: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam: *Et iterum idem in alia Epistola ad Nauratium: cuius principium est: non implebitur auris mea à vocibus auditionis, inquit: Testor nunc coram Deo & hominibus, diuifi sunt à corpore Christi, & à suprema fede, apud quam Christus deposuit clauis fidei: aduersus quam portæ inferi à sæculo non præualuerunt, nec præualebunt vsque ad consummationem eius: hæreticorum videlicet effrenata ora, secundum promissionem veracis Domini. Audis, quo pacto ea est caput Ecclesie Christi: cuius Petrus est primus: præses: & quod nunquam præualuerunt, neque præualebunt vsque ad consummationem sæculi, hæreticorum effrenata ora, secundum promissionem veracis saluatoris? Si ergo nunquam præualuerunt hæretici aduersus Christi Ecclesiam: quomodo audebis dicere eam errare? qua inerrans à doctoribus prædicatur. Id etiam ostenditur in tertia sancta synodo: in qua allatis ab Apostolica sede literis, Arcadius Episcopus cum surrexisset, ad synodum, dixit: Iubeat vestra beatitudo, Reuerendiss. Patres, allatas ad vos literas sancti & cum adoratione vocati Cælestini Papæ Apostolicæ sedis Episcopi, legi, ex quibus percipere poterit*

vestra beatitudo, quanto studio prosequitur omnes Ecclesias: Eadē, & horum similia, Proiectus Episcopus protulit. Es paulò post Cyrillus Alexandria dicit: Literę acceptæ à sanctissimo Apostolicæ sedis Episcopo Romano Cælestino, cū decenti honore legantur. *Audis Arcadium & Proiectum, quòd omnium Ecclesiarum curam gerit Romanus Pontifex: ob quidnam aliud; nisi quia caput est omnium. Quòd verò Cyrillus dicit, cum decet honore legi quę scripta sunt à Cælestino, comprobauerunt patres aperiendo capita sua, & reuerenter audiēdo quę dicta sunt. In quarta verò sancta synodo utin titulo diuina scriptura apparet, talia dicta sunt: Vt beatissimus Episcopus Romanę vrbis, cuius sacerdotiū super omnibus antiquitas esse voluit: potestatem & facultatem habet de fide & sacerdotibus determinandi. Ergo quia de fide & sacerdotibus determinandi facultatem habet: merito caput & magistra omnium Christi Ecclesiarum in decreto scribitur, & à nobis colitur & adoratur: atque omnis obedientia & obseruantia ei à nobis exhibetur, & exhibetur: donec in hac vita permanebim⁹: recordati illius, qui dicit: obedite præpositis vestris, & subditi estote, ipsi enim vigilant pro animabus vestris, vt ratione reddaturi: & meminisse eius nunquā cessabimus in sacris missarum precib⁹, secundum sanctorum nostrorum traditiones: ne impiorum erroribus obsecundantes: à firmitate orthodoxæ fidei excidamus: pro cõperto habentes, quòd qui ipsi nõ subiicitur, nunquā saluabitur: simili modo, & qui eius nõ meminit, neq; sacerdos est, neque sacerdotis meretur habere potestatem: vt xij. Canõ primæ & secundæ synodi aperte*

refertur: habes enim ad verbū sic: Hæreticarū zizaniarū semina, in Christi Ecclesiā spargens aduersarius, & vidēs has gladio spiritus radicatus euelli, alia via aggressus est assumpta secū schismaticorū infania, Christi corpus diuidere. Sed & has insidias sancta synodus anticipās, undecumq; decreuit in posterum: vt si quis presbyter, vel diaconus tanquā ob aliquod delictū suum despiciēs Episcopū, ante synodale cognitionem, & causā disquisitionē, ab eius cōmunionē deficere ausus fuerit: & nominis eius in sacris missarum precibus secundū Ecclesiæ traditionē non meminerit: hunc depositioni subiici, & sacerdotali omni honore priuari: qui enim in presbyteri ordine est cōstitutus, & metropolitanorum præuenit iudiciū, & ante iudiciū (quātum in se est) condemnat suū patrē & Episcopū: hic neq; presbyteri dign^o est honore, nec nomine: & qui hos sequuntur, si qui fuerint ex cōstitutis in sacris ordinibus: & ipsi suis dignitatibus excidāt. Monachi verò vel laici expellātur penitus ab Ecclesia, donec relicta cum schismaticis coniunctione ad suū Episcopū reuertantur. Nōne ex hoc loco deprehēdis, quōd sacerdotes sacerdotio abdicat: neque sacerdotis nomen vult obtinere: qui mentionē nō faciunt primatus eorum, eorumq; sectatores: & si qui sacris sunt ordinibus insigniti, prophanos iubet esse: qui in sacris non sunt, cuiuscumq; sint cōditionis excommunicat. Respicite tandē fratres per Deum, respicite, nec amplius tam aperte veritati obstitatis, nec aduersus pastores animarum vestrarū decretis: durum est enim, imò verē fatui & demētis, nudis pedibus aduersus stimulum calcitrare. Nā quem-

admodum ova lapidibus, sic & capita vestra, Ecclesia cōfringuntur: lapis nāq; & petra scādali est Ecclesia: & Christus ipse, illi se simile facit. Beatus Paulus ita scribit: bibebāt enim de spiritali, cōsequēte eos petra: petra autem erat Christus: hic est lapis de mōte virginali abscisus: Christus verò ad Petrum: Tu es Petr^o, & super hāc petrā, edificabo Ecclesiā, & reliqua, vt sapius dictū est. Ecce igitur ostēsum est, quōd petra & lapis Christi est Ecclesia: qui igitur in eam impingit, lux in eo nō est, sed qui seruat præcepta eius nō impingit, vera luce que in ipso est, illuminante, qui illuminat omnē hominē venientē in hunc mundū: lux enī veritas est & cognitio ac illuminatur ab ea, qui volunt, & manēt in ea. Sed qui nolunt obtemperare, insipientia tenebra eorū oculos obtegūt & impingūt, & coteruntur, ac tandē exterminatur: & respōsum ferēt, quōd præcepit dominus: quōd oves meæ, meā vocē audiūt: quæ verò meæ nō sunt, vocē meā nō audiūt: et lup^o rapit et dispergit eas. Ita eueniet et rationalib^o omnibus, quæ vocē pastoris nō audiunt, impingēt enim, et labētur i hæreses, absurditates, et schismata. Quōd verò nō possit decipi, vel errare, vel confringi, vel perire Ecclesia: imò verò id euenire iis, qui eā oppugnat, ostēsum est antea multis egregijs argumentationib^o: nunc efficacius quodāmodo per sacrum Chrysostomum, aureæ tubæ diuinum Ioannē audiamus ex oratione in Pentecostē, cuius principum: Cælū hodie nobis facta est terra. Dicit enim ibi post alia multa sic: Magno studio incumbit Deus in Ecclesiam, non parietibus fultam, sed gratia custoditam: propter Ecclesiam cōstitutum est Cælum, terra firmata est, & mare effusum, & aër repletus,

Marci 21.

Cor. i. ca.
10.Cor. i. ca.
10.

Daniel. 11.

Ioan. 1.

Ioan. 10.

sectio 18.

paradisus est plantatus, lex tradita, missi prophetae, miracula facta sunt, mare diuidebatur & refarciebatur, petrae scindebatur, & rursus iungebantur, manna de caelo descendebat, & ex tempore mensa disponebatur, propter Ecclesiam Prophetae, propter Ecclesiam Apostoli. At cur tam multa? propter Ecclesiam vnigenitus Dei filius hominis factus est, vt Paulus ait: qui proprio filio non pepercit, vt Ecclesia parceret, filij sui sanguinem effudit propter Ecclesiam: hic sanguis irrigat illam: per eum non possunt illius planta tabescere, neque folia decidere: non est obnoxia temporum necessariis vicibus, neque tempori inseruit: aestate quidem folijs vernat: hyeme vero non nudatur: non. n. temporum necessitates, sed gratia spiritus eam colit: propterea non euellitur, neque mirum est eam non euelli. Quot iam inde à principio aduersus Ecclesiam bellum gesserunt, cum erat planta recens, arma aduersus eam sunt expedita: at nunc Dei gratia, & sancti spiritus robore: & Imperator est pius, & milites, & omnis terra fide est repleta: at in origine eius, in exordio, reges impij, milites irreligiosi: ob iussu Principum, arae ardebant: vndique fumus, & nidor: aer inquinabatur: demones bacchabantur, diabolus saltabat: pater filium abdicabat, filius patrem non colebat: natura scindebatur & religio: vbi igitur, qui ausi sunt aduersus Ecclesiam in acie stare? Cum erat planta recens, non tamen iniuriam passa est: cum caelum attingit, speras illam posse debellare? Quando vndecim erant

Apostoli, à nemine superati sunt: imò verò vndecim, tot milia Ecclesiarum sunt expiscati: nunc cum terra, & mare, culta & inhabitabilis regio & vrbs, & omnes fines religione referti sunt, tunc speras ei dominari? at tu non potes: Christus dixit, quod portae inferi non praeualebunt aduersus eam: facilius est caelum deleri, & terram exterminari, quam Ecclesiam extingui. Quis hæc dicit: ipse Christus, Caelum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt. Et rectè, nam Dei verbum ipso caelo est potentius, quia caelum est opus verbi: dixit Deus, fiat caelum, & verbum fuit opus: excurrerat natura nemine impediente, quoniam ipse Dominus est naturæ, & eam immutandi: ego eam substruxi, qui caelum constitui: sed pro caelo sanguinem non effudi: pro caelo cruci non fui affixus: pro caelo, caeleste corpus non assumpsi. Sed quid dico de caelo: angelorum corpus non assumpsi: vt intelligas me ecclesiam magis aestimare, quam caelum & terram, & omnem creaturam. & ideò caelum & terra transibunt, verba autem mea, nunquam transibunt: facilius est caelum aboleri, & terram extingui, quam mea verba intercidere. Qualia sint verba eius, in medium deducamus, videamus, an interciderint: non reuoco ego in dubium, sed hæreticis os obstruo. Qualia sunt verba? caelum & terra transibunt: verba autem mea, nunquam transibunt: quale verbum? Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portae inferi non praeualebunt aduersus eam. Super hæc

petram dixit, non in Petro: non enim super hominem, sed super fidem Petri Ecclesiam suam fundauit. Quid autem erat fides? Tu es Christus filius Dei uiui, petram uocauit Ecclesiam undas accipientē, sed non cōcussam. Ecclesia namque suscipit tentationes: at non superatur. Quid ergo est super petrā: id est super confessionē Petri, nō super opes. Non lapides iacis? nō ligna? nō spicula? nequaquā dicit: nō enim est sensibilis structura: hæc qualiacunq; sint tēpore dilabuntur: cōfessionem uerò, neq; dæmones possunt superare: testantur martyres, qui latus perfossi, fidē nō amiserunt: o rem admirabilē, murus foditur, & thesaurus nō diripitur: caro absumitur, & fides nō cōsumitur: ea est martyriū vis: super petrā edificabo Ecclesiā meā, & portę inferi nō præualebunt aduersus eam. Attēdite sedulo, eos uocat portas inferi, qui mortem pariunt: quid igitur? in infernum intrabit, si in discrimen uenerit? utiq;: nam ut portę urbis sunt ingressus in urbē, sic portę inferni, ingressus ad mortē. Cur, inquit, tētationes nō prohibes? nequaquā: ut ostendā vires meas, si nemo eam oppugnarit, possunt respōdere, nam si fuisset oppugnata, fuisset utiq; & expugnata: propterea eam permitto oppugnari, ne propugnatorum solitudini, uictorię titulus inscribatur: & portę inferi nō dixit, nō aggrediētur eam. Quid ergo? oppugnabitur quidē, sed non superabitur: fluctuat Ecclesia, sed nō mergitur, sed nō petit profundū: excipit tela, sed non admittit uulnera: excipit machinas, sed turris non quassatur.

Sed quid dico Ecclesiā? unum uerbum piscator locutus est. Et turris stetit inconcussa. Quot tyranni conati sunt hoc uerbum abolere, nec potuerunt? super petrā enim fundata est. Cogita quot tyranni, quot reges diademate redimiti, enses acuti, ferarum dētes, mortes imminentes, sartagines, fornaces, & pharetram suam exhaustit diabolus, & Ecclesię non obfuit. Qua nam de causa? quia portę inferi nō præualebunt aduersus eā: ipsa res testimonium perhibet: testatur euentus experiētia. Quot bellum gesserunt: nū euicerunt? sed qui bellum gesserunt, silentio transiguntur, & obliuioni mandantur: Ecclesiā uerò floret. Vbi Claudius? ubi Augustus? ubi Tiberius? nuda sunt nomina, eorū meminit nemo nam postquā Ecclesiā oppugnarunt, memoria eorū deleta est: & Ecclesia super solē refulget. *Audisti uerba doctoris aurei animo & corpore: audisti à Deo afflatum & theologum patrē hunc? scilicet quod Ecclesię oppugnatores abolerentur, & obliuioni mādātur: Ecclesiā uerò floret. Et contorquent quidē tela pugnatores, at ipsi uulnerātur. Cur nā hæc? quia Christus ipsam firmauit: Christus ipsam suo redemit sanguine, per quē cælum firmatū est, terra fundata. Domini enim uerbo, dicit Dauid, cæli firmati sunt & spiritu oris eius omnis uirtus eorum. Igitur uerbo quo firmauit cælum, firmauit Ecclesiam suam, dicens: super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. Quam petram? solidam fidei confessionem Petri piscatoris, qua firmata manet inconcussa, & immota, & inexpugnabilis, quæ admodum & cælum stat, & permanset uerbi. Ideo in cælo, & in terra,*

Ecclesia Dei honorabilis, & sancta est. Imò verò secundum aureorum verborum & sermonum patrem hunc, cælo & angelis & omni creatura præstantior est. Ideo & subiicit Christus dicens, cæelum & terra tranſibit, verba autem mea nunquam tranſibunt, id est, facilius est cælum, & terram, & omnia concuti, quam Ecclesiam meam: incurſiones hæretici facient, at non præualebunt: in petram impingent capita sua, & dispergentur, quia super petram fundata Ecclesia est: propterea Ecclesia tanquam petra manebit inconcussa, securæ fiducia Christus dixit. Nam qui à principio sua prædicationis eam oppugnaverunt, delicti sunt, & memoria eorum cum sonitu perit: Ecclesia verò vernat, & refulget super sole. Vbi reges qui in eam defecerunt? ubi Principes? ubi hæretici? ubi Arius & Eunomius? ubi Nestorius & Dioscorus? ubi Senerus & Eutyches? ubi qui præcesserunt, & qui postea subsequuti sunt, omnes? nonne perierunt? nonne extincti sunt? sed Ecclesia tunc, & nunc, & semper est, usque ad seculi consummationem & finem.

Sap. 4 & 11

Sectio 19.

Tot igitur & egregiis rebus expositis ex mellifluis sacri doctoris sermonibus: æquum est, quod illi dum oraret, euenit cum omni reuerentia commemorare. Sic enim inuenimus scriptum in eius vita, quæ Metaphraſtes enarrat, cuius initium: Et omnium qui secundum Deum in hac vita versati sunt: post multa ait: Cum is noctu in oratione perſtaret, se obtulit quædam diuina res, & sublimior, quæ ut oculiscerni posset: & quemadmodum rem in medium proponere, lingua vix audeat, ita & audire nouum videatur: itaque nouum quiddam, & horrore plenum audisse. Cæterum animaduertendum,

quod huic narrationi, æquè mista sunt timor & lætitia: duo quidam viri alba amicti veste, aspectu horrifico visi sunt ei de cælo descendere, huicque præclaro viro, dum oraret in conspectum venisse: quorum alter volumen, alter clauis manibus continere videbatur. Cumque Ioannes hanc nouam speciem miraretur, timore esse correptum: hos verò manibus apprehensum erexisse, & metum abstersisse, bonoque animo eum esse iussisse. Percontanti quinam essent ij viri tanta præditi gloria, qui accedere ad se dignari essent, ne timeas, eos dixisse: nos venimus à Christo missi. Alterum postea manu protensa volumen tradidisse, dicentem: sume librum, nam ego sum Ioannes, cui sapientia Dei, peccus tradidit, in quod & recumbere voluit: quæ quidè te & per nos ad scripturas pernoſcendas, idoneum reddet; & te, quasi manu ducet ad eius cognitionem. Alterum verò, manu extensa: sume, dixisse, has clauis: meque Petrum esse scito, cui Deus clauis in manus tradidit: quem nunc per me, crede, te eadem gratia, qua me participem facere: quare quæcūque ligaueris, vel solueris super terram, erunt ea ligata, vel soluta, & in cælis: Nōne deprehendis ex his, alterum unā cum munere scripturas facile interpretandi, & harum intelligentiam à datore sapientia adiunxisse? alterum verò unā cum facultate soluendi & ligandi, & intelligendi, iniunxisse, & pie in Iesum Christum Dei filium per eum credendi? Credite in postterum, quod sine obedientia erga Petrum saluari non potestis. Et iure quidem: nam is est portus salutis,

qui per eum in cognitionē fidei non ingreditur, id est, ut eum agnoscat esse Christi Vicarium, nō poterit unquam salutem cōsequi: nam ut Christus inquit: Ego sum ostium, qui nō intrat per ostium, sed aliundē ascensum parat, fur est & latro. Ita & Petrus eius successor dicit: qui non credit per me filium inuisibilis Dei & Patris in carne genitum, qui passus est & resurrexit, & cetera dispensationis mysteria, hic hereticus est: & saluari nullo unquam tempore poterit. Hac igitur & talia tenentes, quorum referta sunt omnes doctorum scripturae, Ecclesia subiicimur: in eaque permanemus: & in obedientia eius persistere in omnia secula deprecamur, ut propitium Deum nanciscamur in tremenda die retributionis: fiat, fiat.

Secō 20. Tam quoad eius fieri potuit, praestitimus, quod polliciti sumus, allata ad quinque articulos responsione, qui in decreto Florentinae Synodi continentur. Conscriptimus vero hac à communibus patribus, ac doctoribus desumpta materia, quos Ecclesia sanctos esse decernit, illorum vestigiis insistendo, & qui hac literis theologis mandauerunt, & tradiderunt, ut veraces suscipiendo: quibus Ephesus Marcus nō valens in Synodo contradicere, & sui incertus, certamen detrectavit. Perfecimus autē hoc opus multo labore ac studio: propterea omnes, qui hac perlegerint, oro ne dolose, & cum praesumptione aut proprio affectu inducti, percurrant, sed sincera dispositione adhibita, suam conscientiam iudicem dictis praeficiant. Arbitror enim eum, qui hac conditione ad legendum accesserit, à morbo se iudicaturum, magnamque gratiam habiturum ei, qui hac edidit, & elaboravit, cum hanc commentationem ex multis locis collegerim, & coagmentarim.

Excusauimus vero hunc laborem, ut dominus sic, qui occulta cognoscit: non gloriam aucupando temporariam, neque opum comparandarum gratia, sed pura, & pia mente, pro virili, veritati patrocinari exoptantes: qua quidem iis, qui aperte sanctis contradicere nolunt, liquido est demonstrata. Et ea praeterea de causa hoc opus aggressi sumus, ut qui horum studiorum sunt ignari, et tamen de hoc dogmate ambigunt, nequaquam amplius excusationem afferre possint, se sententias, & dicta sanctorum planē ignorare. Ideo aequum mihi visum est, volumen hoc rerum contexere: & respicere aliquando volentibus, veluti sumptuosum quoddam conuiuium apponere. Ecclesia vero, sponsa immaculata, nullas sordes, vel rugas admittens, sole lucidior, denno apparebit, ut fuit, & est, & erit. Quamquam disrumpantur, qui contra sentiunt: nam semper existit extra errorem: neque diuersas opiniones praedicauit, sed easdem illas, quas à diuino ore saluatoris accepit. Rogo vos iterum o charissimi, ut hac cum eharitate legatis, & spiritu fidei: ac, si vera & iusta visa fuerint, is assentiimini: si vero contra, confutetis, & scriptis editis, rationes afferatis: ut & nos is perpensis, sententiam nostram cum charitate dicamus, retractatam nostram, vel delentes. Spero igitur Deus, qui pacis est pater, vos his rationibus suatos, veritati cessuros: animi candorem & obedientiam Deo praestando, mutuoque accipiendo paracliti gratiam et prudentiam. Nā eo cōcedente, nulla mutatio vel immutatio piy & patrij spiritus cōsequetur, neque orthodoxa veritas imminuetur, absit, malo enim millies mori, quam suadere vos, ut tācillum quidem à vera fide delinens. Respicite rogo fratres, respicite: quandis

Cant. 4.

vos in hac falsa suasionē perdurabitis? quādiu, si non utroque, aliter tamen pede claudicabitis? Excitemini segnes, qui humi repiti, exsurgatis: ne dum vos malū somnum stertitis, facile inimicus disseminet discordiā Zelāniam. Tollatur paries, qui dirimit sepem, fiamus unum corpus sub eodem capite. Est autem caput ipse Christus, quem ut magistrū, ac vitā datorem, piē, & pura conscientia sequendo, cognoscemus Deum & patrem eius, à quo ab aeterno sine tempore, sine desolatione, & sine passione est genitus, sanctissimumque, & viuificantem eius Spiritum, à patre, tanquam à productore, ab aeterno, & à principio productum, & procedentem & per eum emanantem; & scaturientem essentialiter & subsistentem, & prodeuntem, & editum, vitam increatam patētiā, & sine fine regnum, immortalē vitam, & beatitudinē, quam, utinam omnes consequamur, ne de via declinantes, in montes, solitudines, & foueas delabamur, & in loca, quae non aspiciunt lux vultus domini nostri, & saluatoris nostri Iesu Christi, cui gloria & victoria in secula seculorum. Amen. Hucusque Genadius.

Ex interpretatione Sacrae Liturgiæ, &c. Multi sunt & apud Græcos, & apud Latinos, qui sacram Liturgiā interpretati sunt, eiusque mysteria exposuerunt. Ex Græcis quidem Dionysius Areopagita de Ecclesiastica Hierarchia cap. Maximus Monachus de Ecclesiastica mystagogia: Germanus Archiepiscopus Constantinopolitanus, in libro mysticæ contemplationis. Simeon Thessalonicen. in libro de septem Sacramētis. Ex omnibus autem doctissimè & prolixissimè Nicolaus Cabasila, in libro de diuinis officiis: Isidorus, Innocentius, Odo Cameracensis, Stephanus Aduersus Episcopus.

Episcopus, Valafredus, Serabo de exardis, & incrementis rerum Ecclesiasticarum; Bernon Angiensis Abbas, Magister Florus in sua Exegesi, & alij infiniti, qui soli rectè convincere possunt nostri seculi errores, qui missam, rem nouam, & recentè compositionē esse, impudicè affirmare non erubescunt.

DE SACRIS ORDINATIONIBVS, QVAS GRÆCI Χειροτονίας vocant.

Vatuordecimus articulus docet Euangelium non ab alijs publice legendum & predicandum esse, sacraque mysteria dispensanda, quam ab his, qui ritè ad hoc ministerij genus, ordinati sunt quod quidem ira debere esse, & nos ipsi agnoscimus. Sancta etenim Catholica Ecclesia, eos solum, qui legitime sunt vocati, sacro item caractere canonicè insigniri, atque iuxta Ecclesiasticam traditionem ordinati, ab omni que Hæreseos suspitione alieni, & populum docere, & sacram Liturgiā administrare vult. atque permittit. Plurimumque illos errare docet qui existiment, nihil interesse, verum hæc facta & diuina mysteria ab his exerceantur, qui ex laicis ad eam rem ordinatis, delignantur tantum, an ab his, qui ex sacerdotibus ritè & canonicè

consecratis & ordinatis, huic muneri præficiantur. Ordinationes autem apud nos non alio modo fiunt, quàm eo, quem sacri nobis perscripserunt Canones. Et de Episcoporum quidem ordinatione primus Apostolorum Canon hæc docet: episcopus ordinetur à duobus vel tribus Episcopis. Presbiter verò ad vno Episcopo. Diaconus item, & alij eodè modo. Quod item ex Actis Apostolicis discimus. Erant, inquit, in Ecclesia quæ est Anthiochiæ, Prophete & Apostoli, Barnabas, Simeon, Lucius, Manahera, & Saulus: ministratibus autè illis Domino, dixit Spiritus sanctus: Segregate mihi Barnabam & Saulum, in opus ministerij, ad quod elegi eos. Icitantes autem ipsi. & orâtes, impositis illis manibus, dimiserunt eos: Vbi quinque leguntur presentes viri: tresque, duos reliquos Saulum & Barnabam segregatos, in ministerij munus ordinasse. Nô licere autem secularibus principibus de Episcopis aut sententiam ferre, aut illis veteri deprauato more, qui à sanctis conciliis abrogatus est, manus imponere. 31. Canon apostolicus docet: Si quis Episcopus secularibus potestatibus vsus Ecclesiam per ipsas obtineat, deponatur, & à cõmunionem separetur, & omnes qui illi communicarint. Et quanquam 28. Apostolico Canone præcipitur: neminè duplici pœna ob idem crimen puniri debere: tamen vel propter delicti magnitudinem, vel propter peccati, publicam deformitatem, duplex hoc loco irrogatur pœna: omnisque hæc electio, tanquam impia, & sacrilega abrogatur: pu-

niunturque omnes illi, qui in hac parte, vel alios coegerunt, vimque aliquam intulerunt, vel autores facti, quacunque ratione fuerint, prophanique meritò & sunt, & esse decernuntur. Oportet enim eum, qui ad Episcopatus honorem prouehi debet, vt quidem sancti Patres in sancta Nicœna statuerunt Synodo, Canone quarto, ab alijs Episcopis deligi. Episcopum, inquit, conuenit maximè quidem ab omnibus, qui sunt in prouincia Episcopis, ordinari. Si autem hoc difficile fuerit aut propter instantem necessitatem, aut propter itineris longitudinem, tribus tamen omnino in id ipsum conuenientibus, & absentibus quoque pari modo decernentibus, & præscripta consentientibus, tunc ordinatio celebretur. Summa autem & vltima potestas, atque confirmatio earum rerum omnium, quæ in tota sunt prouincia, Metropolitanò tribuatur: quæ omnia ex eodem quarto Canone, eiusdem primæ vniuersalis synodi Nicœnæ decerpuntur. Sed & Laodicensis synodi 12. Canon, hoc idem his verbis explicat. Episcopos non oportere, præter iudicium Metropolitanorum & finitimorum Episcoporum constitui & ad Ecclesiæ principatum eligi, nisi eos, quos multò ante nota, probabilisque vita commendauit: denique examinatos & in ratione fidei, hoc est, tum rectam & sanam doctrinam sequantur, an secus, & in ipsius sanæ doctrinæ politia. Quibus item similia docet 13. eiusdem Synodi Canon. Illud adiiciens, neque vulgo

aut popularibus hominibus electionem illorum, qui ad sacerdotalem dignitatem sunt euehendi, committendam esse. In quorum canonum expositione, illud scriptum legitur: Non tantum, inquit, vulgus arceatur ab Episcoporum electione, sed etiam de ipsis sacerdotibus sententiam ferre, non permittitur, praesentique canone illud innuitur, quod non Episcopi tantum antiquitus, sed & reliqui sacerdotes à populo eligebantur: quod postea omnino ne fieret, prohibitum fuit tanquam res inutilis ac plane pestifera. Sed & 19. Canon Antiochenae synodi, multa similia habet: tum de Metropolitano, tum de eo, ut omnes Episcopi eius provinciae ab eo conuocentur, praesentesque adsint. Episcopus, inquit, ne ordinetur absque praesentia Metropolitanus provinciae. Par enim est, Metropolitano suos collegas atque conseruos adesse. Ideo debent per Epistolam Metropolitanus conuocari. Et si quidem praesentes adfuerint omnes, longe melius esse: si autem difficile fuerit conuenire omnes, tamen vel maiorem eorum partem, omnino ex omni provincia praesentem adesse oportet, vel saltem per literas in eandem sententiam conuenire: & sic vel conuentu plurium facto, vel saltem plurium suffragiis collectis, Episcopum constitui debere. Si quid autem secus praeter praescriptum modum factum fuerit, nullius valoris ordinationem esse. Vbi verò omnia, ita vti dictum est, adhibita fuerint, contradicere tamen quisquam per priuatam contentionem

velit, plurium tamen consensus valere debet. Docet quidem eiusdem Zonaræ interpretatio: antiquitus ipsarum urbium populos, Episcopos deligere solitos. Cum autem contentiones inde exortirétur maximae: ipsis deinceps provinciae Episcopis, ea tota deligendi & constituendi potestas Episcopi, concessa & concredita fuit. Non solum autem Episcopi, eo modo, quo diximus, alios Episcopos & Sacerdotes sacrorum canonum instituto eligebant atque consecrabant, & non Laici, sed & ipsa Chirotonia nihil aliud sacris Canonibus designatur, quam eius, qui tunc consecrandi munus exercet, in alio consecrando diuinarum precum sacra administratio, ac Spiritus Sancti omnia perficientis initiatori invocatio, propter extensionem manus pontificis, tum cum illi quæta inicit atque consecrat, benedicit. Quaquam ipsæ quoque sententiae atque suffragia, quibus Episcopi vel Presbyteri eligebantur, nomine Chirotoniae antiquitus appellari solebant. Nam cum penes ciuitatum populos Pontificum deligendorum potestas fuisset, colligebatur tum in vnum multitudo, & hunc quidem alij postulabant, atque eligebant, alij alium. Vt igitur plurium vinceret sententia, manus in altum illi qui suffragia ferebant, subleuasse dicuntur, ut inde numerus cuiusque sententiae dinumerari, ac facillè perspicui possit. Atque ita illè qui plurium referebat sententias, ceteris anteferebatur, indeque à manus extensione nomen Chirotoniae originem sumpsit. Quo item no-

Simile pla
nè ciuidè
voci no
tationè at
q. etymo
logiam a
licubi ex
plicat VI
pianns De
mosthenis
interpres
inferendis
suffragijs
quibus A
thenienses
suos elige
bant Ma
gistratus,
quam vo
cem, ut &
reipsum i
mitatio
nem, ut
cetera
multa ad
E ecclesi
stias sua
diones
translata
fuisse exi
stimanda
cit.

mine in eodem, sensu magni illi veritatis dicentes sancti, inquam, qui synodis præerant Patres, nonnunquam vti esse inveniuntur, ipsas sententias & suffragia nomine Chirotoniæ appellant. Quomodo sancta Laodicensis synodus Canone 5, loquitur. Non oportere Chirotonias in præsentia multorum fieri. Chirotoniæ nomine ipsam per suffragia electionem intelligentes: nam consecrationem Pontificis, publicè multis præsentibus potius fieri oportebat. Electioni autem ubi sententiæ terebantur, propterea, quod nonnunquam quareretur quædam & accusationes contra candidatos proponebantur, nulli præter eos, ad quos sententiæ dicendæ ius pertinebat, interesse, ac ea quæ dicebantur, audire licuit. Et consecrationem quidem atque ordinationem, à duobus vel tribus Episcopis fieri debere, primæ synodi quartus Canon iubet: ipsam autem per suffragia electionem à pluribus etiam. Tres, inquit, omnino in eodem locum congregatos ordinare oportet, absentibus quoque suffragium ferentibus, scriptisque assentientibus, electionem fieri. Post diligens autem & exactum examen, multa que tam rectæ fidei, quam morum grauitatis, & vitæ integritatis testimonia, demùm dignos ordinari debere: indignos autem ab eo honore ac dignitate arceri, cum ex multis sacris canonibus, Apostolicisque institutionibus clarum est, tum ex insigni illo magni quodam Theologi Gregorij Nazianzēni, quem pro se instituerat Apo-

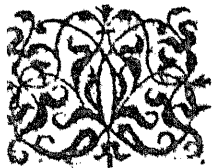
logetico, longè euidentius constat: ex his inquam, ubi eos qui tanto honore sunt indigni, improbi ac planè prophani, veluti transitu quodam notat, eos autē, qui & quales digni esse debeant, mirè celebrat, suisque coloribus pingit, hæcque inter cetera cum magna adfert libertate. Quorū quisque est, qui si ad amulsum eam, regulamque seipsum exigat, quam Paulus de Episcopis & Presbyteris fixit, nempe vt sobrii & prudentes sint, non temulenti, non percullores, sed docendi periti, irreprehensibiles, atque huiusmodi, vt nullæ eos improborum calumniæ attingere queant, non sese à normæ rectitudine permultum abesse comperiet. Et rursum: Primum, inquit, ipsam purgari oportet, tum alios purgare: primum ipsum institui, tum alios instituere: primum lucem ipsum elicere, Deoque appropinquare, tum demùm alios ad Deum adducere: primo sanctificari, tum demùm alios sanctificare.

Deinde illos appellans, qui citò & negligenter, nec secundum id quod sancti canones præcipiunt, ordinantur, hæc in medium adfert: Quis est ille, qui veritatis Antilitem & propugnatorem vnus dieculæ spacio, velut simulacrum ex argilla fingit? illum, inquam, qui cum angelorum classe atque ordine futurus est: qui cum archangelis Deum celebrabit: qui ad supernum altare sacrificia transmittit, simulque cum Christo sacrificio iungitur. Et iterum. Qui nihil, in-

quāt, dignum sacerdotio secum adferunt, discipuli simul magistrique pietatis designantur, alios antē purgant, quān ipsi purgati fuerunt: heri extra sacra, hodie sacrorum arbitri & Anāstices, veteres vitio, pietate rudes & recentes. Quorum dignitas & vocatio, gratia potius & fauoris humani, quān Spiritus sancti inspirationis opus esse videtur. Eos proculdubio, qui improbi, & indigni in eos honores euehuntur, notans & proscindens, simul autem quales oporteat esse illos in veritate, qui serui idonei & ministri Iesu christi futuri sunt, docens atque subiiciens: Amplius autem & eos magnopere fugiendos & auersandos esse, qui aliqua se hæresi contaminarunt 44. Canon Apostolicus diligenter admonet. Episcopum vel Presbyterum, qui hæreticorum baptismum, vel sacrificium admiserit, deponi iubemus.

2. Cor. 6.

Quæ enim est conuentio Christi cum Belial? vel quæ pars fidei cum eo qui infidelis est?

172

NEQVE PRECES, NEQVE OBLATIONES, NEQVE dies festos, neque alia donaria, corrupta vita, & moribus ministrorum, vitiari.

CAPVT XV.

DE quinto decimo autem Capite, quod Ecclesie ministros innoxios, & irreprehensibiles esse debere docet: vitamque honestam & inculpabilem sequi: preces item atque ea quæ offeruntur, diésque festos & reliqua, quæ quasi ad rauponandam gratiam comparata sunt: pecuniam item ex alienis peccatis corradendam, remque faciendam, aut aliquid aliud, nihil omnino ad salutem conferre tradit: illud dicimus, sicque de tota hac re statuiamus. Quemadmodum illi, qui ita Deo ministrant, proficiunt nihil: nisi irreprehensibiles, atque sine crimine, quantum homini licet, sint: puri item & innoxij? per omnéque tempus, tanquam sub iugo disciplinæ quodam viuant, in omni moderatione & sanctitate vitæ degentes, suumque munus exercentes: ita preces ipsas, sacrificia, oblationes, festos item dies, quæ iuxta beneplacitum Dei eiusque amore fiunt: ad laudem

Iacob 6.

præterea illius, memoriâque eorum, qui illi à seculo placuerunt, referuntur: ad exercitacionem & imitationem virtutis, ac præclare ab illis gestorum, rectè & conuenienter fieri, magnâque vtilitatem animabus nostris adferre, affirmamus. Multum enim, inquit scriptura, valet deprecatio iusti: multâque proficit in illis, qui fideles Dei que gratia digni sunt. Ut quidè D. Chryostomus exponens Epistolam ad Hebræos, inquit: Iusti, inquit, homines, vna sæpius postulatione, omnia apud Deum lucrantur: & ad Philippenses item. Procuremus, inquit, aliquid auxilij illis, qui ex hac vita decesserunt: modici quidem, opem tamen illis feramus. Quomodo autem & qua ratione: Ipsi inquam pro illis exorantes, aliis que ut hoc idem agant, persuadentes, pauperibus item assiduè pro illis aliquid impartientes, habet enim ea res non exiguam quandam consolationem. Audi siquidem quid Deus dicat: Protegam ciuitatem illâ propter me & propter Dauid seruum meum. Si memoria duntaxat iusti tantum valuit, quando & opera pro tali fiunt, quid non poterant? Non frustra ab Apostolis sancitum est, ut in celebratione venerandorum mysteriorum, memoria fiat eorum, qui hinc decesserunt. Nouerant enim illis hinc multum emolumentum fieri, multum vtilitatis: stante siquidem vniuerso populo, manus que ad caelos extendente, eorum itè sacerdotali, mundoq;posito sacrificio, quomodo Deum non placabimus pro illis orâtes? Nam ita vult Deus, ut nos inuicem iuuenimus.

Sanctis autem meritos honores à nobis debent. eosque omnino recipiendos & venerandos esse, tam templis eorum, ut offeratur, iustum esse ille qui Deus existens. nostra causa homo factus est, nobis præcepit: Qui, inquit, vos accipit, me accipit. Vnde Chryostomus præclare: Quemadmodum, inquit, illis, qui in acie stant, atque depugnant, ab his qui pace fruuntur, in bellumque ipsi non proficiuntur, stipendia debentur pro his enim militant illi: idem, inquit, nos de sanctis Dei cogitare, iustum est. Quomodo enim non absurdum erit, his quidem, qui terreno regi militant, stipendia & cõmeatus liberalissimè persolui: illis autem qui celestis regis milites sunt, quique longè molestiores, potentioresque hostes in se sustinent, pro nobisque Deum exorât, & ad quos in omni tempore nostro necessario, cum precibus nostris quotidie, res necessarias petunt, confugimus. cuius, inquam, fuerit ingratitude, nihil item ex facultatibus nostris, neque in eos ipsos, neque in eorum templa, eosque homines qui tantorum victorum se seruitis dederunt, conferre? nullamque partem liberalitatis & munificentia, nostræ, illis declarare? neque eos elemosynis nostris alere? Orare item quotidie, Deumque deprecari, populo Christiano, vtile & necessarium esse: ab eoque officio, nullum excipi, Saluator ipse, dum communem omnibus formulam orandi præscribit, docet: Quando inquit, oraueritis, dicite: Pater noster, &c. Et: Hoc, inquit, genus demoniorum, non eicitur, nisi oratione, & ieiunio: & aliis

Matt. 6.

Matt. 17.

2. Tim. 2. multis similibus. Et Paulus ad Timotheum: Obsecro igitur primum omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro regibus, & omnibus qui in sublimitate sunt, ut quietam & tranquillam vitam agamus, in omni pietate, & castitate. Hoc enim bonum & acceptum est coram salvatore nostro, qui omnes homines vult saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Sacerdotes demum, ut honorentur, dignum & iustum esse, docet amplius D. Chrysostomus, tanquam communis, inquit, pater est totius vniuersi sacerdos. Ab omnibus igitur æquum est illum honorari, eiusque curam haberi. Sacrificia enim Deo pro toto offert vniuerso. Preces eodem modo ad Deum fundit, pro regibus, atque illis omnibus, qui in sublimitate positi sunt, ut horum salus & incolumitas nostrae tranquillitatis & securitatis sit causa. Ad nostram, siquidem vtilitatem Deus ipsos etiam magistratus ordinauit. Absurdum igitur & iniustum est, illos quidem pro nobis bella gerere, nos autem pro illis Deum, neque per nos ipsos, neque per sacerdotes item nostros exorare. Et rursum dicit idem D. Chrysostomus: An, inquit, ignoratis scriptum esse, sanctum Iob pro filiis conuiuantibus, quotidie sacrificia obtulisse? atque hac ratione peccata eorum expiassent: ne quid forte peruersi cogitarent in cordibus suis? Et alio loco. Scitote, inquit, tanquam Christi discipuli, quod orantes pro publica pace & trā-

quillitate vniuersi mundi, pro omni item felicitate successu, id facimus: regnumque eius quaerimus, ipsamque ianuam pulsamus, ut propter viscera misericordiae suae, nobis illam Deus aperiat, ad eamque ex qua olim excidimus, felicitatem, nos reducat. Et rursum: Est quidem res vtilis atque salutaris, sanctorum precibus nos commendare, sed ita, si item nos ipsi in opere simus, si item & ipsi oremus: nam alia ratione, si ignaui, si otiosi ipsi simus, nullam inde referemus vtilitatem. Neque enim obscure est, quid Hieremiae pro ignaui & flagitioso populo orare volenti, responsum est. Ter hic in causa Iere. 7. 16. populi ad dominum supplex accesserat: ter ite²⁴ audiuit: Ne oras, non enim exaudiam te. Si, inquit, steterit pro illis Noë, Iacob, & Daniel, non liberabo illos, siquidem multum iam eorum praevaluit malicia. Quid igitur dicet aliquis, necesse est alios pro me exorare, si ipse Deo gratus & charus sum? nequaquam hoc dicas o homo. Multis enim precibus, multis deprecationibus opus habemus. Audi enim ipsum Leuit. 4. Dominum dicentem: Deprecabitur, inquit, pro vobis sacerdos, & remittentur vobis peccata vestra: Et alia his similia quamplurima. Quae, si quis diligentius perquirat, plenam & confertam talibus reperiet totam sacram scripturam. Similiter autem & illa omnia, quae Deo votis redduntur, sunt illi acceptissima. Vouete, inquit David, & reddite, quomodo Anna Samuelem Deo vouit, & reddidit, & alia sexcenta his similia. Sic item & festos dies celebrant.

Plal. 138. honorantes sanctos, tanquam Dei amicos, iuxta magnum Dauidem. Mihi, inquit, nimis honorati sunt amici tui Deus, nimis confortatus est principatus eorum. Nisi enim factas preces, Liturgias, dies festos, & his similia non caupo, nantes, sed Deum piè timètes peragimus, quæ quidem omnia fidei sunt consequentia, præclarâque opera, gens quædam absque Deo esse putabimur, quæ Deum non timeat, & quæ à fide viua, quæ in omnibus principem locum tenet, ac quasi familiam ducit, sit alienissima. Sublatis enim rebus illis, quæ rem aliquam necessariò natura sua consequuntur, fructusque eius quodammodo sunt, quantum in nobis est, illud ipsum, quod principale est, auferri oportet. Necesse item est illum, qui verbo præest, & doctrinæ, iuxta magnum Basilium, cum omni circumspeditione & examine, Dei voluntate tanquam certissimo scopo sibi proposita, omnia agere & dicere, ut vel illis ipsis, qui eum sequuntur, illique crediderunt, vitam suam probet, suæque ab his integritatis referat testimonium: iuxta illud Pauli: Vos inquit, testes estis, & Deus, quàm sanctè, & iustè, & sine querela, vobis qui credistis, assuimus, ut & ipsi rectè sciris. Porro, si contigerit indignos ministros nos habere, Dei tamen vis & gratia est, quæ omnia operatur, ut quidem vniuersus testatur Theologorum chorus.

1. Theol. 2

ANNOIATIONES.

Quemadmodum illi, qui Deo ita ministrant, &c. idem sensus est Nicolai Cabasila, ex quo hac desumpta esse videntur. Cuius verba ex Cap. 34. hoc loco apponere libuit. Sacerdos autem postquam omnibus, ea, quæ par est orauerit, etiam pro se orat, ut à donis sanctificetur. Quam sanctificationem? ut accipiat remissionem peccatorum. Hoc enim est donorum principale officium. Et vnde nam potest hoc sciri? Ex iis quæ dominus dixit, Apostolis panem ostendens, Hoc est corpus meum quod pro vobis frangitur in remissionem peccatorum. Et in calice similiter, Memento, inquit, Domine etiam meæ indignitatis, & condona mihi omne delictum voluntarium & inuoluntarium. Et ne propter mea peccata prohibueris gratiam sancti Spiritus à donis propositis. Remissionem peccatorum dat sanctus Spiritus iis, qui sunt donorum participes. Hæc, inquit, gratia, in me ne prohibeatur ex donis propter mea peccata. Dupliciter enim dicitur gratia operari in pretiosis donis. Vno quidem modo, per quem ipsa sanctificantur. Alio, per quem gratia nos per ipsa sanctificat. Primo ergo modo, in donis gratiam operari, nullam potest humanum malum vetare. Sed quemadmodum eorum sanctificatio non est humanæ virtutis opus: ita nec fieri potest, ut eam hominum vitium prohibeat. Secundus autem nostro etiã studio & diligentia indiget. Nos enim gratia per dona sanctificat, si nos ad sanctificationem aptos & accommodatos ceperit.

Sin autem in nos impios incidit, nec ullam utilitatem attuleris, & plurimum etiam detrimentum damnūque dederit: hanc gratiam, siue est solum remissio peccatorum, siue cum illa etiam aliud donum datur iis, qui cum pura conscientia sacram hanc Cœnam sumunt, orat sacerdos, ne a donis prohibeatur, ut quæ possit prohiberi per humanum vitium. Hanc facit orationem etiam paulo post cum vniuersa communitur multitudine.

OMNI MAGISTRATUI A DEO CONSTITUTO Parendum esse.

CAPVT XVI.

SEXTODECIMO loco docetis, non licere populo Christiano aliis præesse atque imperare: penas item secundum leges fontibus irrogare: atque omnino aliis Reipublicæ negotiis sese immiscere. Nos autem illud dicimus: obedire, subiectosque esse oportere nos, omni potestati, atque magistratui: non modo bonis & rectis tantum, sed discoloris etiam, & ea omnia, quæ ab illis legibus sancita sunt, sanctè & incontaminata seruanda. Aliter autem Deo, magis quam hominibus obtemperandum esse. Qui (dicit alio loco scriptura) resistit omni potestati,

potestati iudiciū accipiet. Et rursus: Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit. Quomodo item eorum contumelia, qui illis non parent, quos ipse dominus misit, non in his solum consistit, sed in illum ipsum amplius fertur, qui eos misit: maiusque iudicium isti, quam illi, qui in Sodoma & Gomorra perierunt, reportabunt. Dicit enim Dominus: Qui accipit vos, me accipit. Et qui vnum ex his, quem ego mitto, recipit, me recipit. Qui vos audit, me audit: & quicumque vos non receperit, neque audierit sermones vestros, exentes foras de domo vel ciuitate, excutite puluerem de pedibus vestris. Amen, amen dico vobis, tollerabilius erit terre Sodomorum & Gomorrorum in die iudicij, quam illi ciuitati. Et Apostolus: Qui, inquit, vos spernit, non hominem spernit, sed Deum, qui dedit spiritum sanctum suum in vobis. Oportet igitur nos non ciuilibus tantum magistratibus obedire, sed Apostolis etiam ipsis, atque doctoribus, sacræque scripturæ Spiritu sancto plenis interpretibus parere: neque illis per minas & terrores aliquos oblitescere, aut aliquo pacto aduersari. In ea autem parte, qua eos, qui sua omnia vendiderunt, damnatis, mundumque, & ea quæ in mundo sunt, salutis suæ causa reliquerunt: in eo item, quod Evangelium non de temporalibus, sed de æternis tantum rebus omnia præcipere dicitis, & quod solam perpetuam cordis iustitiam illud prædicet: ac ita omnino totum intelligendum & interpretandum esse putatis.

Rom. 13.

Matt. 10.
Ioan. 13.
Luc. 10.
Matt. 10.

1. Thess. 4.

Q

Hoc quidem nulla ex parte recipimus: sed Dei Ecclesie doctorum interpretationem sequuti dicimus, illud Euangelicum dictum clarè seipsum explicare: Vade, inquit, & vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlis: & tum veni, & sequere me. Quod nos neque allegoricè, neque per vllam figuram, sed simpliciter, & ad sensum, vitamque & mores relatè dictum putamus. Hic enim ipse, qui eam quæstionem proposuerat, existimabat eum modum & rationem vitæ æternæ consequendæ sibi Dominum demonstraturum atque subiecturum, per quem sempiternum in vltu & possessione bonorum suorum victurus esset. Vbi autem longè aliud CHRIS TVS Dominus, quàm ille velleret, respondisset, ipsamque bonorum omnium abrenunciationem, vitæ æternæ comparandæ auctorem & administrã esse dixit: tum demùm veluti & sua interrogatione, & Domini responsione damnata, aufugit: & vide quid interrogans dicat: Hæc omnia seruaui à iuuentute mea. Dominus verò id quod caput continet causæ, subiicit: ipsam inquam paupertatem: Vade, inquit, & vende omnia: nam si quid tibi reliquum feceris, illius seruus facilè euades. Et da, inquit, pauperibus, & sequere me, hoc autem est, in reliquis item omnibus, sis meus discipulus semper, & vbi que me sequaris: non vt hodie meus sis discipulus, meisque præceptis adhæreas, cras autem me relinquant, ad tuâque redeas, sed constans, & idem, repudiatis omnibus in cursu vitæ, & imi-

rationis meæ perisiste. Hoc ipsum eandem esse verè & ex animo regnum cœleste quærere, cuiusque desiderio duci, docet magnum illud orbis Chrystiani sydus Chrysofostomus. Præpeditur enim, inquit, quasi maiori quodam affectu ille, qui vult perfectus esse, auaritia atque diuitiarum studio: si verò, ea, quæ habet vitæ æternæ causâ vendiderit, ac in pauperes erogarit, non aberrabit, sed vita æterna, iuxta Domini promissâ, perpetuis potietur temporibus.

DE CONSUMATIONE

MVNDI.

CAPVT XVII.

DE CIMV M SEPTI MVM
 Caput confessionis vestræ docet: in fine & cōsumatione seculi, ipsam Christum Dominum venturum viuosque simul & mortuos iudicaturum, & piis quidem & honestis vitis, vitam sempiternam, gaudiumque perpetuū, prauis autem & impiis hominibus, supplicium æternum redditurum: eamque ipsam puram veritatem esse, vobis libenter assentimus. Quicumque autem, vel ipsorum præmiorum, vel pœnarum finem aliquem futurum esse dicunt, vel Iudaicas opinionones, aut potius fabulas denuò inducunt.

dicentes: Ante vltimam mortuorum resurrectionem sanctos & pios homines in hoc mundo regnatos, hi planè delirant, indéque merito ipsos auersamus, ac veluti fabularum & nouitatum autores condemnamus.

DE GRATIA, ET LIBERO ARBITRIO.

CAPVT XVIII.

DECIMVM OCTAVVM Caput à vobis propositum, liberi arbitrij rationem explicat, de quo ita scimus. De his quidem, quæ in nobis sunt, rectè à vobis dicitur: de illa verò parte vbi doceris, sine auxilio Dei saluari posse neminem, ita statuimus. Non ignorare, & nos Dei gratia & auxilio primò & præcipuè in omni re nos opus habere, secundum quod à Christo dictum est: Sine me nihil potestis facere. Sed simul item sanctorum doctorum, ac diuinæ scripturæ interpretum dicta & interpretationem qui nunquam à vero sacræ scripturæ sensu & scopo aberrarunt, utpotè illi, qui à Spiritu sancto edocti, lucem perspicuitatis sacræ addiderunt scripturæ, nòsque in omnibus piè & sanctè erudierunt, in omni re sequimur. Docet

Ioan. 15.

igitur Diuus Chrylostomus, gratiam, etiam si gratia sit: volentes tamen solos saluare. Quomodo idem exponens Epistolam ad Hebræos, Homil. 12 in Cap. 7. in quodam morali, dicit. Oportet, inquit, in omnibus nos custodite, atque magnam cautelam adhibere, ne aliquando obdormiamus. Ecce enim dicit Psaltes. Non dormitat, neque dormiet: qui custodit Israel. Et ibidem. Ne des in commotionem pedem tuum, Non dixit, ne commouearis, sed, ne des in commotionem pedem tuum. Igitur in nobis & non in alio situm est, dare pedem nostrum in commotionem: vel omnimò firmum, ne commoueatur, tenere. Si enim voluerimus firmiter stare, & si constanter gressum fixerimus, non commouebimur. Quid igitur nihil nè ad Deum referemus? imò omnia ad eum referenda sunt. Non tamen ita, ut non simul liberi arbitrij sua integritas conseruetur. Si ergo in Deo omnia, inquit, cur igitur multarum rerum item causam & principium nos esse dicat? Non aliam certè ob rem, quàm ne liberum nostrum in aliqua parte lædatur arbitrium. Ex nobis igitur res nostræ dependet, & ex illo. Nam & nos primùm ea, quæ recta & honesta sunt, velle oportet, tum & ille ea, quæ sua sunt, benignè & munificè confert. Sequitur autem ille, non antecedit nostras voluntates, ne in aliquo labefacterur nostrum arbitrium. Verùm vbi nos id, quod rectum & honestum est elegerimus, tum & ipse plurimùm Rom. 9. nos iuvat, præfensque fert auxilium. Quid igitur ad illud Pauli dicemus. Neque volentis, ne-

psal. 110.

que currentis esse, sed miserentis Dei. Primum inquit, Chrysostomus, non ex suo sensu, sed ex eo, quod ante proposuerat, loquitur: & cūcludit Paulus, quasi ex certis premissis. Cū enim dixisset scriptum esse: Miserebor, cui miserus sum & misericordiam præstabo, cui miserebor, tanquam id, quod ex ea scriptura videbatur sequi, subiicit. Non volentis igitur, neque currentis, sed miserentis est DEI. Quod si hic explicetur, quid amplius desideremus, nō video. Deinde illud ad eandem rem cum eodem Chrysostomo dicere possumus. Cuius id, quod maius est, existit, eius totum esse dicitur. Cū igitur nostrum sit velle & eligere, Dei autē complere & ad perfectionem deducere: quia illius est, quod maius est: meritū vbi totum uni dicendi totum suum esse dixit, sic etiam & nos facere solemus. Verbi gratia. Adificium aliquod. præclare extructum videntes, dicimus hoc totum opus huius vel illius architecti esse: & si non totum eius est, sed & operatum, & eius qui materiam præbet Domini, & aliorum plurimorum: quia tamen plura ab illo conferuntur, meritū totum illius esse dicatur. Sic etiam & hoc similiter. Sed & in multitudine eodem modo, vbi plurimi sunt, omnes esse dicuntur, vbi autem pauci, nullus. Sic igitur & D. Paulus dixit. Neque volentis neque currentis esse, sed miserentis Dei. Duo autem hoc loco non parui momenti perficit, & corrigit. Vnum quidem, ne vnquam ex bonis operibus nimis offeramur, siue, inquit, garris, siue contendis, non putes

illud quod rectè factum est, tuū esse. Nisi enim supernum auxilium adfuerit, frustrā laborabis. Quod tamen eō, quō tendis, peruenis, clarum est: quōd currendo & volendo, id assequaris. Non sic igitur dixit, nos frustra currere, sed ita demum, si totum nostrum esse putamus: si nō maiorem partem rerum nostrarum ad Deum referimus. Neque enim Deus ipse totum suum esse voluit, ne videatur nos frustra, & sine legitimo certamine coronare: neque item nostrū ne in superbiam incidamus. Si enim minimam partem habentes, tamen alta sapimus: quid si totius operis nostri domini essemus, quid non faceremus? Ad quam animi insolentiam & arrogantiam extirpandam, & hæc, & multa alia similia Deus fecit, & dixit. Verum iterum dicet quis. Quid hæc? quorsum inquit, hoc: Ergo, si quid forte cum honestate coniunctum fecerimus, superbiemus: ac ad ipsam cælum animis effremur? Iterum igitur Chrysostomus ad Philippenses inquit: Dum aliquid rectum faciamus, tum letemur, Deus enim, inquit, est, qui operatur in nobis. Tanto igitur studiosius attendamus nobis: neque nimis offeramur, si quidem hæc talia Deus operatur in nobis. Si igitur ipse operatur, oportet, vt & nos voluntatem exhibeamus, simul applaudētem, complectētem, & minimè effusim. Si verò voluntatem in nobis ipse operatur, quomodo nos ad id, quod bonū & honestum est, adhorturis? Etenim si vt velimus, ipse facit, frustra nobis dicit, obedite, non enim obedimus, frustra

In Greco
quidem
est 759
puto ta-
men legē
dum 57ā,

Serm. 8.
in cap. 2.

dicit, in timore ac tremore opereris salutem, si totum Dei est. Non ad hoc igitur, dixit, Deum esse operantem in nobis, & ut velimus, & ut operemur, sed ut sollicitudinem nostram releuet, & metū refrænnet. Audi, inquit, si volueris, tunc operabitur, ut magis velis, & promptitudinem ipse nobis dabit, & operandi efficaciam. Quando enim voluerimus, voluntatem ipsam nostram postea magis adauget. Ut potè volo quidpiam boni operari, bonum istud, ipse operatur, & per seipsum etiam voluntatem. Quemadmodum enim cum ipsa bona opera, dona Dei dicit, nō deicit nos à nostro libero arbitrio, sed illud in nobis integrum conseruat: ita quando dicit, operatur in nobis, & velle & perficere, non aufert à nobis arbitrii libertatem, sed ostendit quod ipsum virtutis exercitium, magnum nobis calcar, magnam promptitudinem ad rectè faciendi voluntatè adfert. Ut enim ex opere nascitur opus, ita ex ocio trahitur ocium. Dedisti eleemosynam: incitatis magis ad dandum, non dedisti, pigresces magis, temperanter transigisti vnum diem, habes profectum, in alterum, ignatiè te gessisti, anxisti segnitiem. Impius enim, inquit, cum in profundum malorum venerit, contemnit: sic & iustus, ubi in arcem iustitiæ conscenderit, tum magis ac magis porro contendit, & aspirat. Ut enim ille desperatione quadam, ignator efficitur, ita iste considerata bonorum multitudine, diligentior redditur, veritus ne totum perdat. Pro bona, inquit, volun-

PROU. 13.

tate, hoc est, propter dilectionem, propter placiti ipsius comitatem, ut quæ ipsi placet, fiant, & iuxta voluntatem ipsius omnia exequatur. Vides Deum omni ex parte operari. Vult. n. nos iuxta voluntatem suam viuere. Si autem vult, ad hoc certè nobis ipse cooperatur, hoc que ipse omnino perficit: vult, n. ut rectè viuamus. Vides, quomodo non aufert arbitrii libertatè: omnia inquit, facite sine murmurationibus, & disceptionibus. Diabolus, n. ubi nequit nos ab eo quod rectum & honestum est, abducere: alia via conatur mercedem nostram exinanire: aut, n. vanam gloriam, aut arrogantiam nobis persuadet: aut si nihil horum, murmuratione: vel si neque hanc, tum disceptionem, atque censuram morum atque dogmatum, num rectè scilicet an secus se habeant. Quibus omnibus grauis est diuinitus proposita pœna, graue exitium. Nam & mores veteres nos sequi oportet, & sacre scripturæ interpretib⁹ parere, & subijci necessarium est. In quo enim spiritu locutus est Paulus, in eodem Petrus & reliqui: in eodem item sancti Antistites & sancti Hierarchæ nostri, Basilius magnus, Gregorius Theologus, Ioannes Chrysostomus, ac vniuersus ille sanctorum Patrum chorus, prælucentes tanquam clarissima quædam lumina mundi, verbū que vitæ elucidantes, & ea, quæ sacra & diuina sunt nobis annunciantes, hæcque nobis omnia summa fide & integritate enarrâtes. Rursum igitur idem D. Chrysostomus, ad Timotheum hunc in modum dicit: Si igitur quis emundauerit se

Hom. 6.
in 2. Tim.
cap. 2.

ipsum, erit vas in honorem & sanctificationē. Vides, inquit, ut non natura, carnalisque necessitatis sit, aureum aut fictile vas effici, sed nostræ tantummodò voluntatis, idque dum hîc sumus in hac vita. Ibi enim neque fictile vas, aureum fieri potest, neque hoc item in illud commutari, at verò dum hîc sumus, magna huius immutationis, & commigrationis facultas volenti datur. Vas erat fictile Paulus, & euasit in aureum. Iudas vas fuit aureum, sed in fictile conuersus fuit. Et alio loco, exponens illud Pauli ad Ephesios: Gratia Dei saluati sumus, ait: ne beneficiorum magnitudo te extollat, vide quomodo te reprimat. Gratia, inquit, Dei saluati estis per fidem. Deinde, ne rursus libera voluntatis facultas legetur, posuit & ea quæ nostra sunt, quæ tamen ipsa ex nobis non esse docuit, non, inquit, ex nobis, addit statim. Nam neque fides, inquit, ex nobis, nisi, nisi ipse nos vocasset, quomodo credere possemus. Dei igitur donum est, neque ipsa tamen fides ad salutem sufficit, sed ne vacuos, ociososque nos saluet, requirit eam, quæ per dilectionem operetur. Sed & hoc ipsum Dei donum est, ne quis gloriatur. Et rursum cum dicit: Neminem ex operibus iustificari, hoc idem facit, ut hoc pacto gratia & benignitas Dei illustrius appareat. Ac si diceret: opera habentes non est aureus, sed ab operibus destitutos gratia saluauit. Verum ne quis iterum dum audit, non ex operibus, sed ex fide nos iustificari, ignauus & ociosus reddatur, vide

quod subiungat, Ipsius enim factura sumus, creati in Christo IESU ad opera bona quæ præparauit Deus ut ambulemus in eis. Constanti enim & perseveranti virtute in hoc certamine opus est, sine qua, nihil ex his rebus quæ dictæ sunt, nos quicquam inuare potest. Seruare enim nos ea omnia oportet, quæ nobis Christus Dominus præcipit, ac ne minimum quidem ex illis transgredi, ut hac ratione, nostra fides excellenti virtute sese commendat, ac quasi in lucem conspiciendam proferat.

DEVM NON ESSE
AVTOREM MALO-
RUM.

CAPVT XIX.

Ecimo nono igitur loco docetis, causam peccati penes nos, malamque voluntatem nostram, atque electionem esse, Deum autem nullo modo vllius mali causam existere. Quod quidem à vobis præclare, verissimeque dicitur. Exponens enim D. Chrysostomus Epistolam ad Timotheum, dicit: Scias, inquit, Deum omnia gubernatione sua moderari, omnibus rebus providere: & alia quidem ipsum per se efficere, alia verò sic se permittere, nihilq

In morali
homilia
8. in 2. Ti
cap. 1.

CENSURÆ ORIENTALIS

mali velle fieri. Bona autē omnia ex voluntate nostra, & illius adiutorio, proueniunt, nihilque ipsum latere, omnia autem mala, à nostra proficisci voluntate. Premuntur iusti, vt coronentur: peccatores verò, vt pœnas persoluant. Neque tamen aut oēs improbi hic plectuntur, ne resurrectioni plerique non credant: neque omnes item iusti calamitatibus diuexantur, ne quis improbitatem vtilem, & laudabilem esse putet. Quæ omnia, si rectè nobiscū expendamus, nihil profectò erit, quod nos in hac vita valdè perturbare possit. Si item sacras scripturas assiduè audiamus, inueniemus profectò ea omnia, quæ nos ad salutem mirificè instructe possunt. Et paulò post progressus, inquit, in nobis situm est, ex ipsis rebus aduersis, lucrari, iacturamque perferre. Non hoc facit tristiù euentuum natura, sed nostra voluntas. Multa pertulit Iob, gratò sustinuit omnia, iustificatus est, multò minora alius, sed blasphemauit, sed indignè tulit, maledixit, in Deumque commotus est, idèò iudicatus & damnatus est. Fortè igitur & magno animo opus est, & nihil graue nobis, durumque esse videbitur, sicut & contra, si ille infirmus fuerit, nihil erit, quod non grauissimum esse videatur. Tum. n. demon diabolus aliquid proficit, vbi mentem nostrā Deo adhærentem non inuenit, vbi immoderatum, & intemperantem animum cernit. Cùm n. homo mandatorum Dei non recordatur, neque iustificationes eius seruat, tum demùm illum captiuumprehendit, cum còque, tanquā

In mora
homeliæ
9. in 2. Ti-
mol. ca. 4.

Iob. 1.

insidiosissimus Pirata, in aduersos exitij scopulo profugit. Nam & Adam, si apud se recentē Genes. 3. momentum tenuisset præceptum illud, Ex omni ligno comedes, si item seruasset iustificationem illam, quæ dicit: quacunque die comederis, morte morieris, nunquam in ea mala, in quæ postea detrusus est, coniectus fuisset. Nemo igitur Deum accuset: nemo in eū causam malitiam suam referat. Non enim in illis, qui vocāt, causa incredulitatis consistit, sed in his, qui vocantibus non patent, atque resiliunt. Atqui dicit quis melius fuit longè inuitum etiam pertrahi, Apage verò cum ista tua oratione. Nemo enim ad honores, nemo ad coronas, nemo ad conuiuia, & panegyres: ac solennitates, quenquam nolentem vi cogit: nemo inuitum, & quasi cathenis vincitum trahit: hoc enim non honorantis est, sed contumelia afficientis potius. In gehennam mittit ille inuitos, in regnum porro cœleste volentes, atque currentes inuitat. Cur igitur non omnes, id, quod melius est, sequuntur? propter eam, quæ cuique inest, infirmitatem. Cur igitur eam nõ extirpat? An non vniuersam hanc naturam, tanquam librum quendam, immensam humanitatem, simul & potentiam eius enarrantem expedit? an non tot seruos suos Prophetas misit? an non toties nos vocauit? an non infinitis & insignitatis signis & portentis sua confirmauit? an non gehennam, æternamque exitium comminatus est? an non regnum cœleste toties promisit? an non quotidie solem suum oriri facit

super bonos & malos (imbres item suos mittit super iustos & iniustos? Vellem dices potius necessitate bonus esse, & ab ipsis præmiis, que hanc libertatem consequuntur, excidere, quam integravoluntate improbas existēs, tam acerbę damnationis sententię, subiecti, atque puniti. Atqui pugnat, cum rerum natura, necessitatē fieri virtutem. Verum si ignoras ea, que sunt facienda, age, prode ignorantiam tuam, & tunc tibi dicentur ea, quę dici oportet: aut si bene nosti, quę recta sunt, & ea quę nocitura esse videantur, cur non abstinēs? cur in verita ruis? Non possum, inquis? At qui ceteri, eiusdem fortis & conditionis homines, longē maiora possunt: teque suo exemplo conuincunt abundeque os istud tuum impudens obstruunt. Tu fortallē, cum vxorem habeas, temperare tibi ab aliena non potes, alius autem etiam sine vxore incorruptam seruat continentiam. Quā igitur tuę incontinentię adferes defensionem? Non sum, inquis, eiusdem naturę, non eiusdem cōplexionis. Ea scilicet causa, quod nolis, nam te non posse, dicere non debes, cum tibi facilē demonstrabitur, omnes ad virtutem idoneos nasci. Nam quod simpliciter quis non potest, illud etiam omni necessitate incumbente, nunquam poterit. Quod cum non facit, præter voluntatem suam non facere prædicatur: quale hoc est, volare, aut in celum subleuari, graui hoc pondere corporis depressum possibile non est. Quid igitur, si Rex facere præcipiat hæc? Quid si non facienti mortem

proponat, dicens se eos, qui non volaturi sint obrucaturum, vel igni traditurum, vel aliquid simile passuros? faciet ne iustum quispiam? parebitne? nequaquā. Non enim potest: non patitur natura. Quid, si idem rex iubeat, vt temperatē & continenter viuant? nonne statim plurimi huic imperio parebunt? negabis fortallē, propter eos, qui tale mandatum transgredientur. Quid si eosdem vincetos in carcerem coniciat, ibique concludat? poteruntne æstum illū cupiditatis suę perferre, nihilque inconueniens perpeti? optimē profectō. Non igitur dicas, hunc quidem natura esse bonum, illum malum. Non enim, si ita à natura quis constitutus esset, vllō vnquam tempore, vt clarē videremus, immutari posset. Voluntatis igitur nostrę, non naturę, totum vitium est.

DE SACRIS TRADITIONIBVS, ET PRÆferim Monachatu.

Vigesimum caput docet, vos quidem bona opera non repudiare, omnēque pietatem, & religionem sequi, dies tamē festos, sacrificia stata, item ieiunia, fraternitates, mona-

chorum denique universam politicam, & alia his similia, inutilia esse censere. Quod quidem nec rectè, nec sanctis patribus consentaneè sit, atque dicitur. Si enim omnia opera bona, ut dicitis, complectimini, cum hæc ipsa eius generis sine, vel in primis hæc colere, eorumque studiosi esse debeatis. Nam primo de Ascetica vita que eadem monastica est, illud Magnus Basilii docet: Ascetica, inquit, vita vnum solum scopum & finem habet, salutem animæ: omniaque ea, que ad eam salutem aliquo modo conferre possunt, viresque suæ institutū, atque regulam, tanquam Dei mandata, cum omni timore & cautione servare, cum ne ipsorum quidè præceptorum Dei alius scopus sit, quam eos servare, qui illis obediunt. Oportet igitur, quemadmodum illos, qui loturi in balneum ingrediuntur, omni veste nudari, sic eos, qui vitam monasticam ingrediuntur, ab omnibus vitæ huius impedimentis denudatos, intra philosophicæ vitæ metas se continere. In qua quidem rerum omnium repudiatione, illud summum est, ut pravas cupiditates primum deponamus: deinde illud, quod vi & natura sua primum illud sequitur, ut omnia reliqua vitæ impedimēta à nobis reiiciamus. Et cum hoc genus vitæ delegerimus, quod in amabili quadam societate consistit, illud imprimis curare, ut sit omnium cor vnum, & anima vna, voluntas item & studia, iuxta D. Pauli præceptum, eadem: Vnum existere corpus, ex pluribus membris compactū: omnem ite perfectionem fraternæ unitatis & concordie complecti:

plecti: nihil proprium habentes, sed omnia in commune possidentes. Neque verò solum hoc tale genus hominum accusandum non est, sed etiam summis laudibus & commendatione referendum: maxime illi, quos diuinus amor ad veram illam pulchritudinem cælestem contemplantam erexit, ac plane vulneravit, ipsumque sponsum Christum dominum sectari, illique adherere docuit. In quibus alij aliam, pulchri & honesti, in Ecclesia Dei speciem, sunt complexi & occinunt. Et alij quidem virginitaris personant hymnos: alij eorum, qui seiniis, & humicationibus domarunt corpora sua, celebrant Encomia: alij eorum animi magnitudinē, qui sua omnia propter Christum venderunt, admirantes, illorum laudes longè lateque persequuntur. Non tamen illud, quomodo vnoquoque eorum, quæ dicta sunt, rectè quis defungi possit, verbo docētes, quam vel solum laudē prædictorum, ad omnem virtutis profectum & incrementa, plurimum valere existimantes. Detrahente autem, aut conuiciis læssere, hoc tale genus hominum, quomodo piū & christianum sit? Ut enim ad aliquod opus vocati atque conducti, siquidem ille qui eos vocauit, hoc propositum & hunc finem habet, ut metant, ad hoc ipsum se totos preparant: si item ut ædificet, ad ædificandum se eos componunt ac cohortantur: sic illi, qui in nomine Iesu Christi collecti sunt, in primis finem & scopum illius, qui eos collegit, cognoscere, ac ita demum ad eum finem sese componere, ac precipere omni conatu debent,

ne suo frustrentur sine, sed vt potius, cum amore, qui ex mutuo complacēdi studio emanat, consequantur, & ne improbitatis & negligentię iudiciā subeant. Debentque illius Apostolici meminisse dicti, qui inquit: Obsecro vos, ego vincētus in Domino, vt dignē ambuletis vocatiōe vestra, in qua vocari estis. Clarius autem ipse Dominus omnia nobis in diuinis suis promissionibus explicat: Si quis diligit me, sermonē meum seruabit, & pater meus diligit eum, & ad eū veniemus, & habitatiōe apud ipsum faciemus. Vt igitur ex eo habitat in singulis nobis, si praecepta eius seruamus, ita multo magis, vbi duo vel tres congregati fuerint in nomine eius, in medio illorū se ad futurum pollicetur: si itidem omnem vitam, & mores suos, ad mādāta eius composuerint. Nam, si indignē vocatione sua ambulauerint, neque ad voluntatem Dei seruandam cōspirarint, & si in nomine domini in idem congregati esse videantur, illud tamen audient: Quid me vocatis, domine, domine, & non facitis, quae ego praecipio vobis. Qui igitur diuinā gloriā particeps effici vult, & tāquā in claro speculo, formā Christi in mēte & animo tuo contemplati, debet insatiabili amore, & eo, qui expleri nō potest studio, ex toto corde, & ex omnibus viribus suis, nocte, atque die, auxiliū eius, ad id ipsum rectē & cōstāter comprehendendum querere. Quo perfectē nemo frui poterit, nisi prius ita, vt dictū est, ab omni se mundana voluptate, ab omnibusque aduersā potestatis cupiditatibus abiūxerit, quae

Ephes. 4.
Ioan. 14.
Matt. 14.
Luc. 6.
Basilii i
Oratione
de libero
arbitrio.

cum luce diuina pugnat, omnique operi bono inimica & aduersaria sunt. Proinde, si cognoscere velis, cuius causa à Deo benignissimo opifice conditi, ac in deliciarum paradiso collocati, ad extremum in numerum iumentorū insipientium comecti, similesque illis facti, ab incontaminataque illa gloria exclusi sumus, hīc ipsam cognosce. Quōd vbi primū per inobediētiam serui carnis, per prauos affectus, facti sumus, ibi nos statim ipsos à beata exclusimus vita regione viuentium: ac in captiuitate, & dura seruitute constituti adueque iuxta Babilonis flumina sedemus, quōd hactenus in Aegypto detineamur, nondumque terram promissionis hæreditate adiuimus, melle & lacte manantem: nondum aspersum est cor nostrum cœlestis agni sanguine, adhuc enim laqueus inferni, atque huius maliciæ in illo infixus hæret: nondū recepimus lætitiā salutaris Christi, adhuc enim stimulus mortis pungit nos: nōdum induimus nouum hominem, qui secundū Deum creatus est in sanctitate & iustitia, siquidem nedum deponimus veterem hominem, qui corrumpitur secundū cupiditatem fraudis: nondum circumferimus imaginem hominis cœlestis, cōformes gloriæ illius facti, amplius enim imaginem terreni gerimus: nondum veri adoratores adoramus Deum in spiritu & veritate, adhuc enim regitur peccatum in mortali corpore nostro: nondum vidimus gloriam incorruptibilis Dei, adhuc enim in hac tenebrarū valle detinemur: nondum induimus arma lucis: quia nedum de

Psal. 136.
Ephes. 4.
Ibid.
1. Cor. 15
Rom. 8.
Ioan. 4.
Rom. 6.
Rom. 1.
Rom. 13.

Rom. 11. posuimus arma & opera tenebrarum nondum reformati sumus nouitate mentis, adhuc enim conformamur seculo huic in mentis nostræ vanitate: nondum cicatrices eius in corpore nostro gestamus, facti in mysterio crucis, adhuc enim in carnalibus passionibus atque cupiditatibus viuimus: nondum hæredes Dei, cohæredes autem Christi facti sumus, adhuc enim spiritum seruitutis, non autem filiationis Dei gestamus: neque enim hætenus templum Dei, tabernaculū Spiritus sancti effecti sumus: amplius enim Idolorum templa, vasaque spirituum nequitiae, propter eam, quæ nobis inest ad malis procliuiratem, sumus. Profectò enim nondū sinceritatem illam, & puritatem morū, mentisque splendore nobis acquisuimus: nondum spiritali, & absque omni dolo, lacte. mentisque nostræ incremento, & perfectione digni sumus: nondum nobis illuxit dies, nec lucifer exortus est, in cordibus nostris: nondum nos occupauit sol iustitiæ, neque splendor radiorum eius: nondum similitudinem Dei nostri recepimus, neque consortes eius diuinæ naturæ facti sumus: nondū germana magni Regis purpura, neque genuina imago Dei facti sumus: nondum eius diuino amore vulnerati: nondum spiritali charitate sponsi nostri Iesu Christi percussit: nondum inuisibilis, & mysticæ communionis participes facti sumus. Et vt in summa omnia complectar: nondum genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis effecti sumus, siquidem amplius serpentes, ara-

plius genimina viperarum sumus. Quomodo enim non serpentes illi, qui in terra perpetuò reptant, & ea tantūm quæ terrena sunt sapiunt, neque cōuersationem suam in cælo habent: quò itē non genimina viperarum, qui non obedientiæ Dei, sed potiùs scædi serpentis rebellionem adheremus: Quibus igitur verbis cōpellabor quibus lachrymis, quo gemitu sectam illum? qui solus potest eum, qui in me crudelē dominum fixit, pellere errorem? Aut quomodo eas, quæ in me regnant, prauas cupiditates excludam, vt particeps efficiar gloriæ Christi, vt sanctus & mundus filius Dei sim, vt in eam requiem, in quam me præcessit caput meum Christus, ingrediar? Torrentes lachrymarum profundam: lauabo per singulas noctes lectū meum, donec in tribulatione & cordis mei anxietate exaudiar, misericordiamque consequar, donec cum Maria optimam me partem elegisse sentiam, donec cœlesti pane, qui mundo dat vitam, dignus efficiar. Verum dicet quis ita: ne plurimi Christianorum, si non omnia Dei mandata compleuerint, frustra se in aliis exercebunt? Quo loco, bonum erit B. Petri meminisse, qui post tot res præclarè gestas, cum toties se beatum à Domino audiisset, ex leui voluntatis diuinæ detractione, illud audire: Nūc lauero te, nō habebis partē mecum, vt interim raceā, neque ex ignauia, neque ex contemptu, sed potiùs ex summa erga Dominum reuerentia atque pietate id eum fecisse. Atqui amplius dicet quis, scriptum esse: Quisquis inuocauerit nomē domini saluus erit

Mat. 23.

philip. 3.

psal. 6.

Luc. 10.

Ioan. 6.

Fr Affecti-
cis Basilij.
Ioan. 3.Ioel. 2.
Rom. 10.

Rom. 10.
Matt. 7.
1. Cor. 13.
1. Tim. 2.
9. 1. Tim. 2.

& ita vel ipsam nominis diuini inuocationem, ad saluandos eos qui inuocant, sufficere. Verum audiat ille vicissim Apostolum dicentem. Quomodo inuocabunt, in quem non crediderunt: si verò credis, audi ipsum Dominum: Nō omnis, qui dicit mihi Domine Domine, intrabit in regnum cœlorum, sed qui facit voluntatē patris mei. Quod si vel hoc ipsum, facere voluntatem patris, nihil inuat, inutileque habet operis studium, nisi debite & suo modo fiat. Hoc autē est, nisi diuini amoris & æternæ felicitatis cōsequendæ causa suscipiatur. Sic enim ipse dominus decreuit: Faciunt, inquit, vt videantur ab hominibus. Amen dico vobis quia receperunt mercedem suam. Vnde & Apostolus institutus dicit: Si, inquit, bona mea profundam in efesus pauperum: si corpus meum tradidero, ita vt in igne ardeam, charitatem autem non habeam, nihil sum. Quid de nobis dicemus, qui vitam mollē, & omnivoluptate disfluentē, illi, quæ ex lege & voluntate Dei est, longē anteponimus? Quæ tandem ratione, aut æternæ vitæ felicitatem, aut sanctorum contubernium & societate aut cum angelis gaudia in cōspectu iusti iudicis Christi nobis pollicebimur: Stultę profecto & insanæ mentis est, hæc cogitatio. Quomodo enim in pari honore in regno cœlesti cum beato Iob confedebit ille qui ne minimam quidem partem eius fidei habuerit, ac ne exiguam quidem afflictionem, moderatē, & cum gratiarum actione portauerit? Quomodo cum Davide, qui in condonandis iniuriis, sufferendisque

inimicis nullam vnquam animi magnitudinē prætulit? Quō cum Daniele, qui non assidua continentia, & deprecatione sedula Deum que serit? Quō item cum aliis sanctis, qui ne vestigium quidem vllum eorum virtutis, in vita moribusque suis, demonstrauit? Quis Agonethetes aded est iniquus, iudicijque expertus, qui paribus præmiis, & coronis dignetur victorē, & illū, qui ne in aciem quidem descendere voluerit? Quis Dux & Imperator in æquā prædæ partem vocabit eos, qui ne in pugna quidem cōspecti sunt cum illis, qui egregia potiti sunt victoria? Bonus quidem & clemens dominus, sed idem iustus simul. Ne igitur vna tantum parte Deum illum esse agnoscamus: sola scilicet misericordia illius, neque eius immensam humanitatem & benignitatem, occasionem ignauitæ & inertitæ faciamus. Ided enī de cœlo tonat, ided fulmina iacit, vt nemo eius bonitatem cōteannat: idem ille, qui solem suum exoriri facit, idē cœcitate improbos ferit: ille, qui pluuiis terram rigat, idē igne, sulphure, spiritu, procellaq; agit, vertitque omnia. Vt enim illa sunt mansuetudinis, & benignitatis eius, ita hæc seueritatis signa: vt aut propter illa diligamus, aut propter illa metuamus eū: ne illud & nos audiamus. Nunquid diuitias bonitatis & patientiæ, & longanimitatis eius contemnis? ignorans, quoniam benignitas eius ad penitentiam te adducit, secundum autē duritiam tuam, & impauitens cor, thesaurus tibi iram in die iudicij. Cum igitur absque exercitio illorū operū quæ

q. de vlt. ar. v. m. de. q. 2. 9. Vel idem mentis cœcitate iulle vinctat.

Rom. 2.

Deus præcepit, neque spes sit vlla salutis: nihil profectò eorum, quæ præcepta sunt, cõtemnere tutum sit. Magnæ enim præsumptionis, de ipso legislatore, eiusq; legib; nos iudicium, sententiamq; ferre velle. Agè igitur, Euangelica dogmata, omni ex parte, cù vera fide cõplectamur, omnes, comunem deniq; curam & cõsiliu edõ conferamus, ne nos vlla pars diuinæ voluntatis effugiat. Si enim christianum, Deique hominem, perfectum esse oportet, debet certè is omnes partes mandatorum Dei complere, in mensurâ ætatis plenitudinis Christi: Nã vt mihi prædicandi necessitas incumbit, & vñ mihi erit nisi Euangelisauero, ita & vobis idem studiũ, idẽq; periculum inest, si aut circa necessariorum inuestigationẽ socordes fueritis, aut si remissi & soluti, in custodia earum rerum, quæ nobis traditæ sunt, ipsorũq; operu studio, exiterimus. Idẽd enĩ dicit dominus. Sermo quẽ locutus sũ, ille iudicabit eum in nouissimo die. Et seruus nesciens, & digna plagis faciens, vapulabit pauci, seruus autẽ sciẽs, & non faciens, nec se totum ad voluntatem domini componens, vapulabit multis. Sit igitur doctrinẽ dispelatio ex parte quidem mea, sine reprehensione, ex parte autẽ vestra, fructuosa, sciẽtes vniuersæ sacre scripturæ partes, atque mandata aliquando ad tribunal Iesu Christi, ante oculos nostros poni debere. Arguam te, inquit scriptura, & cõstituiam in conspectu tuo peccata tua. In hoc pacto namque cum omni vigilantia & sobrietate his quæ dicuntur, diligentius inuigilabimus,

Ephes. 4.
1. Cor. 9.
Ioan. 12.
Luc. 12.
Psal. 49.

& diuina dogmata, ad opus sedulò producere festinabimus. ignorantes, qua die, & qua hora Dominus noster sit venturus. Ea enim quæ nobis cum Deo intercedit coniunctio, non in ea, quæ secundum carnem est, cognatione consistit: sed solo prompto studio exercendæ voluntatis eius pericitur. Qui ex Deo est, inquit scriptura, verba Dei audit. Et iterum: Qui spiritu Dei aguntur, hi filij Dei sunt. Quem locum exponens Diuus Chrysostomus, inquit: Vt ne lauacri dono confisi, vitam subsequenter negligenter, ait: Quamuis baptisma acceperis, nisi ipiritu postea ducaris, dignitatem daram perdidisti, & adoptionis prærogatiuã prodidisti. Propterea non dixit, quicumque spiritum acceperunt, sed, quicumque spiritu ducuntur, hoc est, quicumque omnem vitam ita viuunt, hi sũ filij Dei. Et Ioannes. Vos amici mei estis, si feceritis quæ præcipio vobis. Impossibile autem esse quemquam regno cœlesti potiri, qui non maiorem ea, quæ legis est Euangelij, iustitiam præ se tulerit, ipse Dominus clarè docet. Nisi, inquit, abundauerit iustitia vestra plusquam Scribarum & Pharisæorum, non intrabitis in regnum cœlorum. Et Paulus: Omnia inquit, damnũ esse putauĩ, præ excellentia cognitionis Iesu Christi Domini nostri, cuius causa omnia in damno collocaui, ac veluti stercora arbitratus sum, vt Christum lucrificarem, & inueniar in illo, non habens in me iustitiam meã, quæ ex lege est, sed eam quæ ex fide Iesu Christi, quæ ex Deo est, iustitia in fide. Omne enim

Mart. 24.
Basilius de finitio-
ne. 22.
Ad Rom.
Ca. 10. 5.
8. Ho. 14.
Ioan. 15.
Matt. 6.
Philip. 3.
Rom. 14.

quod ex fide non est, peccatum est. Oporter igitur nos spiritu Dei regi, oportet rectæ fidei adhærere: vt digni futura salute efficiamur. Sed & illud item non ignorandum est, ac vtique confitendum, omnium eorum quæ in nobis bona sunt, ipsiusq; tolerantia earum passionu, quæ pro Christo suscipiuntur, Deum ipsum fontem & autorem esse. Dicit enim Ioannes: Non potest homo accipere quicquam, nisi illi datum fuerit de cælo. Quid habes homo, quod nõ accepisti? Gratia enim Dei saluati sumus per fidem non ex nobis: Dei enim donum est, non ex operibus nostris, ne quis gloriatur: & hoc inquit à Deo. Nobis enim d. r. u. est pro Christo, non modo credere in illum, sed etiam pro illo pati, idem certamen habentibus. Neq; item multũ de se præsumendum est: ob ea præclarè gesta, quæ facit quis: neque omnino alij contemnendi: cum ad eos, qui in se confidebat & alios, tanquam ipsi iusti aspernabantur, illa dicta sit parabola: Duo homines ascendebr̃t in templum, vt orarent, &c. Sibi enim & non Deo sua tribuere bona omnia, nihil aliud est, quàm Deum negare, cum ipsoq; ex aduerso pugnare. Propter illos igitur, qui sibi ipsis confidunt, & non omnia in Deum omnium bonorum auctorem referunt, sed & alios fortalè, præ se contemnunt: ea parabola docet: quantumuis admiranda quadam iustitia, & quæ proximum Deo hominem efficiat præpollent quis si tamen cum superbia, & aliorum despicientia, ea ipsa iustitia sit coniuncta: eam in meram

vanitatem hominẽ detrudere: ipsiq; Apostatae angelo, qui quondam Deo par esse voluit, similem reddere. Nemo profecto sibi confidat, nemo, ait Basilius, putet se suis cogitationibus & consiliis in Euangelij perfectione Deo placere posse, sed omnia nostra in Deum referamus, illiq; soli confidamus. Fiduciam, inquit Paulus, habemus ad Deum per Christum. Neque enim sufficientes sumus ex nobis ipsis, vel cogitare aliquid bonum, tanquam ex nobis: sed omnis sufficientia nostra ex Deo est, qui sufficientes nos fecit esse ministros noui testamenti sui. Et alibi: Habemus, inquit, thesaurũ hunc in vasis fictilibus, vt sit abundantia virtutis ex Deo, & non ex nobis. Amplius autem ipse docuit: Si diligitis me, mandata mea seruare. Quandiu. n. vniuersa mandata domini non seruamus: quãdiu vitam nostram ita non comparamus, vt illud testimonium eius referre possimus, vos nõ estis ex hoc mundo, tandiu eum non diligimus, Spiritumq; eius sanctum, frustra nos accepturos ab eo expectamus. Non solum autem præcepta eius opere complere iustũ est, sed & in aliis quoq; virtutibus atq; traditionibus nos exercere oportet, festos dies non contemnentes, memores Canonis 53. Si quis Episcopus, vel Presbyter, vel Diaconus, in festis diebus carne & vinum non sumat, abhorrens, & nõ propter exercitationẽ, deponatur: vt qui habeat iniustã conscientia propria, & sit multis offensionis causa. De ieiunio itẽ. Canone 69. sic præcipitur. Si quis sacram Quadragesimam non ieiunet,

Ioan. 5.

1. Cor. 4.

Ephes. 2.

Philip. 2.

Luc. 18.

2. Cor. 3.

2. Cor. 4.

Ioan. 14.

Ioan. 15.

aut feriam quartam aut Parasceue, excomuni-
 cerur. Et reliqua. Sed & ipse Dominus per Moy-
 sen ieiunium sanxit, ut quidem multis in locis
 scriptum legimus: & peculiariter, dum in hunc
 modum legem fert: Anima quae per ieiunium
 afflicta & humiliata non fuerit, peribit. Sa-
 tagamus igitur per ieiunium & orationem
 mercatum salutis exercere. Ieiunantes au-
 tem, non ieiunemus ad lites & contentio-
 nes; non percuciamus hominem humilem
 & aduenam: dissoluamus omnia vincula im-
 pietatis, ac violentorum contractuum cōscin-
 damus Chirographa: esurientibus panem, &
 escam frangamus: egenis & vagis domos no-
 stras, iuxta Prophetæ præceptum, aperiamus.
 Ieiunantes corpore, ieiunemus & mente, in
 omnibus nos ab omni malo abstinentes, tum
 erumpet quasi manè lux nostra, ita ut scriptū
 est, tum, innocabimus & dominus exaudiet:
 tum clamabit, & dicet: Bono animo sis: Ecce
 adsum.

Eia 36.

DE CULTU ET VENE- RATIONE SANCTORVM.

CAPVT XXI.

VIGESIMVM PRIMVM ca-
 put, & idem vltimum consideratio-
 nis vestrae, de veneratione & cultu
 sanctorum institutum est. Memorias
 scilicet sanctorum vtiliter celebrari, easque ad

id solum, ut fides nostra solidetur & confir-
 metur, conferre, dum cogitamus eos gratiam
 & auxilium, fide, diuinitis consecutos esse.
 Nos autem dicimus inuocationem quidem
 verè & propriè soli Deo conuenire, illique
 primo & propriè deberi, eam autem quae
 sanctorum est, inuocationem, non propriè di-
 ci, sed ex accidenti, ut ita dicam, quodammodo
 & ex gratia, & priuilegio quodam. Neque enim
 aut Petrus, aut Paulus ipse exaudit eorum quae-
 quam, qui illum inuocant sed gratis & donū,
 quod habent, iuxta illud promissum. Ego, in-
 quit, vobiscum sum, vsque ad consummatio-
 nem seculi. Et de ea quidem inuocatione, quae
 ipsi Deo debetur, Paulus ad Romanos scribit: Rom. 10.
 Quomodo, inquit, inuocabunt, in quem non
 crediderunt? Deum, inquam, sine omni dubio
 intelligens. Quod autem & nos soli Deo pro-
 priè inuocationem tribuimus pater ex ipsa sa-
 cra arcanorum celebratione, ubi sic Deum cō-
 pellamus. Dignare nos domine, liberè & cum
 bona venia audere te coelestem Deum Patrem
 inuocare, dicentes Pater noster qui es in caelis.
 Et rursum Domine Deus virtutum sis nobis-
 cum: alium enim praeter te, in anxietatibus &
 tribulationibus nostris adiutorem, non habe-
 mus. Et iterum: Alium, inquit praeter te Deum
 non agnosimus, Mediatores autem facimus
 omnes sanctos. In primis autem & excellenter
 ante alios omnes, ipsam Dei genitricem virgi-
 nem Mariam matrem Dei. Secundum hanc
 autem, atque secundum angelorum atque alio-

Matt. 28.

rum sanctorum choros, templis, donariis, supplicationibus, sacris imaginibus, eorum, non proprio Dei cultu, sed relatè & consideratione quadam ad ipsa exemplaria, honorem facimus, illisque aduoluimur. Scimus enim eum honorem, qui *ἀετρίως* dicitur soli Deo deferri: neque alium extra illum Deum agnoscimus: neque adoramus deos alienos, neque in sanctis, eorumque imaginibus venerandis nimij sumus: sed intra modum metuentes scilicet, ne eum honorem qui Dei proprius est, illis deferam⁹, quod absit. Res enim est impia, & à Christi Ecclesiâ, eiusque alumnis alienissima, verè, & nõ ad aliud relatè, sacras imagines adorare, quarum omnis honor, ad prima eorum exemplaria, inquit D. Basilius, referri debet. Cæterum, & alios sanctos omnes mediatores nobis, & aduocatos constituimus, nec in præsentia tantum hac vita, sed etiam in futura. Nam & hæc mediatio quadam est, cum angeli alijque sancti: atque aded non minus ipsa mundi domina pro nobis exorat. Neque tamen simpliciter pro omnibus, neque pro aliquo qui in lethali peccato mortuus est, illi deprecantur. Nequaquam enim hoc dicendum est. Iam enim vna sententia hos tales à sua exclusit misericordia Deus, ac tale quid contra illos pronunciauit. Si steterit Noe, aut Iob aut Daniel, filios eorum & filias non liberabunt, sed pro illis solis exorant, pro quibus preces suas gratas & acceptas Deo esse, arbitrantur: pro his scilicet, qui in medio pœnitentiæ cursu ex hac

vita sunt rapti: non dum tamen peccatorum suorum sordes, planè emundare potuerunt, idque profectò stante adhuc iudicio, nec dumque lata sententia. Nã vbi semel solutum fuerit theatrum: vbi quisq; ad sibi designatum locum pœnæ abductus fuerit, ibi iam mediatio nulla est, neque omnino vnquam fiet. Hæc enim mediatio nunc, dum in hac vita sumus, in Ecclesiâ suscipitur, atque prædicatur: dum nunc quidem sanctos, nunc ipsam dominam, & matrem Dei, nunc angelos, mentesque beatas, compellamus ac illorum sacris precibus nos commendamus. Et dominam quidem nostram hoc modo: Sanctissima, inquit, domina nostra, Dei mater, intercede pro nobis peccatoribus. Sanctos verò angelos. Omnes celestes virtutes, sanctorumque angelorum & archangelorum chori, orate pro nobis. Sed & Prophetam illum, atque præcursorem, Baptistamque, domini gloriosos item Apostolos, Prophetas, martyres: sanctosque pastores, ac doctores: sanctarum item multarum virtus, omnèque sanctos oramus, vt intercedant pro nobis peccatoribus, quò gratia Dei ipsius insuperabili, item diuina, ac incomprehensibili virtute sanctæ Crucis, propicius nobis peccatoribus fiat. Nobis, inquam eum solum verum Deum colentibus, illique soli confitentibus, in veraque pœnitentiâ perseverantibus. Rogamus item, vt oculos animæ nostræ illuminet, ne aliquando onere peccatorum deprelli, obdormiamus in morte.

εὐχὴ κατὰ τὴν
ἀναγιγνωσκόμενης
ἐκ τῆς ἱερῆς
ἐκείνης ἐπιτομῆς

inimicusque noster præualeat aduersus nos. Precibus igitur & interpellationibus eorum omnium, quos supra memorauimus, petimus clementissimum Deum: ut ipse susceptor & liberator noster esse velit: nosque à laqueis inimicorum nostrorum benigna sua misericordia liberare dignetur.

ANNOTATIONES.

Neque enim aut Petrus, aut Paulus ipse exaudit quemquam, &c. *Non hoc dicunt, quod sancti omnino non audiant: quodque preces nostras non cognoscant, pugnat enim hoc cum his sanctorum compellationibus, quas paulo post ipsi subiungunt.*

Sanctissima Domina nostra Dei mater, intercede pro nobis peccatoribus. Et, Sanctorum Angelorum & Archangelorum chori, orate pro nobis, &c. *Quales item multa per similes veterum Græcorum Patrum votes ubique exaudiuntur.* Sancti Dei vos lachrymis & fletu doloris pleno rogo. *Origenis.* O Basili cœlitus aspice carnis stimulum, aut tuis listas intercessionibus, &c. *Nazianzeni.* O communes generis humani custodes, optimi curarum socij precum ac votorum inuicem suffragatores: legati apud Deum potentissimi, astra mundi, flores Ecclesiarum. *Basilij.* *Quis enim aut non audientem, aut non sentientem hoc modo compellat? Sed illud potius dicunt quod neque ipsi sancti viribus suis, sed diuino dono preces nostras cognoscunt, neque nobis de suo tribuant quidquam, sed Deus ipse sanctorum precibus, promissionibusque*

tionibusque, quas illos fecit, flexus ac persuasus, donat, largitorque animis. Percipiunt aut, & exaudiunt nostras preces sancti, vel in ipso Dei verbo, quod eam ob causam, candor lucis æternæ, & speculum sine macula Dei maiestatis, & imago bonitatis illius: Vel in ipso diuino lumine: inuicta illud: Nō erit tibi amplius sol ad lucendum per diem, nec splendor lunæ illuminabit te, sed erit tibi dominus in lucem sempiternam, & Deus tuus in gloriam tuam: non occidet ultra sol tuus & luna tua nō minuetur, quia Dominus erit tibi in lucem sempiternam &c. Et Apoc. 21. Et ciuitas nō eget sole, neque luna, ut luceat in ea, nam claritas Dei illuminauit eam, & lucerna eius est Angelus. Vel etiā ministerio Angelorum, iuxta illud Tobie. Quando orabas cum lachrymis, & sepe hebas mortuos, ego obrali orationem tuā Domino. Et illud Apoc. 8. Et alius angelus uenit, & stetit ante altare, habens thuribulum aureum & data sunt ei incensa multa, ut daret de orationibus sanctorum omnium super altare aureum, quod est ante tronum Dei. Et ascendit fumus incensarum de orationibus sanctorum de manu angeli coram Deo. Verum hæc alterius & prolixioris sunt considerationis.

ἀρχαγγέλων ἀγγέλων ἁγίων ἁγίων ἀγγέλων ἀγγέλων. Non proprio Dei cultu, sed relatè ad exemplar, &c. *Non caruit menda hic locus: itaque sensum et sententiam secuti sumus.*

ὡς ἡμεῖς ἐν τῷ ἀγγέλῳ ἁγίῳ ἁγίῳ. Neque in uenerandis imaginibus nimij sumus, sed intra modum &c. *Græcè sic scriptum erat, quod certè*

nullum sensum habere videtur id tamen eos velle dixisse, quod posuimus, & res, & verba ipsa inuenerunt. *Tomus Canon septima & octava synodi docet, ubi sic de imaginibus decernitur.* Sacram imaginem Domini nostri Iesu Christi, & omnium saluatoris, æquo honore, cum libro sanctorum Euangeliorum adorari, decernimus. Sicut enim per syllabarum eloquia, quæ in libro feruntur, salutem consequuntur omnes, ita per colorum imaginariam operationem, & sapietes & idiotæ cuncti ex eo, quod in promptu est, perfruuntur utilitate. Quæ enim in syllabis sermo, hæc & scriptura, quæ in coloribus, prædicat, & commendat. Dignum est enim, ut secundum congruentiam rationis, & antiquissimam traditionem propter honorem, qui ad principalia ipsa refertur, etiam deriuatiuæ imagines honorentur & adorentur, ut sanctorum Euangeliorum sacer liber, atque typus præciosæ crucis.

EPILOGVS DE QVIBVS- DAM, VT ISTI VOCANT, abusibus.

Amplius autem ad eos, quos dicitis abusus respondentes, dicimus. Primum vtriusque speciei participes esse oportere oēs dicitis, & rectè quidem: nam & nos hoc idè tremendis huius mysteriis participantes famelicus, illi inquam, qui

his digni sumus, præter id, quod nõ in azymo, sed in fermentato pane panis speciem accipimus. Secundum est, quod dicitis, melius esse nũbere, quàm vñ, iuxta illud Pauli: Vnius vxoris 1. Cor. 7.
virũ, & reliqua quæ Paulus in hoc genere præcipit. Proinde & nos illis sacerdotibus, qui in 1. Tim. 3.
virginitate persistere non possunt, priusquam tamen consecrentur, & sacerdotes fiant, vxores accipiendi potestatem damus. Deus. n. matrimonium sanxit. Illud item non ignoramus, turpitudinis germina multa suscipi inter eos, qui sacerdotes vxores accipere prohibent. Ille autem qui semel virginitatem professus est, virgo permaneat, nec iam illi vllam amplius licentiam post votum susceptum nubendi damus. Nemo. n. mit- Luc. 9.
teus manum ad aratrum, & respiciens retrò: idoneus est consequendo caelesti regno. Si verò huic humanitatis quid contigerit, hunc Ecclesiastica disciplina coercem, ac ad moderationem vitæ, per penitentiam atque confessionem, carnia item mortificationem ac oem vitæ continentiam reuocamus, ac veluti lustratione quadam expiamus: nihil dubitantes misericordiam benignissimi Dei humane eius infirmitati non defuturam. Tertio loco explicatis, sacram Liturgiã cum maiore pietate & deuotione apud vos, quã apud aduersarios vestros celebrari, ut quam ad questum, & ad lucrum à quibusdam referri dicatis, indeque multiplicationem priuatarum missarum exortam esse: vnam item solam Liturgiã vos celebrare, non ritu Roman. Ecclesie plures, scribitis. Si qui igitur sunt, qui ad questum & lucrum tantum

referant mysterium, illi turpiter & improbè faciunt, quòd certum & confessum esse, & nos, & veritas ipsa testatur. Quòd autem additis, mortem Christi non tantum verus primi parentis nostri debitum sustulisse, sed & omne aliud peccatum deleuisse, in eam partem illud dicimus. Debitores nos esse vniuersæ legis diuinæ implèdæ, ad imitationemque vitæ & conuersationis eius, qui pro nobis mortuus est, & resurrexit, pro posse cuiusque nos obligari: memores illius Apostolici. Charitas, inquit, vrget Christi, nos iudicantes hoc: si enim vnus pro omnibus mortu⁹ est, num ergo omnes mortui sunt? At vnus quidè pro omnibus mortuus est Christus: vt & qui viuunt, iam non sibi viuunt sed ei, qui pro ipsis mortu⁹ est & resurrexit. Si. n. vna parte corporis sui tantum circumcisus iuxta legem Moylis, debitor est vniuersæ legis: quãtò magis circumcisus quis, Christi circumcissionem, de positione vniuersi corporis, peccatorum carnis, quemadmodum scriptum est, debitor efficitur, adimplere illud Apostoli dictum: Ego mundo crucifixus sum: & mundus mihi. Vtuo autem iam non ego, sed viuit in me Christus. Mortuos enim nos oportet esse peccato, neque amplius illi seruire: & ita demum sequi Christum, quòd quidem est Deo plenè & perfectè viuere. Si enim liberè peccabim⁹, nec penitentiam agemus vnquam: hac quidem ratione, ne mors quidem Christi, quam adeò superbè iactamus, nobis proderit quicquam. De confessione autem & remissione peccatorum, quòd

2. Cor. 5.
Galat. 5.
Colos. 2.
Galat. 6.
Galat. 2.

quarto loco ponitis: ex sententia magni Basilij respondemus. Oportere vnumquemque Christianorum, siquidem dignum penitentia profectum demonstrare velit, vitæque ad legem Iesu Christi institutæ habitum & consuetudinem, sibi comparare, nullum animi motum, oc cultum apud se continere, nullumque verbum non expensum proferre, sed occultissima etiam quæq; cordis sui confiteri: non quibusuis passim, sed illis tantum, qui remedium, & sciunt & possunt adhibere. Et in alio loco inquit idem Basilus. Oportet illis, inquit, quibus commissæ & concredita est factorum Dei mysteriorum dispensatio, peccata sua confiteri Sic enim antiquitus omnes illi, qui penitentiam egerunt ad genua Sæctorum fecisse inueniuntur. De potestate autem remittendi & retinendi peccata, illud existimandum esse putamus, nec omnibus vt dictum est, passim, nec simpliciter traditam esse: sed penitentis obedientia interueniente tantum, paratoque animo ad ea omnia facienda, quæ is, cui ea cura animæ nostræ demandata est, iusserit atque præscripserit: tum vt is, qui absolendus est, verè, & ex animo peniteat. Vera enim penitentia est, ad eadem non relabi mala. Nam si quis ad eadem peccato redeat, hic similis est cani, ad suum vomitum redeūti. Oportet autem vita & proposito, ab omni temerario ausu nos remouere, contrariæque remedia vulneribus nostris adhibere. Quintum est de oblationibus, festis dieb⁹, statis ieiuniis, de traditionibus: item & quòd gratis per Christum

2. Pet. 2.

Rom. 13. peccata, & non propter aliqua merita & iustitias nostras nobis remittantur, confiteri debeamus: impossibile item esse oēs traditiones quęquam seruare posse, vnde grauatur & perterrentur pię & trepidę cōsciētia. Ad quę omnia verbis D. Basilij sic respondemus. Cauendū, inquit, nobis est ne occasione vnius p̄cepti, alia trāsgrediamur. Quare inquit, & ipse Paulus, de ciborū ratione docēs, nō simpliciter carnis rationem non habendā esse monet, sed in desiderijs. Tanquā illud quidē, quod ad libidinem & voluptatē in carne nostra est p̄ceptis & procliuę, per exercitationem, atque mortificationē sit extirpādū: illud autē, quod est vile, quodq; ad virtutis & pietatis exercitium cōfert, est quę necessariū: diligenti cura & studio exercēdum, atque cōseruandū. Esca. n. inquit Paulus, nos Deo nō cōmendat, & regnum Dei nō est cibus & potus, sed iustitia, pax, gaudium in spiritu sancto. Quare & ipsa cibi abstinentia, cum ratione est suscipienda: quā si inquit, ipse per se expendas: neque si manducauerimus, abundabimus, neque si non manducauerimus, deficiemus. Neque enim illi, qui non comedunt, meliores sunt, non comedentibus, si ipsum solum comedere spectes, neque iterum illi, qui comedūt: deteriores his qui non comedūt, sed hoc solum tantū cōsideres, si cętera oīa eadē sunt. Omne igitur corporis exercitiū ad animi virtutē referri, & comparari debet. Fit. n. plerūque, vt ea quę p̄ se ipsa pulchra, & honesta nō sunt: q̄ tamē talibus inseruiāt, ipsa ēt, pul-

1. Cor. 8.

Rom. 14.

chri & honesti formā & speciē acquirunt. Hęc igitur ratione ea omnia, quę nobis à sanctis Patribus tradita sunt, tanquam ea, quę hunc solum finem respiciunt, seruare & amplecti debemus. Qui enim talia spernit, Deum ipsum spernit. Neque omnino quicquam earum rerum, quę nobis à sanctissimis viris sunt relicta, aut ridendum aut traducendū est. Et si qui pręter piū vsum ac finem his abutantur, nō oportet tamen propterea tales traditiones irridere, ac traducere: sed eos quidem qui illis abutantur, leniter instruendo, admonere, ipsarum autem rerum verum & rectum vsum demonstrare. Quod quidem magnus ille Basilius cępius facere consuevit, maximē verō in eo loco vbi querit. Num acceptabile sit Deo opus aliquod bonum, etiamsi nō per omnia, iuxta p̄ceptum Dei ritē & debitē sit factum. Nihil. n. est, quod nos magis imitatores Christi faciat: quā vbi proximorum nostrorum curam suscipimus. Pudor autem est homini Christiano, sanctis & piis institutis, conscientiam suam grauari, aut perterreri dicere. Omne enim quod ex Deo est, vincit mundum. Quare, inquit, idem Basilius, Quis ad eō est sensus expers, quis tam incredulus, vt putet se non posse illis rebus ferendis parem esse, quę iam antē multi alij pertulerant? aut quomodo tanquam viribus suis grauiora, magisque laboriosa recusabit quis, quę nulla difficultate multi, qui eam antecesserunt,

1. Ioan. 1.
Deest par-
ticularum.

superarunt. Quare & monasticam vitam, quae recto fine, Deique causa suscipitur, nemo unquam bonus contempnit: nemo nisi quia ethi quidem multi fidenter aggredi fortasse audent: ut tamen dignè & competenter ad calcem usque perueniant, paucis fortasse curae est, ethi omnino non in ipso recto proposito laus operis consistit: sed in ipso fine fructus est totius laboris. Et ipsum quidem vitae genus laudant, miranturque omnes, iuniores autem & rudiores instruxerunt, & hortati sunt illi, qui potuerunt, ut alicubi, à quodam subiicitur & praecipitur. Disce, inquit, tu qui solitarius, fidelisque homo es, ipsiusque pietatis operarius, disce inquam Evangelicae conversationis modum, & reliqua. Et rursus idem ipse in eodem loco docens, cum qua probatione & examine eos, qui se huic vitae generi addicere volunt, suscipi oporteat, inquit. Necessè est illos cohortari, ut à prima statim aetate tradant & offerant se Deo, illi, qui se huic generi vitae addicere volunt. Qui, si ita fecerit, & charitate erga Deum germanus, & in eius retributionis, quae à domino proposita est, perceptione, firmus apparebit. Quae verò, contra traditiones, à vobis ex D. Paulo adferuntur, vel ex his quae iam dicta sunt, facile solui & explicari possunt. Apostolus scilicet, non de his observationibus, & traditionibus, in illis locis agere, quae pie & secundum Deum sunt: sed de illis, quae tamen ab Haereticis, atque aliis pravis hominibus, falsè & impie obstringebantur. Itaque D. Chrysostr. in Cap. 4. ad Timotheum, haec de Manichaeis, Eneantibus,

Ho. 12. in
1. Ti. ca. 4.

ac Marcionistis dicta esse interpretatur. Ut autem illi qui rectae & sanae adherent fidei, sub tuta & secura ancora navigant, sic illi qui ab ea semel exciderunt, nusquam tuto & constanter consistere possunt. Sed cum multum furdeque per omnes errores diuagati fuerint, ad extremum in ipsa extremae perditionis vada atque scopulos deferuntur. In secunda autem ad Coloss. gentilium atque Iudaeorum, his verbis superstitiones reici, de illisque qui nondum Christo adhaerunt, haec dicta esse, idem docet Chrysostr. Quinto item ad Galat. 1. ad Titum eodem modo. Quod idem, D. inquit Basil. illis verbis. Si, inquit studium eius iustitiae, quae ex lege est, eos qui in baptismo se Deo consecraverunt, tanquam non sibi amplius victuri, sed illi, qui pro eis mortuus est, & resurrexit, spiritualis adulterij obnoxio facit, ut per ea, quae superius dicta sunt, abundè demonstratum est, quod, inquit, de humanis dicit quis traditionibus? Studium, inquam iustitiae quae ex lege est per humanas intelligens traditiones. De ea porro iustitia, quae ex fide est, iuxta aureum os Chrysostr. respondemus. Iam primum igitur constat, ex fide cognitionem Christianam provenire, nec sine illa quenquam Christum cognoscere posse. Nam & resurrectionem, & natiuitatem, nulla humana ratio nobis probare potest. Sola autem id docet fides: haecque primum parte, causa esse iustitiae dicitur. Quod cum ita sit vides quod non simpliciter oporteat fidem habere, sed quae sit per opera. Ille enim, potissimum Christum resurrexisse cre-

Hom. 3

lectis cōuersionis amator: tu euangelici instituti negociator, tu qui sanctorum IESV Christi Apostolorum commilito esse cupis, obfirma animi tuum ad subeunda omnia illa, quæ iubentur, aduersa, atque strenuè & fidenter te adiunge monachorum cœtui, atque eorum qui præclare uiuunt, sis imitator: eorumque res gestas inscribe cordi tuo. Velis vnus ex paucis esse, rarum, n. quod bonum, & propterea regnum ipsum cœleste paucis patet. Si rapere illud vis, violentus existas oportet. Submitte igitur collum iugo Christi, circunda chetellis illius humeros tuos, preme atque extenua tu ipse certicem tuam, perpetuo virtutum exercitio, in ieiuniis, in vigiliis, in obedientia, in quieto silentio, in psalmodiis, in orationibus, in lachrymis multis, in opere ipso, in omni rerum aduersarum, quæ exoriuntur, tolerantia. siue illæ à dæmonibus cōtra te excitentur, siue ab ipsis hominibus proficiscantur, Cuius exercitij socia, & ministra uirginitas esse solet in illis, qui tam præstanti bono rectè & prudenter uti sciunt. Non, n. sola abstinentia, ab opere carnis uirginitatis perficitur donum, sed omnem item uitam nostram, uersos item actus, & mores nostros, pudorem & uirginitatem quandam suam conferuere oportet, in omni instituto, ac conatu suo, id quod sanctum & integrum est, præ se ferentes. Si igitur cupimus, secundum similitudinem Dei characterem anime nostre, per quandam animi quietem & tranquillitatem exornare, ut inde uitæ item nostre immortalitas prolute-

Hæc itē
ex eodē
loco Basilij.

à m. b. v.

tur, attendamus nobis, ne indigne, pacto, & data fide uiuentes, Ananiz & Saphiræ iudicium incurramus. Quibus licuit quidem statim à principio, possessiones suas sibi habere, nec illas domino dicere: at posteaquam inanis gloriæ studio, sua bona voto & dedicatione Dei fecerunt, illique non tam ut Deo placerent, quàm ut apud homines liberalitate & munificentia conspicui & admirandi essent, consecrarunt: ubi de precio illarum clam ad se partem aliquam auerterunt, talem cōtra se Dei indignationem cōmouerunt, cuius Petrus executor, & aduunster fuit, ut nulla etiam penitentia curari, aut expiari potuerint. Proinde ante quidem castæ & religiosæ uitæ uotum, atque promissionem, liberum est cuique uolenti, iuxta concessam & legitimam uiuendi rationem, coniugio sese tradere. Si quis uerò spontè & libere, uoto ac professione sua, Deo se tradidit, huic uerò amplius non licet retrò pedem referre, sed potius totum se illi, ueluti quoddam semel Deo oblatum ac dedicatum donarium, purum & integrum conseruare, ne, si semel uoto Deo sacratum corpus, communis uitæ functionibus contaminarit, in scædissimum sacrilegij crimen incurrat. Hæc autē cum dico, nō unum tantum genus elatæ cupiditatis intelligo, uti quidē permulti putant, in sola corporis custodia, totum uirginitatis & castitatis consistere decus, sed ab omni item licentiosa cupiditate, eum, qui se Deo consecrauit, continere, ac custodire se debere existimo, ne aliqua

Actor. 7.

mundi huius labe, mentis suæ puritatem contaminet, aut impedimentum aliquod, ad veræ diuinam perendam vitã, sibi accersat. Hæc igitur illum, qui mundo præsentique vitæ renunciauit, ne vas semel Deo dicatum, aliquo prauæ cupiditatis affectu contaminet, intueri oportet: illudque apud se maximè expèdere, iã se supra humanam naturam esse, aliusque penas suas extulisse, ac immortale quoddam, & corporis expers vitæ genus complexum esse, angelicãque vitã sequutum. Librum. n. ab omni coniugali lege esse, nullãque aliam pulchritudinem præter Deum ipsum, mentis, oculorumque intuitu, perpetuo spectare, hoc proprium est angelicæ naturæ opus. Rumpendæ igitur sunt omnium cupiditatum, & affectionum vitæ huius cõpedes illi, qui verè & per omnia Deũ sequi, & imitari velit. Quod nisi per omnimodũ mundi contemptum, morumque veterum obliuionem obtineri nullo modo potest. Nisi. n. nos planè ab omni mortali cogitatione, communisque vitæ consuetudine separauerimus, ac veluti ad alium quendam mundum omni animi cõtentione ac propensione, mortalitate hæc supata, transfulerimus, iuxta Pauli dictum: Omnis conuersatio vestra sit in cœlis, nunquam finem illum quem quærimus, Deo perfectè placendi consequemur, domino præcisè dicente: eum qui non renunciauerit omnibus quæ habet, non posse eius esse discipulũ. Quod ubi fecerit, omni deinceps custodia cor suum eum obseruare conuenit: ne sanctæ illæ, quas

Philipp. 3.

Luc. 14.

de Deo concepit cogitationes, illi effluant, neue memoriam mirabilium eius, rerum vanissimarum cogitatione contaminet: sed assidua potiùs, & ab omni rerum mundanarum contagione, munda & libera, rerum diuinarũ meditatione, animo impressam, atque, firmissimo sigillo obsignatam, sanctam de Deo cogitationem secum vbique circumferat. Hæc enim ratione charitas Dei nobis quæritur, simulque nos ad omne mandatorum Dei exercitiũ excitat: quo item exercitio ipsa conseruatur, vt cõstanter & perscueranter, colatur. Quod quidem ipse dominus demonstrat, nunc quidem dicẽs: Sidiligitis me mandata mea seruate, nunc autem, si mandata mea seruabitis, manebitis in dilectione mea: quales ille homines alio loco perfectos vocare solet. Itaque non oportet mirari, rectè & honestè viuentium monachorũ vitam, perfectam appellari. Per professionem quidẽ lauacri, inquit Chryostomus, priora nostra omnia nobis condonauit, ac post eam veniam, ipsumque lauacrum, secundũ præsidium & remedium, quod ex penitentia est peccatoribus reliquit. Si fuerint, inquit Propheta, peccata vestra uti coccinum, instar niuis ea dealbabor, ac in contrarium habitum transferam. Proinde non tam quidem cadere obest, quàm ubi cecideris, non te statim erigere, periculosum est. Proinde laudare potiùs, quàm extenuare, monasticæ vitæ institutũ conuenit. Qui. n. eos, qui se in perfecta virtute exercent, colit atque obseruat, hic Deum ipsum tanto magis honorabit, at qui

Ioan. 14.
Ioan. 16.
Matt. 9.

Egit.

Matt. 10.

hos semel contemnere didicerit, hic facile, pessimo profectu, in ipsum deum contumeliosus euadet. Qui vos accipit, inquit dominus, me accipit, qui vos spernit, me spernit. Hos igitur & nos imitemur: & sic omnes ex parte deum, ipsius vitæ honeste studio glorificabimus. Neque verò illud rectè quis dicere potest, non posse quicquam his seculis ad eum gradum virtutis peruenire. Nam cum charitas Dei non doceatur, ipsaque lex non aliud sit, quam earum, quarum nobis femina natura indidit, facultatum, agricola quaedam & nutritrix, vel. n. i ea parte, ubi Deus proximos nostros, tamquam ipsos nos amare iussit. Inspiciamus obsecro diligenter, num ite eius rei omni ex parte perficiende, vim & femina nobis insita à Deo habeamus. Quod quidè ita esse, facillimè deprehendemus. Quis. n. non videt hominè naturam mansuetum, & sociale animal esse, non solitarium, non ferum neque adeò quicquam eius naturæ est proprium: quam cum alijs communem vitam agere, alijs vti, simileque, ac cognatum diligere. Quorum igitur rerum nobis Deus prior femina dedit, earum merito & iure suo à nobis fructum & prouentum expetit dicens: Mandatum, inquit, nouum do vobis, ut diligatis inuicem. Ad quod mandatum eo magis animos nostros excitare volens, signum & iudicium suorum discipulorum, non miracula, non virtutum portenta ab illis exquirit, quæquam & horum, in spiritu sancto, illis magnam vim concessurus erat: sed audi quid dicat. In hoc cognoscent vos, quia mei estis discipuli, si dilectionem mutuan

Hæc ut
ex Basilij
Athenicis.

Ibidem.

mutuan inter vos colueritis. Quæ quidè duo, Dei & proximi dilectionis præcepta, ita secum vbique neclit ac glutinat, ut ea officia, quæ in proximum conferuntur, in seipsum transferat. Esuriui, inquit, & dedistis mihi comedere. Et deinde infert: Quæ canque, inquit, fecistis vni ex minimis istis fratribus meis, mihi fecistis. Proinde per primum quidem præceptum, licet secundum etiam perficere: per secundum autè est quidam reditus, & conuersio ad primum. Qui enim diligit dominum, idem consequenter diligit & proximum suum. Qui, inquit, diligit me, mandata mea seruabit. Præceptum autem meum hoc est, ut diligatis inuicem, sicut ego dilexi vos. Eum item qui diligit proximū, Dei dilectionem complere restatur, ut qui ea officia quæ proximo impenduntur, in eam partem accipere soleat, ac si in se collata sint. Quæ propter fidelis ille in domo Domini seruus Moyses, tantam erga fratres præ se tulit charitatem, ut deleri potius elegerit ex libro vitæ, in quem inscriptus fuerat, quam ut populus ille præuaricator, suorum delictorum veniam consequi non deberet. Neque verò solum ipsa mandata Dei, ea veneratione nobis sunt colenda, sed ut in summam rem contrahamus totam, sanctissimorum item Patrum vniuersæ traditiones & instituta contemnenda non sunt. Præcipientium quidem differentia, inquit Basilij, nihil debet ledere obedientiam earum rerum, quæ præcipiuntur. Cum ne Moyses quidem asperatus sit, consilium Iethro soceris sui, rectè

Matt. 25.

1. Ioan. 4.
Ioan. 14.
Ioan. 13.

Exod. 32.

In Alectis.

Exod. 24.

monentis. Et ipsorum quidem præceptorum differentia magna est. Nam alia quidem sunt, quæ domini præceptis aduersantur, corrumpuntque ea, aut saltem admixtione earum rerû, quæ prohibita sunt, cõtaminant: alia verò & si clarè cum illis non coniunguntur, plurimum tamen ad ea rectè perficienda conferunt, ac quasi operâ quandam præsentem adferunt. Oporteret. n. Pauli dicentis meminisse. Prophetias nolite contemnere, omnia verò probantes, quod bonû est retinere, ab omni opere prauo abstinete vos. Et rursum: Omnia consilia destruentes, & omnem altitudinem extollentem se aduersus scientiam Dei, & in captiuitatem redigentes omnem intellectum. in obsequiû Christi: & in promptu habentes, vlcisci omnem inobedientiã, cum impleta fuerit vestra obedientia. Et si quid fortasse ex his, quæ iubentur tale est, quod cum lege Dei consentiat, vel quod ad eam explendam nos iuuet, huic ipsi tanquam Dei mandato, omni studio & diligẽtia nos parere oportet. Satisfacientes illi mandato Pauli, suffèrentes vos mutuo cum charitate Dei. Si quid verò præcipitur, quod legi diuinæ aduersetur eamque aut euertat, aut inquinet, cum demùm illud dicere, opportunum erit: Magis oportet nos obedire Deo, quàm hominibus, memores Domini dicentis: Alienum enim non sequuntur, sed fugiunt ab eo, neque enim norunt vocem alienorum. Et Apostoli, qui nostræ cautionis & securitatis causã, non dubitat, vel angelos ipsos perstringere, cum dicit: Etia

Deesse videtur particula. *µµ*

1. Thess. 5

2. Cor. 10

Ephes. 4.

A. 9. s.
10an. 20.

Gal. 1.

si nos ipsi, inquit ille, aut angelus de cœlo euangelisauerit vobis aliud, præter id, quod vobis euangelisauimus, Anathema sit. Vnde instruitur: quod & si maximè cognatus quis sit, & si maximè clarus, ab eo autem quod Dominus præcipit, nos prohibeat, vel ad id: quod ab ipso veritum est, sollicitet, & impellat, fugiendum, & tanquam pestem his, qui diligunt Dominû auersandum esse. Quod quidem de his quæ à nobis dicta sunt, nullo modo verè intelligi potest. Ea enim quæ synodicè constituta sunt, omnes Christi fideles, tanquam diuinitus inspiratæ scripturæ consentanea recipiunt, atque amplectuntur semper: ob idque & à suffocato vltique ad hodiernum diem abstinemus nos, illudque auersamur, sanctorum Patrum, atque adeò ipsorum Apostolorum præceptis inhaerentes: scriptum enim est. Ab idolocitis abstinendum esse, sanguine & suffocato. Et in sexta synodo Canon. 67. decernitur. Si quis sanguinem animantis comederit, excommunicetur. D. quoque Basilius hæc de re legem ferens, inquit: Inuenio diuinas scripturas, tum veteris, tum noui testamenti repetens, neque in multitudine, neque in magnitudine eorum, quæ delinquantur, sed in sola cuiuscunque mandati transgressione, conspicuè censeri, & iudicari contra Deum incredulitatem, & commune esse contra quancunque inobedientiam Dei iudicium. Et paulò superius. Ex istis itaque & consimilibus manifestum esse iudico, quod generaliter quidem cupiditatum malicia.

In proo-
mio Atce-
norum.

ex ignorantia Dei, & prava de illo opinione oritur: peculatitèr verò dissidia hæc multorum inter se, non aliundè proficisci, quàm quòd indignos nos gubernatione & moderatone domini, ipsi constituamus. Ad considerationem n. talis vitæ, si fortè aliquando, inquit Basilius, me referre volui, ne modum quidem & magnitudinem talis stupiditatis, aut stultitiæ, aut vecordia (propter enim excedentiam malitiæ vno certo nomine illam appellare non possum) inuenire potui. Si. n. in brutis animantibus inde concordia oritur & proficiscitur, quod ad suos duces seruant obedientiam, quid dicemus nos in tanta inter nos discordia, in tanto mandatorum Dei contemptu & rebellione deprehensi? An non reputabimus hæc omnia, nunc quidem ad nostram doctrinam & conuersionem, à Deo proposita esse: in magno verò illo & terribili iudicij die, in confusionem ac condemnationem eorum, qui disciplinam respiciunt, ab illo producenda esse, ipso dicente. Cognouit bos possessorem suum, & asinus præseppe Domini sui, Israel autem me non cognouit, & populus meus non intellexit. Et multa alia his similia. Illud item ab Apostolo dictum. Si, inquit, patitur vnum membrum, compatiuntur reliqua membra. Et illud. Ne sint schismata in corpore, sed vt membra mutua sui gerat curam, ab vna scilicet omnia inhabitante anima, mota & impulsæ. Quorsum, inquam, hæc talis hominis fabrica? quorsum fabricæ explicatio? Ego quidem existimo eò spectare omnia, vt

Ihã. 1.

1. Cor. 12.

eadem seruetur similitudo: idem rectus ordo, imò multo maior in ipsa Dei Ecclesia, ad quam dictum est. Vos estis corpus Christi, & membrum de membro, vno, solo, verò, principatum obtinente, ac mutuo omnia membra conglutinante capite, ipso inquam Christo Iesu. Apud quos verò mutua non colitur concordia, neque vinculum pacis seruatur, neque spiritus mansuetudo custoditur, sed discordia, contentio, & amulatio implent omnia. Nimis profectò audax res est, tales vocare membra Christi, aut dicere ab ipso regi: stultæ verò mentis, non liberè fateri in illis imperium sensus carnis dominari. secundum sententiam Apostoli præcisè dicentis: Cui exhibuistis vos seruos ad obediendum, serui estis eius, cui obedistis. Cuius sensus proprietates, alibi clarè exponens, inquit. Cum u. sit in vobis zelus & contentio, nonne carnales estis: Docens autem liquidè, quàm, acerbis sit horum exitus, & quàm nihil tales homines commune habeant, cum vera pietate, dicit: Sapientia, inquit, carnis, inimica est Deo. Rom. 8. Legi enim Dei, non est subiecta, nec enim potest. Qui autem in carne sunt, Deo placere non possunt. Ob idque dicit Dominus: Neminem posse duobus simul seruire Dominis. Neque tales illud, quod in Actis Apostolorum dicitur, implere possunt. Multitudinis credentium erat cor vnum, & anima vna, & erant illis omnia communia: nemine scilicet propriæ voluntati parente, sed omnibus in commune in vno sancto Spiritu, vnam vnius Domini Iesu Christi vo-

Rom. 6.

Hæc ex
Asceticis
Basilij.

Rom. 8.

Matt. 6.

Ioan. 6.

Ephē. 2.

1. Theſſ. 5.

1. Timo. 2.

Ex Baſilij
oratione
de libero
arbitrio.
Luc. 12.

Pſalm. 25.

Hæc ca-
dem ex
Baſilij.

luntatem querentibus, qui dixit. Descendi de
cælo, non ut faciam voluntatem meam, sed vo-
luntatem eius, qui miſit me patris. Incedamus
igitur iuxta hunc Canonem sanctè, ædificati
super fundamentum Apostolorum, & Prophe-
taram, ipſo summo angulari lapide Iesu Chri-
ſto, in quo omne ædificium compactum, cre-
ſcit in templum sanctum in domino. Deus autè
pacis sanctificet perfectè, id totum quod sumus,
spiritum inquam, animam, & corpus nostrum,
inculpabileque in diem aduentus Domini no-
stri conseruet. Fidelis autem est Deus, qui voca-
uit nos, & vos simul, & qui omnes vult saluari.
Quod & faciet, si mandatis eius, quod quidem
vniuersæ salutis caput est, paruerimus: & sine
quorum custodia, impossibile est quenquam
gratia Iesu Christi in Spiritu sancto, ut quidem
iam superius demonstratum est, ac distinctius
illustratum, certam consequi salutem. Ne igitur
dimidia tantum parte illum Deum esse ag-
noscamus, neque eius benignam misericor-
diam, nostræ ignauitæ, & pigritiæ ansam capia-
mus: sed his omnibus quæ dicta sunt sobriè in-
tèri, ad opus ipsius, omnia eius diuina dogma-
ta deducere, studiosè curemus: nihil aliud respi-
cientes, quàm illum qui dicit: Ignem veni mitte-
re, & quid volo, nisi ut ardeat? Cuius ignis in se
opus Dauid experiri volens, inquit: Proba me
dñe, & tenta me, ut renes meos, & cor meum.
Hic si quidè ignis, interni oculi trabe absum-
pta, mundum oculum constituit, ut naturali vi-
dendi facultate recuperata, assiduè mirabilia de

lege Dei contempletur, cum illo qui dicit. Re-
uela oculos meos, & considerabo mirabilia de
lege tua. Hic talis ignis demones fugat, maliciam
adurit, futuræ resurrectionis est vis & facultas, ^{psalm. 118}
immortalitatis efficientia, sanctorum animæ ir-
radiatio, ac rationabilium facultatum ordo &
series. Hunc eundem ignem, ut & ipse ad nos
pertingat, Deum exorem omnes, ut in luce bo-
norum operum ex omni parte ambulantes, ne mi-
nimè quidè offendamus vnquam, sed tanquam lu-
minaria quædam orbis vniuersi conspicui, verbis
vitæ, ubiq; inhæreamus. Ut ita beneficiorum Dei
participes facti, cum Domino nostro Iesu Chri-
ſto, in vita hac, quasi consepulti, præcepta eius
omnesque virtutes, ac totum hoc quod diuinum
& salutare est, dignè, sanctè: ut quidem necessa-
rium est, adimplentes, requiescamus. Sic enim
vniuerso hoc incolatus nostri tempore peracto,
ad veram illam cælestis gloriæ patriam trans-
feremur: qua gratia & beneuolentia Iesu Christi
Domini nostri digni efficiamur. Amen. Et hæc
quidè fratres charissimi hætenus: quæ, ut & ipsi
videtis, omnia cum scripturis, diuinitus nobis
traditis, præclare conueniunt, iuxta sapientissi-
morum, sanctissimorumque simul ac spirantium
Patrum Deum interpretatione & dilucidatio-
nem. Neque, n. nobis licet priuato consilis in-
terpretatione aliquid diuinitus inspiratæ scri-
pturæ, aut ipsos intelligere, aut aliis tradere, nisi
quæ cum scopo sanctarum synodorum, Ecclesiæq;
sanctæ Theologorum, illud ipsam conuenit, ne
semel ex recto Euangelicæ doctrinæ tramite,

veræque sapientiæ & intelligentiæ semita abrepti, precipites seramur, nevé sensus deinceps noster, more Protei, in hanc, & illam formam fidei transferatur, hucque atque illuc diuagetur. Atqui forrè dicet quis vestrum, quæ igitur earum rerû, quæ suo loco dimotæ sunt, correctionis spes? quæ ratio? quæ inquæ & qualis? Hæc, inquæ, Deo ipso iuuante, si nihil præter ea quæ nobis à sanctis Apostolis sanctisque synodis diuinitus ordinata sunt, ordiemur, nihil aliud sequemur. Qui enim intra hos limites se rectè & constanter continere volet, hic quasi eundem chorum ducet nobiscum, hic eiusdem fidei & communionis nobiscum erit. Nam ille, qui sæpe dictos Canones respuit, & contra Apostolos similiter contumaciter progreditur, & aduersus sanctos impudenter se offert, hic nullam nobiscum communionem habere poterit. Aut quæ pars huic inter nos esse potest? quomodo item domesticus, & contubernalis nosse efficitur? cum omnes pie vivere volentes, sic alloquantur nostri contubernij doctores, illudque doceant. Hic quidem. Quisquis dixerit aliud præter illa, quæ statuta sunt: sit quantumvis fide dignus, virginitatem & omnem vitæ continentiam colat, signa & miracula faciat, futura prædicet, lupus tamen hic ouium pellibus reclusus, ouibusque exitium molies existimandus est. Alter verò. Qui ex his, quæ Deo plenè Patribus visa & decreta sunt, aliquid conuellere velit, huic non amplius œconomia adscribenda est, transgressi & præuaricatio dog-

Ignatius
in epist.
ad Hic.

mat. Alius autem oportet, inquit, illos tremendum iudiciû Christi ante oculos habere, sciêtes quantum discrimen sit ex his rebus, quæ nobis à Spiritu sancto traditæ sunt, aliquid auferre, vel illis aliquid addere. Non igitur oportet quenquam nouarum sententiarum ambitiosè auctorem esse velle, sed illa, quæ nobis à sanctis viris prædicata, & relicta sunt, agnoscere. Cum igitur tot & tanti sacræ doctrinæ interpretes, nos aliud sequi, præter ea, quæ accepimus, prohibeant, vna & sola rerum recuperandarum ratio superest, idem semper cum sanctis consiliis sentire, Canonibusque Apostolicis per omnia inhaerere, & sic in omnibus Christum Dominum & magistrum sequi.

Et vos igitur Germani viti doctissimi mediocritatis nostræ filij in Christo charissimi, cum sapienter, magisque consilio, ac tora mente velitis, cum ea quæ apud nos est Iesu Christi sanctissima Ecclesia, vos coniungere, nos tanquam parentes filiorum amentes libenter obuiis ut aiunt, vniis hanc vestram charitatem ac humanitatem in sinum mediocritatis nostræ recipim⁹, si modo Apostolicas, & synodicas nobiscum simul sequi traditiones volueritis, hisque vos ipsos subicere. Tunc enim demum verè & sincerè vna domus nobiscum efficiemini. Et ut confidimus, vbi ei quæ apud nos est sanctæ & Catholicæ Iesu Christi Ecclesiæ vos subiicietis, magnam laudem & cõmendationem apud omnes bonos, & rectè sentientes, inde consequi poteritis: hæcque ex duabus

Ecclesiis, quasi vna Dei benevolentia facta, reliquum tempus in beneplacito Dei trafegimus, vnaque simul viuemus, donec tandem ad cœlestem illam transferamur patriam. Qua vti nam potiamur omnes in Christo Iesu, cui sit laus & gloria. Amen.

Scriptum Dei benignitate Constantino- poli Anno ab incarnato Iesu Christo Domino nostro 1576. Mensis Maii, die 15, in ædibus ac residentis beaſſimi Patriarchæ. Subscriptum manu Pa- triarchæ.

ANNOTATIONES.

Primum vtriusque speciei particeps esse oportere, &c. Nemo fuit unquã, qui modo vel sacras literas seriò legerit, vel antiquitatis ecclesiastica aliquã notitiam habuerit, vel qui saltem sobrio & quieto animo res sacras tractauerit: qui vtriusque speciei v- sium magnoperè necessarium esse indicãrit. Qui. n. sa- cram scripturam legit, ille facillè animaduertit, sacra quidem mysteria nobis à Christo Domino relictã esse, sed & eorundem dispensatores, Apostolos, virosque Apostolicos institutos. Sic nos, inquit Apostolus, existimet homo, tanquam Dei ministros, & dil- pensatores ministeriorum eius Testamentum. vl- timamque voluntatem, quam nulli mortalium trans- gredi licet, nobis per scriptum esse, sed eiusdem testa- menti procuratores atque executores Apostolos, eorũ- que successores constitutos. Atq. si & depositi & lega- ti dispensandi tota potestas, penes dispensatores, testa- menti que curatores posita esse solet, si præsertim testa- tor voluntatem suam discretis verbis non expresserit

si distinctè quid cuique debeat, nō docuerit: quod in hoc vtriusque speciei legato factum esse videmus. Da- tur diuinum legatum duodecim presentibus curato- ribus solis, vt ipsi presentes veantur: adhibeatur alius nemo, ampliusque additur nihil. Qua causa? nisi vt tota dispensationis potestas, penes curatores atque dis- pensatores tanti legati sit: ita, vt nisi additus locus ibi Ioannis octauo fuisse: Nisi manducaueritis car- nem filij hominis, & biberitis sanguinem: qui tamen multas expositiones recipit: ne vnã quidem speciem multitudo, à testamento curatoribus ex legato iure repetere posset. Aliquid autem præter volunta- tem, vel dispensatorum, vel curatorum ex demortui hereditate sibi usurpare nihil aliud est, quàm furem & violentum iniusorem esse, ipsiusque vltimæ vo- luntatis testatoris euersorem. Nulla igitur necessitas est vtriusque speciei, si voluntatem testatoris spectes. Sic qui veteris Ecclesiæ mores, aliqua ex parte cogno- uit: ille æquè frequentem usum vnius speciei, quam vtriusque facillè animaduertere potuit. Primum in domesticis & priuatis communionibus, quarum se- pius Tertullianus, Hieronymus, Cyprianus item me- minerunt. Vbi. n. minus dignos se esse censebant, vt ad martyrum templa venirent: domi asseruatam Eucha- ristiam, communicabant. Non sciat maritus, inquit Tertullianus uxori suæ: quid secretò ante omnem cibũ guttes: & si sciret panẽ, nō credit illũ esse, qui dicitur. Et Cyprianus docet. Cũ mulier quẽdã arcam suã, in qua dñi sanctũ fuit, manibus indi- gnis retulset aperire, igne inde surgẽte deterritã esse, ne auderet attingere. Hieronymus autẽ. Quod igit, in Ecclesia nō licet, nec domi liceat: nihil deo

clausum est, & tenebræ quoque lucent apud Deum. Deinde in persecutionibus, ubi utriusque speciei commodus usus nequaquam esse potuit. In solitudinibus item, cuius utriusque commemorat in ea Epistola, quam ad Caesarium patricium scripsit Basilium. Illud autem, inquit, in persecutionis temporibus, necessitate cogi quempiam, non praesente sacerdote, aut ministro, id est, Diacono, communionem, propria manu sumere, &c. *Et paulo post*: Omnes in heremis solitariam vitam agentes, ubi non est sacerdos, communionem domi seruantes, à seipsis communicant. *Et*: In Alexandria, inquit, & Aegypto, unusquisque eorum qui sunt de populo, ut plurimum, habent communionem in domo sua. *Demum in navigationibus ipsis, quomodo Paulus in Actibus communicasse videtur: & Satyrus frater D. Ambrosij, de quo illud idem scribit Ambrosius, cui quod secum gestabat in nauis, Christiani de Eucharistia consuluerunt, quod alligauit in orario, & orarium inuoluit in colo, atque ita se diecerat in mare, non requirens de nauis compage resolutam tabulam, cui supernatans iuuaretur, quoniam fidei solius arma quae fuerit. Quod ite in aegrotis, qui utriusque speciei capaces esse non possunt, fieri solitum, ex pulcherrima illa de Serapione historia, apud Eusebium lib. 6. cap. 36. videre licet. In peregrinorum item communiōne, quae laica etiam dicebatur, & qua nonnumquam Clerici ponebantur, quae ex asseruata Eucharistia conferebatur peregrinis, sub utraque specie dabatur. Cuius rei auctor est Irenaeus in Epistola ad Victorium referente Eusebio lib. 5. cap. 24. Cyprianus in Epi. ad Antonianum Toletanum*

concil. Canon. 4. *Quod idem cernitur in illa communiōne, quae obuiam Episcopis aliisque magnis uiris mitti à Dioceſanis solebat, ad probandum, num eiusdem essent communiōnis, & num ea, quae ad pacem sunt, secum ferant. Cuius rei apud veteres scriptores frequens sit mentio. Quomodo item & in illa communiōne, quae die Parasceuae, atque die Sabbati magni semper fiebat, & nunc sit etiam ex praesantificationis atque praecōsecratis, ac in multis aliis similibus eodem modo clarè videre licet. Tum quidem certe, cum ea de re à Constantien. Synodo Canon latus est ad unamque solam speciem communiō laica renocata totum quasi orbem praeter eas, quae Friklesse atque Hus heresim sicuta erant prouincias, una sola specie spontè, & nullo Ecclesiastico quasi Canone iussus usum fuisse patet: quod vel ex ipso decreto eius concilij, quod in hunc modum decernit, apparet: Cum in nonnullis mundi partibus quidam temerariè asserere praesumant, populum Christianum sacramentum Eucharistiae sub utraque panis & uini specie suscipere, & non solum sub specie panis, sed & sub specie uini, populum laicum passim communicent, &c. Et in ipsa. Vnde cum huiusmodi consuetudo ab Ecclesia, & sanctis Patribus, rationabiliter introducta, & obseruata sit, habenda est pro lege: quam non licet reprobare, aut sine Ecclesiae auctoritate pro libito mutare, &c. Quae quidem omnia, cum Graeci rectè perspecta habeant, neque nunc, neque aliis unquam, in hac parte nimij utriusque speciei exactiores, extiterunt: & cum in eo totum studium suum collocassent, quò aliquid vel periculi quum reperirent, in quo Latinos accusarent, unius speciei*

tamen usum nunquam illis serio obiecerunt: non praetermissuri, si quid in ea re momenti inesse putarent. In Concilio quidem Florentino, ubi omnia etiam minima utrinque diligentissimè expendebantur, ea praecipuè, quae ad hoc spectabant sacramentum: de utriusque tamen communionis usu aut, decreto Cōstentienſi, ne verbum quidè unum prolatum fuit. Idque ob eam causam, quod & ipsi Graeci, eos, qui à re divina absunt, & qui domi infirmi communicant, una sola reficiunt specie, non aliud indicantes quàm illud nihil omnino interesse, num aliquis sub una, aut sub utraque specie communicet, cum utriusque plenus et integer Christus accipiatur. Sed & isti ambitione, atque studio nocendi, homines temulentii, qui hoc tanquam vexillum quoddam perturbanda Reip. Christiana exercent, alio modo haec de re loquuntur, ubi crapulam edormierunt, & alio, ubi prava cupiditate victi, omnia agunt, feruntq;. Edormita crapula Lutherus in libro declarationis Eucharistiae, inquit. non dixi, neque consului, neque est intentio mea: ut unus, vel aliqui Episcopi propria auctoritate, alicui incipiant utramque speciem porrigere, nisi ita cōstitueretur & mādaretur in cōcilio generali. Et alio loco: quāvis pulchrum esset, utraq; specie Eucharistiae uti, & Christus hac in re nihil tanquā necessariū praecepit, praestaret tamè unitatē, quā utriusque Christus praecepit sectari, quā de speciebus Sacramenti contendere. At ubi furor illū incepsit, ubi spiritus vertiginis & tumultus occupavit: in libro de captivitate Babylonica, ipse scdè à suis cupiditatibus captus, longè aliter sentit, & loquitur. Si quo casu, inquit, Cōciliū statuerit, minime

omniū nos vellemus, utraq; specie potirrimo tū primū in despectū illius Concilij vellemus, aut una, aut neutra, & nequaquā utraq; potiri: & eos planè Anathema habere, quicūq; talis cōcilio aūthoritate potiretur utraq;. Similitè ab eadē perturbatione relictus Melanchthon in suis Hypotyposis: sicut edere suilam, aut abstinere à suila, sic alterutra specie utriusque mediū & indifferēs esse docuit. In familiaribus itē colloquiis, utriusq; speciei usum indifferētē esse, quasi semper cōsuet. Quo autē animo & quo istitute, ad his ea agitari capta sit quaestio, praclare explicat primi huius Tragediae auctores Boemi. Propter eā enim Iacobello Misinensi scribūtur gratulabūdi adhibisse, quia reperissent scripturā & articulū, quo turpiter errasse Ecclesiā Romanā demonstrare possent, & per quē Romana sedis ignorātia vel nequitia argui possit. Luther⁹ etiā proficetur amplexū se opinionē hāc de utraque specie, ut à sede Romana & concilio liberius discedere possit. Ita isti fascinum quaesierunt, quo cōmodè oculis Christi fucū facere possint. Si quando autē dubitabatur, num aliquid boni insit in hac utriusque specie, extra obedientiam nimia et pertinaci repetitione: nunc planè haec omnis dubitatio sublata esse videtur, cū, si hoc eorū hominū studiū, cū sensu et voluntate Christi cōiunctū fuisset, nunquā huiusmodi hōies ex hoc ipso quasi principio, in tot poste a errores tū fiedos, disidia tot, omniumq; rerū humanarū & divinā rū perturbationē, blasphemias, merā deniq; impietatē prolapsi fuissent: nec, haec ipsa res tot pestiū et calamitātū seminariū fuisset. Nō quod in speciebus aliquid mali insit, sed quod melior sit obediētia quā vitima: & senticare magis, quam offerre adipem arietum: quoniam quasi peccatum arrolādi est, repugnare, & quasi

scelus idololatriæ nolle acquiescere, ait Dominus omnipotens. Inobediencia autem omnis erroris mater & magistra est: Sed & hæc hæctenus.

Qui Sacerdotes vxores accipere prohibeant, &c. Neque hoc prisecum est neque cum veteri more Ecclesiæ coniunctum. Quanquam enim in primis crescentis Ecclesiæ terminis non ex continentibus tantum, sed etiam ex illis qui vnus vxoris essent viri & presbyteri, & Episcopi eligerentur, tamen ubi iam incensum ordinem asseruebantur, non amplius vxoribus coniungebant suis. Libet hæc de re duorum amplissimæ autoritatis virorum adferre testimonia, Græci alterius, Latini alterius. Ex Græcis Epiphanius est, Episcopus Cypri: ex Latinis D. Hieronymus. Epiphanius igitur contra Montanistas, nuptias tantquam natura impuras damnantes, sic scribit.

Gaudet, inquit, ille Apostolus his, qui approbatum Dei cultum præstare possunt, & virginitatem, ac castitatem, & continentiam exercere diligunt. Verum vnas nuptias honorat, etiã si maximè sacerdotij dona, per eos, qui ab vnis nuptiis se continuerunt, & in virginitate vitam degunt, se ornasse præexpressit, velut etiã Apostoli ipsius Ecclesiasticam sacerdotij regulã ordinatè, ac sanctè constituerunt. Si verò quis per debilitatem opus habuerit, post primæ vxoris obitum, secundas nuptias contrahere: hunc ipsum veritatis regula non interdicat, hoc est, cū qui non sit sacerdos. Et longè clariùs contra Catharos. Reuera. n. non suscipit sancta Dei prædicatione, post Christi aduentum eos, qui à nuptiis, mortua ipsorum vxore, secundis nuptiis coniuncti

iuncti sunt, propter excellentem sacerdotij honorem ac dignitatem. Et hæc certò sancta Dei Ecclesiæ cum sinceritate obseruat: sed & adhuc viuentem, & liberos gignentem, vnus vxoris virum, non suscipit, sed eum, qui se ab vna continent, aut in viduitate viuunt, Diaconum & Presbyterum, & Episcopum, & hypodiaconum, maximè ubi sinceri sunt Canones Ecclesiastici. At dices mihi, omninò in quibusdam locis adhuc liberos gignere, & Presbyteros, & Diaconos, & hypodiaconos, at hoc non est iuxta canonem, sed iuxta hominum mentem, quæ per tempus elanguit, & propter multitudinem, quum non inueniretur ministerium. Nam quod decentius est, id temper Ecclesiæ per Spiritum sanctum benè disposita vidēs statuit apparare, vt cultus diuini indistracti Deo perficerentur, & spirituales necessitates cum omni beneuola conscientia peragerentur. Dico autem quòd decorum est, propter repentina ministeria ac necessitates. vt presbyter, & Diaconus, & Episcopus Deo deditus sit. Si. n. præcipit populo sanctus Apostolus dicens, vt ad tēpus vacent orationi, quantò magis sacerdoti id præcipit, vt indistractus sit, inquam, ad vacandum secundum Deum sacerdotio, quod in spiritualibus necessitatibus ac vltibus perficitur. *liberum illi planè, vt his hoc idem docet D. Hiero. lib. 1. de vita & uirtutibus uel de modo.* Sed & ipsi Episcopi electio non eam facit. Non. n. dicit, eligatur Episcopus, qui vnã ducat vxorem, & filios faciat, sed qui vnã habuerit vxorem, & filios in omni subditos dilecti-

To. 1. lit. 2.
heret. 48.

Heret. 58.

plina: certè confiteris, non posse esse Episcopū, qui in Episcopatu filios faciat: alioquin si deprehensus fuerit, non quasi vir tenebitur, sed quasi adulter damnabitur. Aut permitte sacerdotibus exercere opera nuptiarum, vt idem sint virgines, quod mariti: aut si sacerdotib. non licet vxores tangere, in eo sancti sunt, quia imitantur pudicitiam virginalem. Sed & hoc inferendum. Si laicus & quicumque fidelis orare non potest, nisi careat officio coniugali, sacerdoti cui semper pro populo offerenda sunt sacrificia, semper orandum est. Si semper orandum est, ergo semper carendum matrimonio. Nam & in veteri lege, qui pro populo hostias offerebant, non solum in domibus suis non erant, sed purgabantur ad tempus, ab vxoribus separati, & vinum & siceriam non bibebant, quæ solent libidinem prouocare. *Et in Apologia ad Pammach.* Igitur, vt dicere ceperamus, Christus virgo, virgo Maria, vtriusque sexus virginitatē dedicauere: Apostoli vel virgines, vel post nuptias continentes, Episcopi, Presbyteri, Diaconi, aut virgines eliguntur. aut vidui, aut certè post sacerdotium in æternum pudici. Quid vobismetipsi illudimus & irascimur, si subatibus nobis ad coitum præmia pudicitia denegentur? Volumus oppiparè comedere, vxorum adhiberi complexibus, & in numero virginum & viduarum regnare cū Christo? idem ergo habebit fames, præmium, & ingluuies? sordes & munditia? saccum & sericū? Lazarus recepit mala in vita sua, & diues ille

Epist. 50.

purpuratus, crassus, & nitidus, fruitus est carnis bonis dum adiuueret, sed diuersa post mortem tenent loca, miseriae deliciis. & deliciae miseriis commutantur: in nostro arbitrio est, vel Lazarum sequi, vel diuitem. *Et aduersus Vigilantium.* Quid facient orientis Ecclesiae? quid Aegypti & sedis Apostolicae, quæ aut Clericos virgines accipiunt, aut continentes, aut si vxores habuerint, mariti esse desistant? Hoc docuit Dormitantius, libidini freta permittens & naturalem carnis ardorem, qui in adolescentia plerumque feruescit suis hortatibus duplicans, imò extinguens coitu sceminarum, vt nihil sit, quo distemus à porcis, quo differamus à brutis animantibus: quo ab æquis, de quibus scriptū est: Equi insaniētes in sceminas facti sunt mihi: vauisquisque in vxorē proximi sui hinniebat, hoc est quod loquitur per David Spūs sanctus. Nolite fieri sicut equus & mulus, quibus nō est intellectus. Et rursum de Dormitatio & sociis eius: In chamo & frano maxillas eorum constringe, qui non approximant ad te. *Hæc Hieronimus.*

Sanctorum Patrum, atque aded Apostolorū. *Constitutio Apostolica hæc est.* Visum est Spiritui sancto & nobis, nihil vltiā imponere vobis oneris, quàm hæc necessaria, vt abstineatis vos ab immolatis simulachrorum, & sanguine, & suffocato, & fornicatione, à quibus custodientes vos, benè agitis. *Quod idem cano. 62. ita precipiunt.* Si quis Episcopus vel Presbyter, vel Diaconus, vel omninò ex sacerdotali Catalogo, comederit carnes in sanguine animæ ipsorum,

vel quid à feris captum, vel morticinum, deponatur: hoc. n. lex prohibuit: si autem sit laicus, segregetur. Canon item, quem isti tanquam sexta Synodi, allegant, in hunc modum præcepit. Sacra scriptura nobis præcepit, ut abstinemus à sanguine & suffocato, & fornicatione: Merito igitur damnamus eos, qui cuiuscunque animalis sanguinem arte aliqua condunt, & sic comedunt. Qui hoc fecerit Clericus, deponatur, laicus excommunicetur. Nos verò ad Apostolicam quidem constitutionem respondentes, dicimus, præceptum illud pro tempore tantum factum fuisse, hoc est, quamdiu idola manebant. & quamdiu item Iudæica infirmitatis habenda fuit ratio, & quatenus erant immolaticia, & ad idolorum, quibus consecrata erant, culturam pertinentia, quod satis etiam ipsius decreti verba declarant: non enim dixit, ut abstinere à contaminatione idolothyti, sed à contaminationib. idolothyti, & sanguinis, & suffocati. Hac enim omnia erant contaminationes: quis omnis sanguis habebatur diis consecratus: & omne item suffocatum propter sanguinem retentum: in illo autem quod sequitur, & à fornicatione, repetendum est verbum, abstinere, non referre, fornicationem ad contaminationes, quas dixerat. Fornicatio enim, & si crimen graue est, non tamen ad contaminationem cultus idolorum pertinet. Immolaticium autem sanguinem, & suffocatum in hoc decreto prohibita esse, testes, & authores sunt Tertul. in apologetico, Cyrillus, Hierony. in catechesi 4. Iustinus martyr in q. 45. Grego. Naz. in ser. in sanctum Pascha. Orig. lib. 8. cont. Celsum, & Magnetes antiquiss. auctor lib. 3. apologie pro Euangelio contra

Theosthenem Euangelia calumniantem. Vbi autem & idola sunt sublata, nec amplius illis offertur quidquam, & iam infirmitatis Iudæica tanquam desperata nullus habendus sit respectus: quin imò potius illud agendum, ne vlla ex parte Iudæicare, eorumque superstitionem sequi videamur: sublata legis causa, legem sublata esse putamus: cum præsertim, quemadmodum cum, cum ea lex ferebatur, illud maxime cauebatur, ne Christiani gentes Iudæicare videantur: ita nunc vicissim plurimum curandum est, ne Iudæorum ritus sequi videamur. Itaque iam ipse Paulus posterioribus temporibus, huius legis, vbi eius causa aufertur, cepta est, rationem non habuit, cum omnibus indifferenter utendum esse, nihil interrogantes propter conscientiam præcipit: alia præsertim causa longè maiore eam mouente, quam iam exoriebantur homines attendentes spiritibus erroris et doctrinis demoniorum, in hypocrisis loquentes mendacium, & cauteriatam habentes conscientiam: præbentes vobis, & abstinere à cibis, quos Deus creauit, ad percipiendam, cum gratiarum actione fidelibus, & his qui cognouerunt veritatem. Quorum error, ne aliquo modo confirmaretur, omnibus passim indifferenter cum benedictione & gratiarum actione, uti præcipitur: Hocque magis est Iudæicare, si modo persentiant Græci contra præceptum Pauli, qui omnibus indifferenter utendum esse putat, à suffocato abstinere, quam in aëryo pane Christi exemplum etiam Domini consistere. Sed isti festinam ex vobis alienis eiciunt, cum trahem in suis non vident. Ad Canonem autem sextæ Synodi illud dicimus, Canonem illum sextæ Synodi non esse, sed particularis cuiusdam, qui est post quatuor, vel

quinque annos, à sexta Synodo fuit ab Imperatore Iustiniانو in despectum quasi Sergij Pontificis, qui tum eius conatibus obfistebat, congregata. Cui neque legati sedis Apostolicae praesuerunt Constantinopoli, neque deinceps ipse summus Pontifex subscripsit. Et reuera illi Canones multi habent, quae neque planè Catholicae sunt, et iam futurum schisma olent. Itaque per iocum ab ipsis Graecis iudicium quinta sexta dicebatur, quod neque quinta, neque sexta esset, sed monstrum potius utriusque sibi nomen vendicans. Haec autem ita esse, ut diximus, non melius cognosci potest, quam ex illorum ipsorum Canonum verbis: sic enim habet. Quoniam autem sanctae & vniuersales synodi quinta & sexta, de mysterio fidei plenissimè disputantes, Canones non fecerunt, propterea nos conuenientes ad hanc Imperialem urbem, sacros Canones conscripsimus: oportebat enim, ut synodus vniuersales canones Ecclesiasticos promulgaret. Verum de his Canonibus suo cuiquam conferretur iudicium. Haec verò ut & alia haecenus.

Laus Christo Domino.

INDEX MATERIARVM, QVAE
per totum hunc librum exagitantur inter
Latinos & Graecos: prout apparebit in
singulis Capitibus, per ordinem,
inferius descriptis.

MATERIARVM CAPITA.

1. Symbolum Nicænum approbatur: proprius Graecorum, de processione Spiritus Sancti error asseritur. Cap. 1. fol. 6.
2. Articuli fidei summam explicantur, & ad vitæ & morum institutionem accommodantur. Caput. 2. fol. 19.
3. De peccato originis, baptismo, sacro chrismate, & eorum, qui baptisantur, communionem. Caput. 3. fol. 24.
4. De penitentia, & peccatorum remissione. Caput. 4. fol. 29. verso.
5. De fide & operibus. Caput. 5. fol. 31.
6. Neque nimis de gratia Dei praesumendum, neque desperandum esse. Caput. 6. fol. 36. verso.
7. De numero & natura sacramentorum. Caput. 7. fol. 42.
8. De Ministris Ecclesiae, & eorum honore. Caput. 8. fol. 46.
9. De Baptismo paruulorum. Cap. 9. fol. 42. lege. 50.
10. De cena Domini, & veritate corporis & sanguinis Christi. Caput. 10. fol. 42. verso. lege. 50.

11. De officio confitentis, & eius, qui audiendæ confessioni præest. Caput. 11. fol. 57.
12. De mulctis, atque satisfactionibus, quas D. Basilius *mā iūruia*, alij Græci *mēs ieromias*, appellare solent. Caput. 12. fol. 59. vers.
13. De sacra Liturgia, hoc est, de incruento, quod in missa fit, sacrificio: cuius opus, finis, vniuersaque œconomia, plenissimè explicantur. Caput. 13. fol. 65. vers.
14. De sacris ordinationibus quas Græci *μυστηρια* vocant. Caput. 14. fol. 113.
15. Neque preces, neque oblationes, neque dies festos, neque alia donaria, corrupta vita, & moribus ministrorum, vitari. Caput. 15. fol. 117. *corruptè legitur. 171.*
16. Omni magistratui a Deo Constituto parendum. Caput. 16. fol. 120. vers.
17. De consummatione mundi. caput. 17. fol. 122.
18. De gratia & libero arbitrio. Caput. 18. fol. 122. verso.
19. Deum non esse Autorem malorum. Caput. 19. fol. 126.
20. De sacris traditionibus, & præsertim Mo- nachatu. Caput. 20. fol. 128.
21. De cultu & veneratione Sanctorum. Caput. 21. fol. 134.

157

REVERENDISSIMO AC
NOBILISS. ANTISTITI IA-
cobo Bielenski Episcopo La-
cedemoniensi, Suffraganeo
Plocen. &c. fautori &
educatori suo.

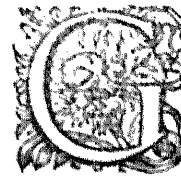

Oncionem nostram pro cultu & adoratione Iesu Christi in Sacramento Eucharistiae apud Serenissimum Regem meum aliquando habitam: nunc autem in hac solenni corporis & sanguinis Iesu Christi panegyri diligentius recognitam, ac ad eiusdem Iesu Christi laudem & gloriam, christiani autem populi edificationem & consolationem editam, ad R. P. V. fautorem & educatorem meum mitto, vt sit aliquod saltem testimonium & significatio meae perpetuae erga R. P. V. obseruantiae atque pietatis: illius autem erga me immortalium beneficiorum memoria extet sempiterna. Neque enim dissimulare volo, quin semper libenter ubique fatear, quidquid in his studiis profeci, quidquid ornamentorum consequutus sum, id me illius hortatu, cura ac studio singularique liberalitate consequutum esse. In qua Iesu Christi alumnorum agricultura ac segete, si alij quoque longè locupletiores eodem

modo elaborare vellent, multò maiores & vberiores profecto Ecclesiæ Dei fructus parent, longè cultior & fertilior vinea domini exercituum appareret, longè plures operarios haberet. Verùm nos nihil præter nostra curare solemus, utque vel mundo post mortem nostram terra, iuxta vetus dictum dehiscat, obitumque nostrum obitus omnium rerum consequatur, nihili ducimus. Quam mentem si maiores nostri itidem habuissent, longè deterius vel nobiscum ageretur, quàm nunc agitur. Tu quidem nobilissime Antistes, mactè ea laude esto, cui non erat satis ipsum his præstantissimis virtutibus & doctrinis, quibus affatim abundas, esse præditum, nisi alios ipsis excoli curares, ac veluti hæredes illarum relinqueres. Quo nomine te Deus omnis honestatis ac sapientiæ parens, felicem & beatum in multos annos conseruet, omniumque bonorum ubertate augeat, ac ex septuagenario centenarium faciat. Ego quidem eius educationis meæ nomine tibi maximas apud omnes bonos gratias ago & habeo, neque unquam agere desinam, utque maiores longè fructus studiorum meorum indies decerpas, si Dominus valetudinem hanc meam fractam erexerit, etiam atque etiam vehementer curabo. Vale venerande mihi que charissime senex.

PRO CULTV ET ADORATIONE IESV CHISTI
IN EVCHARISTIAE
SACRAMENTO.

STANISLAI SOCOLOVII
apud Serenissimum STEPHANVM Regem habita
Concio.

GLORIOSISSIMÆ memoriæ institutionis & adorationis corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi anniuersariam festiuitatem magno gaudio & letitia celebramus, quem toto corde & animo, veraque latria, id autem est unico & proprio Dei cultu, in tam sublimi sacramento colimus atque veneramur. Atque hoc illud est quod nobis in loco extremæ impietatis à filiis obicitur Belial, propter quod nos ex christianis idololatrias, ex populo Dei populum infidelem, ex filiis Dei, filios æternæ gehennæ factos esse claritant, monstrisque cognominibus ipsi maiora monstra conseruiunt. Dum nos iam Artolatrias, id est, panis adoratores, iam Saccolatrias, id est, carnis cultores, iam Anthropolatrias, hominum scilicet adoratores appellare solent.

Conuicia
hæretico-
rum in Ca-
tholicos.

In quo cum summus quasi cardo causę verferetur, in ipsiusque Iesu Christi castissimi & sanctissimi coniugij dedecus & contumeliam, eiusque sanctę & immaculatę sponsę conuicium ea res feratur, mihi dissimulandam tantum nefas non putavi, ipsum enim sponsum accusant, quasi ille thalami sui non fuerit satis diligens custos, quasi sponsam suam in scdissimum, spiritalis fornicationis idololatrię, inquam, scelus, contra veterum vatum promissa, & firma sua decreta incidere permiserit: quasi denique ipse pater omnipotens sepulcrum filij sui, quod gloriosum futurum per Iutam prędixit, tali abominatione contaminari passus fuerit, super quod vsque adhuc, hoc tale sacramentum ab omnibus gentibus, quę sub cęlo sunt, & qui Christi nomen gerunt, consecratur, offertur, & adoratur: aut tanquam omnino nobis alius Messias cum Iudeis expectandus sit, qui iuxta prędictionem Prophetarum, non idola tantum delere debebat, sed nomina etiam idolorum, non vt adorentur modo, sed vt ne recordentur, quidem homines illorum amplius. Si enim hæc Christus Dominus morte & resurrectione sua non sustulit, alius certę nobis Messias expectandus erit, qui hæc auferat, qui que ab hac fecditate vineam suam expurget. Quę omnia cum & ipsius æterni parentis summę providentię præiudicant, & Iesu Christi curam & sollicitudinem, quam de sua sponsa habet, diminuunt, & totam fidem christianam scdē

Heretici
Christum
accusant
negligen-
tię: & a-
liū ab illo
Messiam
expectā-
dam relin-
quunt.

Isaię 11.

Zacha 13.

contaminent, & Ecclesię Dei eam notam inu- rant, qua stante, ipsa sponsa Christi amplius esse non possit: obstruendum igitur Dei præsidio, os loquentium iniqua iudicauimus, ac de ea adoratione quę Iesu Christo in tali sacramento constituto debetur, pauca ex multis adferre oportere existimauimus. Proponemus igitur in primis scandala & accusationes aduersariorū; deinde totam rem per verillimas, ac quasi immediatē ex sacra scriptura, totaque analogia doctrinę sanctę propositiones excerptas, vsque ipso veteris Ecclesię perpetuęque consensu concludemus: demum accusationibus aduersariorum, quantum breue feret tempus, respondebimus. Vestrum erit conatum nostrum vestra deuotione adiuuare, Christo Domino prius sublimi reuerentia, in eodem sacramento adorato.

O salutaris hostia, &c.

Quia Ecclesiam Dei ob cultum & adorationem huius Sacramenti accusarunt, primi erant gentiles: vt vel inde, rei antiquitas cognoscat, qui Christianos insimulabant Bacchum & Cererem sub speciebus panis & vini adorare. Conuiuium hoc fuit à nostro instituto alienissimum. Auetrois item iactatur dictum: Quoniam Christiani Deum suum quem adorant manducant: Sit anima mea, dicebat ille, cum Philosophis. Habent autem hoc proprium hæretici, vt quibus vulueribus & contumeliis quondam gentiles Ecclesiam Dei lacerabant, eadem ipsi refricent. Quod in San-

Augusti li.
20. in Iam.
Cap. 45. &
16.

Heretici
gentiliū
& veterā
apostata-
rum con-
tumelias
insimulā-
bant.
Contra
Iulianū.

ctorum inuocatione cum Iuliano (referente Cyrillo) fecerunt, in reliquijs sanctorum venerandis, cum Eunapio qui dicebat nos salitos deos colere, nunc faciunt, vt facile seipfos prodant & in illorum se locum successisse, & eodem quo illi spiritu agitari. Hos sequuti sunt Manichæi: qui cum nihil carnis & sanguinis, sibi persuadebant, in se sacro pani & vino, dicebant à Catholicis puras creaturas adorari, & se ab ipsis iniquè accusari, quòd adorarent solem ipsum, qui esset creatura. Quin etiam, vt ex Leone Papa perspicitur, verborum Christi proprietatem de Eucharistia calumniabantur, & de ea disputare non verebantur, sed frustra. Suum tamen errorem nostro instituto, confirmabant, Deum sezt per omnia esse factum, & in omnibus partibus creature adorandum. Sunt enim hæretici venenosiss ataneis simillimi, qui ex omni etiam saluberrima herba, venena exitiosa ad confirmandos suos errores sugunt.

Consequutus est postea Nestorius, qui cum naturarum concomitantiam diuinæ inquam atque humanæ in Christo negasset, sicut Anthropophagiam in Eucharistia asserbat, ita de Anthropolatrya, id est hominis adoratione, cælum & terram (vt inquit Cyrillus) sugillabat. Multum deinceps fuit ea de re silentium, maximus autem apud omnes ecclesiâs consensus: ita vt cum de manducatione aliqua dubitatio extitisset, de adoratione, nulla vnquam extitit: vt ex illis verbis Pe-

tri venerabilis clarum est. Si ad honorandum, si ad adorandum, tantummodò daretur, questio non esset: sed quis etiam ad manducandum datur, non potest nos, vt illos quondam non mouere. Quod enim honorari, quòd adorari debeat, fidelibus omnibus certum est: quòd autem comedi, quia comestionis ratio non videretur, admirabile, & super omnia stupendum est.

Exortus est tandem ante quingentos annos Berengarius, Andegauen. Archidiaconus, sub Leone nono Papa, homo vanæ mundi gloriæ audax, animo elatus, conuiciator inuidus, vt Guimundus eius æqualis testatur, qui cum præsentiam Iesu Christi in hoc sacramento negasset, ita vt rei natura fert, eius adoratores idololatriæ reos esse accusauit: quem tamen veritatis tandem vis inuicta & vniuersalis de hoc sacramento consensus eiecit: ita vt morientis verba hæc fuisse extrema ferantur: Nos sine credimus, post benedictionem Eucharisticam, mysteria illa verum esse corpus & sanguinem Saluatoris, adducti eius verbis, & veteris Ecclesiæ autoritate: Et. Hodie in die apparitionis suæ apparebit mihi Dominus meus IESVS, propter pœnitentiam, vt spero, ad gloriam: vel propter alios, vt timeo, ad pœnam.

Mortuo Berengario, extinctum est penitus incendium. Quod si quæ exoriebantur scintillæ, statim vi veritatis supprimebantur, reuengarij.

Eunap. in
vitis So-
phist.

Ciril. in
expositio
in Synodi
Nicoenæ.

Berengarij
descriptio

De gestis
Anglorū.

Berengarij
nouissima
verba.

Instauratores hæ-
reticos Be-
rengarij.

Li. 3. ca. 1.

donec accensæ sunt illæ, quibus nunc orbis terrarum accensus flagrat, faces, Carolstadius, inquam, Zuinglius, Oecolampadius, Petrus martyr, Calvinus, & istorum primi parentes, Lutherus, Philippus, Hussus, Vicleuf, qui vt ceteros omnes præteriti temporis errores ex orco consepultos excitarunt, ita & in hac ipsa parte cum Rufo Dracone, contra castissimam sponsam Christi ora sua aperuerunt. Qui vel quod Christum dominum ex hoc sacramento penitus sustulerunt, vel quod cum pane & vino simul esse docuerunt, vel quod extra vsum sacramentum esse negauerunt, vel quod hoc nusquam iustum, nusquam imperatum sit, vel quod eo nõ sine vt colatur institutũ, vel quod ipsa sola sumptione illud satis coli putarunt, vel quod alia sacramenta item non adorerent, vel quod in illis locis nonnunquam est vbi indecenter colatur, nullo pacto adorandum esse docuerunt. Hæc igitur sunt scandala, hæc Draconis blasphemix, hæc aduertiorum accusationes. Quæ tamen vel ipsa illud docent, cum adorationis sacræ Eucharistiæ vsum iam à primis ecclesiæ temporibus extitisse, vt quæ iam ab ipsis Gentilibus Iudæisque sint impugnata, tum quos duces & authores isti sequantur, cum quibusque communem causam habeant, Gentiles inquam Iudæos atque scdissimos hereticos abundè indicant. Nunc quibus fundamentis ac veluti columnis subnixæ Ecclesia Dei

vera

vera Christi sponsa, & istorum ora obstruat, & suam fidem & integritatem, ac innocentiam erga sponsum suum tueatur & vindicet, paucis videamus. Hoc autem est, axiomata quædam, id est, propositiones per se & natura sua notas ac fide dignissimas proponamus. Ex quibus illud constet, eos quidem qui sacramentum hoc colunt, ab omni idololatria alienissimos esse, vt illos qui illud profanè tractant, maiestatis diuinæ infissimos violatores existere.

Primum igitur illud fundamentum sit, prima propositio fide dignissima. Deum, vbiunque sit, & in quacunque specie adorandum esse, præsertim vbi certa, & euidentia, eaque diuina sint eius præsentix testimonia.

Apparuit Dominus in forma hominis deambulantis in paradiso ad auram post meridiem, primis parentibus nostris Adæ & Eux, statimque illi metu ac reuerentia perculli, absconderunt se. Apparuit Dominus Abrahamæ patri omnium credentium, in specie trium angelorum, in conualle Mambre, quos cum tres vidisset, vnum adorauit. Apparuit Dominus Iacob in forma ipsi soli cognita, innixus scalæ, super quam ascendebant angeli & descendebant: surgit & adorat, verè Deus est in loco isto & ego nesciebam, non est hic aliud nisi domus Dei, & porta cæli. Apparuit Dominus Moyssi in flamma ignis de medio rubi, quo cum liberius accedere voluisset, audit, non appropinques huc, sol-

ue calceamentum de pedibus tuis, locus enim in quo stas, terra sancta est. Et abscondit Moyses faciem suam, non enim audebat aspicere contra Deum. Appariturus Dominus cuncto populo in monte Sinai, in caligine nubis, sic præcepit: Descende & contestare populum, ne forte velit transcendere terminos ad videndum Dominum, & pereat ex eis plurima multitudo. Sacerdotes quoque qui accedunt ad Dominum, sanctificentur, ne percutiat eos. Vade ad populum, & sanctifica eos, hodie & cras lauent vestimenta sua, ne appropinquent vxoribus suis. Omnis qui vicinius tetigerit montem, morte moriatur, siue homo, siue iumentum fuerit, non viuet. Manus tanquam nefarium hominem non tangeret eum, sed lapidibus & iaculis obrueris illum. Sic postea in Sanctis sanctorum, sic in caligine templi, sic in arca adorari solebat, idque ab illo populo qui ad omnem idololatriam natura effusus fuit: Neque verò tantum ea lex humanam attingit naturam, sed omnem item creaturam, maria, inquam, montes & flumina & quidquid conspicitur. Antecedebat Dominus populum suum in nube, & columna ignis & statim illud fit quod Psaltes magnificè celebrat: Mare vidit & fugit: Iordanis conuersus est retrorsum. Montes exultauerunt vt arietes: & colles sicut agni ouium. Quid est tibi mare, quòd fugisti: & tu Iordanis, quia conuersus es retrorsum? Montes exultastis sicut arietes: & colles sicut agni o-

uium? A facie Domini mota est terra: à facie Dei Iacob. Qui conuertit petram in stagna aquarum: & rupem in fontes aquarum.

Sed & cœlum ipsum eadem obligatur lege, Deus, inquit scriptura: Cum egredieris in conspectu populi tui, cum pertransires in deserto: Terra mota est, etenim cœli distillauerunt à facie Dei Sinai, à facie Dei Israel. Stet igitur firma lex, Deum in omni specie, & loco odorandum esse, vbi certa eius præsentia testimonia & indicia extiterint. Vt in adoratione Eucharistiæ, tot seculis & testimoniis sanctorum patrum confirmata.

Secundum causæ fundamentum illud est: IESVM Christum verum Deum & hominem esse. Fuit hæc fides principis Patriarcharum Abrahamæ, qui mittens seniore seruum domus suæ, quærendæ vxoris causa filio suo Isaac, sic inquit: Pone manum tuam subter femur meum, vt adiurem te per Deum cœli & terræ, vt non accipias vxorem filio meo de filiabus Chananeorum.

Quem in lumbis & femore gerebat, hunc Deum cœli & terræ vocat, magno misterio. Fuit hæc eadem fides magni Iob. Credo, inquit, quod redemptor meus viuit, & in nouissimo die de terra surrecturus sum: Et in carne mea videbo Deum saluatorem meum.

Quem visurus sum ego ipse & non alius & oculi mei conspecturi sunt. Hæc ipsa fides fuit omnium Prophetarum: Quare quasi colonus futurus es in terra, inquit, Hieremias, & quasi viator

declinans ad manendum? Quare futurus es velut vir vagus & fortis, qui non potest saluare? Tu autem in nobis es domine: & nomen tuum inuocatum est super nos: ne derelinquas nos. Hic est Deus noster, inquit Baruch, & non aestimabitur alius aduersus eum: hic adinuenit omnem viam disciplinæ, & tradidit illam Iacob puero suo, & Israel dilecto suo: post hæc in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est.

Baruch. 3

Ioan. 1.

Hæc eadem fides est Apostolorum. Et verbum (inquit Ioannes) caro factum est, & habitauit in nobis, & vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti à patre, plenum gratiæ & veritatis. Optabam enim ego, inquit Paulus ipse anathema esse à Christo pro fratribus meis, qui sunt cognati mei secundum carnem, qui sunt Israëlitarum, quorum adoptio est filiorum, & gloria & testamentum, & legislatio, & obsequium & promissa, quorum patres & ex quibus est Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in secula. Amen. Hanc eandem fidem vna sancta Catholica & Apostolica confitetur Ecclesia. Est ergo fides recta, inquit Symbolum, vt credamus & confiteamur, quia Dominus noster Iesus Christus Dei filius, Deus & homo est. Deus est ex substantia patris ante secula genitus? & homo est ex substantia matris in seculo natus. Perfectus Deus, perfectus homo, ex anima rationali & humana carne subsistens: æqualis patri secundum diuinitatem: minor patre secundum humanitatem. Qui licet Deus

Anast. 3.

sit & homo, non duo tamen, sed vnus est Christus. Vnus autem non conuersione diuinitatis in carnem, sed assumptione humanitatis in Deum. Vnus omnino non confusione substantiæ, sed vnitæ personæ. Nam sicut anima rationalis & caro vnus est homo: ita Deus & homo vnus est Christus. Vt qui alterum istorum non confiteatur, illum aut Nestorianum, aut Ebionitum, vel Atrianum esse oporteat. Quam fidem magnifice explicat vetustissimus Irenæus. Si enim homo non viciisset inimicum hominis, non in se victus esset inimicus. Rursus autem nisi Deus donasset salutem, non firmiter haberemus eam, & nisi homo coniunctus fuisset Deo nostro, non potuisset participare fieri incorruptibilitatis. Oportuerat enim mediatorem Deo & hominum, per suam ad utrosque domesticitatem, & ad amicitiam & concordiam utrosque reducere, & facere, vt & Deus assumeret hominem, & homo se dederet Deo. Qua enim ratione, filiorum adoptionis eius participes esse possemus, nisi per filium, eam qua est ad ipsum, recepissimus ab eo communionem, nisi Verbum eius communicasset nobis, caro factum? Et paulo post. Propter hoc enim Verbum Dei homo, & qui filius Dei est, filius hominis factus est, commixtus Verbo Dei, vt adoptionem percipiens fiat filius Dei. Non enim poteramus aliter incorruptelam & immortalitatem accipere, nisi aduinitis iussimus incorruptelam & immortalitati. Quemadmodum autem adunari possumus incorruptelam &

Irenæus lib. 3.

cap. 20. & 21.

immortalitati, nisi prius incorruptela & immortalitas facta fuisset, id quod & nos, ut absorberetur quod eras corruptibile ab incorruptela, & quod eras mortale ab immortalitate, ut filiorum adoptionem perciperemus? Utraque scriptura diuina de eo testificantur, & quoniam homo indecorus & passibilis, & super pullum asina ascendens, aceto & felle potatur, & spernebatur in populo, & usque ad mortem descendit, & quoniam dominus sanctus & mirabilis consiliarius, & decorus specie, & DEVS fortis super nubes veniens vniuersorum index: quem constituit pater vniuersorum heredem: omnia de eo scriptura prophetabant.

Sicut enim homo erat ut tentaretur, sic & verbum ut glorificaretur, requiescente quidem verbo, ut passer tentari & inhonorari & crucifigi & mori, absorpta autem homine in eo quod vincit, & sustinet, & resurgit, & assumitur. Hic igitur filius Dei dominus noster existens verbum patris, & filius hominis, quoniam ex Maria, qua ex omnibus habebat genus, qua & ipsa erat, homo, habuit secundum hominem generationem, factus est filius hominis. Hactenus Irenæus. Notant autem hoc loco sancti Patres, omnem honorem & adorationem, non ad aliquam naturam aut partem personæ, sed ad totam referri personam. Neque enim in homine aut solam animam rationalem, aut solam carnem colimus, sed totam personam ex anima ratione particeps & humana carne

constitutam. Sic in CHRISTO Domino, non aut solam diuinitatem, aut solam humanitatem colimus, sed diuinitatem simul & humanitatem vna adoratione veneramur, quia vtraque natura vnā constituit personam. De tali adoratione dixit Psaltes: Et adorabunt in conspectu eius vniuersæ familiæ gentium. Et in alio Psalmo: Et adorabunt eum omnes reges terræ, omnes gentes seruient illi: quia liberauit pauperem à potente, & pauperem cui non erat adiutor. Et Diuus Paulus. Cùm introduceret, inquit, primogenitum in orbem terrarum, dixit. Et adorent eum omnes angeli Dei, quasi diceret, non tum tantum cùm esset in sinu patris, non tum tantum cùm esset in forma DEI, adoratum fuisse ab Angelis, sed tum etiam cùm introduceret, inquit, eum in orbem terrarum, hoc est per incarnationem dixit. Qui enim Christum adorant, & diuinitatem, & humanitatem eius adorant.

Et adorabunt eum omnes angeli eius. Talem Ioannes in vtero adorauit, indignumque se esse dixit, cuius corrigiam calcamenti solueret. Pastores in præsepio, reges in cunis, discipuli in nauicula, Apostoli in cælum ascendentem adorauerunt. ut apertè euangelistarum testimonia comprobant.

Eum Petrus allocutus est: Domine Lucæ. 5. discede à me, homo enim peccator sum.

Psal. 21.
Psalm: 71.

Hebræ. 1.
Gal. 26.

Ioan. 2. 0.
Talem Thomas Deum & Dominum suum esse professus est. Recte igitur statuit antiquum concilium : si quis non vna adoratione non honorificat Emanuelem , hoc est, Deum & hominem secundum quod factum est verbum caro , anathema sit.

Ioan. 14.
Tertium illud est presentis negocij fundamentum : Diuinitatem Iesu Christi ab ea, quam semel accepit humanitate, nunquam separari posse . Nam cum à Deo nemo nisi per ipsum peccatum separari possit, cum in eius humanitatem nullum vnquam cadat peccatum , nullus error , nulla macula : Venit inquit , princeps huius mundi , & in me non inuenit quidquam : impossibile est item vllam vnquam in eo separationem fieri. Docet hoc liber Sapientie : Cum Dei verbum, Dei sapientiam nusquam , ne in morte quidem hominem illum , in figura Iusti Ioseph deseruisse restatur . Hæc venditum iudicant non dereliquit , sed à peccatoribus liberauit eum : descenditque cum illis in foueam , & in vinculis non dereliquit illum , donec afferret illi sceptrum regni , & potentiam aduersus eos qui eum deprimebant : & mendaces ostendit , qui maculauerunt illum , & dedit illi charitatem æternam . Nam illi ipsa diuinitas & cum anima eius ad inferos descendit , potestatesque tenebrarum deiecit , amplissimamque prædam inde tulit.

Ex eadem diuinitas corpori in sepulchro adfuit , quæ illud & ab omni corruptione

conseruauit, & postea illud ipsum corpus viuificauit, ac veluti arcum resolutum iterum intedit, dum suam corpori restituit animam. Docet hoc longè expressius longè clarius D. Ioannes. In hoc cognoscitur Spiritus Dei, omnis spiritus qui confiteretur IESVM Christum in carne venisse , ex Deo est : & omnis Spiritus qui soluit Iesum, ex Deo nõ est : & hic est antichristus, de quo audistis quoniam venit, & nunc iam in mundo est. Quis autem soluat Christum, nisi qui eius diuinitatem ab humanitate separet? Recte igitur Aethiopes in ea adoratione , quæ ad elevationem Sacramenti fit , dicunt: Verò hoc est corpus & sanguis Emanuel Dei nostri: Amen, Credo, Credo, Credo, & nunc, & vsque in secula: Et mox addunt ter iterum, credo, credo, credo, quod diuinitas non sit separata ab humanitate, ne hora quidem, ne per ictum oculi.

1. Ioan. 4.

Quartum & vltimum est cause firmamentum sub speciebus panis et vini verum & totum Christum contineri : docet hoc ille qui peccatum non fecit, & dolus non est inuentus in ore eius : qui est via, veritas, & vita, cui omnis impossibilitas cedit, qui stultam fecit mundi huius sapientiam , cuius verbum & manus est omnipotens: qui nos supra caput nostrum adamauit. Et de quo Paulus illud effatur, Dei enim filius Iesus Christus qui in vobis per nos prædicatus est, per me & Syhuanum & Timotheum, non fuit, in illo est, & non, sed est in illo fuit. Neque simpliciter & vt cũque docet, sed sub quatuor testibus, vt omne constet

Christus totus cõtinetur sub speciebus panis & vini.

1. Cor. 1.

2. Cor. 1.

verum. Tribus, inquit, Euangelistis, & quarto Doctore gentium Paulo, Rem totam sic testes exponunt: Cœnantibus autem eis accepit Iesus panem & benedixit & fregit, & deditque discipulis suis, & ait: Accipite, & mâducate. Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur. Et accipiens calicem gratias egit, & dedit illis dicens: Bibite ex hoc omnes. Hic est sanguis me^o noui testamenti, qui pro multis effunderetur in remissionem peccatorum &c. Exaudis voces rē clarē exprimentes: Hoc est corpus meum. Hic est sanguis meus: Exaudis interpretationem vocum, ne quid insit ambigui, quod pro vobis tradetur, quod pro nobis offeretur: Traditus est pro nobis Deus & homo, traditur & nobis Deus & homo. Quod si vberiore interpretationem audire vis, audi eundem Christū apud Ioannem latius suum testamentum interpretantem: Caro mea verē est cibus, & sanguis meus verē est potus. Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet & ego in illo. Sicut misit me viuens pater, & ego viuo propter patrem, & qui manducat me, & ipse viuet propter me. Hic est panis qui de cœlo descendit: non sicut manducauerunt patres vestri manna, & mortui sunt. Qui manducat hunc panem viuet in æternum. Audis, in me manet, & ego in eo: ipse igitur est in sacramento. Audis, qui manducat me, viuet propter me, ille igitur ipse viuificat. Audis, qui de cœlo descendit. Deum autem verum descēdisse negare non potes, nisi Arrianus aut Ebio-

nita esse velis: Hucq; illud pertinet, secius, quā isti interpretantur, hæc verba spiritus & vita sunt. Caro non prodest quidquam, non quod hic non sit vera caro, sed quod cum spiritu & vita, hoc est, vero Deo coniuncta, vt quemadmodum ille viuit propter patrem, ita & nos viuimus propter illum, vt rectē interpretatur Cyrillus. Ex quibus locis præclare concludit magnus ille Hilarius, de veritate, inquam, carnis & sanguinis Christi non relictus est ambigendi locus, vt illud compleatur, Et videbit omnis caro salutare Dei, quamuis in enigmate, quamuis in speculo, quamuis in sacramento. Hactenus fundamenta. Ad cætera testimonia pergamus.

Adiciamus his fundamentis ex quibus vi & natura sua sequitur, hunc ipsum Deum & hominem, qui sub eo ipso continetur sacramento, adorandum esse, Pauli doctrinam atque veterum patrum instituta. Pauli igitur doctrina quæ est: Dux sunt partes vniuersi cultus diuini quem Græci latrariam appellant: Interior, in quâ cultus & exterior: Interioris cultus illæ sunt partes, fides, charitas erga Deum, & proximum discretio, atque diiudicatio creatoris à rebus quæ creatæ sunt, sui probatio, puritas mentis, reconciliatio. Exterior cultus illis partibus constat: Ieiunio, sobrietate, corporis puritate, loci & temporis obseruantia, omni denique honesta & submissa totius situs nostri compositione, vtramque hanc partem cultus diuini ad hoc sacramentum adferendū esse docet Paulus

Lib. 8. de
Trinit.

Pauli doct.
de ador.
Christi in
Eucharisti.

illudque omni parte adorandum, idque cum graui, æterni iudicij comminatione. Quod ita esse vt melius animaduertamus, ipsius Pauli doctrinam audiamus: Non potestis calicem Domini bibere, & calicem demoniorum: non potestis mensæ Domini particeps esse, & mensæ demoniorum. Primum quidem conuenientibus vobis in Ecclesiam, audio scissuras esse inter vos & ex parte credo: nam oportet & hæreses esse: vt qui probati sunt, manifesti fiant in vobis. Conuenientibus ergo vobis in vnum, iam non est dominicam cœnam manducare. Vnusquisque enim suam cœnam presumit ad manducandum: & alius quidem esurit, alius autem ebrius est. Nunquid domos nũ habetis ad manducandum & bibendum? aut Ecclesiam Dei contemnitis, & confundetis eos qui non habent? Quid dicam vobis? Laudo vos? In hoc non laudo. Et paulò post. Itaque quicumque manducauerit panem & biberit calicem Domini indignè: reus erit corporis & sanguinis Domini. Probet autem seipsum homo, & sic de panis illo edat, & de calice bibat. Qui enim manducat & bibit indignè iudicium sibi manducat & bibit, non diiudicans corpus Domini: Ideo inter vos multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi. Quòd si nosmet ipsos diiudicauerimus, non vtrique diiudicamur. Dum iudicamur autem, à Domino corripiamur, vt non cum hoc mundo damnemur. Itaque fratres mei, cum conuenitis ad manducandum, inuicem expectate. Si quis esurit, do-

1. Cor. 10

1. Cor. 11

mi manducet: vt non in iudicium conueniatis. Cætera autem cum venero disponam. Et Pauli quidem doctrina hæc est: quæ verum cul tum ipsi soli Deo debitum huic sacramento hoc quidem modo tribuit, vt audistis, modò non surda aure audieritis.

Nunc ad sanctorum Patrum doctrinam nos referamus. Quo enim spiritu locutus est Paulus aut Petrus, eodem spiritu locutus est Augustinus, Chrysostomus, & cæteri sancti patres: Cùmque omnium sententias referre vnus orationis modus non ferat, quatuor solis testibus locupletissimis contenti erimus, duobus inquam occidentalis Ecclesiæ, & duobus orientalis Patribus.

Primum igitur sit testis Ambrosius: Non mediocris igitur questio & ideo diligentius consideremus, quid sit scabellum. Legimus enim alibi: Cælum mihi thronus, terra autem scabellum pedum meorum. Sed nec terra adoranda nobis, quia creatus est Dei. Videamus tamen ne terram illam dicat adorandam Prophetæ, quam Dominus Iesus in carnis assumptione suscepit. Itaque per scabellum terra intelligatur, per terram autem caro Christi quam hodie quoque in mysteriis adoramus, & quam Apostoli in Domino Iesu (vt supra diximus) adorauerunt. Neque enim diuisus Christus, sed vnus. Neque cum adoraretur tanquam Dei filius natus ex maria negabatur.

Secundus testis Augustinus est: qui eundem locum tractans, eodemque verba expendens, inquit: Et adorate scabellum pedum eius quoniam scabellum est. Quid habemus adorare? Scabellum

Patrum doctrina de adoratione Eucharistiæ.

Lib. de spiritu sancto cap. 12.

In 2^a 33.

pedum eius. Suppedaneum dicitur scabellum. Quod dicunt Graeci ὑποπόδιον, dixerunt Latini scabellum: & alij dixerunt suppedaneum. Sed videte fratres quid nos iubeat adorare. Alio loco Scriptura dicit Caelum mihi sedes est, terra autē scabellum pedum meorum. Ergo terram nos iubet adorare, quia dixit alio loco, quod sit scabellum pedum Dei? Et quomodo adorabimus terrā, cum dicat aperte scriptura. Dominum Deum tuum adorabis: & hic dicit. Adorate scabellum pedum eius? Exponens autem mihi quid sit scabellum pedum eius, dicit: Terra autem scabellum pedum meorum. Anceps factus sum, timeo adorare terram, ne damnet me qui fecit caelum & terrā. Rursum timeo non adorare scabellum pedum Domini mei, quia Psalmus mihi dicit: Adorate scabellum pedum eius. Quero quid sit scabellum pedum eius, & dicit mihi scriptura: Terra scabellum pedum meorum. Fluens conuerto me ad Christum, quia ipsum quero hic, & inuenio quomodo sine impietate adoretur terra, sine impietate adoretur scabellum pedum eius. Suscepit enim de terra terrā, quia caro de terra est, & de carne Maria carnem accepit. Et quia in ipsa carne hic ambulauit, & ipsam carnē nobis manducandam ad salutem dedit: nemo autem illam carnem manducatur, nisi prius adorauerit, inuentum est quemadmodum adoretur tale scabellum pedum Domini, & non solum non peccemus adorando, sed peccemus non adorando. Nunquid autem caro uiuificat? Ipse dominus dixit: cum de ipsa commendatione eiusdem terra loqueretur: Spiritus est qui uiuificat, caro autem nihil prodest. Ideo & ad terram quamlibet cum te inclinas: atque prosterneis, non quasi terram intuearis sed illum

sanctum cuius pedum scabellum est quod adoras: propter ipsum enim adoras: ideo & hic subiicit, Adorate scabellum pedum eius, quoniam sanctum est.

Ex orientibus tertius testis Chrysostomus: Hoc corpus in praesepi ueneriti sunt Magi, & uiri impij & barbari, longo itinere confecto, cum timore & tremore plurimo adorauerunt. Imitemur igitur saltem barbaros nos, qui caelorum ciues sumus. Illi enim cum id praesepi & tugurium tantum, neque eorum quidquam quae tu nunc intueris, uiderunt, summa accesserunt uerētia & horrore. Tu uero non in praesepi id, sed in altari: non mulierē quae in uino teneat, sed sacerdotem praesentē, & spiritum perabundē super proposito diffusum sacrificio uides. Nec simplex, ut illi corpus intueris, sed & eius potētiam & eum cognoscat administrationē, & nihil eorum quae per ipsum facta sunt ignoras, & diligenter inuicias in omnibus. Excitemur igitur horrescamusque, & maiore quam barbari illi pra nobis seruiamus pietatē, ut nō simpliciter neque frigide accedentes uehementiori igni caput obijciamus. Et ac autem non dico, ut non accedamus, sed ne temerē accedamus. Et in alio loco idem Chrysostomus: Per id tempus & angeli sacerdoti aspidem, & celestium potestatum uniuersus ordo clamores excitat, & locus altari uicinus, in illius honore qui immolatur, angelorum choris plenus est. Id quod credere abunde licet, uel ex tanto illo sacrificio, quod tum peragitur. Ego uero & commemorantem olim quendam audiu, cum diceret senem quendam uirum admirabilem, ac tui reuelationum mysteria multa diuinitus fuissent detecta, sibi narrasse, se tali olim uisione dignū habitū a Deo esse, ac per illud quidē tps

Ho. 14. 111
priorē ad
Cor.

Homi. 61.
ad populū
Antio. 8
Hamil. 3.
Ephes. 1. de
Lib. 6. de
Sacerdo.

de repente angelorum multitudinem conspexisse (quatenus humanus aspectus ferre poterat) fulgentibus vestibus indutorum, altare ipsum circumdantium: denique sic capite inclinatorum, ut si quis milites presentie rege stantes videret id quod facile mihi ipse persuadco. Item & alius quidam mihi narrauit, non ille quidem ab alia edoctus, sed dignus habitus, qui id & vidisset ipse, & audisset, quod qui de vita hac emigraturi sunt, si mysteriorum huiusmodi cum pura & munda conscientia fuerint participes spiritum efflaturi, ab angelis illorum corpora satellitum more stipantibus propter assumptum illud sacrum hinc recta in caelum abducuntur.

Chrysostrum Damascenus sequitur. Proinde cum omni timore & conscientia pura & indubitata fide accedamus, veneremur ipsum omni puritate corporis & animi. Accedamus ad eum desiderii ardenti manus in crucis modo fingentes, crucifixi corpus suscipiamus. Amplissimum & illud est Nicœna Synodi testimonium qua dicit. Non esse attendendam eam humilitatem specierum, sed fide attende agnum tollentem peccata mundi, in mensa positum & preciosum & honorandum eius sanguinem, eumque honora, mirare & mente contingere.

Cui quidem vniuersæ vetustatis consensui adiungendus est omnium Ecclesiarum quacunque in orbe sunt consensus ac conspiratio, orientalium (inquam) occidentalium, Africanorum ac nostrarum septentrionalium: in quarum omnium liturgiis, statim post consecrationem magno cultu & reuerentia hoc ipsum sacramentum populo adorandum proponitur.

Consensus
omnium
ecclesiarum
de
adorat.
Eucharist.

A quo perpetuo consensu recedere, & vnius & alterius hominis male feriatu conuictis & maledictis adherere, an non extrema est dementia: Continere me hoc loco non possum.

Stephane Rex, quin apud te Imperatorem maximum, hosque tuos milites inuitato quidem exemplo, sed hoc loco maxime accomodato cuiusdam militis Gregorij Sanocei breuem dehortationem recitè, qua post deuictos Turcos Vladislao Regi militibusque suis religioso furore percitus, dissuadet, ne prolato sacramento Eucharistiae iurent, neue illud prophanis Turcarum oculis subiiciant. Hoc enim Turcæ ad firmandam pacem, quam hac ratione sanctissimum putabant fore à Rege Vladislao exposcebant, ut vel inde sine omni furore & fallacia cognosci possit, quo loco hoc sacramentum fieret, quam sancte tam à Christianis quam à Saracenis coleretur & adoraretur: Deus, inquit, Deus tam execrabile scelus auertat, ut qui paulo ante contra impios pugnantes, omnia triftia, difficultaque perpelli sumus, dum vinceremus: nunc rursus pro religione armati, & prope modum victoriam manu tenentes, sacrosanctum diuini mysterij arcanum sub prophano- rum oculis sponte proferamus. Quid prima, quid hac secunda expeditione à nobis peritum, quid adeo ingentem belli molem ex tam diuersis inter se regionibus Italia, Burgundia, Thracia euocare: quid denuo arma induere? quid hucusque progredi oportuit, si sacra nostra prodenda erant minori nostro facinoræ per

Poloni mi-
litis ad re-
gem suum
præclara
oratio.

L. h. i. Phi.
Calama.

ignaviã domi inermes sedendo, pari potuimus, illa prophari, quã nunc simus armati prodiri. Pudeat nos gratulationum quibus nuper victores accepti: pudeat laudum, quibus, vt christianæ rei seruatoris prope in cœlum modo elati sumus: pudeat denique obnoxios aded nefariis cogitationibus nos dignos haberi, aut in quibus totius Europæ reges, & principes spes suas collocauerint, aut pro quibus innumerabiles populi & nationes, omnibus in tem-
plis ad Deum supplices manus tendant, pro victoria nostra vota nuncupando. Quanto sanctius præsci Romani, qui capta à Gallis vrbe, ne sacra sua conspici possent, terræ infodere? Nos victores, nostra vltro impiis prodere cogitamus, commitemusque, vt religiosius ab illis inanes quædam diuinorum persuasiones seruatæ dicantur, quã à nobis sacrosanctum immortalitatis nostræ pignus, ac mysterium: & publicè nos eo facinore cõtaminabimus, quod si vnus quispiam sacrilega audacia perpetraret, seuerissimè vindicaremus. Omitto quantum piaculi apud Deum contrahemus, qui nõ modo ab ipsius causa defecerimus, sed ipsum etiã testem, ac pignus defectiois nostræ impiis exhibuerimus: quid de nobis hostes sentire poterunt, videntes nos tanti pacem æstimasse, vt nõ minus sacrilegè iurauerimus, quã ipsi impudenter postulauerint: Sed, vt hæc, pacis vtilitas leuiora videri faciat omnia, quæ aut in nostra, aut aliorum secta, religiosa altius elata sunt, quã quæ humanis sensibus attingi queãt, ce-

rimoniarũ velamento, sanctoq; arcano mortali-
um animis infundũtur. Quæ si nuda in mediũ protrahantur, quia nullo humanæ rationis argumento subsistant, & temerè asseuerari, & impudenter peri, vt credantur, apparet. Audiẽre dudum hostes, Deum à nobis præsentem coli, asseuerariq; in Sacramentũ penetralibus: & quia ignorant, quo id pacto contingat, quum de eo cogitãt, nihil simile his, quæ terrena, & momentanea cognoscunt, sed quicquid extra mortalitatis sortem positum putant, mentibus eorum occurrit, & id, quod quale sit nesciũt, tantè nostræ de eo asseuerationi par figurant, nos hanc ipsorũ persuasione, patefactis arcanis nostris, corumpemus, elataq; ad diuina & cœlestia de factis nostris mères, ad caduca, & terrena reuocabimus, specie panis in conspectum exhibita, qua verũ corpus Christi contineri, vt nos quidem scienter credamus, efficit diuina institutio gratiaque in qua nati sumus. Quibus illi orbatũ quũ res per se fidem nõ faciat, restat vt nos irideãt, veluti minimè possibilis credamus. Nolite per Deũ cõmittere, vt aboleatur sacer ille horror, quo ipsorũ animi perstringũtur in bello, quũ secũ reputãt inturos se plũ cõtra nos, quib⁹ aded propitius sit Deus, vt propemodũ vidẽdus nobis corã pariter inter nos versetur. Quantũ de nostra deq; relig. nost. maies hoc factõ minuetur, tãtũ crescer apud illos audacię credituros subinde, vt ipsis quidẽ videbatur, ex specie, quã ipruebuntur, nos non modo in veri Dei tuitione nõ esse, sed nec in alteri⁹ cuiuspiã.

Multis modis stabilitati conuentorum caueri potest (quamuis cum fidei pignus, regium uerbum satis esse deberet) aliarque inter priuatos cautiones, aliarque inter principes exhibentur. Ad extremum, relictorum se prophanata castra assererat, si eo modo rex iurare pergeret. Itaque quum uideretur tam uerè, quam è religionis & que ipsorum, quos illoquebatur usu, & maiestate dixisse: constitutum est, in cõfirmanda pace ut quisque proferret in medium sacram historiam suam, quod Euangelium nostri, Alcoranum illi uocant: quibus ubi suæ quisque dextram admouit, religiosè iuratum est, conuenta seruata iri & sancta, atque inuiolata permanens. Conferte hunc militem cum nostris huius seculi, si diis placet, gloriosis militib⁹, qui hoc tale sacramentum pedibus calcare ac bestias obicere non uerentur, proh scelus. digna posteritas genere Accidatū: Verū hæc hæctenus.

Oēs gratiarū diuinarū actiones ad Eucharistia referuntur.

Neque solum antiquitus hoc adorabatur Sacramentum: Sed omnes item gratiarū actiones immortalis Deo pro eius omnibus beneficiis ad huius sacramenti oblationem, tanquam primū & summi beneficii habebant. Itaque antequam in omnibus Ecclesiis consecratur atque offertur, primum populus ad gratiarum actionem prouocatur, Gratias inquit, agamus Domino Deo nostro, &c. Fiebantque antiquitus gratiarum actiones pro omnibus beneficiis quæ Deus contulerat hominibus ab iusto Abel usque ad hanc diem, ut quidem ex Liturgia D. Clementis, Iac. & aliorum patet. Memoriam. n.

fecit in hoc sacramento Deus omnium mirabilium suorum, quæ à seculo operatus est, hoc, inquit, facietis in mei recordationem, hoc est, meorum erga uos beneficiorum memoriam sempiternam. Indèque hoc sacramentum Eucharistia nomine, hoc est gratiarum actionis insignitum est, cuius ratione exponit Magnus ille Cabasila. *Et hoc fecit beatus Paulus insit pro omnibus gratias agere, scribens: Semper euidere, in omnibus gratias agere. Hæc de causa perfectissimam & exaltissimam nostram cum Deo collocationem, mysterij, communionis celebrationem, in quo mentione facimus, non huius uel illius gratia: sed omnium, ut semel dicam, Dei bonorum, & quæ acta nobis sunt & futura sunt: Eucharistiam, hoc est, gratiarum actionem, nominare erat consentaneum, non ex iis, quæ in miseria uersantes, & eam implerantes rogamus, sed ex iis quæ Deus in nos confert, beneficia: nec ex nostra paupertate, sed ex diuitiis illius benignitatem. Quia enim in ea Deo supplicamus, & gratias agimus sed gratiarum quidem actio, Dei opus est, ut dictum est: supplicatio uero humana imbecillitatis: & gratiarum quidem actio propter plura, supplicatio uero pro pauciorib⁹. Illa enim propter omnia, ut semel dicam, bonæ hæc uero in nonnullis: propterea oportebat ex melioribus & pluribus ei nomine imposto, appellare Eucharistiam. Ita enim etiam homo dicitur animal ratione pradicum, licet sit alicuius particeps quod caret ratione, ut qui à meliori & maiori parte uocetur. Et maxime quia primus qui id ostendit, Dominus noster Iesus Christus, non supplicans, sed solum patri agens gratias, hoc mysterium porrexit & tradidit, &*

In expositione liturgiæ. c. 52.

ea de causa, quod illud esse accepit, hoc vocat, Eucharistiam nominans. Et hæc quidem hæctenus.

Neque gratiarum tantum actiones præsentate hoc sacramento fiebant, sed & omnis gratiæ omnium rerum necessariarum impetrationes etiam ab angelis instituebantur. Narrat hæc Chrysoströmus. Tempore illo, mi frater charissime, non solum homines clamorem illum horribilem reddunt, sed etiam Angeli Domino genua flectunt, & Archangeli rogant, habeat sibi tempus id idoneum, habent sacram illam oblationem in favore. Itaque ut homines ramos olearum gerentes mouere reges consueverunt: eoque arborum genere misericordiam commemorant & humanitatem: sic Angeli tunc pro ramis oleaginis corpus Domini ipsam protendentes, rogant pro genere humano, quasi dicant: Pro his domine rogamus, quos tu adco dilexisti, ut pro eorum salute mortem obires, animam in cruce esflares: pro his supplicamus, pro quibus ipse tuum largitus es sanguinem: pro his oramus, pro quibus corpus hoc immolasti. Agitatos quoque ob eam rem diaconus tempore illo adducit, & iubet caput inclinare, cum eos unâ cum fratribus orare non liceat, adducit eos, ut cum miseratus & quia tam acerbe vexatur, & quia vocem reddere nequirit, tua facultate ad eorum vitæ defensionem, & auxilium.

Idem Chrysoströmus: Gratiam reddam, si vos docuero, quam obrem illa præ cæteris oratio solet fieri, & cur homines demone agitatos, & furore accitos terribissimo adduci tempore illo & capita inclinare iubet diaconus. Quæ de causa igitur agitur ita dicam, Vincula perquam praua & grauiâ agitatio demonum est: vincula enim ferrea validiora. Et itaque tẽ-

pore instate, quo iudex prodire, & pro tribunali sedere solitus est: custodes carceris homines quos in vinculis tenent, omnes carcere educunt & pro cancellis septisque fori collocant squalentes, sordentes, coma expletos nimia, & ut cum breui Christum velut pro tribunali sedere, in ipsisque sacramentis apparere futurum esset, homines damante agitati illi tanquam vinculis quibusdam retenti adducerentur, non ut rerum quas commississent, examen subirent modo eorum qui in vinculis sunt, nec ut luerent penas, & supplicio afficerentur: sed ut populo vniuersaque civitate præsentate, communes pro his fierent supplicationes, ut omnes in egi concordia Dominum communem orarent pro his, & quod miseretur, magno clamore contendere.

Testatur Nazianzenus hoc idem: Aggrotat corpore: seror videlicet pessimèque afflito, ac morbus insolens erat & prodigijsus &c. Desperatis aliorum omnium auxilium ad mortalium omnium Medicum confugit, noctisque intempesta caligine obseruata cum lenius aliquantò morbus iruerat, ad Altare cum fide procumbit, cumque qui super illud colitur, cum magno clamore obtestans, omnibusque nominibus appellans, atque omnium rerum, quas unquam mirificè gesserat, commonescens (nam vtriusque testamenti historias callibat) tandem pia & præclara quadam impudentia effertur. Eam quæ Christi simbria sanguinis profluum compreserat, imitatur. Quidque fecerit, audite. Caput cum pari clamore uberrimisque lachrymis (multercula illius instar, quæ olim Christi pedes irrigauit) altari adiuuens nec se ante ab eo discessura inminitans, quàm sanitatem consecuta sit, ac demum hoc suo pharmaco totum corpus perungens, ac

*pannis
mi e rimè
obductos
sic patres
statuerat.

Greg. Nazian.
oratione in
laudem foris
suar
Gorgoniæ

Inuocatio
nes Euchar.
Ho. 3. de
incomprehen
ibili
De natura
contra
Anom.

Ho. 4. cõtra
eos idẽ.
Anom.

fit ubi quidpiam signarum pretiosi corporis, aut sanguinis manus condiderat, ad lachrymas admisisse (Orem admirandam) prostratus liberatam se morbo sensit, atque ex corpore & animo & mente lenis abscedit, hanc spes morcedem consecuta, ut quod sperauerat, obtineret, amissa que firmitate corporis firmitatem conpararet. Bernardus comitem sola praesentatione sacramenti vicit atque stravit, & caetera innumerabilia talia in dies his qui rectam fidem habent, eueniunt. In huius enim Christi nomine qui in hoc est altari, omnia à patre impetrari ipse filius docet. Quidquid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis. Quae cum ita sint iam supradicta scandala, conuicia, acculationes vel sita spontè ruunt.

Negar Calvinus adorandum esse hoc sacramentum. Primum quod hinc absit praesentia Christi. Deinde, si adsit, tamen hanc cum diuinitate coniunctam esse nobis non conitare. Negat Calvinus: At Christus Dominus: tu vide seruo ne potius cideas, an hero: In quo videre est nitras Diaboli artes: miram inconstantiam, qui quamquam calidus sit artifex, nec tamen sibi cohæret. Dum Calvinus vult negare praesentiam corporis Christi, dicit, quia caro non prodest quidquam: verba quae dixi, spiritus & vita sunt. Dum deinde vult negare adorationem, carnem commendat, Deum & spiritum negat, sic falsum nunquam sibi cohæret. Figura inquit est non res ipsa, dicit Calvinus, negat Christus, non sicut patres vestri manducaverunt manna in deserto & mortui sunt: qui manducat hunc

panem vivit in aeternum. Patres, inquit, vestri manducaverunt figuras & mortui sunt, hæc, inquit, est veritas, & ideo qui manducat me, vivit propter me. Periculum esse dicebat Lutherus atque Melancthon, ne simul panis vel saltem eius accidentia adorentur. Nihil nunc dico de istorum impanatione, neque enim res praesentis est negocij, & veritas dicit: hic est panis qui de caelo descendit, non de terra. Illud quæto car non item timeant quando Christiani super omnes caelos constituti (si quidem hoc aliquando faciunt) subleuatis oculis adorant, ne simul caelos caelorumque orbem adorent: Aut quomodo Moyses non timebat ne rubrum simul ardentem adoraret: aut Ioannes ne vterumque matris aut euorroya, ne vestimenta quae tangebat, Nam & hæc accidentia panis & vni nihil aliud sunt, quam inuolucra quaedam & vestimenta latentis Iesu Christi: Effugia igitur hæc sunt non argumenta. Extra, inquit, usum sacramentum non est, quis hoc dicit? Lutherus fortasse, aut Philippus? quis alius? nemo. qua scriptura suffulsi? nulla. quo ex antiquis autore? nemine. quod ergo verbo affirmatur, verbo reijcitur. Atqui contrarium dicit, vna sancta Catholica & Apostolica Ecclesia, quae est columna & firmamentum veritatis. Ut enim apud Israeliticum illum populum, tam in deserto, quam in ipso Salomonis templo, habitabat gloria Domini super Cherubin, quae præcedebat & deducebat populum illum, vade cum ele

Ioan. 14.

Obiectio-
nes hæret.
contra cul-
tū Eucha.

Num. 10. uabatur arca, cantabat populus: Surge Domine & dissipentur inimici tui, & fugiant qui oderūt te à facie tua: Cū autem deponeretur, canebat reuertere ad multitudinem exercitus Israel: ita nunc in hac peregrinatione nostra, gloria Iesu Christi, atque adeo ipse Iesus Christus, in hac arca templi nobiscum perenniter commorari putandus est, uerbum enim eius manet in æternum, uisus momentaneus est.

Alia (dicunt) Sacramenta non adorantur: quia dominum sacramentorum non continent, sed solam eius gratiam præ se ferūt. Præclare siquidem magnus ille in diuinis Dionysius hoc sacramentum triplici ex parte alia sacramenta superare docuit, uel quod in illo ipse Christus contineatur cōmune bonū totius Ecclesiæ, in aliis autē uirtus quedā participata ab ipso Christo Domino, uel quod alia omnia cōparata sunt, ad illud tāquam suum finem, uel quod omnia in illo consumantur: Indeque finis & cōsumatio omniū sacramentorū ab eodem dicitur. Sed isti rerum modos & differentias non norunt. Manducatione est colendum, non ueneratione, aiunt: Hoc oportebat facere, illud non prætermittere dicebat in simili causa Christus Dominus: imo ipse Deum hominesque testor, non melius nec efficacius coli quàm usu & frequēti communione: In quo equidem summè reprehendenda est nostra, uel ignauiā uel ingratitude. Adeo Dominum nostrum non obseruamus, adeo illi non seruimus, ut ne ad mensam quidem eius spontē venire uelimus, nisi pœnis & excom-

municationibus adacti: o supinam, negligentiam o animam beneficij tanti immemorem: Non, inquit, eo fine est in sacramento, ut colatur sed manducetur: neque eo fine aut institoro fuit in utero. in præsepio, in nani ut honoraretur, tamen cultus est: At nonnunquam in fœdis & fœtulentis, tam locis quàm animantibus reperitur, uestro uicio & impietate, Deo uero nihil fœdum, nihil fœtulentum est, præter uentrē peccatoris, & tuū illud os impudens.

Sursum inquit corda tenenda, quis dubitat: idem enim Christus qui sursum est, hic colitur: Nusquam inquit scriptum, nusquam imperatum est, ut colatur. Imperatum uero: Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruias. Sed neque Apostolis imperatum fuit, ut ascendentem in cælos adoratione prosequerentur, neque pastoribus ut in præsepio, non Magis, ut in cunis illum uenerarentur. Sed isti more ignauorum seruorum, ex præscripto Deo seruire uolunt.

Obstructum est igitur os loquentium iniqua, blasphemia contra domum Dei sublata, pudor & fides unice sponsæ IESU CHRISTI uindicatus, ac ille cultus qui idololatria esse putabatur, uera CHRISTI latria, atque adeo Theoseuia esse est demonstrata, istorum autem malicia, improbitas, calumnia, ac mera erga CHRISTVM, & eius sponsam impietas conuicta & reuicta, qui non tantum ipsi hoc sacramentum non adorant, sed etiam alios qui hoc agunt grauissimis

conuiciis incessant, parum est hoc, sed ultra foedissimis maledictis tantum mitterium profcindunt.

Hæreticorum summa in Christum impietas.

Neque hic consistunt, sed ex altaribus, quæ antiquitas Sancta sanctorum, Cathedam Christi, Tronum Dei, Requiem, Propitiationem, Magni sacrificii officinas, Christi monumenta, eius gloriæ tabernacula appellare solebant: effram & incoercibili audacia deiiciunt, pedibus nefandis conculcant, canibus etiam porrigunt: ô tempora, ô mores! aspiciasne hæc æquis oculis, Iesu Christe, & si aspicias, cur non vindicas? an benignitate & longanimitate tua eos ad penitentiam prouocas? an iam amplius illos, qui extremus furor tuus est, quæ summa pœna, hic illos punire vis? Tæ enim illæ sunt voces. In quo amplius percutiam vos, item amplius non percutiam vos: & non visitabo inquit, super filias vestras, cum fuerint fornicatæ: & super nurus vestras, cū adulterauerint? Nam quorū aliquid quando misereri vis, de his illud dicis, visitabo in virga filios eorum, verumtamen misericordiam meam non auferam ab eis. An dignos miraculo putas, ne fortè conuertantur & uiuant? An præstolaris vt compleatur mensura malitiæ eorum? An illud expectas dum hic Rex Stephanus, alique Christiani principes tuam aliquando, ex istis vindicent iniuriam.

Cur Diabolus in rabidè in seclatur adorationem Eucharistiæ.

Verum quæ tandem causa est, cur tantum, tantoque opere eam adorationem impugnat diabolus, an vt Christi cultu sublæo, ipse in aliquo

visibili idolo colatur? homo enim aliqua re visibili in qua occupetur opus habet. Deinde quod faciliè videt, quod quādiu publicè Christus in hoc sacramento colitur, tandiū veritas corporis & sanguinis Christi contra omnes hæreticos vindicatur, neque alio modo hæc res efficacius asseri, & demonstrari ac quasi oculis subiici potest. Vnde isti vbi primum eam adorationem sustulerunt, statim eodem tempore veritatē ipsam corporis & sanguinis amiserunt. Deinde quod animaduertat, quādiu hoc sacramentum adoramus, tandiū contra omnes hæreticos Christum Dominum verum Deū & hominem consistemus, tandiū hæc ipsam confessionem extingui non posse: vt cū dixerint nobis filij nostri, quæ est ista religio, cur hic panis circumfertur, cur adoratur? Respondeamus illis. Corpus & sanguis Iesu Christi verus hic est, hic autem Iesus Christus verus Deus & homo fuit, ita vt nunquā pereat eius rei memoria de ore hominum. Vnde isti exclusa sacramenti adoratione, Dei & hominis confessionē excluderunt. Videt denique diabolus in hoc beneficio omnia Christi adorari beneficia, quorum memoriæ ille extinguere venitusque abolere nititur. Magna igitur hæc sunt arcana, magna mysteria, sed homo animi diis nō intelligit ea quæ sunt spiritus.

Non ipsum autem solum solum diuinæ Eucharistiæ sacramentum in eo honore quo dictum est habebatur, sed vasa etiam ipsa sacra, atque altaria, pro sanctissimis colebantur, atque instar reliquiarum honorabantur. Patet hoc ex Consti-

Alia
& hinc
remuato
ram vene
ratis.

Homil. 36
in priorē
Epistolā
ad Cor.
Homil.
20. in po-
steriorem
ad Ephe-
sios.
Hom. 24.
Hom. 53
& 61. ad.
Populum
antioche-
num.
Et Opra-
tius lib. 6
contra
Parmeni-
anum.

tutionibus Apostolicis, patet ex infinitis locis D. Chrysofomi, patet ex Oprato: Cuius illa pulcherrima verba sunt, *Quid inquit, tam sacrilegum (reprehendens Donatistas) quam Dei altaria, in quibus & vos aliquando obtulistis, frangere, radere, remouere, in quibus & vota populi, & Christi membra deportata sunt.*

Quæ autem mensura & quis modus laudis & adorationis huius mysterij esse debeat, præclare docet Magnus huius sacramenti amator & effertor D. Thomas cuius ego ingenium, iudicium, eruditionem, vitæ sanctitatem, omnium nouatorum qui sunt, fuerunt, nascunturque ex illis, ingenijs, iudicio, eruditione, vitæ denique integritate libenter antepono. *Quantum potes, inquit, tantum aude, quia maior omni laude, nec laudare sufficis.*

Sit laus plena, sit sonora, sit incunda, sit decora, mētis iubilatio. &c.

Modum verò & rationem eius cultus & adorationis habent suum Ecclesiæ orientales, habent & occidentales, occidentales illum amplectuntur sunt, qui & sacræ scripturæ vicinior, & Christo in eius vita fuit charissimus, & pro quo ipse aliquando mirum in modum contra inuidos scribas & Phariseos pugnavit, cum scilicet: quem in die Palmarum pueri hebræorum illi magnificè præstiterunt. Præcedebat ibi turba & sequebatur a duentere Dominum, præcedit & sequitur, hic vestimenta sua sternebat in via, sternit & nunc, ramos de arboribus in occursum eius proiebat, proicit & nunc: flores fundebat, fun-

dit & nunc. Adde Dauidicam Cytharam, Tympanum & chorum, ut omnis spiritus laudet Dominum. Adde & Mariæ Magdalene vnguenta & suffitus preciosos, Lampades item ardentes cum prudentibus virginibus. quæ obuiam prodierunt sponso & sponsæ. Non sunt hæc, inquit, præcepta à Domino: ne pueris quidem illis tum præcepta fuerunt, quin quanto magis ne id facerent, arcebantur, tantò magis effuse & alacriter id faciebant: Verum de cultu & adoratione huius sacramenti ita ut proposueramus, hæctenus.

Quo in loco duo genera hominum priusquàm causam totam cõcludo, sunt mihi seridò cõmonenda Primum istud modernorum religionis Christianæ deformatorum, aut potius euersorum, ut secum diligenter etiã atque etiã cogitèr, quid agant, vbi locorū sint, quò tendant. Illudque in primis Pauli attentius secum perpendant Irritam quis faciens legem moysi, sine vlla miseratione duobus vel tribus testibus moritur, quãto magis illum putatis mereri supplicia, qui filium Dei conculcauerit, & sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est, & spiritui gratiæ contumeliam fecerit? Quomodo enim illi Christum clarè non conculcant, quomodo sanguinem testamenti non pollutum ducunt, dum tantum sacramentum tot blasphemijs proscindunt, dum toties ex altaribus deiiciunt, dum aras sacras euertunt, arque confringunt. Deinde expendant & illud diligenter Salomonis. *Qui affligit patrem & fugit matrem, ignomi-*

Admone-
retur he-
retici:

Heb. 10.

Prouerb.
19.

Idem. 29. niosus est: & infelix. Oculum qui substat patrem; & qui despiciat partum matris suae, effodiet eum corui de torrentibus, & comedent eum filij aquilae. Qui maledixit patri suo & matri extinguetur eius lucerna, in mediis tenebris. Isti vero non solum matrem suam, sponsam autem Christi adligunt, non solum fugiunt, illique subannant, atque eam despiciunt, sed etiam quod improborum est filiorum, pudorem eius in dubium vocant spirituales, fornicariam atque ad alteram denominant. Quod si illa adultera qui tandem illi filij, nam ex illa se natos esse negare non possunt? Noli inquit gloriari in ignominia patris tui, neque enim tibi tam gloria quam probum est, & si sensum amiserit, veniam habe. Idem ignominiosi sunt, ideo corui spirituales depascunt illos, ideo extinctum est lumen veritatis lucernae illorum.

Postremo illud secum reputent, grave & inhumanum esse malum calumnie in honesta femina; pudoris & honestatis praesertim, tamque ipsi quam eius spolio, triste & peracerbum: & quod Deus acer absconditorum inspector, vehementer vindicare solet. Apparuit hoc in Susanna honestissima femina, cuius illae sunt plenae acerbis voces: Deus aeternae, qui absconditorum es cognitor, qui nosti omnia antequam fiant, tu scis quoniam falsum testimonium tulerunt contra me: & ecce morior, cum nihil horum fecerim, quae isti malicose composuerunt aduersum me. Exaudiuit autem Dominus vocem eius: & saluatus est sanguis innoxius

innoxius in die illa. Quod si Deus Susanna calumniam tantopere in perditis illis senibus vindicauit, quanto magis contumeliam sponsae filij sui, matris quondam istorum Ecclesiae suae propterea vindicabit, cuius quidem plagae ac vindictae iam magna in illis extant indicia? Ut enim impudici & scelerati illi senes nusquam sibi coherere, nusquam secum conuenire in exitum innocentis illius feminae potuerunt, ita isti nunquam aut inter se, aut ipsi secum concordare esse possunt.

Secundum genus hominum est nostri parum morati catholici, qui in eo turpius delinquit: quod cum certo sciant sibi que persuadeant, in hoc sacramento verum Deum & hominem contineri, veniunt tamen in conspectum eius, mente & animo polluti, corpore foedi, oculo impudeti, ore ebrio, lingua loquaci, vere ructante, gestu insolenti, incessu tumido, & pfracto, veste scurrili & impudica, sonipedes, cum cohortibus, fastibus gladiis, & armis, ut quondam Iudaei ad capiendum eundem Christum venisse leguntur. Canibus, accipitribus, scurris denique & histrionibus comitati: ac demum quasi insultato hospite, terga vel latera contra Deum suum obuertunt, ac varijs clamoribus & insolentibus complent omnia. Quod si haec in laicis ferenda non sunt, quanto in templi & eius sacramentorum ministris, in sacerdotibus, inquam, minus ferenda erunt? Quam autem id praclare faciant audiant Chrysostomum: Ceterum, ut histunc succensui, qui orationem huiusmodi negligenter, forsque tempore co

Catholici monentur.

Homil: 4: contra A. nomacos.

versarentur: sic impræsentiarum his qui intus circumstant, succensendum utique reor, non quia intus manent, sed quod cum eo quo debent, maneant loco, nihilo melius afficiuntur, quam qui foris evagantur. Disputant enim inter sese, & aut iocantur, aut negocia tractant tempore illo perhorrendo. Et paulo post: Haud illa Diaconi exhortatio recti constantis que frustra & sine causa instituta sancitaque est: sed ut nostras repentis humi cogitationes erigeremus, &c. Cogita apud quem proxime stas, quibus cum inuoces Deum, scilicet cum Cherubim, cum Seraphim, cum omnibus cæli virtutibus: animaduerte quos habeas socios: satis hoc tibi sit ad sobrietatem, cum recordaris te corpore constātem, & carne roagmētatum, admitti cum virtutibus incorporeis commendare omnium Dominum.

Hæc Chryostomus: non fuit ea irreuerentia anriquitas, nam neque infideles, neque cathecumeni, neque aliquo lethali peccato contaminati huc admittebantur, ideoque quando proferri debebat, illi qui tales erant, foras excludebantur, illudque à diacono magna voce pronuntiabatur: Sancta Sanctis. De eius autem sacri arcani mysteriis, nemo nisi facer, mystes atque sacerdos, aut docere aut docere quicquam poterat: dumq; tam honorificè tractabatur, tum & dona admiranda, curationum, inquam, linguarum, prophetiarum, aliarque plurima homines illi inde prolixè referebant, & consolationibus no uis perfundebantur? Nunc iidem eximus de templo, qui ingredimur, & veinam idem & nō deteriores.

Cogitate igitur vos nunc in conspectu eius

consistere, ante cuius tribunal aliquando stabitis, omnium dictorum & factorum vestrorum & eius ipsius cultus & reuerentiæ rationem reddituri, & à quo vel æternam salutem vel damnationem expectatis. Aspergite cinere capita vestra, & adorare scabellum pedum eius, quoniam sanctum est.

Tu quoque Magnanime Rex, accipe lucernam, testem castæ & intemeratæ fidei tuæ, ac cum ista innata tibi modestia & mansuetudine, quæ te magis, quam aut hæc ipse gemma, aut hæc purpura exornat, Christo tuo qui te unxit, participemque Regni & imperij sui fecit: prodi obuiam, sequere seruus Dominum, subditus Regem, creatura creatorem tuum. Ridebit te credo filius belial: risit & Michol Dauidem ante arcam saltantem: ac magnifice Dauid eum risum contempsit.

Vixit Dominus, quia ludam ante Dominum, qui elegit me potius quam Patrem tuum, & quam omnem domum eius, & præcepit mihi, ut essem dux super omnem populum Domini in Israel, & ludam & vilior sim, plusquam factus sum, & ero humilis in oculis meis, & cum ancillis de quibus locuta es.

Eundem sensum tu accipe, quanto enim vilior & humilior in oculis tuis fueris, tanto maior & admirabilior apud Deum & mortales omnes apparebis. Tu verò bone pastor, panis vere, Iesu nostri miserere: tu nos pacis, nos tuere, tu nos bona fac videre in terra viventium. Amen.

FINIS.